

Република Македонија
Republika e Maqedonisë
Republic of Macedonia

Народен правобранител - Национален превентивен механизам
Avokati i Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional
Ombudsman - National Preventive Mechanism

Годишен извештај

Raporti Vjetor

Annual Report

2011

НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
НАЦИОНАЛЕН ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ

Мај 2012, Скопје

СОДРЖИНА

Кратенки	
1. МАНДАТ И НАДЛЕЖНОСТ НА НАЦИОНАЛНИОТ ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ	3
А. Концептот на тортура, сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување	3
Б. Факултативен протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово нечовечно или понижувачко постапување или казнување (ОПКАТ)	4
В. Овластувањата на Националниот превентивен механизам (НПМ) согласно ОПКАТ и неговата улога во општеството	6
2. НАЦИОНАЛНИОТ ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	8
А. Востановување НПМ во Република Македонија	8
Б. Промотивни и едукативни активности	9
В. Јакнење на капацитетите на Одделението за превенција на тортура (НПМ)	10
Г. Видливост и транспарентност во работата	11
Д. Меѓународни активности	11
3. ПРЕВЕНТИВНИ ПОСЕТИ ВО 2011 ГОДИНА	13
А. Полициски станици	16
Б. Казнено-поправни установи и воспитно-поправен дом	28
В. Други посетени места	45

Кратенки

ВПД	Воспитно-поправен дом
ЕКЧП	Европска конвенција за заштита на човековите права и фундаменталните слободи
ЕУ	Европска унија
ЈУ	Јавна установа
КПТ	Комитет на ОН против тортура
КПУ	Казнено-поправна установа
КСТ	Европски комитет за спречување на тортура
МВР	Министерство за внатрешни работи
МП	Министерство за правда
МПГПП	Меѓународен пакт за граѓанските и политичките права
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
НП на РМ	Народен правобранител на Република Македонија
НПМ	Национален превентивен механизам
ОБСЕ	Организација за безбедност и соработка во Европа
ОН	Обединети нации
ОПКАТ	Факултативен протокол кон Конвенцијата на ОН против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување
ОЗПВ	Одделение за засилено превоспитно влијание
ПКТ	Поткомитет за превенција на тортура
ПС	Полициска станица
ПСОН	Полициска станица од општа надлежност
РМ	Република Македонија
СВР	Сектор за внатрешни работи
УДЧП	Универзална декларација за човековите права
УНХЦР	Висок комесаријат на ОН за бегалци
ЦСР	Центар за социјални работи

4. ЗАШТИТА НА МАЛОЛЕТНИЦИТЕ ВО МЕСТАТА НА ЛИШУВАЊЕ ОД СЛОБОДА

50

5. ОПШТИ ПРЕПОРАКИ

59

6. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

63

Анекс 1: Преглед на активности на Националниот превентивен механизам во 2011 година

65

Анекс 2:

Образец А - Листа за проверка исполнување стандарди, права и услови во казнено-поправни установи (КПУ) и Воспитно-поправен дом (ВПД)

67

Образец Б - Листа за проверка исполнување стандарди, права и услови во полициски станици

84

Почитувани,

Пред Вас е првиот годишен извештај за работата и спроведените посети во 2011 година од Народниот правобранител како национален превентивен механизам.

Националниот превентивен механизам започна со работа во април 2011 година како посебно одделение за превенција на тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување во состав на Народниот правобранител на Република Македонија. Значењето на овој механизам е во фактот што има добиено превентивно овластување како национално тело и обврска редовно да ги посетува сите места на лишување од слобода заради утврдување на состојбите и постапувањето со лицата лишени од слобода. Овој револуционерен чекор ни овозможува континуирано да ја следиме состојбата во овие места, навремено да постапуваме по индикациите за тортура, соодветно да ги идентификуваме ризиците и да бараме нивно отстранување.

Националниот превентивен механизам за релативно кусо време успеа да го пронајде своето место во нашето општество, неговата улога да стане видлива, а надлежностите и овластувањата препознатливи за органите на државната власт. Притоа дадени се првите конкретни резултати преку 18 спроведени превентивни посети за кои изготвени се посебни извештаи со соодветни препораки кои се доставени до надлежните органи и институции.

Но ние тука не застануваме. Ја создадовме основата, а во претстојниот период следи целосно обезбедување на сите неопходни предуслови што ќе овозможат овој механизам соодветно да се развива, да обезбеди сеопфатна стручност во својата работа и да ја оствари обврската за мултидисциплинарен карактер на посетите, увидот и разговорите со лицата лишени од слобода.

Ве повикувам сериозно да ги разгледате и земете предвид сите забелешки и препораки на Националниот превентивен механизам. Само на тој начин и преку заеднички напори за ефикасно спроведување на препораките на механизмот ќе ја оствариме целта на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура, во насока на спречување на мачењето и другите видови сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.

Со почит,

Народен правобранител
Иџет Мемети

1 МАНДАТ И НАДЛЕЖНОСТ НА НАЦИОНАЛНИОТ ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ

A. Концептот на тортура, сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување

Со донесувањето на Конвенцијата на ОН против тортура од страна на Генералното собрание на ООН во декември 1984 година, конечно се остварија повеќедецениските заложби за апсолутна и универзална забрана на тортурата. Иако претходно забраната на тортурата изрично се утврди во неколку универзални акти, како што е Универзалната декларација за човековите права (УДЧП) и Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права (МПГПП), со Конвенцијата против тортура на ОН за првпат во член 1 јасно се даде дефиниција за тортурата.

Со оваа дефиниција недвосмислено се издвоија трите елементи кои го прават делото недопустливо и казниво:

- постоење **намера** за нанесување **физичка или психичка болка** или страдање,
- остварување **цел** во насока на **добивање информација, признание, заплашување или притисок**, и
- актот да е сторен од страна на **службено лице**, кое било лице кое дејствува во службено својство или од него овластено лице.

Иако Конвенцијата на ОН не дава јасна дефиниција за сурово, нечовечно или понижувачко постапување, сепак Комитетот на ОН против тортура (КПТ) во практиката, разгледувајќи ги извештаите на државите членки и постапувајќи по индивидуални поплаки и комуникации, смета дека не постои јасно дефинирање на погореспомнатите акти согласно кое би се разликувале од тортурата¹.

Европската конвенција за заштита на човековите права и фундаменталните слободи (ЕКЧП), која е донесена од страна на Советот на Европа во 1950 година, изрично забранува некој да биде подложен на тортура или на нечовечно или понижувачко постапување или казнување.² Иако е еден од најкратките членови во Конвенцијата, членот 3 е суштински за развојот на едно демократско општество, воспоставувајќи го принципот на апсолутна забрана на тортурата, а покрај суштинските содржи и процедурални аспекти, поточно обврска за државата да преземе

¹ пасус 3, Општ коментар на Комитетот на ОН против тортура бр.2 (CAT/C/GC/2), 24 јануари 2008 година

² член 3, Европска конвенција за човекови права, Совет на Европа, 04 ноември 1950 година

ефикасна и навремена истрага на тврдењата за постоење тортура или други форми на нечовечно постапување.

Овој член секогаш мора да се чита во корелација со членот 15 од Конвенцијата, чијшто став 2 не дозволува никаква дерогација од принципот на апсолутна забрана на тортурата во случаи на воена или вонредна состојба. Апсолутната забрана на тортурата е потврдена и од Европскиот суд за човекови права, кој во предметот Ирска против Обединетото Кралство недвосмислено вели дека ЕКЧП ја утврдува забраната на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување како апсолутна категорија, без разлика на однесувањето или актите сторени од жртвата³. Членот 3 треба да се чита во корелација и со членот 1 од ЕКЧП, преку што се истакнуваат позитивните обврски на државата да го обезбеди исполнувањето на правото загарантирано со членот 3, како и обврска која имплицира дека државите членки се одговорни за секоја повреда на правата и слободите загарантирани со ЕКЧП на секое лице под нивна јурисдикција.

За целосно разбирање на концептот на тортура, значајна е да се спомене и улогата на Европскиот комитет за спречување тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување (КСТ). Иако КСТ не е истражно, ниту судско тело врши вонсудска превентивна функција во насока на заштита на лицата кои се лишени од слобода и заштитата е насочена кон тортурата и другите форми на злоупотреба, со што ја дополнува работата и е комплементарен механизам на Европскиот суд за човекови права. КСТ дејствува превентивно преку систем на редовни и ad hoc посети, а секоја држава пристапничка кон Европската конвенција за спречување тортура е должна на Комитетот да му овозможи пристап и движење на нејзината територија без никакви ограничувања, пристап до податоците за местата на лишување од слобода и пристап до местата на лишување од слобода по избор на КСТ.

Б. Факултативен протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово нечовечно или понижувачко постапување или казнување (ОПКАТ)

Иако обврската за забрана на тортурата и другите форми на сурово и нечовечно постапување се експлицитно утврдени во низа меѓународни документи и конвенции, состојбата во светот се уште не го достигнала степенот на целосно искоренување на тортурата. Имајќи ја предвид повеќедецениската борба против тортурата и потребата за подигање на свеста и одговорноста на државните власти во насока на целосна и апсолутна забрана на ова зло, државите членки на ООН сметале дека се неопходни дополнителни мерки за да се постигнат целите на Конвенцијата

³ Ирска против Обединетото Кралство, 18 јануари 1978 година, серија А бр.25

против тортура. Тие сметале дека заштитата на лицата лишени од слобода од тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување може да се зајакне со вонсудски средства од превентивен карактер, врз основа на редовни посети на местата на лишување од слобода. Во таа насока се развила идејата за усвојување Факултативен протокол кон Конвенцијата на ООН против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување (ОПКАТ).

Во март 2002 година, текстот на ОПКАТ е претставен пред Комисијата на ООН за човекови права со предлог-резолюција изготвена од Коста Рика, за потоа и официјално, по неколку дебати и дискусии, да биде усвоен на 18 декември 2002 година од страна на Генералното собрание на ООН. ОПКАТ стапува на сила во 2006 година, откако го ратификуваа 20 држави членки на ООН.

ОПКАТ воспоставува двослоен систем на превенција на тортура – на меѓународно ниво се формира Поткомитетот за превенција на тортура (ПКТ), додека на национално ниво државите преземаат обврска во рок од една година по ратификацијата на ОПКАТ да воспостават национален превентивен механизам (НПМ) кој ќе преземе надлежности согласно Факултативниот протокол. Улогата на ПКТ значително се разликува од мандатот на останатите тела воспоставени со инструментите за човекови права: ПКТ врши посети на местата на лишување од слобода, дава препораки за надминување на констатираните состојби и им дава совети и насоки на НПМ во делот на превентивната улога што тие ја имаат во општеството.

Поткомитетот за превенција на тортура (ПКТ) е составен од 25 членови кои се избираат од рангот на лица со висок морален карактер, со професионално искуство на полето на спроведувањето на правдата, а особено во областа на кривичното право, управувањето со затвори или во рамките на полицијата или на различните полиња релевантни за постапувањето со лица лишени од слобода⁴.

Државите пристапнички кон ОПКАТ се должни да го примат Поткомитетот за превенција на своја територија и да му дозволат пристап на местата на лишување од слобода, да ги обезбедат сите релевантни информации кои ПКТ може да ги побара, како и да ги разгледаат препораките на Поткомитетот за превенција и да стапат во дијалог со него за можни мерки за спроведување⁵. Иако се воспоставува како нов механизам, сепак во определен дел мандатот и надлежностите на ПКТ се испреплетуваат и со други механизми на ООН, како што се: Комитетот за човекови права, Комитетот против тортура и специјалниот известувач за

⁴ член 5 од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување (ОПКАТ), Генерално собрание на ООН (A/RES/57/199) од 18.12. 2002 г.

⁵ член 12 од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување (ОПКАТ), Генерално собрание на ООН (A/RES/57/199) од 18.12. 2002 г.

тортура, така што од суштинско значење е нивна меѓусебна комуникација и координација на активностите.

Согласно член 16 од ОПКАТ, ПКТ на доверлив начин ќе ги соопшти своите препораки и согледувања на државата пристапничка, а го објавува својот извештај, заедно со сите коментари на предметната држава пристапничка, секогаш кога тоа ќе се бара од него од страна на таа држава пристапничка.

В. Овластувања на Националниот превентивен механизам (НПМ) согласно ОПКАТ и неговата улога во општеството

Вистинската новина која се воспостави со ОПКАТ е формирањето на националните превентивни механизми. Значењето на овој механизам е во фактот што за првпат му се доверува превентивно овластување на национално тело составено од експерти, како и обврска редовно да врши посета на места на лишување од слобода и да ги утврдува состојбите и постапувањата со лицата лишени од слобода. Овој револуционерен чекор овозможува континуирано следење на состојбите во овие места, навремено постапување по индикациите за тортура, соодветно идентификување на ризиците и барање нивно отстранување. Имајќи го предвид неговиот состав НПМ има можност низ мултидисциплинарна призма да го разгледа влијанието на сите фактори во национален контекст, да ги утврдува состојбите и соодветно да изготвува препораки кои би биле реални, мерливи и остварливи. Притоа, овој механизам секогаш треба првенствено да се води и да постапува согласно меѓународните стандарди, обичајното право и судската пракса на меѓународните судови и тела за човекови права во делот на заштитата од тортура и постапувањето со лицата лишени од слобода.

Националниот превентивен механизам, согласно ОПКАТ, има надлежност⁶:

а) редовно да го испитува постапувањето со лицата лишени од слобода во местата на лишување од слобода, како што е дефинирано во член 4, со цел зајакнување, ако е потребно, на нивната заштита од тортура и од друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување;

(б) да дава препораки на релевантните органи со цел подобрување на постапувањето и на условите на лицата лишени од слобода и спречување тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, земајќи ги предвид релевантните норми на Обединетите нации;

(в) да поднесува предлози и согледувања во врска со постоечкото или со нацрт- законодавството.

За да може националниот превентивен механизам да ги спроведе во практиката своите надлежности, ОПКАТ во член 20 на НПМ му дава овластувања за⁷:

(а) пристап до сите информации што се однесуваат на бројот на лица лишени од слобода како што е дефинирано во член 4, како и до бројот на места и нивни локации;

(б) пристап до сите информации што се однесуваат на постапувањето со тие лица, како и на условите на нивното лишување од слобода;

(в) пристап до сите места на лишување од слобода и нивните инсталации и објекти;

(г) можност за разговори без надзор со лицата лишени од слобода без сведоци и тоа или лично или со преведувач, ако тоа се смета за неопходно, како и со кое било друго лице за кое националните превентивни механизми имаат мислење дека може да даде релевантни информации;

(д) слобода да ги избере местата што сака да ги посети и лицата со кои сака да разговара;

(ѓ) слобода да контактира со ПКТ, да му испраќа информации и со него да одржува состаноци.

Националниот превентивен механизам има обврска да ги чува доверливите информации кои биле споделени со него од страна на органите на државната власт и лицата лишени од слобода и не смее да објавува никакви лични податоци без јасно дадена согласност од лицето.

⁶ чл.19 од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување (ОПКАТ), Генерално собрание на ООН (A/RES/57/199) од 18.12. 2002 г.

⁷ чл. 20 од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување (ОПКАТ), Генерално собрание на ООН (A/RES/57/199) од 18.12. 2002 г.

2 НАЦИОНАЛНИОТ ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

А. Востановување НПМ во Република Македонија

Република Македонија го потпиша Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура на 01.09.2006 година. Во периодот кој следеше се одржа една тркалезна маса и состаноци кои на едно место собраа претставници од: владини институции, граѓанскиот сектор и народниот правобранител, со цел да ги испитаат сите отворени прашања, да ги разгледаат позитивните практики и искуства од другите земји во делот на востановувањето на овој механизам на национално ниво. Имајќи ги предвид предлозите што беа дадени во насока на имплементација на член 17 од ОПКАТ од страна на Република Македонија, релевантните субјекти во државата изградија став во насока на поддршка на идејата НПМ да се востанови како составен дел на Народниот правобранител, а притоа да бидат запазени основните предуслови за функционална и оперативна независност на овој механизам.

На 30.12.2008 година, Собранието на Република Македонија го ратификуваше Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и го назначи Народниот правобранител да дејствува како национален превентивен механизам (НПМ) во Република Македонија. Во соработка и врз претходна согласност на Народниот правобранител, регистрираните невладини организации и организациите кои имаат статус на хуманитарни организации во Републиката, можат да преземаат некои од надлежностите на Националниот превентивен механизам⁸. Сосема природно и очекувано беше улогата на Националниот превентивен механизам да му биде доверена на Народниот правобранител, имајќи ја предвид пред се неговата уставна улога за заштита на правата и слободите на граѓаните, а особено улогата добиена во 2003 година во делот на следењето на состојбите и почитувањето на правата на лицата во органите, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена⁹. Во периодот 2005-2010 година Народниот правобранител ја остваруваше оваа законска надлежност преку увиди и посети без претходна најава, а со приведените, задржаните, притворените или лица-

⁸ член 4, Закон за ратификација на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување („Службен весник на РМ“ бр.165/2008)

⁹ член 31, Закон за народниот правобранител („Службен весник на РМ“, бр.60/2003)

та кои издржуваат казна затвор разговараше без присуство на службени лица.

По назначувањето на Народниот правобранител за национален превентивен механизам во Република Македонија, институцијата започна да работи на градење на свеста за значењето на оваа нова улога на Народниот правобранител кај засегнатите органи. Така, во текот на 2009 година со поддршка од Мисијата на ОБСЕ во Скопје се одржаа две конференции и три тркалезни маси посветени на имплементацијата на Факултативниот протокол, а во 2010 година Народниот правобранител во соработка со невладиниот сектор спроведе и активно учествуваше на четири обуки наменети за полициски службеници и вработени во казнено-поправните установи.

По донесувањето на Законот за ратификација на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување од страна на Република Македонија со кој Народниот правобранител се назначи за национално тело за превенција на тортура, беа преземени конкретни чекори за негово востановување.

Со измените и дополнувањата на Законот за народниот правобранител од септември 2009 година се зајакна улогата на Народниот правобранител во следењето на состојбите со почитувањето и заштитата на уставните и законските права на лицата на лицата во органите, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена. Со овие законски измени во рамките на Народниот правобранител е формирано посебно одделение чија основна задача е заштита од тортура и други вид сурово, нечовечно и понижувачко постапување или казнување.

Националниот превентивен механизам во Република Македонија својот мандат и надлежности ги црпи од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и Законот за народниот правобранител, а има изготвено и посебен правилник за начинот на вршење превенција и методологија за начинот на спроведување на превентивните посети. Националниот превентивен механизам своите активности ги спроведува во согласност со годишна програма за работа одобрена од народниот правобранител.

Националниот превентивен механизам во Република Македонија започна со работа на 01 април 2011 година, а во својот состав има тројца советници за превенција на тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.

Б. Промотивни и едукативни активности

Веднаш по воспоставувањето на Националниот превентивен механизам, се започна со спроведување промотивни и едукативни активности во насока на запознавање на јавноста со улогата на НПМ во општеството.

Овие активности беа поддржани од Мисијата на ОБСЕ во Скопје и твининг проектот во кој учествуваат канцелариите на Омбудсманот на Шпанија и Медијаторот на Франција.

Во насока на јавна промоција Народниот правобранител одржа прес конференција на која беше промовиран новиот механизам за превенција на тортура.

Воедно НПМ достави писмено известување до надлежните органи и институции за своите овластувања, оствари средби со раководители на релевантни институции, изготви леток на осум јазици и збирка на релевантни правни прописи на три јазици, а имаше и презентација за мандатот и надлежностите пред студентите на четирите правни факултети во Републиката, како и на Факултетот за безбедност.

Во делот на промоција на Националниот превентивен механизам, беа одржани четири тркалезни маси на локално ниво со поддршка на мисијата на ОБСЕ и СИДА и една дводневна тркалезна маса на централно ниво преку твининг проектот со цел и во насока на запознавање на вработените во органите и установите на лишување од слобода за улогата и мандатот на НПМ.

Претставник на Националниот превентивен механизам учествуваше на тркалезна маса на тема „Право и практика со бегалци“ во организација на УНХЦР Скопје и Академијата за судии и јавни обвинители каде имаше свое излагање на тема: „Надлежности на Народниот правобранител како национален превентивен механизам“ со посебен акцент на начинот на спроведувањето на посетата на Центарот за баратели на азил.

В. Јакнење на капацитетите на Одделението за превенција на тортура (НПМ)

Во 2011 година со поддршка на Мисијата на ОБСЕ, како и преку твининг проектот поддржан од Европската унија во кој учествуваат канцелариите на омбудсманите на Шпанија и Франција, со цел зајакнување на капацитетите на новоформираните одделенија, а посебно на Одделението за превенција на тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување (Национален превентивен механизам) беа остварени две студиски патувања во Шпанија и Полска каде беа посетени неколку места на лишување од слобода.

Во Скопје беа одржани две работни средби со Шпанскиот НПМ на кои беше дискутирано за начините на спроведување редовни посети на места каде лицата се лишени од слобода, превентивниот пристап на посетите, методологијата на подготвување на посебните и годишниот извештај на Националниот превентивен механизам, како и други прашања кои се од интерес на овие превентивни тела кои се формирани согласно ОПКАТ.

Како дел од заедничките активности со Шпанскиот НПМ се оствари и посета на Полициската станица Гази Баба.

Со цел јакнење на капацитетите на НПМ беа спроведени и две обуки кои беа поддржани од Мисијата на ОБСЕ во Скопје и Шведската агенција за меѓународен развој (СИДА). Првата обука која се однесуваше на вршење превентивна посета во КПУ, се спроведе во Затворот Прилеп и беше водена од г. Алеш Бутала - поранешен член на КСТ при Совет на Европа. Втората обука беше насочена кон спроведување превентивна посета во психијатриска установа, и се реализира во Психијатриската болница Скопје, под водство од г. Владимир Ортаков, тогашен прв потпретседател на КСТ.

Г. Видливост и транспарентност во работата

Националниот превентивен механизам навремено известуваше за сите свои активности во текот на 2011 година на вебстраницата на Народниот правобранител, како и со поврмени известувања за медиумите. Народниот правобранител како национален превентивен механизам објавуваше кратки информации за сите свои активности, спроведени посети и дадени иницијативи на следниот линк:

http://www.ombudsman.mk/ombudsman/МК/nacionalen_preventiven_mehanizam

НПМ смета дека транспарентноста во работата ја зголемува свеста кај граѓаните на Република Македонија и службите во органите и установите за лишување од слобода за состојбата во местата на лишување од слобода и за постапувањето и остварувањето на правата кај оваа категорија лица.

Д. Меѓународни активности

Во рамките на меѓународните активности со поддршка на Мисијата на ОБСЕ и Шведската агенција за меѓународен развој (СИДА) во Охрид се одржа Регионална конференција за „Улогата на омбудсманите во борбата против дискриминацијата и превенцијата на тортура“.

Националниот превентивен механизам учествуваше на работни средби во: Талин, Естонија, организирана и поддржана од Совет на Европа на тема: „Собирање и проверка на информации за време на посета од НПМ“, како и во Баку, Азербејџан, на тема: „Заштита на ранливи категории лица во местата на лишување од слобода“. Двете работни средби, како и Третиот годишен состанок на Европската мрежа на национални превентивни механизми беа дел од Проектот на Совет на

Европа за воспоставување активна мрежа на национални превентивни тела.

На Третиот годишен состанок на Европската мрежа на национални превентивни механизми македонскиот механизам имаше презентација на тема: „Како да се дојде до реализација на препораките – Дијалог и соработка помеѓу националните тела и меѓународните тела за превенција на тортура“.

Во меѓународните активности, под покровителство на Советот на Европа македонскиот НПМ заедно со колегите од албанскиот НПМ остварија работна посета на НПМ на Република Словенија каде спроведоа заедничка посета на една казнено-поправна установа.

Претставник на НПМ учествуваше и на Светскиот форум за одбележување на петгодишнината од стапувањето на сила на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура, во организација на Асоцијацијата за превенција на тортура (АПТ). Форумот на едно место ги собра сите клучни актери на меѓународно и национално ниво на полето на превенција на тортура.

Делегација на Омбудсманот и претставници од граѓанскиот сектор од Република Косово остварија средба со г. Иџет Мемети, народен правобранител на Република Македонија и шеф на Националниот превентивен механизам (НПМ), како и со членовите на Националниот превентивен механизам. Целта на посетата беше запознавање со процесот на воспоставувањето на Националниот превентивен механизам во Република Македонија, процесот на ратификација на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и отворањето посебно превентивно одделение во состав на Народниот правобранител.

3 ПРЕВЕНТИВНИ ПОСЕТИ ВО 2011 ГОДИНА

Во 2011 година НПМ спроведе вкупно 18 превентивни посети, од кои најголемиот дел или 12 беа во полициски станици од општа надлежност, три во казнено-поправни установи, една посета на воспитно-поправен дом, една на јавна установа за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци и една во Центарот за сместување лица баратели на правото на азил (Анекс 1). Сите посети беа спроведени согласно претходно утврден и одобрен годишен план за работа на Одделението за превенција на тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување.

Од вкупно 18 посети само една беше најавена (Затвор Скопје), додека останатите 17 беа спроведени ненајавено заради објективно утврдување на состојбите во местата на лишување од слобода и местата каде слободата на движење е или може да биде ограничена. При сите посети НПМ наиде на конструктивна соработка од страна на службените лица и оствари непречен увид во сите простории и разговор со сите лица по сопствен избор, поточно во ниту еден случај не му беше ограничен просторот на движење ниту слободата на избор на лица за разговор.

Во 2011 година НПМ не спроведе ниту една последователна посета – имајќи предвид дека НПМ започна со работа во април 2011 година првите последователни посети со цел да се направи проценка на нивото на имплементација на дадените препораки, ќе се спроведат во втората половина на 2012 година.

Сите превентивни посети беа спроведени од тимот на Националниот превентивен механизам составен од тројца советници за превенција на тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.

Методологија на вршење превентивна посета

Од досегашната практика на НПМ, превентивните посети може да траат од еден до три дена во едно место на лишување од слобода. Посетата се спроведува во неколку чекори.

Чекор 1: Разговор со раководно лице

При започнувањето редовна ненајавена посета на место на лишување од слобода разговорот се спроведува со директорот (командирот) или со друго раководно лице кое во тој момент е на највисока позиција во

хиерархијата на установата. Разговорот се спроведува согласно утврдениот распоред на прашања за лицето кое е на раководна позиција, а во согласност со обрасците: А.1. (во случај на посета на казнено-поправна, вопитно-поправна установа или друго место на лишување од слобода) и Б.1. (во случај на посета на полициска станица) - Анекс 2.

За време на овој состанок, НПМ тимот го информира раководното лице за целта на посетата, мандатот и надлежноста на превентивниот механизам, чекорите кои ќе бидат преземени, слободата на избор на лица лишени од слобода со кои ќе се разговара, вработените со кои ќе се разговара, просториите и инсталациите кои ќе се посетат и регистрите и евиденциите кои ќе се проверат.

Чекор 2: Посета на места на задржување

Посетата се спроведува со цел да се увидат материјалните услови за сместување во местата на лишување од слобода, условите во заедничките простории, работните простории, просториите за рекреација, амбулантните простории, тоалетите, просториите за преглед и претрес, просториите за разговор со бранител, семејство и службени лица, просторот за надворешна прошетка и сл.

Тимот на советници при посетата на просториите за задржување, сместувачките капацитети и останатите простории особено ќе испита дали за секое лице лишено од слобода има обезбедено кревет со душек и постелнина, начинот на сместување по соби и нивниот капацитет, максималниот број лица сместени во една просторија/соба за ноќевање, ќе направи проценка на нивото на хигиена, дали просторијата ги задоволува минимум стандардите за сместување (површина, дневна светлина, затоплување, вентилација и сл.).

Чекор 3: Разговор со лица лишени од слобода

Овој чекор се спроведува паралелно со чекорот 2. НПМ тимот има слобода при изборот на лицата со кои ќе разговара, како и можност разговорот да го спроведе на доверлив начин без присуство на службени или трети лица. Разговорот се спроведува согласно претходно утврдени обрасци за разговор со лица лишени од слобода – образец прашалник А2 за осудени и притворени лица и образец прашалник Б2 за задржани лица во полициска станица.

Чекор 4: Разговор со вработени во службите

Разговорот со лицата вработени во службите на местото на лишување од слобода се спроведува согласно утврден распоред на прашања за лицето вработено во соодветната служба, а во согласност со обрасците: А.1. (во случај на посета на казнено-поправна, вопитно-поправна установа или друго место на лишување од слобода) и Б.1. (во случај на посета на

полициска станица).

Чекор 5: Увид во евиденцијата и регистрите

НПМ тимот при посета на место на лишување од слобода прави увид во соодветните регистри и евиденции за осудени и притворени лица (согласно Образец А) и евиденции и регистри за задржани лица (согласно Образец Б) -Анекс 2.

Чекор 6: Завршен разговор со раководно лице

Разговорот се спроведува со истото раководно лице со кое е извршен првичниот разговор на почетокот од посетата или со друго раководно лице највисоко во хиерархиската поставеност на установата. При завршниот разговор НПМ тимот ги споделува своите првични наоди и забелешки со раководното лице и го информира дека деталната анализа со соодветни препораки ќе следи во форма на посебен извештај за посетата што ќе биде доставен до установата и хиерархиски надредениот орган (министерство).

Посебен извештај

Националниот превентивен механизам изготвува посебни извештаи за секоја спроведена посета. Посебните извештаи на НПМ се од доверлив карактер и содржат анализа на состојбите, констатации и препораки за надминување на утврдените недостатоци. За сите 18 посети спроведени во 2011 година изготвени се и доставени посебни извештаи. Секој извештај содржи позитивни и негативни состојби, како и препораки на две нивоа:

- до раководниот орган на институцијата или установата која е посетена, во однос на состојбите кои се во надлежност на тој орган и каде констатираните негативни состојби може да се надминат преку преземање определени работи и мерки од страна на самата установа или институција, и
- до хиерархиски надредениот орган (министерство) кои бараат исполнување определени техничко-материјални предуслови, буџетски импликации, измена на законски или подзаконски акти, со цел подобрување на утврдените недостатоци.

А. ПОЛИЦИСКИ СТАНИЦИ

Во периодот од 30 јуни до 31 декември 2011 година, Националниот превентивен механизам спроведе вкупно 12 посети на полициски станици од општа надлежност (ПСОН), кои согласно со решението на Министерството за внатрешни работи се определени како места за задржување лица¹⁰. Согласно ова решение, задржувањето се врши во сите 38 полициски станици од општа надлежност кои се надлежни за непосредно вршење на полициските работи за определено подрачје, како што е утврдено во Законот за полиција¹¹.

Посетите на полициските станици беа спроведени согласно Годишната програма за работа на НПМ и планот за спроведување превентивни посети, одобрени од народниот правобранител. При изборот на полициските станици НПМ се водеше од неколку критериуми, но пред се од соодветна географска застапеност и рамномерно учество на ПСОН со стари и реновирани простории за задржување лица, а во насока на создавање објективна слика за состојбата и постапувањето со лицата задржани во полициските станици во Република Македонија.

По спроведувањето на поединечните посети, НПМ изготви посебни извештаи кои беа доставени до командирот на соодветната ПСОН и до Министерството за внатрешни работи. Согласно Законот за изменување и дополнување на Законот за народниот правобранител, службените лица во органите, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена, се должни да постапат по укажувањата и препораките на Народниот правобранител и за постапувањето да го известат најдоцна во рок од 30 дена сметано од денот на приемот на посебниот извештај. Согласно предвидената законска обврска, Народниот правобранител како НПМ доби одговор од сите 12 полициски станици кои беа посетени во текот на 2011 година, како и од Министерството за внатрешни работи по однос на доставените препораки. Меѓутоа, значајно е да се напомене дека по однос на сите 12 поднесени посебни извештаи НПМ не доби повратно известување во законски утврдениот рок од 30 дена од денот на нивниот прием, поточно дури во 8 случаи беа доставени и ургенции заради пробивање на законски утврдениот рок. Ова упатува на заклучок дека и покрај спроведената едукација и доставените информации за надлежностите и мандатот на НПМ во Република Македонија, во практиката постои реална потреба за континуирано спроведување и продлабочување на едукативните активности, особено во делот на обврските што произлегуваат за органите и институциите како места на лишување од слобода.

¹⁰ Решение за определување полициски станици за задржување на лица, Бр.13.1-33683/1 од 17.05.2007 („Службен весник на РМ“ бр.83/2007)

¹¹ чл.23, Закон за полиција („Службен весник на РМ“ бр.114/2006)

Материјални услови

Простории за задржување

При спроведените посети, беше направен увид во 7 ПСОН со стари простории за задржување и во 5 ПСОН во кои просториите за задржување беа нови и реновирани согласно проектот на Министерството за внатрешни работи реализиран со техничко-финансиска поддршка од Европската унија. Во полициските станици во кои не се реновирани ниту изградени нови простории за задржување состојбата е загрижувачка. Во поголемиот дел од овие полициски станици просториите за задржување беа сместени во сутеренско-подрумски простории, а во еден случај дури два ката под приземното ниво. НПМ смета дека ваквата состојба се коси со меѓународните стандарди за сместување задржано лице. Просториите за задржување не ги исполнуваат минимум стандардите за големина на место за задржување. Во Полициската станица Македонски Брод не постои посебна просторија за задржување лица лишени од слобода со исполнети минимални стандарди. Во оваа станица реновираните подрумски простории не се користат бидејќи се неупотребливи поради големата влага, па раководните структури одлучиле да користат една стара службена канцеларија како просторија за задржување, а друга нереновирана службена канцеларија како помошна просторија за задржување.

Во три полициски станици (Аеродром, Крива Паланка и Чаир) утврдено е дека просториите за задржување го доведуваат задржаното лице во понижувачка позиција поради изложеност на погледи од сите вработени и од граѓани кои доаѓаат да пријават одреден настан. Во овие полициски станици просторијата за задржување или помошната просторија за задржување (ПС Крива Паланка) се лоцирани на приземниот кат непосредно до канцеларијата за прием, издвоени со метални решетки од останатиот простор, без соодветно сидно преградување.

НПМ наиде и на две ситуации кога просториите за задржување, иако лоцирани во приземниот дел од полициската станица, не ги исполнуваат основните минимум стандарди за задржување лица во делот на големината на просторијата и протокот на дневна светлина (ПСОН Драчево), а како дополнителен проблем е затоплувањето и вентилацијата (ПСОН Куманово). Во Полициската станица Кочани просториите за задржување, иако со подобрена хигиена, се наоѓаат во сутеренско-подрумски дел каде не постои систем на повикување и не се исполнети стандардите за светлина и вентилација. Најсериозна е состојбата во Полициската станица Крива Паланка каде местата за задржување се две нивоа под приземниот кат од зградата и немаат директен пристап до дневна светлина, има мал проток на свеж воздух, ниско ниво на вентилација и јака миризба на влага, нема инсталирано соодветно осветлување, а особено загрижува непостоењето систем за затоплување.

Во полициските станици во кои се изградени нови простории за задржување, состојбата во делот на условите и материјално-техничките можности е значително подобрена во споредба со периодот пред имплементацијата на проектот финансиски поддржан од ЕУ фондовите. Специфичната цел на овој проект била да се поддржи развојот на полициските станици, со особено внимание на просториите за притвор, просториите за прием и просториите на инспекторите за превенција, согласно стандардите на ЕУ и усвоениот Закон за полиција, одговарајќи на принципите на демократското општество, владеење на правото, заштита на граѓаните и почитување на нивните фундаментални права и слободи.

НПМ смета дека оваа цел во најголема мера е остварена, имајќи го предвид високиот степен безбедносно-заштитни мерки кои се преземени во изборот на материјалите и изведбата на просториите за задржување и просториите за прифат и спроведување разговор со приведени и задржани лица. НПМ констатира дека овие простории се изработени на начин и од материјали кои овозможуваат висок степен заштита од повреди, а како дополнителна заштитна мерка е соодветниот видео надзор во новите простории и фиксираните кревети за подот со што се оневозможува нивно неправилно користење и злоупотреба. Во однос на големината на просториите, во најголем број случаи се исполнети меѓународните стандарди, поточно посакуваните стандарди востановени од Европскиот комитет за спречување тортура (КСТ), бидејќи се со површина од или над 6m² (индивидуална просторија за задржување), а за секое наредно задржано лице се исполнува посакуваниот стандард од дополнителни 4m² по лице¹². Сепак, утврдени се и исклучоци каде големината на просторијата за индивидуално задржување е под посакуваниот стандард од 6m².

Ниту една од посетените 12 полициски станици немаше посебна просторија за задржување малолетно лице поради што не се имплементирани одредбите од Законот за малолетничка правда¹³. Единствено Полициската станица Кисела Вода има посебно опремена просторија наменета исклучиво за разговор со малолетни лица.

Во однос на опременоста на просториите за задржување, утврдено е дека новите простории се опремени со стандардизирани кревети фиксирани за подот и унифицирана опрема за ноќен одмор составена од: душек, пластифицирана прекривка, ќебе, постелнина и перница. Сепак, не во сите нови простории за задржување се користи целокупната опрема за одмор бидејќи некаде нема перници, некаде нема ќебиња, а некаде нема постелнина.

Во однос на старите простории за задржување состојбата е различна. НПМ наиде на полициски станици во кои просториите имаа само дрвена клупа и немаше опрема за ноќен одмор (Аеродром), а увидот

¹² Посакувани стандарди на Европскиот комитет за спречување на тортура: Извадоци од 2-от Општ извештај (CPT/Inf (92) 3): 43. Следниот критериум (кој се смета за пожелно ниво, а не минимален стандард) моментално се користи при оценката на полициските простории за задржување кои се користат за едно лице за претстој од повеќе од неколку часа: за големина од 7 метри квадратни, 2 метра растојание меѓу сидовите, 2.5 метра растојание меѓу подот и таванот.

во регистрите на таа станица покажа дека во просторијата во која нема основни минимални услови престојуваат задржани лица повеќе од 8 часа. Евидентирани се и определен број задржувања во ноќните часови. Слична состојба е утврдена и во Полициската станица Македонски Брод каде лицата се задржуваат во импровизирана службена канцеларија без соодветна опрема за одмор, а при увидот во евиденцијата се утврдени 9 случаи на ноќни задржувања. Оттука сериозна е потребата за целосно опремена просторија за задржување која ќе ги исполнува минимум пропишаните стандарди. И при посетата на Полициската станица Чаир се утврдени задржувања од 19 до 24 часа, а за малолетник и максимално задржување од 12 часа во просторија која не е соодветна за долготраен престој. Имајќи го предвид фактот дека просторијата за задржување не ги исполнува минималните стандарди, НПМ искажува особена загриженост во однос на ноќните задржувања знаејќи дека просторијата не располага со потребната опрема и средства за ноќен одмор (кревет, душек, постелнина и сл.).

НПМ утврди дека во 7 полициски станици од општа надлежност е вграден систем за повикување, преку кој во случаи на итност или друга потреба задржаното лице го алармира полицискиот службеник во дежурната канцеларија или сменоводителот. Во полициските станици каде има стари, нереновираны простории за задржување, постоењето ваков систем е реткост. Сепак, НПМ тимот утврди дека во Полициската станица Куманово ваквиот систем уредно функционира, додека во Полициската станица Крива Паланка уредот за сигнализација (алармот) во просториите за задржување за време на посетата не работеше. Во сите полициски станици со нови и реновираны простории за задржување има инсталиран соодветен систем за повикување кој некаде не беше пуштен во употреба или не функционираше во периодот на посетата на НПМ (ПС Кисела Вода и ПС Тетово).

НПМ изразува загриженост во однос на полициските станици каде нема или не функционира систем за повикување. Во отсуство на видео надзор и систем за повикување се наметнува прашањето: на кој начин лицата лишени од слобода може итно или навремено да ги известат полициските службеници за своите потреби и како се врши континуиран надзор над состојбата на задржаните лица?

Видео надзор има само во полициските станици со реновираны простории за задржување. Надзорот се врши во просторијата за задржување, просторијата за прием, просторијата за разговор и распит и во ходникот, а увидот во камерите се врши преку монитор поставен во дежурната служба. Видео надзор не се врши во санитарните јазли и тоалетите заради почитување на приватноста и интегритетот на личностата на лицето лишено од слобода. Чувањето на податоците е централно, тие не се чуваат во полициската станица, туку во Министерството за внатрешни

¹³ чл.109 ст.10 од Законот за малолетничка правда („Службен весник на РМ“ бр.87/2007 и бр.145/2010)

работи. НПМ констатира дека видео надзорот функционира во сите 5 ПСОН каде бил инсталиран, со одредени проблеми во Полициската станица Прилеп каде ноќниот видео надзор беше отежнат поради придушеното осветлување и неможност камерите да ја регистрираат состојбата во просторијата. НПМ тимот смета дека е потребно да се изнајде решение кое не би го попречило редовниот ноќен одмор на задржаното лице (вештачкото осветлување не смее да биде јако во текот на ноќта), но би овозможило постојан видео надзор и во ноќните часови.

Во полициските станици каде се изградени нови простории за задржување потребно е старите простории, онаму каде такви се уште постојат, да бидат видливо пренаменети и да се користат за други цели (магацини, архив и сл.). Во спротивно, постои ризик доколку има недостаток на место овие простории кои не ги исполнуваат минимум стандардите да бидат повторно користени за задржување лица. Така, постоеа основани сомневања дека и по отворањето на новите простории, во ПС Гостивар се користела и старата просторија за задржување која не ги задоволува минималните стандарди за лица лишени од слобода и треба да е надвор од употреба.

Во делот на пристапот до полициските станици, НПМ утврди дека во поголемиот дел од случаите (вкупно 6) не постои рампа за лица со посебни потреби на влезот од полициската станица. Иако новите простории за задржување имаат заден влез, има случаи кога до него не може да се пристапи бидејќи е попречен од возила на противпожарна служба (ПС Бит Пазар), или е делумно пристапен (ПС Прилеп). На задниот влез во просториите за задржување во оваа полициска станица, преку кој се внесуваат лица лишени од слобода, има пристапна рампа за лица со посебни потреби, која во моментот на посетата беше блокирана од предмети (привремено сместување на предмети од кражба) кои го попречуваа пристапот.

Во ПСОН не постојат посебни простории за претрес на задржано лице, а само во реновираните простории за задржување постојат посебни сефови за чување привремено одземени предмети. НПМ смета дека МВР треба особено внимание да посвети на опремување посебна просторија (гардероба) со цел спроведување претрес на лице далеку од погледите на останатите полициски службеници или јавноста.

Санитарни јазли

Состојбата со санитарните јазли е различна и зависи од градбата на полициската станица, издвоеноста на просториите за задржување и дали се нови и реновирани или не. Во поголемиот дел од посетените ПСОН каде местата за задржување не се реновирани утврдено е дека не постои издвојување на санитарните јазли бидејќи ги користат задржаните лица и вработените службеници. НПМ констатира загрижувачки лоша состојба

со санитарните јазли во дел од станиците (ПС Драчево, ПС Македонски Брод) кои се користат и за задржани лица и претставуваат можен ризик за самоповредување или повредување.

Во ПСОН каде просториите за задржување се нови, во реновирааниот дел од полициската станица постојат и засебни тоалети кои ги користат исклучиво задржаните лица. Генерална оценка е дека тие се нови, изградени во рамките на Проектот за реновирање на местата за задржување лица и хигиената е на задоволително ниво. Сепак, со исклучок на две полициски станици (Тетово и Кисела Вода), НПМ утврди постоење лесно кршливи материјали, стакло, метален држач за тоалетна хартија, а некаде и црево за туш, кои лесно може да бидат злоупотребени заради самоповредување или нанесување повреда на задржано лице. НПМ заклучи дека при проекцијата и изведбата на тоалетите во новите места на задржување не биле предвидени можните безбедносни ризици. НПМ при секоја посета укажуваше на правото на приватност и интимност, согласно кое лицата лишени од слобода треба непридружувани да влегуваат во тоалет.

Само во два случаи НПМ утврди целосна заштита на лица лишени од слобода од можни повреди или самоповредување во тоалет што е позитивен пример (ПС Кисела Вода и ПС Тетово).

Простории за разговор и распит

Во однос на просториите во кои се вршат разговори со приведени и задржани лица постои разлика меѓу новите места за задржување и старите нереновираните простории за задржување. НПМ тимот заклучи дека практиката по однос на местото во кое лицето се информира за правата или му се укажува на нив, како и практиката во врска со местото во кое се спроведува разговорот и распитот на приведено или задржано лице не е изедначена и зависи од материјално-техничките предуслови на самата полициска станица, како и од односот, координацијата и взаемната соработка на униформираните полициски службеници со инспектори вработени во т.н. надворешна канцеларија која е под директна надлежност на началникот на соодветното СВР, кои вршат разговор со лицата за кои постојат основи на сомневање дека сториле кривично дело.

Кога станува збор за стари полициски станици најпрво лицето е поучено за правата во канцеларијата за прифат, каде е сменоводителот надлежен за надзор над состојбата со задржаните лица, а потоа доколку станува збор за дејство со елементи на кривично дело, разговорот по однос на стореното дело вообичаено го врши надлежниот инспектор во службената канцеларија. НПМ смета дека тоа е недозволиво бидејќи лицата лишени од слобода треба да се движат само во определени и за таа цел назначени простории во полициската станица (канцеларии за

разговор). НПМ, согласно утврдената методологија на работа по случаен избор направи проверка на службени канцеларии на инспекторите. Во една од службените простории (Куманово), за која беше посочено дека се користи и како канцеларија за разговор со лица, забележани се кабел и прачка регистрирани како одземени предмети за кои постапката е се уште во тек. НПМ укажа дека таквите предмети треба да бидат уредно обележани и да се чуваат во соодветни простории заради намалување на ризикот од нивна можна злоупотреба.

Транспортни возила

При посетите на ПСОН, НПМ врши увид и во службените полициски возила кои ги затекнува. Иако еден дел од станиците се опремени со нови возила – комбе за транспорт на приведени и задржани лица (Фолксваген Транзит) кои ги исполнуваат стандардите во делот на заштита, безбедност и вентилација, сепак одредени ПСОН не располагаа со моторни возила соодветни за превоз на оваа категорија лица. НПМ е особено загрижен во однос на превозот на лицата во стари и дотраени возила поради немањето соодветни услови, како и за начинот на вршење спровод. НПМ смета дека сите ПСОН кои со решение се назначени за места на задржување треба соодветно да бидат опремени со нови транспортни возила, а како соодветен пример за исполнување на стандардите се возилата од типот Фолксваген Транзит, со кои веќе се опремени дел од станиците.

Остварување на правата на задржаните лица

Информации и поука за правата

Сменоводителот (полициски службеник за прифат) согласно Правилникот за начинот на вршење на полициските работи и Стандардните оперативни процедури за задржување и постапување со задржани лица е надлежен за прифат на лицето, поука и остварување на неговите права, како и за негов континуиран надзор додека е задржан/а со цел обезбедување на неговата безбедност во полициската станица.

По спроведените 12 посети во текот на годината и разговорите со сменоводителите или вршителите на должноста сменоводител во посетениите ПСОН, НПМ констатира дека спојувањето на улогата на сменоводителот со улогата на полицискиот службеник за прифат не е целисходна и не е во насока на обезбедување на безбедноста и остварувањето на правата на задржаното лице. НПМ ќе даде дополнителни предлози и ќе преземе конкретни мерки во насока на обезбедување на вистинската улога на службеникот за прифат и надзор над задржани лица.

Информациите за правата се распределени и поставени на видливи места во сите посетени ПСОН. Постојат два вида постери за правата на лицата – едниот е на три јазици, а вториот на седум јазици. Нема правило кој постер во која ПСОН се поставува, па тоа пред се зависи од начинот на кој била спроведена дистрибуцијата на постерите и со какви постери располага самата станица. Сепак, забележително е непостоењето стандарди за местото каде треба да се истакнат правата на приведените и задржаните лица, па тоа првенствено зависи од просторните капацитети и материјалните можности во полициската станица. Во најголемиот дел правата на задржаните лица се соодветно поставени на влезот во станицата, меѓутоа во поретки ситуации се истакнати и во канцеларијата за прифат (работна просторија на сменоводителот) или пак во канцеларијата за разговор со задржани лица (во ПСОН каде просториите за задржување се нови или реновирани). НПМ смета дека МВР треба да направи напори во насока на истакнување на правата во секоја канцеларија за прифат, канцеларија за разговор и во секоја просторија за задржување, со што ќе обезбеди постојан и непречен директен увид на задржаните лица во листата на права кои им следуваат за време на полициската постапка.

Кодексот на полициска етика е поставен во заедничките простории и е видлив за сите униформирани полициски службеници.

Право на храна и вода

Согласно стандардните оперативни процедури на задржаното лице му следува минимум еден оброк доколку задржувањето трае повеќе од 6 часа. Според добиените информации ова право се остварува на различни начини. Во најголем број случаи ова право се остварува од личните финансиски средства на задржаното лице или преку семејството, а во помал број случаи храната ја обезбедува ПСОН од личните средства на УПС (информации од полициски службеници).

НПМ смета дека секоја ПСОН треба да има сопствен буџет за храна за задржани лица и секоја ПСОН треба да води посебна службена белешка за остварување на правото на храна, како и да ја приложува фискалната сметка со која ќе се потврди остварувањето на правото на оброк во периодот на задржување. Како позитивен пример се ПС Прилеп и ПС Македонски Брод, каде индивидуалните папки за задржани лица имаа и службена белешка за правото на храна со фискална сметка за купениот оброк.

НПМ смета дека правото на храна треба да биде регулирано со закон заедно со останатите права кои им се загарантирани на лицата лишени од слобода и да се одреди системско решение за начинот на остварување на ова право, кое нема да зависи од финансиската состојба на задржаното лице.

Право на бранител и известување семејство

Задржаните лица во полициските станици многу ретко го остваруваат правото на бранител. Иако во најголемиот број случаи приведените и задржаните лица се соодветно поучени, во многу мал број случаи се одлучуваат да го искористат ова право. НПМ утврди дека во повеќето ПСОН постојат списоци со бранители (адвокати), меѓутоа очигледно е дека и во ретки случаи кога лицето бара присуство на адвокат, тоа е по сопствен избор.

Задржаното лице се поучува за неговото право да информира член на семејството. НПМ утврди дека за разлика од правото на бранител, задржаните лица почесто го користат ова право и соодветно го информираат брачниот партнер или родител, а кај малолетниците постои обврска согласно Законот за малолетничка правда за задолжително информирање на родителот или законскиот старател.

Право на лекар

Сменоводителот е должен при приемот соодветно да ја утврди здравствената состојба на задржаното лице и истото соодветно да го евидентира во записникот за задржување. Сменоводителот ги евидентира видливите повреди, видливите знаци на болест, алкохолизираност и дејство на психотропни супстанции и соодветно ја утврдува потребата од лекарска помош. При спроведените разговори со сменоводителите во посетените ПСОН беше дадена информација за праксата да се повикува задолжително лекар во сите оние случаи кога кај лицето се евидентираат видливи повреди или видливи знаци на болест, како и секогаш кога самото задржано лице тоа ќе го побара.

Сепак, практиката покажува поинаква состојба, па при посетата на ПС Македонски Брод и увидот во евиденцијата НПМ утврди дека едно задржано лице било примено со видливи повреди на лицето, а за него не е известен лекар, поточно во записникот за задржување лице евидентирано е дека немало потреба од лекар.

Врз основ на дополнителна документација (службена белешка за приведување) НПМ тимот утврди дека врз тоа лице се употребени средства за присилба. Во таа насока НПМ искажа загриженост во однос на проценката на полициските службени лица за видот на повредата и потребата за лекарска помош, и укажа дека повикувањето на лекар треба да се врши задолжително кога лицето има видливи повреди кои може се добиени со користењето на средства за присилба.

Во ПС Кочани е утврден одреден број лица кај кои се употребени средства за присилба (увид во две индивидуални папки за задржани лица) по што е укажана лекарска помош. Во овие случаи НПМ даде забелешка да се внесува во оценката за оправданост дали повредата е настаната од

примена на средства за присилба или е претходно настаната.

Увидот во предмет во друга ПСОН отвори сомнеж за начинот на кој настанале повредите бидејќи само 15 минути пред да биде приведено, лицето било пријавено за нарушување на јавниот ред и мир и насилство (присилба), а само 10 минути од пријавувањето до приведувањето е донесено во полициската станица во безсознание. Со цел детално да се испитаат и уредно да се истражат ваквите случаи, потребно е секогаш во прилог на предметот да има и соодветна медицинска белешка (без навлегување во податоците од личен карактер и податоците за здравствената состојба на лицето) приложена од здравствена установа каде е извршена интервенција.

За едно задржано лице во записникот за задржување (ПС Бит Пазар) е наведено дека е корисник на опојни дроги т.е. хероин, но не е повикан лекар заради утврдување на неговата здравствена состојба или потребата за давање соодветна терапија. НПМ тимот смета дека во случаи на зависници од алкохол или дрога задолжително е неопходен лекарски преглед заради превенција од можни ризици при задржувањето на оваа категорија лица. Во конкретниот случај лицето било задржано повеќе од 10 часа без каков било лекарски преглед. Слична состојба е забележана и во ПС Кисела Вода.

Во ПС Крива Паланка иако во записникот за задржување било утврдено дека лицето имало видливи повреди и присуство на големо количество алкохол во организмот (3,62%), при приемот не му е укажана лекарска помош. Според евиденцијата, на истото лице дополнително му е укажана лекарска помош дури откако самиот побарал.

Во ПС Прилеп и ПС Бит Пазар (еден предмет) НПМ утврди нецелосно пополнување на записниците за задржување на лица, односно не секаде пополнета рубрика за повредите на лицето и потребата од лекар при прием на лицето. Во еден случај во ПС Кисела Вода во записникот за задржување е наведено дека лицето е корисник на наркотични средства, но притоа не бил известен лекар, односно во записникот е наведено дека немало потреба од лекар.

Во ПС Гостивар при увидот во една од папките констатирани се недоследности што предизвика сомнеж во однос на времето на здобивање на повредите и остварувањето на правото на медицинска помош. Воедно, во службената белешка за приведување јасно и недвосмислено е нотирана видлива повреда на градниот кош и по барање на лицето повикана е брза помош, што е контрадикторно со записникот за задржано лице каде е наведено непостоење видливи повреди кај лицето.

Иако ПС Куманово треба да се истакне како позитивен пример во делот на постоењето посебна службена белешка за лекарска помош, сепак при посетата НПМ наиде на предмет за кој во Регистарот на задржани лица беше заведена потребата од лекар, додека во самата папка недостасуваа документите кои би ја потврдиле таквата потреба, поточно недостасуваа записникот за задржување и записникот за поука за право на бранител

и други права. Ваквата практика го остава отворено прашањето дали на лицето кое имало потреба му била укажана лекарска помош.

За малолетно лице задржано над 12 часа во една ПСОН (Македонски Брод), НПМ утврди дека му е укажана лекарска помош за удар со тврд предмет во пределот на левиот лакт (приложена лекарска белешка), но при неговиот прием во ПС не е нотирана видлива повреда, ниту пак потребата од лекар. Во медицинската потврда за укажаната помош на крајот од забелешката составена од лекарот е допишано „од непознати лица“ (допишаниот дел следи по крајот на реченицата напишан со друго пенкало). Имајќи го предвид наведеното, НПМ тимот се сомнева за начинот на настанување на повредите кај тоа лице.

Во еден предмет во ПСОН Чаир се констатирани видливи повреди на челото, левото рамо и левиот лакт на задржаното лице кое се наоѓало во алкохолизирана состојба и во Записникот за задржано лице соодветно е констатирана потребата од лекар. Сепак, во Записникот не е соодветно наведено дали и од кого е укажана медицинска помош, додека пак во Регистарот за задржани лица е наведено дека е повикана Брза помош набрзо по лишувањето од слобода. Ваквите недоследности и недоречености мора да се поправат со цел да се добие вистинската слика за остварувањето на правото на лекарска помош во секој поединечен случај кога тоа е констатирано и/или побарано од задржаното лице.

Евиденција и регистри за задржани лица

При увидот во посебните папки за задржани лица НПМ констатира сериозни повреди на постоечките позитивни норми. Воедно, во два случаи е нотирано задржување малолетно лице од 22 часа (ПС Македонски Брод), а слична ситуација е утврдена и во ПС Гостивар, каде во еден случај е нотирано задржување малолетно лице од дури 24 часа, што е во спротивност со максимум одредениот временски лимит од 12 часа, согласно член 109 од Законот за малолетничка правда.

ПС Куманово и ПС Македонски Брод не можеа да ги обезбедат сите папки за задржани лица кои беа побарани на увид од НПМ тимот, а во некои станици документацијата во поголемиот дел од папките беше нецелосна и неуредно пополнета. Така, во папките за задржани лица во ПС Куманово нотирани се одредени пропусти како: немање записник за задржување, немање записник за поука за право на бранител и други права, неуредно или нецелосно пополнети записници за задржување лица, како и индивидуални папки со документи и од други задржани лица. Во ПС Гостивар загрижува што дел од записниците за задржани малолетни лица се нецелосно пополнети, во регистрите за дневни настани и за лица на кои слободата на движење им е ограничена постојат пропусти во начинот на пополнувањето, а во Регистарот за користење средства за присилба нема оценка за оправданоста.

Недостатоци се констатирани и во ПС Аеродром, каде во една папка за задржано лице е забележано дека записникот за задржување лице не е комплетно пополнет, а при проверка на друга папка е утврдено немање записник за поука за правата и не е нотирано преместување на лице во друга полициска станица.

Втората и третата страна од папката за задржани лица не се секогаш пополнети, односно не се наведуваат документите кои се во прилог на папката, а постои и тенденција на формирање колективни папки за повеќе задржани лица по ист предмет. Исклучок се ПСОН во кои уредно се заведуваат документите кои се приложуваат кон папката.

При посетата на ПСОН Чаир во една папка имаше службена белешка изготвена од полициски службеник во која е наведено дека доколку има потреба лицето да се задржи повеќе од 24 часа треба да се спроведе во друга полициска станица. Иако белешката не е потпишана од овластениот полициски службеник, НПМ тимот му укажа на раководното лице дека е недозволиво изготвување белешка со таква содржина бидејќи упатува на можни несоодветни и незаконски постапувања на полициските структури.

НПМ утврди дека во поголемиот дел од посетените ПСОН се користат два различни обрасци на записник за поука и остварување на правата. Едниот записник исклучиво се однесуваше на поуката за правото на бранител, но не и на поуката и остварувањето на другите права во полициска постапка. НПМ смета дека МВР треба да даде дополнителни насоки и појаснувања во делот на користењето на овој записник.

Во неколку ПСОН во регистарот за дневни настани како и во регистарот за повикани, приведени и задржани лица не е јасно означено за која категорија на лица станува збор (дали е повикано, приведено или задржано лице) од што понатаму зависи кои права произлегуваат за лицето во постапката што следи.

Во голем дел од посетените ПСОН употребен е коректор за менување податоци т.е. бришење грешки во папките за задржани лица и во другите полициски регистри. НПМ смета дека со ваквата практика можна е злоупотреба на податоците поради што укажува во ниту еден случај да не се користи коректор, туку неточните податоци да бидат прецртани со една црта и да бидат читливи. Во ПС Прилеп индиго копијата на записникот за задржување во неколку предмети се разликуваше од оригиналот. Во поголем број ПСОН не се води месечен рекапитулар за бројот на повикани, приведени или задржани лица во соодветниот регистар на предвидениот начин во Стандардните оперативни процедури за задржување и постапување со задржани лица.

Во однос на полициската евиденција, како позитивна може да се истакне практиката на ПС Прилеп каде се изготвуваат посебни службени белешки за побарана лекарска помош на задржано лице, службена белешка за чување лице, како и посебна службена белешка за остварување на правото на храна. Исто така и ПС Тетово изготвува посебна службена белешка за побарана и укажана лекарска помош на

задржано лице и посебна службена белешка за остварување на правото на храна, а во ПС Кочани во просториите за задржување, како и во секоја папка за задржано лице, има листа за посета од полициски службеници што укажува на честа посета и надзор врз задржаните лица. ПС Кочани и ПС Куманово изготвуваат и посебна службена белешка за укажана лекарска помош на задржано лице.

Регистарот за употреба на средства за присилба се води согласно образец пропишан со актот на Министерството за внатрешни работи. Сепак, НПМ утврди ненавремено внесување на податоците во овој регистар и неажурно изготвување извештај за оценка на основаноста, оправданоста и правилноста на употребата на средствата за присилба од страна на раководниот орган. НПМ по случаен избор направи увид и проверка во повеќе индивидуални предмети од овој регистар и утврди дека во најголемиот број случаи станува збор за употреба на пропишани средства за присилба (физичка сила со полуга на лева или десна рака, лисици како средство за врзување, а во неколку случаи и гумена палка). НПМ смета дека и во оние случаи каде постои оценка за основаност и оправданост на употреба на средства за присилба, таа е едностранина и се базира исклучиво на извештаите доставени од овластеното службено лице кое употребило средство за присилба, без да се земе предвид ставот или мислењето на другата страна т.е. лицето врз кое биле употребени овие средства.

Б. КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ УСТАНОВИ И ВОСПИТНО-ПОПРАВЕН ДОМ

Во 2011 година Националниот превентивен механизам посети 3 затвори и 1 воспитно-поправен дом. Посетени беа: Затвор Скопје, Затвор Гевгелија, Затвор Охрид и Воспитно-поправниот дом Тетово (привремено лоциран во објектот на Затвор Велес).

Од четирите посети една беше најавена и е спроведена во период од три дена, а останатите посети беа ненајавени. При увидот на затворите беа опфатени и затворските и притворските одделенија, додека во Воспитно-поправниот дом извршен е увид во Отвореното и во Одделението со засилен надзор. Во КПУ и ВПД Националниот превентивен механизам наиде на целосна соработка кај управите при што оствари непречен увид во сите места по сопствен избор и доверливи разговори со затворениците, притворените лица и воспитаниците.

Материјални услови

Приемно одделение

Затвор Скопје нема на располагање посебно приемно одделение за новопримени лица. Во моментот на посетата е увидено дека Затворот самоиницијативно и со сопствени средства започнал градба на објект кој би требало да биде во функција на приемно одделение. Поради немање посебно приемно одделение лицата се сместуваат во Затвореното одделение и во една од собите на приземјето (ХА-5). Службата за обезбедување објасни дека во таа просторија се сместуваат лица кои се наоѓаат во приемно одделение, но вработените од секторот за ресоцијализација посочија дека собата ХА-5 не е само класично приемно одделение, туку дека таму се сместуваат и „проблематични случаи“ за кои е потребна изолација заради заштита од други затвореници.

Непостоењето посебно издвоено приемно одделение и сместувањето на новопримените осудени лица во Затвореното одделение доведува до нарушување на процесот на прием и адаптација на лицето и е подложно на висок степен на криминогена инфекција.

Сместувачките капацитети на Затвор Гевгелија во Приемното одделение ги исполнуваат стандардите за сместување лица лишени од слобода. Собите и санитарните чворови се уредни и чисти, меѓутоа во првата соба постои можност за пренатрупаност доколку во исто време би биле сместени 6 лица (поставени 6 кревети).

Затвор Охрид има издвоено приемно одделение кое се наоѓа во делот на Притворското одделение, но при увидот од НПМ тимот не се забележани посебни простории за прием на лица.

Приемното одделение во Воспитно-поправниот дом Тетово не е издвоено од останатите одделенија и е сместено во една спална соба со капацитет од три кревети. При увидот во Приемното одделение, НПМ тимот констатираше дека просторијата не е доволно загреана и има провев иако грејни тела (радијатор и печка на дрва) се соодветно поставени. Меѓутоа поради скратениот буџет и недоволното количество мазут, затоплувањето е исклучиво на дрва, а ракувањето со печката е под контрола на надзорникот.

Отворено одделение

За сместувачките капацитети во Отвореното одделение на Затвор Скопје утврдено е дека ги исполнуваат минимум стандардите за сместување лица лишени од слобода. Реновираните соби за колективно сместување треба да бидат позитивен пример при спроведувањето активности за реновирање и подобрување на условите во другите две одделенија за сместување осудени лица во овој затвор.

Во Отвореното одделение на Воспитно-поправниот дом, просториите за сместување делумно ги задоволуваат минималните услови во однос на сместувањето бидејќи креветите, душеците и мебелот се стари, а затоплувањето и топлотната изолацијата не задоволуваат. Санитарните чворови се во многу лоша состојба, тушевите целосно уништени, а во тоалетите нема топла вода. Во такви услови малолетниците тешко ја одржуваат личната хигиена.

Полуотворено одделение

Во Затвор Скопје констатирана е пренатрупаност во Полуотвореното одделение, дел од сместувачките капацитети се реновирани и се одржуваат на задоволително ниво, меѓутоа поголемиот дел од собите не ги задоволуваат основните минимални предуслови и стандарди за сместување. Санитарните чворови се во исклучително лоша состојба.

Во Затвор Гевгелија увидена е пренатрупаност во Полуотвореното одделение поради што не се исполнети минимум условите во однос на големина на простор за сместување бидејќи во соби не поголеми од 20м² се сместуваат дури 10 лица, со што не се исполнети домашните законски предуслови од 9м³ по лице, ниту стандардите на Европскиот комитет за спречување тортура (КСТ) од 4м² по лице.

Во однос на одржување хигиена, забележано е задоволително ниво. За хигиената се грижат осудените лица од Полуотвореното одделение. Сите кревети имаат постелнина која се одржува во добра состојба и одговара на климатските услови. Во просториите има инсталирани грејни тела, вентилацијата на просториите е природна, а прозорците реновирани со што изолацијата е значително подобрена. Санитарните чворови во Полуотвореното одделение се на задоволително ниво, во употреблива состојба, а плочките и тоалетите се неодамна реновирани. Тушевите се уредни и во исправна состојба, но препорачливо е нивно редовно санирање и одржување заради задоволување на хигиенските потреби на осудените лица.

При увидот во Полуотвореното одделение на Затвор Охрид НПМ тимот констатира дека просториите се солидно опремени, сите сместени лица имаат свој кревет и душек, можат да користат своја постелнина и да ги украсуваат ѕидовите со слики и верски обележја за што имаат дозвола и од Управата на Затворот. Во однос на одржувањето хигиена забележано е задоволително ниво, а за неа се грижат самите осудени лица од Полуотвореното одделение.

Затворено одделение

При посетите на НПМ во 2011 година забележано е дека материјалните услови се најлоши во затворените одделенија, па со самото сместување во такви услови осудените лица дополнително се казнуваат.

Во Затвор Скопје констатирана е пренатрупаност во Затвореното одделение и непочитување на законскиот максимум за сместување 5 лица по соба, ниту законскиот минимум од 9м³ по лице¹⁴, а воедно и многу лоша состојба на тоалетите.

НПМ тимот изврши увид во собата за затворен третман (изолација) во Затвор Гевгелија која е во понезавидна состојба споредено со останатиот дел од сместувачките капацитети. Во таа соба може да се сместат 6 лица, но во моментот на посетата беа сместени две лица со кои НПМ тимот спроведе разговор. Протоколот на дневна светлина е ограничен, постојат грејни тела (радијатори) кои се користат за затоплување во зимскиот период, а вентилацијата е природна, но во моментот на посетата почувствувања е непрветреност.

Во Затвор Охрид Затвореното одделение е послабо опремено во однос на Полуотвореното одделение и се забележува послабо одржување хигиена (осудените лица информираа дека тие се задолжени за одржување на хигиената). При увидот НПМ тимот констатира дека за сите осудени лица има кревет, во секоја соба се поставени и дополнителни уреди - телевизор, ДВД и компјутер (во една просторија компјутерот не беше во исправна состојба). Работните маси и столчињата во собите се стари и дотраени.

Во Одделението за засилено превоспитно влијание (ОЗПВ) во Воспитно-поправниот дом не се задоволени основните минимални предуслови и стандарди за сместување. Одделението нема адекватна големина ниту соодветно дневно осветлување и вентилација и просторијата нема соодветен мебел.

Во истата просторија во моментот на посетата беа сместени 11 лица, од кои за едно немаше соодветен кревет ниту постелнина, па беше потврдено дека вечерта ја поминало на подот пред вратата на собата¹⁵. Просторијата за сместување не е поголема од 20м² и во неа освен кревети има масичка со компјутер и масичка со телевизор, како и помошна просторија за чување лични работи на сместените лица. Во оваа просторија постои преголема пренатрупаност, што има негативно и контрапродуктивно влијание во остварувањето на целите кои треба да ги постигне оваа воспитна мерка. Душеците на сите кревети се стари и оштетени или пак, целосно дотраени, нема посебни ормари за чување лични работи поради што се чуваат распослани по подот на една помошна

¹⁴ стандардите на Европскиот комитет за превенција на тортура утврдуваат 4м² по лице

¹⁵ просторијата не ги исполнува стандардите на Европскиот комитет за превенција на тортура кои предвидуваат минимум 4м² по лице во собите за сместување, ниту пак домашните стандарди од 9м³ согласно ЗИС.

просторија. Протоколот на дневна светлина е ограничен, иако просторијата има прозори со заштитни решетки, но положбата на просторијата и пренатрупаноста не овозможуваат задоволително ниво на дневна светлина.

Ова одделение е утврдено и со член 64 од Куќниот ред на Воспитно-поправниот дом кој ја регулира материјата за поведување дисциплинска постапка при што за лицето за кое е изречена мерка „упатување во самица“ до моментот на прибавување мислење од лекар, во случај на основано сомневање за бегство или оддалечување од домот, малолетникот може да биде сместен во горенаведеното одделение. Времето поминато во Одделението со засилено превоспитно влијание не се смета за време на издржување на дисциплинската казна. НПМ укажа дека на ваков начин лицето се „казнува“ двојно затоа што двапати е изолирано од другите лица сместени во домот (првиот пат додека е сместено во ОЗПВ до моментот на прибавување мислење од лекар или доколку постои основано сомневање дека ќе стори бегство, и вториот пат додека се извршува дисциплинската мерка упатување во самица). Воспитувачот истакна дека во истата просторија се сместуваат и малолетници кои се доведуваат во домот во придружба на полиција (кои не стигнале доброволно за извршување на оваа заводска мерка), како и малолетни лица на кои им е веќе изречена мерка самица и тука ја издржуваат (се сместуваат во оваа соба заради лошите услови во просториите кои се наменети за дисциплинската мерка самица).

Самици

Како нехумани и крајно понижувачки се оценети условите и сместувањето во самиците во КПУ и ВПД кои беа посетени од Националниот превентивен механизам во 2011 година.

Во Затвор Скопје самиците се неуредни, хигиената е на ниско ниво и се користат вон стандардите со сместување лица на душек за кој нема обезбеден соодветен кревет. Самиците во Затвор Гевгелија имаат недоволен проток на дневна светлина, поради што дополнително се користи вештачко осветлување. Самиците се задушливи и немаат доволно вентилација. Видливо е дека тие простории се одржуваат послабо и нередовно во споредба со останатиот сместувачки дел од Затворот.

Во Затвор Охрид кај самиците е утврдено: 1) неисполнување на минимум стандардите за големина на просторија за престој на лице, 2) непостоење грејни тела за затоплување на просторијата, 3) немање засебен санитарен чвор, 4) немање доволно дневна и вештачка светлина, 5) немање доволен проток на воздух и вентилација на просториите, како и 6) немање систем за повикување и алармирање.

Заради ваквите услови кои постојат во овие простории НПМ констатира дека може да дојде до загрозување на физичкото и менталното здравје на малолетниците или помладите полнолетни лица поради што

препорача да не се користат. Во точка 67 од Правилата на Обединети нации за заштита на малолетници лишени од слобода се наведува дека "... дисциплинските мерки кои содржат сурово, нечовечно или понижувачко постапување треба да бидат строго забранети, а во кои е вклучено и упатувањето во самица или која било друга форма на казнување со што може да се доведе во прашање физичкото и менталното здравје на малолетните лица". Воедно е утврдено дека состојбата на самиците на малолетничкиот затвор не ги исполнуваат ниту условите предвидени во Законот за извршување на санкциите.

Имено, во член 181 став 2 се наведува дека „Просторијата во која се извршува дисциплинската казна упатување во самица мора да е со големина од најмалку 9м³, да е осветлена со дневна светлина, да има санитарен јазол, вода за пиење, кревет со постелнина, маса и столица како и да е загреана“.

При увидот е потврдено дека самиците во ВПД Тетово не ги исполнуваат минимум меѓународните и домашните стандарди и сместувањето во нив може да се смета за нехумано и понижувачко постапување со малолетниците и помладите полнолетни лица. Поради тоа НПМ препорача да се направат соодветни законски измени со цел укинување на дисциплинската казна упатување во самица за малолетно лице.

Притворски одделенија

Во Затвор Скопје притворскиот дел опфаќа стари и нови крила. Старите притворски крила се под минимум стандардите за сместување притворени лица, а кај новите притворски крила се забележуваат оштетувања на инвентарот и сидовите. Инсталираните алармни свончиња не функционираат во сите простории – некаде се оштетени и искршени од притворените лица, а во други простории намерно се извадени бидејќи, според информациите од службите, притворените лица честопати ги користеле како простор за криење недозволените предмети (мобилни, полначи и сл.).

При посетата на Затворот Гевгелија НПМ тимот направи увид во една од просториите во Притворското одделение каде во моментот на посетата беше сместено едно притворено лице - странски државјанин. Просторијата ги задоволува меѓународните стандарди во однос на големината, меѓутоа има слаб проток на дневна светлина, нема вентилација, па е задушлива и состојбата на санитарниот чвор не е на задоволително ниво.

Во Затвор Охрид притворскиот дел е реновиран, во секоја соба има нови прозорци и вештачка светлина доаѓа од прозорците кои се отвораат од страна на ходникот. Во собите има засебни санитарни јазли кои се реновирани, таму има тоалетна школка и мијалник кои се делумно физички издвоени од останатиот дел на просторијата. Во просториите има маса, но нема столчиња, па притворените ја конзумираат храната

седејќи на кревет. Како во осуденичкиот дел, така и во притворскиот дел од Затворот е забележано слабо загревање на просториите. На креветите има душек, постелнина и кебе за секое лице кои изгледаат уредно и чисто, меѓутоа очигледно е нередовно одржување на самите простории како и неваросани и оштетени сидови.

Други простории

При посетите на затворите и на воспитно-поправниот дом НПМ посебно внимание посвети на амбулантните соби, кујните и трпезариите, видувалните, просториите за претрес, како и на другите простории во кои престојуваат лица лишени од слобода. Притоа е констатирано дека во овие затвори не постојат посебни простории наменети исклучиво за претрес и преглед на осудено или притворено лице, па често претресот се врши во импровизирани простории или во ходниците пред влезот на самите установи.

Амбуланта

Во Затвор Скопје има две амбуланти кои се во добра состојба. Едната е новоизградена, додека другата е целосно реновирана. Инвентарот и медицинските помагала се нови, просториите се чисти и добро одржувани и целосно одговараат на потребата за која се наменети. Според докторите во амбулантите недостасува ЕКГ апарат и доволна снабденост со лекови и алкохол.

При посетата на Затворот Охрид НПМ тимот изврши увид во затворската амбуланта при што констатира дека просторијата е делумно руинирана, стара и недоволно опремена. Во просторијата се наоѓа еден кревет, старо работно биро, две столчиња-фотељи, како и два дополнителни ормари за медицинска опрема. Од медицинска опрема во амбулантата се чуваат: ракавици, апарат за мерење притисок, апарат за стерилизација и основна медицинска опрема. Самата просторија има голема влага која е забележлива на сидовите.

При увидот во амбулантата на ВПД Тетово НПМ тимот констатира дека просторијата е чиста, сува, добро одржувана и одговара на потребата за која е наменета. Во таа просторија има три кревети, лекарствата се чуваат затворени во посебен ормар, а медицинските картони се чуваат заклучени во работното биро. Според Законот за малолетничка правда, кога се применува воспитна мерка може да се изрече и мерка на безбедност задолжително лекување на алкохоличари и корисници на наркотични средства¹⁶. Задолжителното лекување се предвидува во специјализирано одделение на установата, но во оваа установа во моментот не постојат услови за изградба или опремување ваков тип специјализирано одделение.

¹⁶ член 58 од Законот за малолетничка правда („Службен весник на РМ“ бр.87/2007)

Во Затвор Гевгелија затворската амбуланта е чиста, сува и добро одржувана и одговара на потребата за која е наменета. Амбулантата е опремена со посебна аптека во која соодветно се чуваат и складираат лекарства, меѓутоа нема посебно шкафче за чување на медицинските досиеја (картони). На тој начин се доведува во прашање доверливоста на податоците кои картоните ги содржат, како и лицата на кои им се овозможува пристап до нив.

Кујна и трпезарија

Забележително во затворите е задоволително ниво на хигиена во кујните каде соодветно е истакната листа на јадења одобрена од лекарот и од директорот на затворот.

Во ВПД Тетово НПМ тимот при увидот ги провери условите во кујната и мензата каде се приготвува храна за сите малолетни лица. Хигиената е на задоволително ниво, а инвентарот, казаните и предметите во кои се подготвува храната се одржуваат уредно и се употребливи. При увидот во трпезаријата забележано е недоволно затоплување, застарени маси и столчиња кои не се фиксирани за подот со што претставуваат можен ризик за безбедноста на малолетните лица и вработените.

Особено загрижувачки е начинот на конзумирање на оброците од страна на лицата сместени во ОЗПВ. НПМ тимот забележа дека малолетниците сместени во ова одделение не ги добиваат своите оброци во мензата, туку во ходникот (кој е во непосредна близина на собата во која се сместени) каде е поставена една маса и неколку столчиња. При посетата, НПМ ги затекна малолетниците додека конзумираа ручек, при што е констатирано дека нема доволен број столчиња, ниту соодветен пристап за сите лица сместени во ова одделение до масата за ручање. Воедно начинот на добивање оброк во ходник како импровизирана просторија е нехуман поради што потребно е лицата сместени во ОЗПВ храната да ја добиваат во соодветно опремена трпезарија.

Работилници

Во Затвор Скопје беа посетени две работилници: столарница и браварница. Во моментот на посетата осудениците не беа работно ангажирани заради отсуство на инструкторот кој користел годишен одмор. Работилниците се сместени во стари нереновираны згради, без посебна вентилација (вентилацијата е природна преку отворени врати и прозори), без посебни грејни тела (се користат печки на дрва). Во двете работилници на видни места е истакната наредба од Управата на Затворот за заштитните мерки при работа, а во разговор вработените осуденици кажаа дека добиваат соодветна опрема кога се работно ангажирани.

Во Затвор Охрид постои работилница за изработка на тоалетна хартија која за време на посетата не беше употреблива¹⁷. Во Затвор

¹⁷ Согласно информацијата добиена од службите на затворот

Гевгелија работата на осудените лица се организира во кругот на установата и стопанската единица „Топлик 2011“, а работно ангажирани се лицата од Полуотвореното одделение.

Останати простории

Во Затвор Скопје постојат шеталишта за осудени и притворени лица. Во состав на Притворскиот дел има вкупно 8 шеталишта за притворени лица. НПМ тимот направи увид на едно од шеталиштата (шеталиште Б) и заклучи дека има задоволителна големина и располага со тревна површина, нема средства за одмор (клуба, столче или сл.), а прекриен е само еден мал дел (во продолжение на конструкцијата на зградата), со што делумно се овозможува прошетка при лоши временски услови. Во Затвор Гевгелија просторот за надворешна прошетка за лицата сместени во Полуотвореното одделение обезбедува можност за надворешна прошетка и спортски активности (кошарка), меѓутоа нема покриен дел кој би овозможил непречена прошетка надвор од зградата при лоши временски услови.

Во Затвор Охрид шеталиштето обезбедува можност за надворешна прошетка и спортски активности за лицата сместени во Затвореното и Полуотвореното одделение, меѓутоа нема покриен дел кој би овозможил непречена прошетка при лоши временски услови.

На шеталиштето за осудените лица има справи за вежбање. Најголем проблем не само за игралиштето, туку и за целиот затвор е неговата местоположба. Затворот се наоѓа помеѓу станбени згради, па секое излегување и движење на осудените лица (малолетници или помлади полнолетни лица) на игралиштето е изложено на директни погледите од други лица, што може да има понижувачки ефект за лицата сместени во Затворот и да го наруши нивното загарантирано право на приватност.

Просторот за надворешна прошетка за лицата сместени во Одделението со засилен третман (ОЗПВ) во Воспитно-поправниот дом има задоволителна големина, обезбедува можност за надворешна прошетка и за рекреативни активности, меѓутоа нема покриен дел кој би овозможил непречена прошетка надвор од зградата при лоши временски услови. Потенцијален ризик за штитениците е незаградениот излез кон шеталиштето чии скали немаат соодветна заштитна ограда и лесно може да настанат физички повреди.

Права на лицата лишени од слобода

Здравствена заштита

Во Затвор Скопје здравствената заштита ја вршат 2 лекари и 2 медицински сестри, од кои едниот тим работи со осудени лица кои издржуваат казна затвор, а другиот тим со лицата на кои им е определена мерка притвор. При лекарските прегледи секогаш присуствува лице од службата за обезбедување кое, во зависност од проценката на лекарот, може да биде присутно во просторијата при прегледот. Таквото присуство е со цел гарантирање на безбедноста.

Согласно Водичот на Светската здравствена организација¹⁸ еден од основните стандарди на здравствена заштита во затворите вели: „луѓето кои се во затвор ги имаат истите права на здравствена заштита како и секој друг. Медицинскиот персонал треба да постапува со осудените лица како со пациенти, а не затвореници“, па затоа НПМ смета дека е потребно прегледите да се вршат без присуство на службени лица.

При посетата на Затворот Скопје, НПМ утврди определени недостатоци за кои даде соодветни укажувања до секторот за здравствена заштита. НПМ смета дека целокупната лекарска евиденција, вклучувајќи ги тука целосната медицинска документација и специјалистичките извештаи и наоди секогаш треба да бидат во онаа установа во која лицето во моментот се наоѓа на издржување на казната затвор или мерката притвор. Во Затворот Скопје не се спроведува секојдневна посета на лицата кои се на издржување дисциплинска мерка упатување во самица, што е во спротивност со обврските кои произлегуваат од чл.181 ст.4 од Законот за извршување на санкциите, а исто така НПМ укажа и на потребата од посебен режим на исхрана за луѓе кои боледуваат од дијабетис – потребно е зајакната контрола над оваа мерка бидејќи во моментот на посетата посебен режим на исхрана добиваа само оние луѓе дијабетичари кои примаат инсулин. НПМ тимот смета дека посебниот режим на исхрана е неопходен за сите категории на лица болни од оваа болест, без разлика на лекарскиот третман кој го добиваат.

Во Затвор Гевгелија нема вработен лекар, туку се ангажира со договор за дело лекар од општа пракса од Здравствениот центар во Гевгелија кој на секои 3-4 дена (не почесто од двапати неделно) доаѓа во Затворот и врши редовни прегледи на осудените лица. Системот на прегледи е воспоставен и организиран на начин што лицата се пријавуваат кај затворските служби, па согласно направената листа се реализира дента кога доаѓа лекарот. Во Затворот нема вечерна дежурна лекарска служба, па по потреба за итна интервенција навечер се повикува Брза помош. Во разговор со дел од вработените во Секторот за обезбедување НПМ е информиран дека тие се соодветно обучени да даваат прва помош на повредени до доаѓање на соодветна лекарска помош.

¹⁸ Health in prison - A WHO guide to the essentials in prison health

Во Затворот Гевгелија пристап до медицинската документација има и Секторот за обезбедување. Пристап до медицинските досиеја треба да има само лекарот или друго медицинско лице кое е ангажирано во Затворот бидејќи потребно е воспоставување однос меѓу лекар и пациент. Во Препораката бр. 98 во делот на етички и организациски аспекти на здравствена заштита во затвор на Советот на Европа¹⁹ се предвидува доверливост на податоците на пациентите кои се сместени во затвор и поставување стандарди на професионална независност со што ќе се обезбеди иста здравствена заштита како онаа што постои и во заедницата. Исто така и во Европските затворски правила²⁰ во точката 42.3 како должност на лекарите е наведена доверливоста на односите и постапување согласно правилата на лекарската етика при прегледот на осудените лица.

Во Затворот Гевгелија е утврдено дека лекарот не секогаш врши преглед на лице пред издржување мерка „упатување во самица“ што преставува законска основа. Осудениците кои биле во самица потенцираа дека првиот преглед врз основ на кој се дава мислење за упатување во самица е формален, а останатите денови додека се во самица не постои посета од лекар како што се предвидува во Законот за извршување на санкции. Согласно меѓународните стандарди и домашното законодавство²¹, пред издржувањето на дисциплинската казна упатување во самица треба да се прибави мислење од лекар за здравствената состојба на осуденото лице. Спротивна ситуација е утврдена од увидот во лекарските картони и од разговорите со лицата кои во моментот на посетата беа на издржување дисциплинска казна самица. И при увидот на стручните досиеја на лицата кои беа сместени во самица утврдено е дека решението со кое се изрекува оваа дисциплинска мерка не е поткрепено со мислење од лекар што е законска одредба во делот на извршувањето на санкциите. Лицата во самица информираа дека не постои секојдневна посета од лекар додека тие се во самица, како што се предвидува во Законот за извршување на санкции.

Во Затвор Охрид нема вработено лекар или медицинска сестра во постојан работен однос, туку во договор со локалниот медицински центар, ангажиран е лекар кој еднаш неделно (секој понеделник) го посетува Затворот и врши прегледи на осудените и притворените лица. Воедно, ангажираното лице по професија е психијатар, така што дополнително го покрива и доменот на заштита на менталното здравје. Во амбулантата лекарот води книга за прегледи и медицински картони за осудени и притворени лица, додека пак, медицинската терапија утврдена од лекарот ја дели Службата за обезбедување. Службата за обезбедување има пристап

до лекарските картони со што се нарушува принципот на доверливост помеѓу лекарот и пациентот.

Во малолетничкиот затвор при проверка на неколку медицински картони утврдено е дека се врши преглед при прием на осудено лице, направена е контрола на крвта заради испитување дали лицето е заболено од хепатит Б и забележани се сите специјалистички прегледи направени на малолетното лице.

Во ВПД Тетово има вработено лекар кој е вклучен и во надзорот на храната која се дели на штитениците во Домот и води книга за прегледи, како и медицински картони за секое лице. При проверка на неколку медицински картони утврдено е дека при прием на малолетно лице се врши преглед, се прави контрола на крвта заради испитување заболување хепатит Б и се бележат сите специјалистички прегледи на малолетното лице. Лекарот информира дека прегледот се врши без присуство на вработени од Службата за обезбедување, а заради превенција на заразни болести се вршат систематски контроли на секои шест месеци.

Бидејќи во ВПД лекарот работи во 24 часовни смени кои се менуваат на секои 4 дена поставено е прашање за секојдневната посета на лицата со дисциплинска мерка упатување во самица. Според лекарот, доколку има „проблематични малолетници“ во самица, тој ги посетува секој ден, а секојдневниот надзор над останатите лица кои издржуваат дисциплинска мерка упатување во самица го спроведуваат службите. НПМ тимот укажа дека е потребно постојано ангажирање медицинско лице или лекар кој ќе се грижи за здравјето и состојбата на малолетните лица на дневна основа.

Право на образование

Генерално, во затворите правото на образование не се остварува на начин како што се предвидува во законските прописи имајќи ја предвид задолжителноста на основното и средното образование. Особено загрижува што образовниот процес не се спроведува ниту во малолетничкиот затвор ни во Воспитно-поправниот дом.

Доколку се следат Европските затворски правила, секој затвор треба да настојува на сите осудени лица да им овозможи пристап до образовните програми, а приоритет имаат осудениците кои се неписмени или кои немаат основно или стручно (вокациско) образование.

Право на работа

Во затворите кои беа посетени од НПМ во 2011 година, утврдено е делумна работна ангажираност на лицата лишени од слобода. Притоа е забележано дека не постои работна ангажираност на осудените лица во затворените одделенија (Затвор Скопје и Затвор Гевгелија), како и во притворските одделенија.

¹⁹ Recommendation No R (98) 7 concerning the ethical and organizational aspects of health care in prison – Council of Europe – Committee of ministers adopted on 8 April 1998, at the 627 meeting of the Deputies.

²⁰ Усвоени од страна на Комитетот на министри на Совет на Европа на 11.01.2006

²¹ чл.179 ст.4 од Законот за извршување на санкциите („Службен весник на РМ“ бр.02/2006)

Поради недоволен број инструктори во Затвор Скопје работно ангажираните лица во столарската и браварската работилница не се во можност континуирано и без прекин да ги извршуваат работните активности (при посетата на НПМ тимот инструкторите беа на одмор и осудениците не беа работно ангажирани).

Во Затвор Гевгелија осудените лица сместени во Полуотвореното одделение, согласно законските норми и правото кое им е загарантирано, се соодветно распределени на работни места во делокругот на казнено-поправната установа, а еден дел (7 осудени лица според одговорот во прашалникот доставен до Затворот од НПМ) се распоредени на работни места надвор од кругот на Затворот.

Во моментот на посетата во Затворот Охрид од 21 осудено лице, 9 беа работно ангажирани надвор од институцијата, а 5 беа ангажирани за потребите внатре во Затворот (вкупно 14 работно ангажирани), што е повеќе од 50% работно ангажирани во малолетничкиот затвор. НПМ тимот ја поздравил оваа состојба на работно ангажирани лица во малолетничкиот затвор и го поддржува понатамошното одржување на овој тренд бидејќи работната ангажираност претставува важен фактор како во ресоцијализацијата така и во реинтеграцијата во општеството.

При посетата на ВПД Тетово одреден број лица беа ангажирани на извршување конкретни работни задачи, најчесто во кујна и одржување хигиена. Во Домот се вработени 6 инструктори, има потребен алат за спроведување на работниот ангажман, но нема соодветни простории (работилници) каде би можела да се спроведува работната активност²². Инструкторите им го предаваат теоретскиот дел на воспитаниците, меѓутоа немаат можност за практична работа. НПМ тимот смета дека ваквата состојба е особено загрижувачка и не влијае позитивно во насока на образование и воспитување на лицата сместени во оваа установа.

Право на престој на отворено и рекреација

Притворените лица сместени во Затвор Скопје се жалеа дека им се ограничува правото на надворешна прошетка под законски утврдениот термин од два часа. Како реално ограничување во практиката се јавува законската одредба да не смеат да дојдат во контакт или заеднички да се сместуваат лица кои се осомничени или обвинети дека учествувале во извршување исто кривично дело, што дополнително го отежнува организирањето на остварувањето на ова право. Сепак, голем дел од интервјуираните лица сметаат дека ова нивно право несоодветно се спроведува и дел од нив се пожалија дека времето им се ограничува на час или час и половина, додека друг дел се пожалија во делот на времето од денот кога одат на прошетка (многу рано наутро).

И во Затворот Гевгелија НПМ тимот доби поплаки од лицата во Полуотвореното одделение во однос на големината на игралиштето за спортска рекреација, како и непостоењето внатрешна теретана, додека поплаките од лицата во Затвореното одделение беа во однос на времетраењето на дневната прошетка и ограниченото движење во рамките на собата за изолација во која се сместени. Во однос на времето за прошетка и престој на отворено за лицата од Полуотвореното одделение, НПМ тимот утврди дека најголемиот дел од денот го поминуваат надвор на отворено, во зависност од временските услови, додека за лицата во Затвореното одделение времетраењето е ограничено на законскиот минимум од два часа²³. Ова право за притворените лица е исто така ограничено на законскиот минимум од два часа и тие го остваруваат правото на прошетка во шеталиште со мали димензии, опкружено со високи ѕидови, без клупа за одмор и без покриен дел што би овозможил прошетка и при лоши временски услови.

Во Затвор Охрид осудените лица од Затвореното и Полуотвореното одделение потврдија дека имаат овозможено право на престој на отворено, како и на одмор согласно законските прописи и куќниот ред на установата. НПМ тимот утврди дека поголемиот дел од осудените лица слободно се движат по шеталиштето, а еден дел од нив се вклучени во спортски активности.

Притворените лица потврдија дека им е овозможено законското право на прошетка од 2 часа дневно. Правото на престој на отворено го користат во посебно шеталиште за притворени лица кое од едниот дел беше заградено и заштитено од временски непогоди.

Воспитаниците во Приемното и во Отвореното одделение на ВПД Тетово, потврдија дека им е овозможено правото на престој на отворено, како и правото на одмор согласно законските прописи и куќниот ред на установата. Малолетните лица сместени во Одделението со засилено превоспитно влијание посочија дека ретко излегуваат надвор, но Службата за обезбедување истакна дека малолетните лица имаат право секогаш кога сакаат да прошетат во шеталиштето. Правото на престој на отворено тие го користат во посебно шеталиште за ова одделение кое од едниот дел е заградено. За време на одморот на штитениците им се дозволува да играат карти и имаат радио приемник во повеќето соби.

Право на храна

Генерално една од поголемите критики кои доаѓаа од лицата лишени од слобода се однесуваше за количеството и квалитетот на храната што ја добиваат.

Во Затвор Скопје поголемиот дел укажаа дека храната не е

²² Согласно информацијата добиена од вработените на ВПД-от

²³ Законот за извршување на санкции и Законот за кривична постапка утврдуваат време од минимум 2 часа кое секое осудено или притворено лице секојдневно треба да го помине на отворено.

доволна и дека за појадок добиваат мали оброци. Во Затвор Гевгелија најголемиот дел од поплаките се однесуваа на исхраната. Осудениците не беа задоволни од количината на храната што им се дава во Затворот, па најголемиот дел од нив добиваат пратки со храна од роднините. Вакви забелешки истакнаа осудениците во: Приемното, Полуотвореното и Затвореното одделение, по што беше направен увид во листата со јадење, од која можеше да се види дека постои разновидност на храната која за жал количински е недоволна поради ограничениот буџет за оваа намена.

Во Затвор Охрид во кујната е истакната листа на јадења која е уредно потпишана од директорот, лекарот и готвачот на Затворот. Според листата се служи разновидна храна, но осудените лица се пожалија на количината што се дели во предвидените оброци. Истата поплака ја имаа и притворените лица кои се пожалија на недоволната храна за задоволување на потребите за исхрана на возрастно лице.

Во Воспитно-поправниот дом забележано е дека во кујната се одржува високо ниво хигиена и има истакната листа на јадења одобрена од лекарот и директорот на Затворот. Согласно Законот за извршување на санкции, на малолетно лице му се обезбедува исхрана која дневно мора да има најмалку 14.600 калории. Според информацијата на воспитувачот малолетниците добиваат 4 оброци заедно со ужината, а во Домот се вработени двајца готвачи. Според листата на јадење во Домот има разновидна храна, дел од малолетниците се задоволни од исхраната, но одреден дел се пожалија на малото количество на храна особено за лебот кој се дели за време на предвидените оброци. Иста поплака искажаа и малолетниците сместени во Одделението со засилено превоспитно влијание истакнувајќи дека се дели недоволно храна за задоволување на нивните потреби.

Постапување со лицата лишени од слобода

Во Затвор Скопје зависно одделенијата дадени се различни одговори од осудените и притворените лица во однос на третманот од затворските служби. Во Отвореното и Полуотвореното одделение лицата со кои се разговараше не се пожалија во однос на постапувањето и односот на службите во овој затвор, но лицата од Затвореното одделение информираа за физичко малтретирање и нечовечно постапување на Секторот за обезбедување.

НПМ доби информација од лицата сместени во различните одделенија (во Затвореното, Полуотвореното и Притворското одделение) за постоење соба каде физички се малтретирани некои лица од страна на службите. Во овој затвор забележани се и лица кои се самоповредуваат или се обиделе да се самоубијат, поради што НПМ укажа на потребата за воспоставување

посебни програми за намалување на ризиците од самоповредување на лицата лишени од слобода.

Лицата лишени од слобода се пожалија и на здравствената заштита и на односот на лекарските служби и недостатокот од лекарска, како и на воспитувачите бидејќи не им посветуваат доволно внимание во процесот на ресоцијализација.

Притворените лица истакнаа дека судиите не влегуваат во собите кога прават обиколка на притворените лица и дека не се дозволени посети од малолетни лица кај притворените.

Во Затвор Гевгелија лицата сместени во Приемното одделение искажаа задоволство и немаа забелешки за условите за сместување и за нивниот третман од страна на службените лица. Лицата сместени во Полуотвореното одделение генерално немаа забелешки по однос на тортурата или друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување од страна на службите на Затворот. Лицата сместени во Затвореното одделение немаа поплаки во однос на постапувањето и третманот, туку повеќе за остварувањето на нивното право на дневна прошетка поради неговото ограничување под законскиот минимум. Две лица кои издржуваа дисциплинска мерка упатување во самица се пожалија на физичко насилство од службата за обезбедување при нивниот внесување во Затворот поради нивно претходно бегство.

Во Затвор Охрид, според лицата сместени во Затвореното одделение, односот на Секторот за обезбедување генерално е коректен, но според едно лице може да биде и подобар бидејќи понекогаш дел од вработените се однесуваат навредливо, а во случај на насилство меѓу осудените лица користат и средства за присилба. Секторот за обезбедување истакна дека во последно време немало поплаки за нивниот однос кон осудените лица, но дел од осудениците истакнаа дека не можат да се пожалат кај директорот за нехуман или понижувачки однос на службите бидејќи се должни за разговорот да се пријават кај службата за обезбедување. Поголемиот дел на осудените и притворените лица немаа забелешки за односот и постапувањето на вработените во Затворот и само мал дел реагираа на односот на дел од вработените во Секторот за обезбедување. Поголемиот дел од поплаките доаѓаа од страна на притворените лица. Притворените лица се пожалија на обезбедувањето на хигиенски средства од службите на затворот, на малото количество на храна, како и на слабото загревање на притворските простории.

Во Воспитно-поправниот дом малолетниците сместени во приемното одделение немаа забелешки за условите за сместување и нивниот третман од страна на службените лица. Лицата од тоа одделение немаа никакви поплаки за односот на вработените. Еден дел од лицата сместени во Отвореното одделение сметаа дека односот на Секторот за обезбедување е коректен, генерално немаше забелешки по однос на физичко насилство или други форми нечовечно или понижувачко постапување од службите

на Затворот, а дел од малолетниците посочија дека некои вработени се однесувале навредливо кон нив.

Лицата сместени во одделението со засилено превоспитно влијание генерално имаа повеќе забелешки кон односот на службите на ВПД. Секторот за обезбедување кон нив го оценија како недоволно коректен, повеќето од малолетните лица имаат поплаки за несоодветниот однос на службите за обезбедување спрема нив, па дури се пожалија и на физичко насилство.

Поплаки имаше за сместување малолетно лице во самица индивидуално што е спротивно на законските одредби, како и за постоење случаи на обиди за самоповредување. Сместените лица во ова одделение се жалеа дека често се капат со ладна вода, ретко им се дозволува да излегуваат надвор и се држат заклучени и изолирани во мал дел од установата, а во одредени случаи не се информираат, ниту се повикнуваат кога нивните родители ги бараат по телефон.

Евиденција и регистри

Во Затвор Скопје констатирано е уредно водење евиденција за осудени лица, како и електронско досие за секое осудено лице со сите информации во врска со изречената казна, како и однесувањето на осуденото лице.

Во Затвор Гевгелија е утврдено уредно водење матична евиденција за осудени лица во која се содржани сите информации поврзани со изречената казна како и однесувањето на осуденото лице, а истата констатација се однесува и за Затвор Охрид.

Во Затвор Охрид уредно се водат стручните досиеја на осудените лица во кои е опфатена и програмата за ресоцијализација. Врз основа на информациите за употреба на средства за присилба констатирано е дека не постојат соодветни уписи во евиденција за употребата на средства за присилба ниту пак, соодветни писмени извештаи за употребата на сила врз осудени лица.

НПМ тимот изврши увид во неколку книги и евиденции и општиот заклучок е дека регистрите во ВПД Тетово генерално се водат уредно и согласно законските прописи. НПМ изврши увид во програмата за слободни активности и во посебната евиденција за работа и третман по групи при што утврди дека еднаш неделно се одржува групен состанок на кој се дискутира за сите поважни прашања од интерес за децата, како и за тековните проблеми.

Генерален заклучок за казнено-поправните и воспитно поправните установи е дека не секогаш и нецелосно се пополнуваат книгите за употреба на средства за присилба, како и книгите за поплаки. Потребно е и усните поплаки да се евидентираат во книгата за поплаки (во ВПД беше

празна за 2011 година), а секоја употреба на средства за присилба во кои се вклучени и средствата за врзување да бидат нотирани во Книгата за употреба на овие средства (во Затвор Охрид книгата беше празна за 2010 и 2011 година, истото е увидено и во Затвор Гевгелија). Единствено во Затвор Скопје во Книгата за употреба на средства за присилба беа уредно внесени сите преземени мерки во случај кога се користат вакви средства во делот на нивна краткотрајна или подолготрајна примена. Во овој затвор за секоја употреба на средство за присилба постои уредна документација, како и оценка за оправданоста за употреба на средствата за присилба.

В. ДРУГИ ПОСЕТЕНИ МЕСТА

Во 2011 година НПМ спроведе редовни ненајавени посети на Јавната установа Центар за сместување на лица баратели на право на азил и на Јавната установа Завод за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ - Скопје. Иако Центарот и Заводот се јавни установи од отворен, односно полуотворен тип под надлежност на Министерството за труд и социјална политика, Народниот правобранител како национален превентивен механизам одлучи да ги посети овие институции согласно надлежностите кои произлегуваат од член 4 и член 20 од Факултативниот протокол.

Центар за баратели на азил

Центарот е јавна установа, воспоставена со одлука на Владата на Република Македонија²⁴, со цел сместување, исхрана, услуги на социјална работа, културно-забавни и рекреативни активности и други услуги, согласно со минимум стандардите за прифат на баратели на азил, утврдени со меѓународни акти, ратификувани согласно Уставот на Република Македонија. При посетата НПМ утврди дека бројот на вработени во Центарот (вкупно 11) не е доволен, ниту пак има соодветни профили на професии кои можат да одговорат на потребите на барателите на азил.

Капацитетите на Прифатниот центар се состојат од три згради од цврста градба, од кои првата е управна зграда, во чиј состав се наоѓаат: службените канцеларии каде се примаат лица, компјутерски центар, мала кујна, трпезарија, соба за правна помош и амбуланта на Црвен крст. Втората и третата зграда ги претставуваат сместувачките капацитети на Центарот. Вкупниот капацитет е 150 лица, а за време на посетата на НПМ тимот втората зграда беше целосно затворена и подложена на целосно и темелно реновирање. Ваквата состојба неминовно придонела за значител-

²⁴ Одлука за основање на јавна установа за сместување на лица баратели на право на азил, Бр.19-5620/1 („Службен весник на РМ“ бр.122/2007)

но зголемување на постоечките капацитети преку зголемување на бројот на кревети во првата зграда за да може соодветно да се одговори на законската обврска за сместување лица баратели на азил. Така, како можен проблем се јавува пренатрупаноста бидејќи постојат соби и со по 8 и 9 кревети, без соодветна постелнина и перници, ниту дополнителен мебел (маса и столици) и помошни ормари за чување предмети во лична сопственост.

Иако зградата е од цврста градба и пуштена во употреба 3 години претходно, се наоѓа во прилично лоша состојба, со руинирани инсталации и нефункционална опрема. Приземниот дел од зградата е значително поруиниран од горниот дел, за што, покрај квалитетот на материјалите и начинот на изведба придонесуваат и сместените лица. Во најлоша состојба се санитарните чворови и тушевите бидејќи се целосно вон функција, постои голема влага, славините од чешмите и тушевите или не работат или се искршени²⁵ и хигиената е на многу ниско и незадоволително ниво. Прифатените семејства се пожалија на недоволното количество средства за одржување лична хигиена, како и хигиена на тоалетите.

При посетата на втората зграда за сместување НПМ констатираше дека истата се реновира и штом се пушти во употреба ќе ги задоволува сите стандарди за сместување на оваа категорија на лица.

НПМ утврди дека непридружуваниот малолетни лица не секогаш се сместуваат издвоено од полнолетните ниту пак, посебно се сместени мажите од жените и самохраните мајки (со исклучок на семејно сместување).

Примарната здравствена заштита се остварува во рамките на Центарот со лекар по општа пракса ангажиран од Црвениот крст на Република Македонија преку договор со Министерството за труд и социјална политика. НПМ смета дека ваквиот начин на ангажирање на лекарот не е најсоодветно решение и дека Центарот треба да има постојано вработен лекар. Примарна здравствена заштита им се дава на барателите на азил во времетраење од 9 часа седмично, поточно по три часа во текот на три дена во седмицата. НПМ смета дека здравствената заштита мора да се спроведува не само по потреба, туку и превентивно, а за таа цел лекарот треба да добива листа на новопримени баратели на азил со цел да може да организира соодветен лекарски преглед и да води соодветна здравствена евиденција при приемот. НПМ тимот забележа дека во однос на здравствената евиденција не се водат лекарски картони за секое лице посебно, туку нивната претходна здравствена состојба, извршениот преглед, констатираната моментална состојба и дадениот третман соодветно се бележат во единствена амбулантна книга за преглед и терапија. Со ваквата практика донекаде се олеснува и забрзува работата на лекарот, меѓутоа може да влијае при континуираното и навремено сле-

дење на здравствената состојба на лицата и да влијае на квалитетот на третманот. Лекарот не е вклучен во изготвувањето неделна или месечна листа на јадења која би ги задоволрила енергетските потреби за храна и културолошките карактеристики на оваа категорија на лица.

Со цел навремено и правилно запознавање на лицата со нивните права, НПМ смета дека треба да се обезбедат подетални и навремени информации за куќниот ред на јазик што го разбираат лицата со преводи на неколку јазици кои најчесто ги говорат барателите на азил. За подобрување на состојбите треба да се воведат и посебен формулар за поплаки и посебен регистар за усни поплаки.

Заради избегнување случаи на физичко насилство меѓу лицата баратели на азил, како и случаи на можно повредување или самоповредување, треба да се утврди протокол за постапување при насилства и инциденти помеѓу лицата сместени во Центарот. НПМ укажа на потребата за воспоставување координација со МВР во делот на навремено издавање идентификациска исправа на барател на азил согласно обврската од член 40 од Законот за азил и привремена заштита.

Конкретните и детални констатации и препораки се содржани во посебниот извештај за посетата доставен до Центарот и МТСП.

Завод за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“

Заводот е составен од три засебни згради – управна зграда, зграда за настава (каде се наоѓа и делот за сместување девојчиња) и зграда за сместување машки лица (каде на горниот кат се сместени внатрешно раселени лица). Капацитетот на установата е 75 штитеници, а во моментот на посетата сместени беа вкупно 27 малолетни лица, сите од машки пол. Во однос на етничката струкура, НПМ доби информација дека најголемиот дел се Роми²⁶. Сите вработени кои се вклучени во воспитно-образовниот процес се Македонци, само еден воспитувач е Албанец, а нема ниту еден Ром, со што може да се заклучи дека етничката структура на вработените не содејствува со структурата на мнозинството деца кои се сместени во оваа установа.

При посетата е забележано присуство на помалку од 50% штитеници од вкупниот број сместени лица т.е. само 12, а според утринскиот преглед на бројната состојба на малолетниците дури 11 деца отсутнуваа без одобрение, што ги доведува во прашање ефикасноста и целисходноста на процесот на воспитување, превоспитување и правилен развој на малолетниците згрижени во оваа установа.

²⁵ од претставникот на Прифатниот центар добивме информација дека од буџетот на МТСП се обезбедени средства за нови славини, чешми и греачи на вода (болјери) и дека оштетените наскоро ќе се заменат со нови.

²⁶ Во моментот на посетата 20 деца беа од Ромската етничка заедница (или околу 75% од вкупниот број сместени деца).

Најголемиот дел од децата посетуваат настава во комбинирана паралелка (1-5 одделение) што дополнително укажува на проблемот со нискиот степен на образование на оваа категорија деца и потребата за дополнителна и засилена работа во воспитно-образовниот процес. Училиниците и занималните се реновирани, а мебелот стандарден како и во други училишта за редовна настава на основното образование.

НПМ смета дека собите во машкото одделение се недоволно опремени и ги исполнуваат само минимум основните предуслови за сместување (кревет и ормар за лични работи), а недостасуваат други материјално-технички предуслови и помагала што може штетно да влијае на процесот на воспитување, превоспитување и правилен развој на децата. Хигиената во собите не се одржува редовно и не е на задоволително ниво. Иако собите се неодамна реновирани, сепак видливо е делумно оштетување на просторот за сместување и најитно е потребно варосување на сидовите. НПМ смета дека состојбата на тоалетите и тушевите во машките сместувачки капацитети е загрижувачка (децата потврдија дека тушевите не работат и дека се принудени да се полеваат со вода од кофи или да се тушираат во женското одделение).

Женското одделение е составено од три спални соби, кои во моментот на посетата не беа во функција бидејќи сите деца сместени во установата беа машки.

Од разговорите НПМ утврди дека децата воглавно се задоволни од условите и од постапувањето на вработените кон нив. Ниту едно дете не се пожали на лошо постапување, физичко или друг вид насилство од вработен во установата. НПМ тимот утврди дека сите деца се соодветно облечени согласно временските и климатските услови и во рамки на можностите и буџетот со кој располага оваа установа. Децата побараа железните конструкции на креветите да се заменат со други материјали, а во однос на затоплувањето дел од децата се пожалија дека парното е слабо и недоволно затоплува. Најголемите поплаки се однесуваа на материјалните услови во собите за сместување и тоалетите, што беше констатирано и од НПМ тимот при непосредниот увид во тие простории.

Примарната здравствена заштита ја реализира матичен лекар кај кого децата се регистрирани (матичниот лекар за штитениците на установата е лекар од амбулантата во Автокоманда), а секојдневната здравствена помош и грижа се спроведува во рамките на установата од медицинско лице постојано вработено во Заводот. Имајќи предвид дека вработеното лице не е лекар, во амбулантната соба не се чуваат засебните лекарски картони на децата – нив соодветно ги пополнува и чува матичниот лекар во амбулантата во Автокоманда.

Како најголем проблем е решението со кое секое дете сините картони за здравствено осигурување ги добива директно од матичниот центар за социјални работи (ЦСР) во местото од кое потекнува. Во практиката ваквото решение е тешко применливо и го попречува редовниот пристап до здравствените услуги и навременото лекување на децата бидејќи

сините картони за децата кои доаѓаат од другите градови, редовно доцнат и по неколку седмици. Тоа придонесува кон губење на воспоставената доверба помеѓу медицинското лице и лекарот со децата²⁷.

При посетата НПМ искажа загриженост и во врска со организацијата на работата и спроведувањето на активностите во установата бидејќи доби впечаток дека наставата се одвива без задоволително присуство на ученици, а малолетниците (со исклучок на 3-4 деца) не беа ангажирани во ниту една активност, туку спиеа, беа во своите спални соби или гледаа телевизија во заедничката соба за дневен престој.

НПМ смета дека постои потреба за опремување дополнителни, наменски простории во кои ќе се одвиваат слободните активности на децата, како и за развивање програми за обуки тргнувајќи од најосновните обуки за животни вештини, за мотивирање на децата, за развивање технички вештини и ангажирање соодветен персонал.

НПМ е информиран дека во оваа установа не се регистрирани случаи на насилство врз децата од вработените лица²⁸, меѓутоа имало случаи на повредување во меѓусебни физички контакти на децата што, според информациите, не било резултат на физичко насилство, туку најчесто во спортски игри. НПМ смета дека сите случаи на физичко насилство меѓу децата, насилство кон/од вработените или трети лица и случаи на самоповредување треба да се забележуваат во посебен регистар/книга.

Конкретните и детални констатации и препораки се изложени во посебниот извештај за посетата што е доставен до Заводот и до Министерството за труд и социјална политика.

²⁷ НПМ смета дека ваквото решение е во директна спротивност и го попречува остварувањето на обврските на државата кои произлегуваат од член 24 став 1 и став 2(а) од Конвенцијата на ОН за правата на детето, според која, државата треба да обезбеди дека на ниту едно дете нема да му биде одземен/ограничен пристап до здравствените услуги, како и тоа дека државата треба да ги преземе сите потребни мерки со кои ќе им овозможи неопходна лекарска помош и здравствена заштита со акцент на развојот на примарната здравствена заштита.

²⁸ НПМ потенцира дека ниту едно од неколкуте деца со кои е спроведен разговор не се пожалија на постапувањето кон нив од вработените воспитувачи и наставен кадар.

4 ЗАШТИТА НА МАЛОЛЕТНИЦИТЕ ВО МЕСТАТА НА ЛИШУВАЊЕ ОД СЛОБОДА

Постапувањето со малолетниците, како и остварувањето на нивните права во периодот на лишување од слобода беа посебно разгледувани при посетите спроведени од Националниот превентивен механизам.

При превентивните посети во 2011 година беше земена предвид Конвенцијата за правата на детето, која бара секој акт да се спроведува во најдобар интерес на детето, како и т.н. Пекингшки правила или Стандардните минимални правила на Обединетите нации за малолетничка правда, кои се основни правила на заштита на малолетници кои се наоѓаат во судир со законот.

При посетите на полициските станици воедно беа опфатени и домашните правни акти со кои се регулира постапувањето со малолетници. Овде беше посветено особено внимание на спроведувањето на Законот за малолетничка правда, како и на подзаконските акти во полициското постапување со кои се регулира материјата поврзана со правата на малолетни лица.

Стандардните минимални правила на Обединетите нации за малолетничка правда го регулираат првиот контакт на малолетникот кога е лишен од слобода²⁹. Ова прашање е опфатено и во Законот за малолетничка правда³⁰. Законот за малолетничка правда имаше две одлагања и измени во 2010 кои следеа по оценките на експертската јавност за ефикасноста на повикувањето бранител во постапката со малолетници. Во Законот е регулирано прашањето за известување кога станува збор за дете во ризик кое сторило дело кое со закон е определено како кривично дело за кое се предвидува казна до три години, при што Министерството за внатрешни работи преку јавниот обвинител доставува известување до центарот за социјални работи.

Член 109 од истиот закон ја регулира проблематиката на задржување малолетно лице и одредува дека разговорот со малолетникот може да трае најмногу 4 часа, а задржувањето да биде до 12 часа. При посетите во две полициски станици (ПС Гостивар и ПС Македонски Брод) НПМ констатира

²⁹ Стандардни минимални правила на Обединети нации за примена на судските постапки спрема малолетниците – 1985 година: точка 10 - Прв контакт: (1) За лишување од слобода на малолетникот неговите родители, односно старателот мора веднаш да бидат известени. Ако тоа не е можно да се стори веднаш, тогаш во најскоро време. (2) Судијата или друг надлежен службеник или тело мора, без одлагање, да ја разгледа можноста за пуштање на слобода. (3) Контактот меѓу службите кои го применуваат законот и малолетникот треба да се изведе со почитување на законскиот статус, грижата за неговите интереси и одбегнување да му се нанесуваат страдања, водејќи притоа сметка за специфичните околности на поединечниот случај.

³⁰ Закон за малолетничка правда („Службен весник на РМ“ бр.87/2007 и бр.145/2010)

задржување малолетници подолго од законски дозволеният рок. Во два случаи е нотирано задржување малолетно лице од дури 22 часа, што е во спротивност со максимално одреденото временско ограничување од 12 часа, согласно член 109 од Законот за малолетничка правда.

Овластените службени лица можат да задржат малолетник ако постојат основи на сомневање дека сторил дејство што во законот е предвидено како кривично дело кое се гони по службена должност, ако е затечен при извршување на делото или кога против него е распишана потерница за такво дело. Во случај на нарушување на јавниот ред и мир малолетното лице може да биде задржано 8 часа.

Притоа полициските службеници се должни веднаш да го известат судијата за малолетници, родителите, односно старателот, бранителот определен од малолетникот или од неговите родители и Центарот за социјална работа, а за време на задржувањето не може да се води разговор без присуство на бранител. Со измените на Законот за малолетничка правда од 2010 година, иако се предвидува задолжително присуство на бранител додека се води разговор со малолетник, ова право значително се оневозможи со утврдувањето дека трошоците за одбраната паѓаат на товар на малолетникот или родителот, а во случаи кога не се во можност самите да го покријат, овие трошоци паѓаат на терет на Министерството за труд и социјална политика (за што треба да се поднесе доказ до центарот за социјална работа согласно Законот за социјална заштита). Во случај малолетникот или неговите родители да не можат да обезбедат бранител, полициските службеници на МВР треба да побараат од центарот веднаш да определи бранител од листата на адвокати доставена од Адвокатска комора³¹.

Од посетите во 2011 година констатирано е дека најчесто полициските службеници ги известуваат родителите и Центарот за социјална работа, но не можат да обезбедат присуство на бранител. Разговорите се вршат во канцеларији во кои во поголем број случаи се сместени и други инспектори (ПС Кочани, ПС Крива Паланка и други), па во такви ситуации се случува инспекторот по малолетничка деликвенција да побара другите колеги да ја напуштат просторијата додека се спроведува разговорот со малолетникот, меѓутоа во практиката има и ситуации кога разговорот се спроведува во присуство и на другите инспектори. Во Република Македонија има полициски станици во кои просториите на инспекторите за малолетничка деликвенција се физички одвоени од останатите инспектори (полициски станици: Куманово, Аеродром, Тетово, Прилеп) и само во тие простории се спроведуваат разговори со малолетни лица, иако не се соодветно уредени за таа намена. Од посетените, само во Полициската станица Кисела Вода има посебно уредена просторија за разговор со малолетни лица.

Полициските овластувања кон малолетни лица ги применуваат

³¹ член 109 став 7 од Законот за малолетничка правда („Службен весник на РМ“ бр.87/2007 и бр.145/2010)

полициски службеници кои се посебно оспособени за работи на сузбивање на малолетничката деликвенција³². Во исклучителни случаи, полициски овластувања кон малолетни лица можат да применуваат и други полициски службеници ако заради околностите на случајот не можат да постапуваат полициските службеници оспособени и назначени да работат со малолетници.

Во Правилникот за начинот на вршење на полициските работи³³ е наведено дека спроведувањето се прави од полициски службеник во цивилна облека, како и во необележани возила, а Стандардните оперативни процедури за задржување и постапка со задржани лица налагаат во постапката со малолетник да се извести надлежниот инспектор, родителот или старателот, адвокат, центарот за социјални работи и надлежниот јавен обвинител. Сменоводителот на полициската станица се грижи за третманот на задржаното малолетно лице, а надлежен за целокупната постапка е инспекторот за малолетничка деликвенција.

При посетите во 2011 беше евидентно дека во најголем број полициски станици има назначено инспектори за малолетничка деликвенција кои доволно го познаваат Законот за малолетничка правда, како и Законот за полиција. Од 12 посети во две полициски станици е утврдено немање инспектор за малолетничка правда (Драчево и Крива Паланка) и се повикува инспектор од друга полициска станица или со малолетниците постапува инспектор по општ криминал кој е претходно обучен да постапува со малолетни лица.

Во некои полициски станици инспекторите за малолетничка деликвенција работат во смени и дежураат во ноќните часови и викенди, но во некои станици овие инспектори се ангажирани само во прва смена поради што се доведува во прашање постапувањето со малолетниците кога инспекторите не се на работа.

Од увидот во работните документи и при разговорот со инспекторите за малолетничка деликвенција начелно е потврдена солидна соработка со центарот за социјални работи. Во одредени полициски станици е истакнато дека службени лица од центарот присуствуваат кога родителите не се во можност да бидат присутни на разговорот со малолетното лице, но во една станица беше укажано дека Законот за малолетничка правда тешко се применува заради невозможноста да се обезбеди присуство на службени лица од центарот за социјални работи по 16.00 часот т.е. по редовното работно време.

Законот за малолетничка правда во член 109 утврдува дека овластените службени лица на Министерството за внатрешни работи го задржуваат малолетникот во просторија за задржување малолетници.

³² член 37 од Законот за полиција („Службен весник на РМ“ бр.114/2006 и бр.06/2009)

³³ Правилник за начинот на вршење на полициските работи („Службен весник на РМ“ бр.149/2007,110/2011)

При посетите НПМ утврди дека полициските станици немаат посебна просторија за задржување малолетници, односно некаде се задржуваат во постоечките простории за задржување, а некаде во службените простории или сали за состаноци со присуство на неуниформирани полициски службеници што всушност претставува непочитување на обврската од член 109 од Законот за малолетничка правда.

Најголем проблем во постапката со малолетници во полициска станица утврден од НПМ е обезбедувањето бранител. Иако Законот наложува присуство на бранител, како и негово потпишување на записникот за задржување во увидот на евиденцијата при постапување со малолетници не беа забележани случаи на присуство на бранител. Генерален тренд е недоаѓањето на адвокати во случаи со малолетници заради необезбедување или ненавремено обезбедување надомест на трошоците.

Имено, во делот на повикувањето бранител практиката е различна - некои полициски станици директно ги известуваат адвокатите кои одбиваат да дојдат, додека други станици ги известуваат центрите за социјална работа кои, според нив, се должни да го известат адвокатот. Законската рамка предвидува избор на бранител од страна на родителот, а доколку тоа не се стори потребно е центарот за социјална работа да определи бранител од листата на адвокати доставена од Адвокатската комора. Ако се следи Законот и реалната поставеност на центрите, она што беше истакнато при разговорот со инспекторите е недостапноста на центарот во интерес на малолетниците со кои полицијата треба да работи и да спроведе разговор.

Во делот на полициското постапување со малолетници, следејќи ги одредбите на Законот за малолетничка правда, како и меѓународните стандарди, како слабости може да се наведат: 1) непостоењето посебни простории за задржување малолетници, 2) просторната неиздвоеност на канцеларијата на инспекторот за малолетничка деликвенција и можното присуство на други инспектори при спроведувањето на разговорот со малолетното лице, што само по себе може да делува застрашувачки и да доведе до стрес и 3) обезбедувањето бранител на малолетно лице кое се наоѓа во судир со законот. Сегашната законска поставеност тргнува од правото да се има бранител кој задолжително треба да присуствува на разговорот со малолетното лице кога тоа е задржано, но и обврската трошокот да падне на товар на малолетникот или неговиот родител. Како решение е поставено покривањето на трошоците за адвокат од страна на Министерството за труд и социјална политика тогаш кога родителот не може да ги плати, но не е решен делот кога родителот не сака да ги прифати трошоците за бранител на своето дете. Воедно, за да може да се обезбеди бранител на трошок на Министерството за труд и социјална политика потребно е да се достави доказ до центарот за социјална работа согласно Законот за социјална заштита, но во овој дел постапката за утврдување правна помош на детето, односно помладиот или постариот

малолетник во ризик не го опфатила во себе елементот на итност, имајќи го предвид максимум периодот на задржување во полициска станица до 12 часа.

Во 2011 година НПМ тимот посети три затвори и еден воспитно-поправен дом. Во еден затвор имаше притворено едно малолетно лице кое беше сместено само и врз кое се спроведуваше постојан видео мониторинг од безбедносни причини. Заради состојбата на сместување на малолетно лице (да биде само во притворската просторија) постои загриженост за одржување здрава психо-физичка состојба на лицето бидејќи времето во притвор го поминуваше само, без контакт со други лица (освен затворските служби, бранителот и посетата од семејството), без контакт со врстници, без осмислени активности кои продуктивно би му го исполниле времето и сл. Во овој дел, иако меѓународните стандарди бараат издвојување на малолетните лица од полнолетните, потребно е да се изнајдат и применат дополнителни мерки со цел заштита на здравјето и личниот интегритет на малолетното лице.

Изминатата година НПМ го посети Затвор Охрид, казнено-поправна установа во која престојуваат помлади полнолетни и малолетни машки лица осудени со правосилна пресуда на казна малолетнички затвор, како и машки и женски лица кон кои е определен притвор од подрачјето на основните судови: Дебар, Охрид и Струга, освен притворот определен за кривични дела за кои е пропишана казна затвор од најмалку 10 години или доживотен затвор. Казна малолетнички затвор може да се изрече на кривично одговорен постар малолетник кој сторил кривично дело за кое е пропишана казна затвор од пет години или потешка казна, ако делото е сторено под особено отежнувачки околности и при висок степен кривична одговорност на сторителот.

Нашето законско дефинирање и утврдување на казната малолетнички затвор тргнува од моментот кога е сторено делото, а не моментот на спроведување на казната при што во посебната установа за малолетници каде се извршува казната малолетнички затвор престојуваат и лица до 23 години кои се помлади полнолетни лица и не влегуваат во категоријата на малолетни лица. На таков начин доаѓа до мешање помеѓу малолетни и полнолетни лица, како и ризик од негативно влијание во процесот на ресоцијализација на малолетните лица до наполнување 18 години возраст. Најдоброто решение е да постои целосна издвоеност на малолетните од полнолетни лица, т.е. тие да бидат сместени во посебни установи, но тргнувајќи од фактот дека малолетните лица осудени на казна малолетнички затвор се во многу мал број, како адекватна солуција за заштита на малолетните лица е нивна издвоеност од помладите полнолетни лица во самата установа.

При посетата на НПМ тимот во малолетничкиот затвор имаше само едно малолетно лице кое беше сместено во Затвореното одделение заедно со помлади полнолетни лица. Во стандардните минимални правила на

Обединетите нации за примена на судските постапки спрема малолетници³⁴ се наведува дека малолетниците во затворите треба да бидат сместени одвоено од возрасните во посебни институции или посебни делови на институцијата во која се сместени и возрасни затвореници.³⁵ Правилата на ОН за заштита на малолетници лишени од слобода велат дека „во сите места на лишување од слобода малолетниците треба да бидат одвоени од полнолетните лица, освен доколку не се дел од едно семејство“.³⁶

И во Законот за извршување на санкциите, се користи терминологија осудените малолетници кои задолжително ја издржуваат казната малолетнички затвор во посебна установа за малолетници. Имајќи предвид дека малолетничкиот затвор се изрекува за кривично одговорен постар малолетник (кој во моментот на извршувањето на дејството наполнил 16 години) за казна затвор од пет години или потешка казна која не може да биде подолга од десет години, реално издржувањето на казната малолетнички затвор во поголем дел ги опфаќа помладите полнолетни лица кои може да престојуваат во истата установа до 23 годишна возраст. Затоа потребно е законската легислатива да се усогласи со меѓународните правила и стандарди, при што секогаш треба да се има предвид најдобриот интерес на малолетникот во процесот на неговата ресоцијализација и да се обезбеди одвоеност на малолетните од полнолетните лица кои се лишени од слобода.

Во малолетничкиот затвор не се спроведува образовниот процес, ниту пак се одржуваат стручни работилници и обуки за одредени занимања кои се особено важни во процесот на ресоцијализација на малолетните лица.

При посетата на Воспитно-поправниот дом беше забележана истата состојба која не овозможува образовно-воспитен процес. Целта на извршувањето на воспитните мерки е со заштита, помош и надзор, како и со образование и воспитување на малолетните лица сторители на кривични дела да им се обезбеди правилен развој на нивната личност. Задолжителното основно и средно образование не се остварува во рамки на Воспитно-поправниот дом Тетово. Генерално земено ова е и најголемиот проблем на Домот имајќи предвид дека основното и средното образование се задолжителни. Со ова не се почитуваат законските прописи за задолжително организирање основно и средно образование како дел на општиот систем на образование и воспитување. Според член 311 на Законот за извршување на санкции, работата во воспитно-поправниот дом се организира така што на малолетното лице му се обезбедуваат услови за основно и средно образование и воспитание, за развивање и стекнување позитивни навики, вредносни особини и за работно остручу-

³⁴ т.н. Пекиншки правила, донесени на Генералното собрание на ОН во 1985 година

³⁵ глава 26, точка 3 од Стандардните минимални правила на Обединетите нации за примена на судските постапки спрема малолетници

³⁶ точка 29 од правилата на ОН за заштита на малолетници лишени од слобода

вање и оспособување за одделни занимања.³⁷ Притоа во член 318 се наведува дека основното воспитание и образование, како и средното образование во ВПД се спроведува со организирање настава од соодветен вид, работилници и економии за практична обука. На малолетно лице може да му се дозволи продолжување на школувањето надвор ако со своето однесување и залагање во учењето служи за пример на другите. Во моментот на посетата само едно лице е посочено како можен посетител на вонредна настава во училиште за средно образование, надвор од установата. Не постои задоволително ниво на работна ангажираност на малолетните лица. Одреден број лица се ангажирани во делот на редовното одржување на хигиената. Иако во ВПД се вработени 6 инструктори, стопанско-инструкторскиот ангажман недостасува бидејќи нема соодветни простории каде би можела да се спроведува работната активност.

При посетата, НПМ тимот спроведе разговори со малолетни лица и со помлади полнолетни лица кои во тоа време беа сместени во Воспитно-поправниот дом,³⁸ при што утврди дека не постои издвоеност на малолетниците од помладите полнолетни лица. Ваквата состојба се потврди и од одговорите во Прашалникот доставен од Воспитно-поправниот дом Тетово, со датум од август 2011 година, во кој јасно е наведено дека во Домот во тој период биле сместени 11 малолетници и 15 помлади полнолетни лица.

НПМ во 2011 година посети и установи за згрижување деца и младинци со нарушено поведење и воспитно-социјални проблеми. Притоа беше спроведена ненајавена посета во Јавната установа за деца и младинци со нарушено поведење „Ранка Милановиќ“ која согласно законската регулатива врши згрижување, воспитание и основно образование на малолетни лица со нарушено поведење на возраст од 10 до 18 години, а средното образование го обезбедува во соодветни установи за образование. Малолетниците воглавно беа задоволни од постапувањето на вработените во установата. Ниту едно од децата со кои беше разговарано не се пожали на лошо постапување, физичко или друг вид насилство од вработените во Установата. Во оваа установа поплаките одеа во насока на остварувањето здравствена заштита заради доцнење на сините картони од центрите за социјална работа.

Иако во оваа установа, како и во Установата за деца и младинци со воспитно-социјални проблеми се одвива воспитниот и образовниот процес³⁹, сепак забележително беше често менување и преместување

од институција во институција на малолетните лица која го доведува во прашање квалитетот на процесот на воспитување и превоспитување. НПМ смета дека ваквото префрлање на одговорноста за состојбата и работата со овие малолетници е системски проблем и укажува на постоење стигматизација кон оваа категорија малолетни лица и нивна категоризација како „насилни, безнадежни и проблематични“. На ваков начин не се врши суштинско лоцирање и санирање на проблемот за ваквото поведење на оваа категорија деца која целиот или поголемиот дел од животот го минуваат во установи и други институции за социјална заштита, а неретко завршуваат и во воспитно-поправен дом или во малолетнички затвор.

Поплаките одеа и во насока на насилство меѓу самите штитеници при што се поставува прашањето за превентивните мерки што ги преземаат службите за намалување на таквото однесување, како и одговорноста на управата на овие институции да обезбеди заштита на малолетниците сместени во овие воспитни установи.

НПМ во 2011 го посети и Прифатниот центар за сместување лица баратели на азил и при увидот воочи дека најголемиот дел од малолетните лица се сместени со своите семејства, т.е. родителите, но забележан е и еден постар малолетник кој стигнал во Република Македонија без неговите родители.

Имајќи ги предвид меѓународните стандарди и обврските што произлегуваат за државата во однос на оваа категорија лица (непридружувани малолетни лица), НПМ утврди дека лицето не е посебно сместено од останатите полнолетни лица, ниту е запознато дали му е определен старател. Законот за азил и привремена заштита предвидува посебни одредби со кои ја засилува заштитата на оваа ранлива категорија лица, па така предвидено е да им се определи старател, што е можно побрзо, согласно со Законот за семејството, како и најдобрите интереси на детето да бидат земени предвид при оценување на барањата за признавање право на азил на малолетни лица без придружба. Од разговорот со малолетното лице беше добиена информација дека не знае дали му е одреден старател, а вработените во Центарот информираа дека постапуваат согласно домашните законски прописи во однос на обезбедувањето старател за малолетните лица.

Имено, за таа цел по приемот се испраќа барање во форма на допис до центарот за социјални работи кој назначува старател, меѓутоа во практиката не се случило некое од малолетните лица, кои биле сместени во центарот, да биде посетено и информирано од назначен старател за неговите права или за текот на постапката.

Генерално, во Република Македонија постојат законски одредби кои ја дефинираат проблематиката на постапување и третман на малолетни лица кои се лишени од слобода, како и малолетни лица кои се сместени во други установи (штитеници во воспитни установи и непридружувани малолетници баратели на азил), но потребно е поголемо внимание при постапувањето и доследно спроведување на правните прописи во практи-

³⁷ член 311, став 1 од Законот за извршување на санкциите („Службен весник на РМ“ бр.2/2006)

³⁸ согласно член 40 од Законот за малолетничка правда, во воспитно-поправен дом малолетникот останува најмалку една година, а најмногу пет години, односно до наполнета 23-та година.

³⁹ судот или центарот за социјални работи го упатува малолетникот во воспитна установа за да се врши постојан надзор од страна на стручни лица заради воспитување, превоспитување и правилен развој

ката, како и ангажирање стручни кадри соодветно обучени за постапување со оваа категорија лица.

Целосната имплементација на Законот за малолетничка правда, како и на меѓународните стандарди за правата на малолетните лица кои се лишени од слобода или пак, имаат ограничување во слободата на движење ќе доведе до зголемена заштита на оваа ранлива популација, како и до поголем степен на остварување на правата кои ги имаат малолетните лица лишени од слобода.

5 ОПШТИ ПРЕПОРАКИ

Националниот превентивен механизам, согласно своите овластувања кои произлегуваат од ОПКАТ и Законот за народниот правобранител, по секоја посета доставува посебен извештај кој содржи детална анализа на состојбите и конкретни мерки за подобрување на недостатоците и отстранување на идентификуваните ризици. Препораките содржани во овој годишен извештај се општи и претставуваат генерални насоки, согласно состојбите и трендовите констатирани при спроведените посети во 2011 година, а со цел превентивно дејствување на засегнатите државни органи.

НПМ ги дава следните општи препораки за состојбите во местата на лишување од слобода:

Полициски станици:

1. Просториите за задржување лица во ПСОН мора да ги исполнуваат минималните меѓународни стандарди за сместување и заштита на лицата лишени од слобода. Просториите мора да се соодветно опремени, да имаат директен пристап до дневна светлина, соодветна вентилација и затоплување. Изведбата на тоалетите мора да е на начин и од материјали што обезбедуваат целосна заштита на лицата лишени од слобода од можни повреди или самоповредување.

2. Строго почитување на уставно и законски утврденото времетраење на лишувањето од слобода во полициска постапка. Во ниту еден случај не смее да се надмине временскиот рок од 24 часа за полнолетни лица, односно 12 часа за малолетници за кои постојат основи на сомнение дека сториле кривично дело, сметајќи од моментот на лишување од слобода.

3. Да се посвети засилено внимание при постапувањето и остварувањето на правата на малолетничката популација имајќи ја предвид посебната ранливост на оваа категорија лица. Потребно е дополнително материјално-техничко и кадровско екипирање на полициските станици, како и обуки во делот на спроведување на Законот за малолетничка правда за сите вработени во ПСОН.

4. За лицата кај кои има видливи повреди или знаци на болест, алкохолизираност или психотропни супстанции, лекарскиот преглед да биде од задолжителен превентивен карактер заради спречување можни ризици за повредување или самоповредување, а со цел навремена заштита на нивната здравствена состојба.

5. Правото на храна и вода треба да биде регулирано со закон заедно со останатите права кои им се загарантирани на лицата лишени од слобода, како и да се одреди системско решение за начинот на остварување на ова право кое нема да зависи од финансиската состојба на задржаното лице.

6. Целосно, детално и навремено пополнување на евиденциите за приведените и задржаните лица, со посебен акцент на записникот за задржување лице и записникот за поука и остварување на правото на бранител и други права. Секоја неправилност или недореченост во евиденциите отвора простор за сомневање во однос на постапувањето на службените полициски лица со задржаните лица.

7. Потребно е унифицирање на добрите практики во начинот на водење на регистрите и евиденциите и постапувањето со лицата лишени од слобода на ниво на територија на Република Македонија.

Казнено-поправни установи и воспитно-поправен дом:

8. Националниот превентивен механизам укажува на потребата за целосна примена на Европските затворски правила, како и почитување на меѓународните стандарди за правата на лицата лишени од слобода.

9. Со цел спречување можни појави на тортура или други форми на сурово, нечовечно или понижувачко постапување, како и превенција на самоповредување на затворската популација, потребно е преземање мерки за навремено испитување и утврдување на сите околности во индивидуалните случаи, како и мерки за утврдување на одговорноста на можните сторители. Особено внимание треба да се посвети на воспоставувањето посебни програми за намалување на ризиците за самоповредување на лицата лишени од слобода.

10. Почитување на препораките од меѓународните тела за користењето на дисциплинската мерка „упатување во самица“ и условите во кои таа се спроведува. Воедно треба да се усогласи домашното законодавство со Правилата на Обединети нации за заштита на малолетници лишени од слобода, кои утврдуваат целосна забрана за примена на дисциплински мерки кон малолетни лица кои содржат сурово, нечовечно или понижувачко постапување при што е вклучено и упатувањето во самица или која било друга форма на казнување со што може да се доведе во прашање физичкото и менталното здравје на малолетните лица.

11. Усогласување на законската легислатива со меѓународните правила и стандарди кои се однесуваат на малолетни лица каде е назначено одвојување на малолетните од полнолетните лица кои се лишени од слобода при што секогаш треба да се има предвид најдобриот интерес на малолетникот.

12. Воспоставување приемни одделенија во казнено-поправните установи кои би биле физички издвоени од останатите одделенија со цел

да се овозможи квалитетен процес на прием и адаптација, како и да се намали степенот на криминогена инфекција.

13. Подобрување на условите во затворските и притворските одделенија каде се сместуваат лица лишени од слобода и намалување на пренатрупаноста заради исполнување на основните предуслови за спроведување на мерката притвор, казната затвор или воспитната мерка која се спроведува во воспитно-поправните домови.

14. Особено е потребна континуирана и квалитетна здравствена заштита во казнено-поправните и воспитно поправните установи согласно правилата на ОН, Европските затворски правила, препораката на Советот на Европа, како и препораките на Светската здравствена организација според кои еден од основните стандарди на здравствена заштита во затворите е „луѓето кои се во затвор ги имаат истите права на здравствена заштита како и секој друг. Медицинскиот персонал треба да постапува со осудените лица како со пациенти, а не затвореници“.

15. Давање поголемо значење на образованието во казнено-поправните и воспитно-поправните установи поради неговата улога во ефикасноста на процесот на ресоцијализација и реинтеграција преку воспоставување образовни програми и професионални курсеви, особено кај малолетничката популација.

16. Зголемување на работната ангажираност на лицата лишени од слобода кои се сместени во КПУ и ВПД заради подобра ресоцијализација особено во затворените одделенија, како и почитување на принципот на непрекинато ангажирање на осуденото лице со цел да не се остави простор за други влијанија кои би ги загрозиле целите на третманот.

17. Уредно водење на евиденцијата за лицата лишени од слобода, како и навремено и во целост пополнување на регистрите во кои се заведува секоја примена на средства на присилба.

Други места:

18. Подобрување на организацијата на работата и спроведувањето на активностите во установата за згрижување деца со што би се придонело кон зголемување на ефикасноста и целисходноста на процесот на воспитување, превоспитување и правилен развој на згрижените малолетници. Бележење на сите случаи на физичко насилство меѓу децата, насилство кон или од вработените или трети лица и случаи на самоповредување во посебен регистар со цел нивно истражување и преземање соодветни мерки.

19. Реновирање и опремување на сместувачките капацитети во установата за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци со цел задоволување на потребите во насока на успешно воспитување, превоспитување или подобрување на нарушеното поведение на децата кои се сместуваат во установата, како и опремување дополнителни намен-

ски простории за слободни активности на децата.

20. Во установите за згрижување, воспитување и образование деца и младинци да се вработува кадар од соодветна етничката припадност што ќе соодејствува со етничката структура на мнозинството деца сместени во установата.

21. Реновирање на првата зграда од сместувачките капацитети во Центарот за баратели на азил со цел надминување на постојната состојба со несоодветни услови за сместување на барателите на азил.

22. Издвојување на непридружуваните малолетни лица од полнолетните во Центарот за баратели на азил, како и одвојување и посебно сместување на лицата од женски пол и самохраните мајки (освен кај семејното сместување).

23. Обезбедување подетални и навремени информации за куќниот ред на Центарот за баратели на азил на јазик што азилантите го разбираат, преку преведен куќен ред на неколку јазици кои најчесто ги говорат најголемиот број баратели на азил.

24. Воведување посебен формулар за оплаки и посебен регистар за усни оплаки и воспоставување пишан протокол за постапување при физички насилства и инциденти помеѓу лицата сместени во Центарот за баратели на азил.

25. Воспоставување координација со Министерството за внатрешни работи во однос на навремено издавање идентификациска исправа на барател на азил согласно член 40 од Законот за азил и привремена заштита.

26. Подобрување на здравствената заштита на барателите на азил преку решавање на статусот на лекарот од општа пракса, вработување медицинска сестра со полно работно време и зголемување на финансиските средства за лекување и специјалистички прегледи.

6 ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Превенцијата има значајна улога во борбата против тортурата и другите форми на сурово и нечовечно постапување и казнување. Само преку заштита на правата на граѓаните кои биле жртви на тортура или нечовечно постапување, без навремено укажување на можните ризици, недостатоци и легислативни празнини, нема да се оствари целта што сме ја поставиле. Превенцијата и заштита се два комплементарни и паралелни процеси, кои постојано треба да се надолнуваат и координираат во насока на целосно искоренување на тортурата. Само преку сплет на превентивни активности, поддржани од мерки преземени во насока на заштита на правата на лицата подложени на тортура, ќе успееме да се справиме со тортурата како сериозна форма на повреда на човековите права и слободи, ќе обезбедиме казнивост на сторителите на овие дела и ќе воспоставиме систем кој ќе ги намали ризиците за нејзино повторување.

Националниот превентивен механизам за релативно кусо време успеа да го пронајде своето место во Република Македонија, а неговите надлежности и мандат се препознатливи за органите на државната власт. Првите резултати се веќе видливи – во 2011 година спроведени се 18 превентивни посети и изготвени се посебни извештаи со соодветни препораки доставени до надлежните органи и институции. НПМ има неприкосновена надлежност преку спроведувањето на превентивните посети да ги прикаже реалните состојби во местата на лишување од слобода, да направи анализи на утврдените недостатоци и да предложи конкретни и остварливи препораки со цел подобрување на состојбите во тие места. НПМ преку воспоставување конструктивен дијалог ќе ја следи состојбата со спроведувањето на препораките од страна на државните органи и установи.

Нашата држава е должна да ги стави на располагање потребните материјално-финансиски и човечки ресурси, неопходни за нормално функционирање на Националниот превентивен механизам кој работи во рамките на Народниот правобранител. Во таа насока и со цел зајакнување на капацитетот на македонскиот национален превентивен механизам, потребно е обезбедување соодветни услови кои ќе му овозможат соодветно да се развива, да обезбеди објективност и стручност во својата работа, а тоа се:

- целосна оперативна и финансиска независност на НПМ преку обезбедување на неопходните материјално-технички предуслови, човечки ресурси и буџетски средства;

• обезбедување мултидисциплинарен карактер на посетите, увидот и разговорите со лицата лишени од слобода преку вклучување надворешна стручна експертиза од областа на: медицината, психологијата, социјалната работа и,

• користење на капацитетите на македонскиот граѓански сектор, во соработка и со овластување од Народниот правобранител, да преземаат некои од надлежностите на Националниот превентивен механизам.

Анекс 1: Преглед на активностите на Националниот превентивен механизам во 2011 година

Датум	Место	Активност	Учесници	Организатор
01.04.2011	Скопје	започнување со активности на НГМ	тројца советници во НГМ	НП на РМ
април / мај 2011	Скопје	Подготвителни активности и изготвување на алатките за работа	тројца советници во НГМ	НП на РМ
10.05-13.05 2011	Скопје	Обука за спроведување превентивна посета на полициска станица, во соработка со претставници на НГМ од Шпанија	тројца советници во НГМ	Твининг проект во соработка со НП на РМ
23.05-27.05 2011	Мадрид, Шпанија	Студиска посета на НГМ на Шпанија, посета на полициска станица, центар за малолетни престапници и затвор	Иџет Мемети, Аница Томшиќ-Стојковска и Донче Бошковски	Твининг проект во соработка со Омбудсманот на Кралството Шпанија
01.06 -03.06 2011	Скопје и Прилеп	Обука за спроведување превентивна посета на затвор во соработка со Ales Butala, поранешен член на Европскиот комитет за спречување на тортура (КСТ)	тројца советници во НГМ	мисија на ОБСЕ во Скопје во соработка со НП на РМ
10.06 –11.06 2011	Охрид	Регионална конференција на тема: „Улогата на Омбудсманот во борбата против дискриминацијата и превенцијата од тортура“	тројца советници во НГМ	НП на РМ во соработка со мисијата на ОБСЕ во Скопје
14.06-16.06 2011	Талин, Естонија	Тематска работилница на тема: „Собирање и проверка на информации за време на посета спроведена од национален превентивен механизам“	Донче Бошковски	Совет на Европа во соработка со Омбудсманот на Естонија
22.06.2011	Скопје	Прес конференција – промоција на НГМ	Иџет Мемети, тројца советници во НГМ	НП на РМ
30.06.2011	Скопје	НГМ посета – полициска станица Драчево	тројца советници во НГМ	НГМ
06.07-07.07 и 13.09. 2011	Скопје	НГМ посета – затвор Скопје	тројца советници во НГМ	НГМ
13.07-14.07 2011	Скопје	Обука за спроведување превентивна посета на психијатриска установа во соработка со д-р Владо Ортаков, прв потпретседател на Европскиот комитет за спречување на тортура (КСТ)	тројца советници во НГМ	мисија на ОБСЕ во Скопје во соработка со НП на РМ
20.07.2011	Гостивар	НГМ посета – полициска станица Гостивар	тројца советници во НГМ	НГМ
22.07.2011	Скопје	НГМ посета – полициска станица Чаир	тројца советници во НГМ	НГМ
26.07.2011	Кочани	НГМ посета – полициска станица Кочани	тројца советници во НГМ	НГМ
16.09.2011	Скопје	НГМ посета – полициска станица Аеродром	тројца советници во НГМ	НГМ
20.09.2011	Гевгелија	НГМ посета – затвор Гевгелија	тројца советници во НГМ	НГМ
28.09 – 30.09 2011	Битола, Штип и Тетово	Тркалезни маси за вработените во местата на лишување од слобода на тема: „Народниот правобранител како Национален превентивен механизам“	тројца советници во НГМ	НГМ во соработка со мисијата на ОБСЕ во Скопје
03.10-05.10 2011	Љубљана и Мурска Собота, Словенија	Трилатерална средба на НГМ Словенија, Албанија и Македонија и заедничка посета на затвор	Донче Бошковски Мерита Алиу-Алили	Совет на Европа во соработка со НГМ Словенија
06.10-07.10 2011	Скопје	Конференција на тема: „Компаративно искуство во областа на лишување од слобода и улогата на Народниот правобранител“	тројца советници во НГМ	Твининг проект во соработка со НП на РМ
12.10.2011	Македонски Брод	НГМ посета – полициска станица Македонски Брод	тројца советници во НГМ	НГМ

14.10 – 18.10 2011	Скопје	Работна посета на Шпанскиот НГПМ на НГПМ Македонија	тројца советници во НГПМ	Твининг проект во соработка со НП на РМ
20.10 – 21.10 2011	Баку, Азербејџан	Тематски состанок: „Заштита на ранливи категории на лица во места на лишување од слобода“	Аница Томшиќ-Стојковска	Совет на Европа во соработка со Омбудсманот на Азербејџан
26.10.2011	Куманово	НГПМ посета – полициска станица Куманово	тројца советници во НГПМ	НГПМ
31.10.2011	Тетово	НГПМ посета – полициска станица Тетово	тројца советници во НГПМ	НГПМ
03.11.2011	Скопје	Тркалезна маса за вработените во местата на лишување од слобода на тема: „Народниот правобранител како Национален превентивен механизам“	тројца советници во НГПМ	НГПМ во соработка со мисијата на ОБСЕ во Скопје
08.11.2011	Крива Паланка	НГПМ посета – полициска станица Крива Паланка	тројца советници во НГПМ	НГПМ
10.11-11.11 2011	Женева, Швајцарија	Светски форум за Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура: Спечување на тортура и поддршка на достоинството – од заложби до акции	Донче Бошковски	Асоцијацијата за превенција на тортура (АПТ)
11.11.2011	Скопје	Презентација за улогата на НГПМ пред студентите на Европскиот универзитет	Аница Томшиќ-Стојковска и Мерита Алиу-Алили	НГПМ во соработка со Европски Универзитет
16.11.2011	Тетово	Презентација за НГПМ пред студентите на Универзитет на Југоисточна Европа	Мерита Алиу-Алили	НГПМ во соработка со Универзитет на Југоисточна Европа
17.11.2011	Охрид	НГПМ посета – затвор Охрид	тројца советници во НГПМ	НГПМ
21.11-24.11 2011	Варшава, Полска	Студиска посета на Националниот превентивен механизам на Полска, посета на полициска станица и центар за малолетни престапници	тројца советници во НГПМ	Омбудсманот на Република Полска во соработка со НГПМ и мисијата на ОБСЕ во Скопје
29.11.2011	Прилеп	НГПМ посета – полициска станица Прилеп	тројца советници во НГПМ	НГПМ
30.11.2011	Скопје	Презентација за улогата на НГПМ пред студентите на Правниот факултет „Јустинијан Први“	Донче Бошковски	НГПМ во соработка со Правниот факултет „Јустинијан Први“
02.12.2011	Скопје	НГПМ посета – полициска станица Кисела Вода	тројца советници во НГПМ	НГПМ
06.12-07.12 2011	Љубљана, Словенија	Состанок на контакт лицата на Европската мрежа на Национални превентивни механизми	Иџет Мемети и Аница Томшиќ-Стојковска	Совет на Европа
07.12.2011	Скопје	Презентација за улогата на НГПМ пред студентите на ФОН	Донче Бошковски, Мерита Алиу-Алили	НГПМ во соработка со ФОН
09.12.2011	Скопје	НГПМ посета – полициска станица Бит Пазар	тројца советници во НГПМ	НГПМ
12.12.2011	Скопје	Презентација за улогата на НГПМ пред студентите на Факултетот за безбедност	Аница Томшиќ-Стојковска и Донче Бошковски	НГПМ во соработка со Факултетот за безбедност
14.12.2011	Скопје	НГПМ посета – Центар за сместување на баратели на право на азил	тројца советници во НГПМ	НГПМ
16.12.2011	Велес	НГПМ посета – Воспитно-поправен дом Тетово	тројца советници во НГПМ	НГПМ
19.12.2011	Скопје	НГПМ посета – ЈУ Завод за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“	тројца советници во НГПМ	НГПМ
21.12-22.12 2011	Маврово	Тркалезна маса за судии и правни практичари на тема: „Право и пракса со бегалци“	Донче Бошковски	UNHCR Скопје и Академија за судии и обвинители
26.12.2011	Скопје	Презентација за улогата и работата на НГПМ пред претставници на Омбудсманот на Косово и невладиниот сектор	Иџет Мемети и тројца советници во НГПМ	НГПМ во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Косово

- превентивни посети

Анекс 2:

Образец А

ЛИСТА ЗА ПРОВЕРКА (CHECKLIST) НА ИСПОЛНУВАЊЕ СТАНДАРДИ, ПРАВА И УСЛОВИ ВО КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ УСТАНОВИ (КПУ)

КПУ: _____

Дата: _____

Време на посета: од _____ до _____

ЧЕКОР 1: Разговор со директорот на КПУ, заменик-директор или друго раководно лице

Тимот при спроведувањето на посетата секогаш ќе ја почитува улогата и функциите на надлежните авторитети. Воспоставувањето взаемна почит со директорот и со другите раководни лица во рамките на казнено-поправната установа е основа за градење конструктивен дијалог и ефикасна соработка.

При започнувањето на **најавена посета** разговорот се води со директорот или со заменик-директорот на КПУ, а во согласност со Предлог-листата на прашања и насоки за спроведување разговор со службени лица.

При започнувањето **ненајавена посета** разговорот се спроведува со највисокото раководно лице кое во тој момент е на највисока позиција во хиерархијата на КПУ, а во согласност со Предлог-листата на прашања и насоки за спроведување разговор со службени лица.

■ Користи го Образецот А.1.

ЧЕКОР 2: Посета на места на лишување од слобода

Посетата се спроведува со цел да се увидат материјалните услови за сместување во казнено-поправните установи, условите во заедничките простории, работните простории и постапувањето со лицата лишени од слобода од страна на затворските службеници.

Тимот на извршители при посетата на сместувачките капацитети и останатите простории особено ќе ги испита следните околности⁴⁰:

1) Колкав е бројот на сместувачките капацитети/соби?_____.

⁴⁰ Развиени согласно препораките и стандардите на СРТ кои се однесуваат на условите и постапувањето со лицата во притвор и затвор и домашното законодавство.

2) Дали за секое осудено лице има обезбедено кревет со душек и постелнина? _____.

3) Начин на сместување по соби и нивен капацитет? _____.

4) Кој е максималниот број на лица сместени во една соба за ноќевање⁴¹? _____.

5) Дали волуменот на просторијата е според СРТ стандардите и одредбата на ЗИС (за едно лице минимум 4м² или 9м³)?

Измери и наведи параметри: должина: _____.

ширина: _____.

висина: _____.

6) Дали собите за сместување се чисти и суви? Проценка на нивото на хигиена. _____

7) Дали има соодветно осветлување (осветлување со кое може да се чита)?

Да

Не

Ако одговорот е не зошто нема? Објасни _____

8) Дали има дневна или вештачка светлина? (заокружи)

9) Дали има капацитет или табли на прозорците од собите кои спречуваат продор на светлина?

Да

Не

10) Дали има соодветна вентилација? (објасни) _____

11) Дали просториите соодветно се затоплуваат?

Да

Не

12) Режим на затоплување/разладување. Објасни _____

13) Дали собите се опремени со средства за одмор (кревет, душек, постелнина, перница и ќебе)

Да

Не

14) Дали средствата за одмор се чисти и уредни (душек, ќебе, перница, др.)?

Да

Не

Делумно

Објасни: _____

15) Кои други елементи се присутни во собите (наткасна, маса, столица и сл.)?

Објасни: _____

16) Дали има облека соодветна на климатските услови?

Да

Не

17) Дали облеката на осуденото лице на кој било начин влијае деградирачки или понижувачки?

Да

Не

Објасни: _____

18) Дали има основни санитарни услови за одржување на личната хигиена во рамки на собата? Дали постои санитарен чвор и во каква состојба е?

Објасни: _____

19) На каков начин е одвоен санитарниот чвор од сместувачкиот дел на собата?

Објасни: _____

⁴¹ чл.104 ст.3 ЗИС – дозволена максимална бројка од 5 лица

20) Дали осудените лица имаат на располагање средства за хигиена?

- Да
Не

Доколку Да, дали се обезбедени од страна на затворските служби или од страна на самото лице _____

21) Дали самиците ги исполнуваат основните стандарди⁴²?

- Да
Не

Објасни: _____

Од областа на работните односи:

22) Дали просториите и работилниците во кои работат осудените лица се современо опремени?

- Да
Не

Објасни: _____

23) Дали во работилниците се почитуваат минимум техничките услови за заштита при работа?

- Да
Не

Објасни: _____

24) Дали просториите за работа исполнуваат минимум услови за престој на осудените лица (осветлување, хигиена, вентилација и др.)?

- Да
Не
Делумно

Објасни: _____

Од областа на здравствената заштита:

25) Бројност на обучен здравствен персонал и нивните квалификации – да се утврди на самото место.

26) Редовно работно време на здравствениот персонал _____ и дали има на располагање доктор за итни случаи?

- Да
Не

27) Стоматолошка и психијатриска здравствена заштита – како се остварува во рамките на установата?

Објасни: _____

28) Дали се почитува принципот на еднаквост при здравствената заштита – давање исти услуги и третман како и за лицата кои се на слобода?

- Да
Не

Објасни: _____

29) Дали при приемот лицето задолжително се прегледува од лекар?

- Да
Не

Објасни: _____

30) Колку често на осуденото лице му е овозможена посета од лекар? Систем на редовни посети.

Објасни: _____

⁴² Просторијата во која се извршува дисциплинската казна упатување во самица мора да е во големина од најмалку 9м3, да е осветлена со дневно светло, да има санитарен јазол, вода за пиење, кревет со постелнина, маса и столица и да е загреана

31) Доверливост при преглед од лекар – на кој начин се обезбедува доверливоста и каде се чуваат извештаите за здравствената состојба – кој има пристап до овие документи?

Објасни: _____

32) Дали и колку често здравствената служба врши надзор врз хигиената и исправноста на храната?

Да

Не

Објасни: _____

33) Снабденост со медицински помагала, инструменти и лекаства? Пристап до просториите на амбулантата и пристап до медикаментите?

Објасни: _____

34) Начин на кој се вршат прегледите?

Објасни: _____ Дали при прегледите присуствува и затворската служба за обезбедување?

Да

Не

35) Третман со ранливи категории затвореници (бремени жени, адолесценти, лица со пореметување на личноста, тешки заболувања)

Објасни: _____

36) Дали и колку често жените осуденички ги посетува лекар-гинеколог?

Да

Не

Објасни: _____

37) Дали амбулантата или другите простории во кои се врши здравствената заштита ги задоволуваат условите пропишани со општите норми?

Да

Не

Објасни: _____

Во делот на заедничките простории, кујната и исхраната:

38) Дали просториите за заеднички престој ги исполнуваат минимум условите за престој на осудените лица (осветлување, хигиена, вентилација и др.)?

Да

Не

Делумно

Објасни: _____

39) Дали постои простор и опрема во установата за спорт и рекреација?

Да

Не

40) Дали имаат можност секој ден да вежбаат на отворено определено време од денот?

Да

Не

41) Дали кругот/патека за шетање е заштитена од непогодни временски влијанија?

Да

Не

42) Колку време дневно осудените лица минуваат надвор од затворените простории?

Објасни: _____

43) Снабденост на библиотеката со книги, списанија и дневни весници: _____

44) Дали храната е разновидна и во согласност со културните и религиозните навики на осудените лица?

Да

Не

45) Кој го составува мениото за дневни оброци, кој го одобрува и дали се почитува?

Објасни: _____

46) Дали лекарот редовно врши контрола на кујната, храната и хигиената на вработените? Колку често?

Да

Не

Објасни: _____

47) Дали се пропишува и спроведува посебна диета за болните лица и бремените жени?

Да

Не

Објасни: _____

48) Проверка на хигиената и начинот на чистење на приборот за јадење.

Објасни: _____

49) Дали на некои осудени лица им е одземен приборот за јадење и од кои причини?

Објасни: _____

50) Проверка на хигиената и начинот на подготвување на храната во кујната.

Објасни: _____

51) Проверка на заедничките санитарни простории – ниво на хигиена, одржување на тушевите и др.

52) Дали осудените имаат топла вода за туширање и колку често им се дозволува туширање?

Да

Не

Објасни: _____

53) Проверка на пералната

54) Дали видувалните и останатите простории за дневен престој се уредни и со задоволувачка хигиена?

Да

Не

Делумно

Објасни: _____

Во делот на дисциплинските казни и самицата:

55) Дали дисциплинските повреди се регулирани со правилник на надлежната административна власт?

Да

Не

Објасни: _____

56) Дали се утврдени во посебен закон или правилник видот и траењето на санкциите кои може да бидат изречени?

Да

Не

Објасни: _____

57) Дали во дисциплинска постапка е сослушано лицето и се земено предвид сите околности при изрекувањето на дисциплинската санкција која се предвидува во Законот за извршување на санкции, како и согласно меѓународната регулатива⁴³?

Да

Не

Објасни: _____

58) Дали при изрекувањето на дисциплинската санкција е земено предвид поведението на осуденото лице и дали претходно бил осудуван⁴⁴?

Да

Не

Објасни: _____

⁴³ Осуденото лице мора да биде известно за прекршокот за кој се поведува постапка, има право на одбрана, мора да биде сослушано во постапка.

⁴⁴ Според ОН стандардите и Комитетот за човекови права недозволиво е повеќекратно затворање во самица на недисциплинирани затвореници.

59) Дали пред издржувањето на дисциплинската санкција за упатување во самица е прибавено мислење од лекар за здравствената состојба на осуденото лице?

Да

Не

Објасни: _____

60) Дали при упатување во самица се обезбедени потребните хигиенски и здравствени услуги?

Да

Не

Објасни: _____

61) Дали при упатување во самица на лицето му се овозможува читање книги или весници?

Да

Не

62) Дали самицата е согласно пропишаните норми во Законот за извршување на санкции (Просторијата во која се извршува дисциплинската казна упатување во самица мора да е во големина од најмалку 9 м³, да е осветлена со дневно светло, да има санитарен јазол, вода за пиење, кревет со постелнина, маса и столица и да е загреана)⁴⁵

Да

Не

Објасни: _____

63) Дали на лицето упатено во самица му се дозволува престој на отворено еден час дневно (на свеж воздух)?

Да

Не

Објасни: _____

64) Дали лицето упатено во самица секојдневно е посетувано од лекар, а еднаш неделно од директор на установата?

Да

Не

Објасни: _____

65) На кој начин се врши ревизија на изречените дисциплински мерки?

Објасни: _____

Во делот на поплаките:

66) На кој начин се остварува правото на писмена поплака до директорот на установата? На кој начин осуденото лице е информирано за одлуката на директорот?

Објасни: _____

67) Како се остварува правото на жалба против решенијата на директорот?

Објасни: _____

68) Како и во кој обем се остварува правото на судска заштита против одлуките на установата и управата?

Објасни: _____

69) Дали се функционални и ефикасни металните сандачиња за доставување претставки до Народниот правобранител?

Да

Не

Објасни: _____

70) Дали затворениците се запознати со правото да испратат барања до Европскиот комитет за превенција на тортура и нечовечко постапување и до Високиот комесар за човекови права на Обединетите нации кога сметаат дека им се повредени основните човекови права? Обем и број на такви барања.

Да

Не

Објасни: _____

⁴⁵ Член 181 став 2 Закон за извршување на санкциите („Службен весник на РМ“ бр.2/2006)

71) Да се испита доверливоста на системот за претставки и поплаки.

Во делот на односот помеѓу затворските служби и осудените лица и насилството меѓу осудените лица:

72) Да се испита степенот на употреба на огнено оружје и други средства за присилба.

73) Дали употребата на средството за присилба или огненото оружје е пропорционално со целта која сакала да се постигне?

Објасни: _____

74) Дали употребата на средството за присилба е соодветно пропишано?

Да

Не

Објасни: _____

75) Дали средствата за присилба се употребуваат и во случаи на ранливи групи (стари лица, болни или бремени жени)?

Да

Не

Објасни: _____

76) Дали има случаи на несоодветна употреба на физичка сила и/или гумена палка на делови од телото каде се наоѓаат виталните органи или по главата?

Да

Не

77) Дали постојат програми за обука за употреба на средства за присилба со цел намалување на штетата и повредите, а со почит кон човековото достоинство и живот?

Да

Не

Објасни: _____

78) Дали при класификацијата на осудените лица во однос на нивно сместување и работа по групи се земаат предвид специфичностите на стореното кривично дело, одредени лични карактеристики на лицето, а од аспект на превенција на насилство помеѓу затвореници?

Објасни: _____

79) На кој начин и под кои околности се спроведува личниот претрес над осудените лица?

Објасни: _____

80) Увид во планот за обезбедување (по потреба)⁴⁶

Во делот на контактот со надворешниот свет:

81) Дали осудените лица имаат право да се допишуваат со надворешниот свет?⁴⁷

Да

Не

Објасни: _____

82) Дали има случаи кога директорот на управата ограничил допишување заради заштита на личноста на осуденото лице или заради безбедноста на установата?

Да

Не

Ако Да објаснете: _____

83) Кој ја врши контролата при допишувањето?

Објасни: _____

84) Дали осудените лица ги користат останатите форми на контакти со надворешниот свет (телефонирање, посети од семејството, посети од бранител)?

⁴⁶ чл.4 од Правилникот за вооружувањето и начинот на вршење на работите на секторот за обезбедување во казнено-поправните и воспитно-поправните установи

⁴⁷ Осуденото лице има право без ограничување да се допишува со својот бранител, органите на државната власт и со меѓународните организации за заштита на човековите права.

Да

Не

Објасни: _____

85) Дали посетите од бранител се одвиваат без надзор на службено лице?

Да

Не

86) Колку време трае посетата на осудено лице?

Објасни: _____

87) Каде се спроведуваат посетите?

Објасни: _____

88) Дали осудените лица имаат право да го информираат своето семејство за своето затворање или преместување во друга институција?

Да

Не

Ако Одговорот е Не објасни: _____

89) Дали осудените лица имаат прибор за допишување?

Да

Не

90) Дали осудените лица имаат можност без цензура и надгледување да остваруваат контакти со државни органи и со меѓународни организации?

Да

Не

91) Дали на странски осудени лица им се дозволува контакт со надворешниот свет?

Да

Не

Други прашања/стандарди:

92) Дали има истакната информација за правата и погодностите на лицата лишени од слобода? Дали е истакнат куќниот ред на установата?

Да

Не

Објасни: _____

93) Дали и на кој начин осудените лица ги задоволуваат своите верски чувства и потреби?

Да

Не

94) Да се провери дали постои програма за третман со ранливи категории лица (заболени од заразни болести, корисници на дрога и др.)

Да

Не

Објасни: _____

95) Дали постојат програми за третман на посебни категории осудени лица (доживотни, насилници, крвни деликти, и др.)?

Да

Не

Објасни: _____

Тимот при спроведувањето на вториот чекор ќе ги користи и техничките средства што му стојат на располагање (дигитален апарат, метро и др.) со цел утврдување на состојбите и нивно документирање, доколку тоа е потребно согласно проценката на тимот.

ЧЕКОР 3: Разговор со осудени лица и со други службени лица (се спроведува паралелно со чекор 2)

Тимот самиот ги избира лицата лишени од слобода со кои сака да разговара. Тимот треба да се осигура дека нема да разговара исклучиво со оние лица кои бараат да зборуваат со тимот, туку ќе вклучи и други лица по случаен избор или по проценка.

Разговорот со осудените лица се спроведува во форма на интервју (согласно со **Образец А.2.** - Прашалник – интервју образец за разговор со лица лишени од слобода во казнено-поправна установа), во целосна доверливост, без присуство и надзор од службените лица и со помош на

преведувач доколку е потребно. Тимот исто така ја избира просторијата во која ќе се спроведе разговорот со лицата лишени од слобода.

Тимот врши разговор со службените лица вработени во различни сектори во установата (сектор за обезбедување, сектор за ресоцијализација, стопански сектор и сектор за здравствена заштита). Селекцијата на лицата со кои ќе се изврши разговорот ја прави самиот тим, а во согласност со проценката направена на самото место, како и со времето кое го имаат на располагање службените лица, поточно разговорот со службеното лице не треба да го попречи нормалното одвивање на работните задачи и активности во рамки на установата. Разговорот со овие лица се спроведува согласно **Образец А.1.** - Предлог листа на прашања и насоки за спроведување разговор со службени лица. Се препорачува разговорот да се оствари со неколку службени лица од различни секторски единици со цел да се добие целосна слика за начинот на функционирање на работите во рамките на установата. Разговорот секогаш треба да се води преку позитивен и конструктивен дијалог со почит кон интегритетот на службеното лице.

Особено внимание при разговорите со лицата лишени од слобода и со службените лица тимот посветува на темите поврзани со остварувањето на правата на осудените лица, поточно дали некое од законските права на осудените лица е повредено. Самите права, односот кон лицата лишени од слобода и нивниот третман, како и нивната перцепција за условите на нивниот престој во установата се детално разработени во **Образец А.2.** (Прашалник – интервју образец за разговор со лица лишени од слобода во казнено-поправна установа).

ЧЕКОР 4: Увид во регистри и книги

Преку увидот во евиденцијата, книгите и посебните записници ќе се утврди степенот на почитување на загарантираните права на лицата лишени од слобода, како и законитоста во постапувањето на затворските служби.

Увидот се врши во следните регистри:

1. Увид во контролната книга за квалитетот на храната (по потреба)
2. Увид во личните листови и досиеа на осудените лица во матичното и приемното одделение (репрезентативен број примероци по случаен избор)
3. Увид во книга за поплаки и жалби
4. Увид во книга за дисциплински казни
5. Увид во писмени извештаи од употребата на оружје и други средства на присилба (по потреба)
6. Увид во записниците за извршен претрес на лице и просторија (по потреба)
7. Увид во медицински досиеа и амбулантна книга (репрезентативен број на примероци по случаен избор) од страна на стручно лице

8. Увид во матичната книга за притвореници (во Одделението за притвор)

9. Увид во книгата за одземени предмети (во Одделението за притвор)

ЧЕКОР 5: Разговор со раководното лице

Посетата тимот ја завршува со повторна средба со директорот или со друго раководно лице во установата. Целта на овој разговор е накратко да се презентира утврдената состојба и конкретните проблеми идентификувани за време на посетата.

Исто така, за време на овој разговор треба да се предочат следните чекори што ќе следат по завршувањето на посетата, вклучително и подготвувањето писмен извештај што ќе биде доставен до директорот на установата и до соодветните хиерархиско надредени структури Управата за извршување на санкции и Министерството за правда.

Завршување на посетата

Образец Б**ЛИСТА ЗА ПРОВЕРКА (CHECKLIST) НА ИСПОЛНУВАЊЕ СТАНДАРДИ, ПРАВА И УСЛОВИ ВО ПОЛИЦИСКИ СТАНИЦИ**⁴⁸

Полициска станица: _____

Дата: _____

Време на посета: од _____ до _____

ЧЕКОР 1: Разговор со командир на полициска станица, сменоводител или друго раководно лице

Тимот при спроведувањето на посетата секогаш ќе ја почитува улогата и функциите на надлежните авторитети. Воспоставувањето взаемна почит со раководните лица и со полициските службеници во рамките на полициската станица е основа за градење конструктивен дијалог и ефикасна соработка.

При започнувањето на **најавена посета** на полициска станица разговорот се спроведува со командирот или сменоводителот, а во согласност со образецот Б.1.

При започнувањето **ненајавена посета** на полициска станица разговорот се спроведува со командирот, сменоводителот или со друго раководно лице кое во тој момент е на највисока позиција во полициската хиерархија, а во согласност со образецот Б.1.

- Користи го Образецот Б.1.

ЧЕКОР 2: Посета на места на задржување

Посетата се спроведува со цел да се увидат материјалните услови за сместување во месатата на задржување и постапувањето на полициските службеници со лицата лишени од слобода.

Тимот на извршители особено ќе ги испита следните околности⁴⁹:

- 1) Колкав е бројот на простории за задржување? _____
 - 2) Колкав е бројот на административни канцеларии? _____;
- помошни простории? _____

⁴⁸ Изготвено во согласност со насоките во „Preventing Torture: An Operational Guide for National Human Rights Institutions“ (OHCHR, APT and APF, May 2010), стр.87-90

⁴⁹ Развиени согласно препораките и стандардите на СРТ кои се однесуваат на условите за местата на лишување од слобода на лица од страна на полиција, како и согласно Стандардни оперативни процедури за задржување и постапка со задржани лица

3) Дали просториите се за индивидуално задржување или за колективно задржување?

Објасни: _____

4) Дали има соодветно осветлување (осветлување со кое може да се чита):

Да

Не

Ако одговорот е Не, зошто нема? _____

5) Дали има дневна или вештачка светлина? (заокружи)

6) Дали има соодветна вентилација? (објасни) _____

7) Дали средствата за одмор се чисти (душек, ќебе, перница, др.)?

Да

Делумно

Не

Објасни: _____

8) Дали просториите за задржување се опремени со средства за одмор (за краткотрајни задржувања – столица или клупа за одмор, за ноќни задржувања –душек и ќебе)?

Да

Не

Објасни: _____

9) Дали има основни санитарни услови за одржување на хигиената? Дали постои санитарен чвор, во каква состојба е и како задржаното лице ги извршува физиолошките потреби? Дали задржаните лица имаат пристап до чиста вода за пиење?

Објасни: _____

10) Дали задржаните лица имаат на располагање средства за хигиена?

- Да
Не

Доколку Да, дали се обезбедени од страна на полициските служби или од страна на самото лице? _____

11) Дали на задржаното лице му следува минимум еден оброк доколку задржувањето трае повеќе од 6 часа?

- Да
Не,

Доколку НЕ, објасни: _____

12) Дали големината на просторијата е според СРТ стандардите (индивидуална просторија за едно лице - минимум 6-7 m², колективна просторија – минимален простор за едно лице од 4m²; минимум 2 метри растојание меѓу сидови, 2.5 метри растојание меѓу под и таван)?

Измери и наведи параметри: должина _____;
ширина _____;
висина _____;

13) Дали има аудио-видео запис во просторијата за задржување, во ходниците и другите помошни простории? – Направи увид!

Објасни: _____

14) Дали во просториите за задржување или на друго место во полициската станица се наоѓаат средства со кои може да се врши заплашување или други сомнителни предмети (марами за врзување на очите, дрвени стапови, безбол палки, синцири, метални шипки, делови од електрични кабли, ножеви и др.)

- Да
Не

Доколку Да, објасни: _____

15) Колку се одалечени местата за задржување од канцелариите на полициските службеници? Дали постои систем за повикување (звонче, аларм, др.)?

Објасни: _____

16) Дали е доволно загреана/изладена просторијата за задржување (дали располага со грејни или разладни тела)?

- Да
Не

17) Дали има присуство на влага во просторијата за задржување?

- Да
Не

Доколку Да, објасни: _____

18) Дали е уредна и чиста просторијата за задржување или се сретнуваат траги кои упатуваат на можни повреди кои настанале како резултат од тортура или друго сурово постапување за време на задржување на лицето?

Објасни: _____

19) Дали при влезот на просториите за задржување се исполнети стандардите за лица со посебни потреби (рампа за лица со посебни потреби, лифт или други патеки за лица со посебни потреби)?

- Да
Не

Објасни: _____

Други прашања/стандарди:

20) Да се провери дали има истакнато информација за правата на лица задржани или притворени во полициска станица

21) Да се провери дали постои програма за постапување со ранливи категории лица (заболени од заразни болести, корисници на дрога и др.)

Тимот при спроведувањето на вториот чекор ќе ги користи и техничките средства што му стојат на располагање (дигитален апарат, метро и др.) со цел утврдување на состојбите и нивно документирање, доколку тоа е потребно согласно проценката на тимот.

ЧЕКОР 3: Увид во евиденција на регистри⁵⁰ и посебни записници за задржани лица⁵¹

Преку увидот во евиденцијата и посебните записници ќе се утврди степенот на почитување на загарантираните права на лицата лишени од слобода, како и законитоста во постапувањето на полицијата.

Увидот се врши во следните регистри:

1. Регистар на дневни настани во врска со вршењето на полициските работи

2. Регистар на лица на кои по која било основа им е ограничена слободата на движење (повикани, приведени, задржани и друго)

3. Регистар на употреба на средства за присилба

- увид во 2-3 индивидуални предмети по случаен избор

4. Регистар на поднесени претставки од граѓани против полициски службеник и преземени мерки

- увид во 2-3 индивидуални предмети по случаен избор

доколку за тоа има потреба.

5. Увид во 10 папки за задржани лица по случаен избор

Увидот се врши во одреден број папки по случаен избор од тимот и ги опфаќа следните документи:

- службена белешка – дали е приведено со или без наредба од суд

- записник за поука и остварување на правата
- записник за задржување лице кој треба да ги содржи следните елементи: денот и часот на лишувањето на лицето од слобода; причините за лишувањето од слобода; причините за задржувањето; времето кога е поучено за неговите права; знаци на видливи повреди, болест, ментална растроеност и слично; кога е контактирано со семејството, бранителот, лекар, дипломатско-конзуларно претставништво и слично; кога е со него/ја разговарано; дали е префрлено во друга полициска станица; ослободување или изведување пред суд и други важни податоци.

- записник за извршен претрес на лице (по потреба)
- останата документација во прилог на папката.

⁵⁰ согласно листата на регистри утврдена со Правилник за содржината и начинот на водење на евиденциите на полицијата и формата и содржината на образецот на евиденциите на полицијата („Службен весник на РМ“ бр.78/2007)

⁵¹ чл.1 т.4 од Стандардни оперативни процедури за задржување и постапка со задржани лица

Забелешки од увидот во папките за задржани лица:**ПАПКА 1 (се пополнува засебно за секоја прегледана папка)**

Реден број: регистар за задржани лица _____, регистар за дневни настани _____.

Име и презиме на задржано лице: _____

Пол и возраст:

а. М

а. полнолетно лице

б. Ж

б. малолетно лице

Датум и времетраење на задржувањето: _____, од _____ до _____

Документи во состав на папката:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Дали папката се води уредно и дали се забележуваат документите во состав на папката?

Да

Не

Делумно (објасни) _____

Лица кои се известени (заокружи):

Бранител

Сопруг/а

Семејство - родител/старател (кај малолетни лица)

Центар за социјална работа (кај малолетни лица)

Дипломатско-конзуларно претставништво (кај странски државјани)

Други: _____

Имало / немало потреба од лекар:

Други забелешки од увидот во папката:

ЧЕКОР 4: Посета на други места по проценка (работни простории на полициски службеници, преглед на возила за превоз на лица, други помошни простории)

• Да се направи увид и во работните простории на полициските службеници по случаен избор или по проценка забелешки: _____

• Увид во просториите за разговор и испитување - Дали просториите за распит/испитување имаат одредени обележја со цел заплашување или тортура? (користење лампи со кои може да се заслепи лицето, постоење палки и други средства за заплашување и/или нанесување физички или душевни страдања)
забелешки: _____

• Да се направи преглед на возилата со кои се врши превозот на лица на кои слободата им е ограничена забелешки: _____

• Проверка на други помошни простории (подруми, магацини, гаража и др.) забелешки: _____

ЧЕКОР 5: Разговор со задржани лица во моментот на посетата и со други службени лица

Тимот самиот ги избира лицата лишени од слобода со кои сака да разговара. Тимот треба да се осигура дека нема да разговара исклучиво со оние лица кои бараат да зборуваат со тимот, туку ќе вклучи и други лица по случаен избор или по проценка.

Разговорот со задржаните или приведени лица се спроведува во форма на интервју (согласно со Образец Б.2.), во целосна доверливост, без присуство и надзор од службените лица и со помош на преведувач доколку е потребно. Тимот исто така го врши и изборот на просторијата во која ќе се спроведе разговорот со лицата лишени од слобода.

Понатаму тимот разговара со службените лица вработени во полициската станица. Селекцијата на лицата со кои ќе се изврши разговор ја прави самиот тим, а во согласност со проценката направена на самото место, како и со времето кое го имаат на располагање службените лица, поточно разговорот со службеното лице не треба да го попречи нормалното одвивање на работните задачи и активности во рамки на полициската станица. Разговорот со овие лица се спроведува согласно Образец Б.1. Се препорачува разговорот да се изврши со неколку службени лица на различна хиерархиска поставеност во рамките на полицискиот систем. Разговорот секогаш треба да се води преку позитивен и конструктивен дијалог со почит кон интегритетот на службеното лице.

Тимот особено внимание при разговорите со лицата лишени од слобода и со службените лица посветува на темите поврзани со остварувањето на правата на лицата лишени од слобода кои им се загарантирани во полициската постапка, поточно дали на повиканите, задржаните или приведените лица им е повредено некое од следните законски права:

- известување за причините за лишувањето од слобода на јазик што го разбира
- поука за правото на бранител
- укажување лекарска помош
- известување член на семејството
- известување на дипломатско-конзуларно претставништво доколку е странски државјанин
- известување центар за социјална работа доколку станува збор за малолетно лице и постапување на инспектор за малолетници
- храна, вода и др.

■ Користи ги обрасците Б.2. (разговор со задржано лице) и Б.1. (разговор со службено лице)

ЧЕКОР 6: Разговор со раководно лице

Посетата тимот ја завршува со повторна средба со командирот или со друго раководно лице во полициската станица. Целта на овој разговор е накратко да се презентира утврдената состојба и конкретните проблеми идентификувани за време на посетата.

Исто така, за време на овој разговор треба да се предочат следните чекори што ќе следат по завршувањето на посетата, вклучително и подготвувањето писмен извештај што ќе биде доставен до раководното лице на полициската станица и до соодветните хиерархиско надредени полициски структури.

■ Користи го Образец Б.1.

ДРУГИ ЗАБЕЛЕШКИ:

Потпис од лицето кое го пополнило прашалникот:

AVOKATI I POPULLIT
MEKANIZMI PARANDALUES NACIONAL

RAPORTI VJETOR

Maj 2012, Shkup

PËRMBAJTJA

Shkurtesat

1. MANDATI DHE KOMPETENCAT E MEKANIZMIT PARANDALUES NACIONAL	101
A. Koncepti i torturës, trajtimi brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues	101
B. Protokolli Fakultativ i Konventës Kundër Torturës dhe Formave tjera të Trajtimit Brutal, Jonjerëzor, Nënçmues ose Ndëshkues (OPKAT)	102
C. Autorizimet e Mekanizmit Parandalues Nacional (MPN) konform OPKAT-it dhe roli i tij në shoqëri	104
2. MEKANIZMI PARANDALUES NACIONAL NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË	106
A. Themelimi i MPN në Republikën e Maqedonisë	106
B. Aktivitete promovuese dhe edukative	107
C. Përforcimi i kapaciteteve të Seksionit për parandalimin e torturës (MPN)	108
Ç. Dukshmëria dhe transparenca në punë	109
D. Aktivitete ndërkombëtare	109
3. VIZITA PARANDALUESE NË VITIN 2011	111
A. Stacionet policore	114
B. Institucionet ndëshkuese-korrektuese dhe enti edukues-korrektues	126
C. Vende tjera të vizituara	143

Shkurtesat

EEK	Enti Edukues-Korrektues
KEDNj	Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut
BE	Bashkimi Evropian
IP	Institucion publik
KKT	Komiteti i KB-së Kundër Torturës
INK	Institucion Ndëshkues-Korrektues
KPT	Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës
MPB	Ministria e Punëve të Brendshme
MD	Ministria e Drejtësisë
PNDQP	Pakti Ndërkombëtar për të Drejta Qytetare dhe Politike
MPPS	Ministria e Punës dhe Politikës Sociale
AP i RM	Avokati i Popullit i Republikës së Maqedonisë
MPN	Mekanizmi Parandalues Nacional
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
KB	Kombet e Bashkuara
OPKAT	Protokolli Fakultativ i Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajtimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese
RNPR	Reparti për Ndikim të Përforcuar Riedukues
NPT	Nënkomiteti për Parandalimin e Torturës
SP	Stacion policor
SPKP	Stacion policor me kompetencë të përgjithshme
RM	Republika e Maqedonisë
SPB	Sektori për Punë të Brendshme
DUDNj	Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut
UNHCR	Komisariati i Lartë i KB-së për Refugjatë
QPS	Qendra për Punë Sociale

4. MBROJTJA E TË MITURVE NË VENDET E PRIVIMIT NGA LIRIA 148

5. REKOMANDIME TË PËRGJITHSHME 156

6. PIKËPAMJE PËRFUNDIMTARE 160

Aneksi 1: Pasqyra e aktiviteteve të Mekanizmit Parandalues Nacional në vitin 2011 162

Aneksi 2:

Formulari A – Lista për kontrollin e përmbushjes së standardeve, të drejtave dhe kushteve në institucionet ndëshkuese-korrektuese (INK) dhe Entin Edukues-Korrektues (EEK) 164

Formulari B – Lista për kontrollin e përmbushjes së standardeve, të drejtave dhe kushteve, në stacionet policore 181

Të nderuar,

Përpara Jush është Raporti i parë vjetor për punën dhe vizitat e realizuara në vitin 2011 nga Avokati i Popullit si Mekanizëm Parandalues Nacional.

Mekanizmi Parandalues Nacional filloi me punë në muajin prill të vitit 2011 si Seksion i veçantë për parandalimin e torturës dhe trajtimeve tjera brutale, jonjerëzore, nënçmuese ose ndëshkuese, në përbërje të Avokatit të Popullit të Republikës së Maqedonisë. Rëndësia e këtij Mekanizmi qëndron në faktin se e ka fituar autorizimin si organ parandalues nacional dhe obligimin që rregullisht t'i vizitojë vendet e privimit nga liria, me qëllim të përcaktimit të gjendjeve dhe trajtimit me personat e privuar nga liria. Ky hap revolucionar na mundëson që në vazhdimësi ta monitorojmë gjendjen nëpër këto vende, të veprojmë me kohë sipas indikacioneve për torturë, në mënyrë adekuate t'i identifikojmë rreziqet dhe të kërkojmë shmangien e tyre.

Mekanizmi Parandalues Nacional, për një kohë relativisht të shkurtër, arriti të zë vendin e vet në shoqërinë tonë, roli i tij të jetë i dukshëm, ndërsa kompetencat dhe autorizimet të jenë identifikuese për organet e pushteti shtetëror. Së këtejmi, janë dhënë rezultatet e para konkrete përmes 18 vizitave të realizuara për të cilat janë hartuar raporte të veçanta me rekomandime përkatëse të cilët u janë dërguar organeve dhe institucioneve kompetente.

Por, ne nuk ndalemi këtu. E krijuam bazën, ndërsa gjatë periudhës së ardhshme kohore vazhdon sigurimi i plotë i të gjitha parakushteve të domosdoshme të cilat do të mundësojnë që ky Mekanizëm të zhvillohet në mënyrë përkatëse, të sigurojë profesionalizëm gjithëpërfshirës në punën e tij dhe ta realizojë obligimin për karakterin multidisiplinar të vizitave, këqyrjes dhe bisedave me personat e privuar nga liria.

Ju ftoj që seriozisht t'i rishqyrtoni dhe t'i merrni parasysh të gjitha vërejtjet dhe rekomandimet e Mekanizmit Parandalues Nacional. Vetëm në këtë mënyrë, si dhe përmes angazhimeve të përbashkëta për zbatimin efikas të rekomandimeve, Mekanizmi do ta realizojnë objektivin e Protokollit Fakultativ të Konventës Kundër Torturës, në kontekst të parandalimit të torturës dhe formave tjera të trajtimit brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues.

Me respekt,

Avokati i Popullit
Ixhet Memeti

1 MANDATI DHE KOMPETENCAT E MEKANIZMIT PARANDALUES NACIONAL

A. Koncepti i torturës, trajtimi brutal, jonjerëzor, nënçmues dhe ndëshkues

Me miratimin e Konventës së KB-së Kundër Torturës, nga ana e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së, në muajin dhjetor të vitit 1984, përfundimisht u realizuan përpjekjet shumëdekadëshe për ndalimin absolut dhe universal të torturës. Edhe pse paraprakisht në disa akte universale ndalimi i torturës u përcaktua në mënyrë eksplicite, siç është Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut (DUDNj) dhe Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Qytetare dhe Politike (PNDQP), me Konventën Kundër Torturës të KB-së për herë të parë, në nenin 1, u dha përkufizimi i qartë për torturën.

Ky përkufizim, në mënyrë eksplicite i veçoi tri elemente të cilët e bëjnë veprën të patolerueshme dhe të ndëshkueshme:

- ekzistimi i qëllimit për të shkaktuar **dhimbje fizike, psikike ose vuajtje,**
- realizimi i **qëllimit** në drejtim të **marrjes së informatës, pranimit, frikësimit ose presionit,** dhe
- akti të jetë kryer nga **personi zyrtar,** i cili ka qenë person që vepron në cilësi zyrtare ose person i autorizuar nga ai.

Edhe pse Konventa e KB-së nuk ofron përkufizim të qartë për trajtimin brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues, megjithatë në praktikë, Komiteti i KB-së Kundër Torturës (KKT), duke i shqyrtuar raportet e shteteve-anëtare dhe duke vepruar sipas ankesave dhe komunikimeve individuale, konsideron se nuk ekziston përkufizim i qartë i akteve të përmendura më lartë, konform të cilëve do të dalloheshin nga tortura¹.

Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut (KEDNj), e miratuar nga Këshilli i Evropës në vitin 1950, në mënyrë të prerë ndalon që dikush t'i nënshtrohet torturës ose trajtimit jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues². Edhe pse është njëri nga nenet më të shkurtër të Konventës, neni 3 është thelbësor për zhvillimin e shoqërisë demokratike, duke vendosur parimin për ndalimin absolut të torturës, ndërkaq përveç aspektit thelbësor përmban edhe aspektet procesuale, më saktësisht obligimin që shteti të ndërmerr hetime efektive dhe në kohë për pohimet për ekzistimin

¹ Paragrafi 3, Komenti i përgjithshëm i Komitetit të KB-së Kundër Torturës nr. 2 (CAT/C/GC/2), 24 janar 2008

² Neni 3, Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut, Këshilli i Evropës, 04 nëntor 1950

e torturës ose formave tjera të trajtimit jonjerëzore.

Ky nen, çdoherë duhet të lexohet në korrelacion me nenin 15 të Konventës, paragrafi 2 i të cilit nuk toleron asnjë shmangie nga parimi i ndalimit absolut të torturës në raste të gjendjes së luftës ose të gjendjes së jashtëzakonshme. Ndalimi absolut i torturës është konfirmuar edhe nga Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut, e cila në lëndën: "Irlanda kundër Mbretërisë së Bashkuar"³ në mënyrë të prerë thotë se KEDNj e përcakton ndalimin e torturës dhe trajtimit jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues si kategori absolute, pa dallim të sjelljes ose akteve të kryera nga viktimat³. Neni 3 duhet të lexohet në korrelacion edhe me nenin 1 të KEDNj, përmes së cilit theksohen obligimet pozitive të shtetit për ta siguruar përmbushjen e të drejtës së garantuar me nenin 3, si dhe obligimin i cili përcakton se shtetet-anëtare janë përgjegjëse për çdo shkelje të të drejtave dhe lirive të garantuara me KEDNj të çdo personi që është nën juridiksionin e tyre.

Për ta kuptuar tërësisht konceptin e torturës, është e rëndësishme të ceket edhe roli i Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin Jonjerëzor, Nënçmues ose Ndëshkues (KPT). Edhe pse KPT nuk është organ hetues, e as gjyqësor, ai e kryen funksionin e parandalimit jashtëgjyqësor në drejtim të mbrojtjes së personave të cilët janë privuar nga liria dhe mbrojtjes e cila orientohet kah tortura dhe format e tjera të keqpërdorimit, me çka e plotëson punën dhe është mekanizëm komplementar i Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. KPT-ja vepron në mënyrë parandaluese përmes sistemit të vizitave të regullta dhe vizitave ad hoc, ndërsa shteti aderues ndaj Konventës Evropiane për Parandalimin e Torturës e ka për detyrë që Komitetit t'i mundësojë qasje dhe lëvizje në territorin e tij pa kurrfarë kufizimesh, qasje deri te të dhënat për vendet e privimit nga liria dhe qasje deri te vendet e privimit nga liria sipas zgjedhjes së KPT-së.

B. Protokollit Fakultativ Kundër Torturës dhe Formave tjera të Trajtitit Brutal, Jonjerëzor, Nënçmues ose Ndëshkues (OPKAT)

Edhe pse obligimi për ndalimin e torturës dhe formave tjera të trajtimit brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues është përcaktuar në mënyrë eksplicite me një sërë dokumente dhe konventa ndërkombëtare, gjendja në botë akoma nuk e ka arritur shkallën e çrrënjësjes së plotë të torturës. Duke e pasur parasysh luftën shumëdekadëshe kundër torturës dhe nevojën për ngritjen e vetëdijes dhe përgjegjësisë së autoriteteve shtetërore, në drejtim të ndalimit të plotë dhe absolut të kësaj të keqe, shtetet-anëtare të OKB-së, konsideruan se është e domosdoshme ndërmarrja e masave plotësuese

³ Irlanda kundër Mbretërisë së Bashkuar, 18 janar 1978, seria A nr. 25

në mënyrë që të arrihen objektivat e Konventës Kundër Torturës. Ato konsideruan se mbrojtja e personave të privuar nga tortura dhe format e tjera të trajtimit brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues, mund të përforcohet me mjete jashtëgjyqësore me karakter parandalues, përmes vizitave të rregullta nëpër vendet e privimit nga liria. Në këtë kontekst, u zhvillua ideja për miratimin e Protokollit Fakultativ të Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajtimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese (OPKAT).

Në muajin mars të vitit 2002, teksti i OPKAT-it u paraqit para Komisionit të KB-së për të Drejtat e Njeriut me propozim-rezolutë të hartuar nga Kosta Rika, që më pas edhe zyrtarisht, pas disa debateve dhe diskutimeve, të miratohet më datë 18 dhjetor të vitit 2002 nga ana e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së. OPKAT huri në fuqi në vitin 2006, pasi e ratifikuan 20 shtetet-anëtare të OKB-së.

OPKAT-i krijoi një sistem me dy nivele të parandalimit të torturës – në nivel ndërkombëtar u formua Nënkomiteti për Parandalimin e Torturës (NPT), ndërsa në nivel nacional shtetet e morën obligimin që një vit pas ratifikimit të OPKAT-it të themelojnë mekanizëm parandalues nacional (MPN), i cili do t'i ndërmerr kompetencat në përputhje me Protokollin Fakultativ. Roli i NPK në mënyrë të konsiderueshme dallon nga mandati i organeve tjera të themeluara me instrumentet për të drejtat e njeriut: NPT realizon vizita në vendet e privimit nga liria, jep rekomandime për tejkalimin e gjendjeve të konstatuara dhe MPN-ve u jep këshilla dhe udhëzime në aspekt të rolit parandalues të cilin e kanë në shoqëri.

Nënkomiteti për Parandalimin e Torturës (NPT) përbëhet nga 25 anëtarë, të cilët zgjidhen nga radhët e personave me virtyte të larta morale, me përvojë profesionale në fushën e zbatimit të të drejtave, ndërsa në veçanti në fushën e të drejtës penale, menaxhimit me burgjet ose në kuadër të policisë apo në fusha të ndryshme relevante për veprimin me personat e privuar nga liria⁴.

Shtetet aderuese ndaj OPKAT-it e kanë për detyrë që në territorin e tyre ta pranojnë Nënkomitetin për Parandalim dhe t'u lejojnë qasje në vendet e privimit nga liria, t'ua sigurojnë të gjitha informatat relevante të cilat mund t'i kërkojë NPT-ja, si dhe t'i rishikojnë rekomandimet e Nënkomitetit për Parandalim dhe të vendosin dialog me të për masat e mundshme për zbatim⁵. Ndonëse themelohet si mekanizëm i ri, megjithatë në pjesë të caktuara, mandati dhe kompetencat e NPT-së ndërthuren edhe me mekanizma tjerë të OKB-së, siç janë: Komiteti për të Drejtat e Njeriut, Komiteti Kundër Torturës dhe Raportuesi Special për Torturë, kështu që me rëndësi thelbësore është komunikimi i ndërsjellë dhe koordinimi i aktiviteteve të tyre.

⁴ Neni 5 i Protokollit Fakultativ të Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajtimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese (OPKAT), Asambleja e Përgjithshme e OKB-së (A/RES/57/199) nga data 18.12. 2002.

⁵ Neni 12 nga Protokollit Fakultativ të Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajtimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese (OPKAT), Asambleja e Përgjithshme e OKB-së (A/RES/57/199) nga data 18.12. 2002.

Në përputhje me nenin 16 të OPKAT-it, NPT-ja në mënyrë konfidenciale do t'ia kumtojë rekomandimet dhe pikëpamjet e veta shtetit aderues, ndërkaq e publikon edhe raportin e vet, bashkë me të gjitha komentet e shtetit aderues konkret, gjithmonë kur një gjë e tillë kërkohet nga ai nga ana e shtetit aderues.

C. Autorizimet e Mekanizmit Parandalues Nacional (MPN), konform OPKAT-it dhe roli i tij në shoqëri

Risia e vërtetë e cila u vendos me OPKAT-in është formimi i mekanizmeve parandalues nacional. Rëndësia e këtij mekanizmi qëndron në faktin se për herë të parë i besohet autorizimi parandalues një trupi nacional i përbërë nga ekspertë, si dhe obligimi që rregullisht të realizojë vizita nëpër vendet ku bëhet privimi nga liria dhe t'i konstatojë gjendjet dhe veprimet me personat e privuar nga liria. Ky hap revolucionar mundëson monitorim të vazhdueshëm të gjendjeve në këto vende, veprimin në kohë sipas indikatorëve për torturë, identifikimin përkatës të rreziqeve dhe kërkesës për eliminimin e tyre. Duke e marrë parasysh përbërjen e tij, MPN-ja ka mundësi që përmes prizmit multi-disiplinar ta shqyrtojë ndikimin e të gjithë faktorëve në kontekst nacional, t'i konstatojë gjendjet dhe në mënyrë përkatëse të përpilojë rekomandime të cilët do të jenë real, të matshëm dhe të realizueshëm. Së këtejmi, ky Mekanizëm fillimisht përherë duhet të udhëhiqet dhe veprorë në përputhje me standardet ndërkombëtare, të drejtën zakonore dhe praktikën gjyqësore të gjykatave dhe organeve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut në pjesën e mbrojtjes nga tortura dhe trajtimit me personat e privuar nga liria.

Mekanizmi Parandalues Nacional, në përputhje me OPKAT-in, ka kompetencë⁶:

a) rregullisht ta kontrollojë veprimin me personat e privuar nga liria në vendet e privimit nga liria, siç është përcaktuar në nenin 4, me qëllim të përforcimit, nëse është e nevojshme, të mbrojtjes së tyre nga tortura dhe format e tjera të trajtimit brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues;

(b) organeve relevante t'u jep rekomandime me qëllim të përmirësimit të kushteve dhe veprimin me personat e privuar nga liria dhe pengimin e torturës dhe formave tjera të trajtimit brutal, jonjerëzor, nënçmues dhe ndëshkues, duke i pasur parasysh normat relevante të Kombeve të Bashkuara;

(c) të paraqes propozime dhe pikëpamje në lidhje me legjislacionin ekzistues ose projektligjet.

Në mënyrë që Mekanizmi Parandalues Nacional të mund t'i zbatojë në

praktikë kompetencat e tij, OPKAT-i në nenin 20 i jep MPN-së autorizime për⁷:

(a) qasje deri te të gjitha informatat të cilat kanë të bëjnë me numrin e personave të privuar nga liria, siç është përcaktuar në nenin 4, si dhe deri te numri i vendeve dhe lokacionet e tyre;

(b) qasje deri te të gjitha informatat, të cilat kanë të bëjnë me veprimin me ata persona, si dhe kushtet e privimit të tyre nga liria;

(c) qasje deri te të gjitha vendet e privimit nga liria dhe instalimet në objektet e tyre;

(ç) mundësi për biseda pa mbikëqyrje me personat e privuar nga liria, pa dëshmitarë edhe atë personalisht ose me përkthyes, nëse një gjë e tillë konsiderohet e domosdoshme, si dhe për çdo person tjetër për të cilin mekanizmat parandalues nacional konsiderojnë se mund të japin informata relevante;

(d) liri për t'i zgjedhur vendet të cilat dëshiron t'i vizitojë dhe personat me të cilët dëshiron të bisedojë;

(dh) liri të kontaktojë me NPT, t'i dërgojë informata dhe të mbajë takime me të.

Mekanizmi Parandalues Nacional e ka për detyrë t'i ruaj në konfidencë informatat të cilat janë shkëmbyer me të nga ana e organeve të pushtetit shtetëror dhe personat e privuar nga liria dhe nuk guxon të publikojë kurrfarë të dhënash personale pa pëlqimin e dhënë qartë nga personi.

⁶ Neni 19 Protokollit Fakultativ të Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajtimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese (OPKAT), Asambleja e Përgjithshme e OKB-së (A/RES/57/199) nga data 18.12. 2002.

⁷ Neni 20 Protokollit Fakultativ të Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajtimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese (OPKAT), Asambleja e Përgjithshme e OKB-së (A/RES/57/199) nga data 18.12. 2002.

2 MEKANIZMI PARANDALUES NACIONAL NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË

A. Themelimi i MPN në Republikën e Maqedonisë

Republika e Maqedonisë, më datë 01.09.2006, e nënshkroi Protokollin Fakultativ të Konventës Kundër Torturës. Në periudhën që pasoi u mbajt një tryezë e rrumbullakët dhe takime në të cilët në një vend u mblodhën përfaqësues nga: institucionet qeveritare, sektori qytetar dhe Avokati i Popullit, me qëllim të analizimit të të gjitha çështjeve të hapura, të shqyrtimit të praktikave dhe përvojave pozitive nga vendet e tjera, në kontekst të themelimit të këtij mekanizmi në nivel nacional. Duke i pasur parasysh propozimet të cilat u dhanë në drejtim të implementimit të nenit 17 të OPKAT-it nga ana e Republikës së Maqedonisë, subjektet relevante në shtet ndërtuan qëndrim në aspekt të mbështetjes që MPN-ja të themelohet si pjesë përbërëse e Avokatit të Popullit, ndërkaq të respektohen parakushtet themelore për pavarësinë funksionale dhe operative të këtij Mekanizmi.

Më datë 30.12.2008, Kuvendi i Republikës së Maqedonisë e ratifikoi Protokollin Fakultativ Kundër Torturës dhe Trajttimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese, ndërsa Avokatin e Popullit e caktoi të vepronte si Mekanizëm Parandalues Nacional (MPN) në Republikën e Maqedonisë. Në bashkëpunim dhe me pëlqim paraprak të Avokatit të Popullit, organizatat e regjistruara joqeveritare dhe organizatat të cilat kanë statusin e organizatave humanitare në Republikë mund të ndër marrin disa nga kompetencat e Mekanizmit Parandalues Nacional⁸. Ishte krejtësisht i natyrshëm dhe i pritshëm që roli i Mekanizmit Parandalues Nacional t'i besohet Avokatit të Popullit, para së gjithash duke e pasur parasysh rolin e tij kushtetues për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të qytetarëve dhe në veçanti rolin e fituar në vitin 2003 në kontekst të monitorimit të gjendjeve dhe respektimit të të drejtave të personave në organet, organizatat dhe institucionet në të cilat kufizohet liria e lëvizjes⁹. Gjatë periudhës kohore 2005-2010, Avokati i Popullit e realizoi këtë kompetencë ligjore përmes këqyrjeve dhe vizitave pa paralajmërim paraprak, ndërkaq me personat e arrestuar, ndaluar ose personat të cilët vuajnë dënimin me burgim bisedonte pa prezencën e personave zyrtarë.

Pas kaktimit të Avokatit të Popullit për Mekanizëm Parandalues Nacional në Republikën e Maqedonisë, institucioni filloi të punojë në ngritjen

⁸ Neni 4, Ligji për ratifikimin e Protokollit Fakultativ të Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajttimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 165/2008)

⁹ Neni 31, Ligji për Avokatin e Popullit ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 60/2003)

e vetëdijes për rëndësinë e këtij roli të ri të Avokatit të Popullit tek palët e interesuara. Kështu, gjatë vitit 2009 me mbështetjen e Misionit të OSBE-së në Shkup u mbajtën dy konferenca dhe tri tryeza të rrumbullakëta të cilat iu përkushtuan implementimit të Protokollit Fakultativ, ndërsa në vitin 2010 Avokati i Popullit, në bashkëpunim me sektorin joqeveritar, zbatoi dhe në mënyrë aktive mori pjesë në trajnimet e dedikuara për nëpunës policorë dhe të punësuar në institucionet ndëshkuese-korrektuese.

Pas miratimit të Ligjit për ratifikimin e Protokollit Fakultativ të Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajttimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese nga ana e Republikës së Maqedonisë, me të cilin Avokati i Popullit u caktua si Institucion për Parandalimin e Torturës, u ndër morën hapa konkret për themelimin e tij.

Me ndryshimet dhe plotësimet e Ligjit për Avokatin e Popullit, nga muaji shtator 2009, u përforcua roli i Avokatit të Popullit në aspekt të monitorimit të gjendjeve me respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave kushtetuese dhe ligjore të personave në organet, organizatat dhe institucionet në të cilët liria e lëvizjes është e kufizuar. Me këto ndryshime ligjore, në kuadër të Avokatit të Popullit, u formua Seksioni i veçantë detyrë themelore e të cilit është mbrojtja nga tortura dhe format e tjera të trajtimit brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues.

Mekanizmi Parandalues Nacional në Republikën e Maqedonisë, mandatin dhe kompetencat e tij i absolvon nga Protokollin Fakultativ i Konventës së KB-së Kundër Torturës dhe Trajttimeve tjera Brutale, Jonjerëzore, Nënçmuese ose Ndëshkuese dhe Ligji për Avokatin e Popullit, ndërkaq ka hartuar edhe Rregulloren të posaçme për kryerjen e parandalimit dhe Metodologjinë për mënyrën e zbatimit të vizitave parandaluese. Mekanizmi Parandalues Nacional aktivitetet e veta i zbaton në përputhje me programin vjetor të miratuar nga Avokati i Popullit.

Mekanizmi Parandalues Nacional në Republikën e Maqedonisë filloi të funksionojë më datë 01 prill të vitit 2011, ndërsa në përbërje të tij ka tre këshilltarë për parandalimin e torturës dhe trajttimeve tjera brutale, jonjerëzore, nënçmuese ose ndëshkuese.

B. Aktivitete promovuese dhe edukative

Fill pas themelimit të Mekanizmit Parandalues Nacional, nisi zbatimi i aktiviteteve promotive dhe edukative në drejtim të informimit të publikut të gjerë me rolin e MPN në shoqëri. Këto aktivitete u mbështetën nga Misioni i OSBE-së në Shkup dhe Projekti "Tuining" ku mori pjesë zyra e Ombudsmanit të Spanjës dhe Mediatorit të Francës.

Në kontekst të promovimit publik, Avokati i Popullit mbajti konferencë për shtyp në të cilën u promovua Mekanizmi i ri për Parandalimin e Torturës.

Njëkohësisht, MPN-ja dërgoi njoftim me shkrim pranë organeve dhe institucioneve kompetente për autorizimet e veta, realizoi takime me ud-

hëheqës të institucioneve relevante, përpiloi fletëpalosje në tetë gjuhë dhe përmbledhje të rregullave relevante në tri gjuhë, ndërkaq pati edhe prezantim për mandatin dhe kompetencat para studentëve në katër fakultete të shkencave juridike në Republikë, si dhe në Fakultetin për Siguri.

Në pjesën e promovimit të Mekanizmit Parandalues Nacional, u mbajtën katër tryeza të rrumbullakëta në nivel lokal me mbështetjen e Misionit të OSBE-së dhe SIDA-s dhe një tryezë e rrumbullakët dyditore në nivel qendror përmes Projektit "Tuining", me qëllim dhe në kontekst të njohjes së të punësuarve në organet dhe institucionet e privimit nga liria me rolin dhe mandatin e MPN-së.

Përfaqësues i Mekanizmit Parandalues Nacional mori pjesë në tryezën e rrumbullakët me temë: "Të drejtat dhe praktikatat me refugjatë", në organizim të UNHCR-së Shkup dhe Akademisë për Gjyqtarë dhe Prokurorë Publikë, ku mbajti fjalim me temën: "Kompetencat e Avokatit të Popullit si Mekanizëm Parandalues Nacional", me theks të veçantë për mënyrën e zbatimit të vizitës në Qendrën për Azilkërkues.

C. Përforcimi i kapaciteteve të Seksionit për parandalimin e torturës (NPM)

Në vitin 2011, me mbështetjen e Misionit të OSBE-së dhe përmes Projektit "Tuining", të mbështetur nga Bashkimi Evropian, ku marrin pjesë zyrat e ombudsmanëve të Spanjës dhe Francës, me qëllim të përforcimit të kapaciteteve të seksioneve të formuara të reja, ndërsa veçanërisht të Seksionit për parandalimin e torturës dhe trajtimeve tjera brutale, jonjerëzore, nënçmuese ose ndëshkuese (Mekanizmi Parandalues Nacional), u realizuan dy udhëtime studimore në Spanjë dhe Poloni ku u vizituan disa vende të privimit nga liria.

Në Shkup u mbajtën dy takime pune me MPN të Spanjës, në të cilët u diskutua për mënyrat e zbatimit të vizitave të rregullta nëpër vendet ku personat privohen nga liria, qasja parandaluese e vizitave, metodologjia e përgatitjes së raportit vjetor dhe raporteve të veçanta të Mekanizmit Parandalues Nacional, si dhe çështje të tjera të cilat janë me interes për këto organe parandaluese, të cilat janë formuar në përputhje me OPKAT-in. Si pjesë e aktiviteteve të përbashkëta me MPN të Spanjës u realizua edhe vizita në Stacionin Policor Gazi Babë.

Me qëllim të forcimit të MPN-së u zbatuan edhe dy trajnime të cilat u mbështetën nga Misioni i OSBE-së në Shkup dhe Agjencia Suedeze për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ndërkombëtar (SIDA). Trajnimi i parë, i cili kishte të bënte me realizimin e vizitave parandaluese në INK, u realizua në Burgun Prilep dhe u drejtua nga z. Alesh Butala – ish-anëtar i KPT-së, pranë Këshillit të Evropës. Trajnimi i dytë u orientua kah realizimi i vizitës parandaluese në institucionin psikiatrik në Spitalin Psikiatrik Shkup, nën drejtimin e z. Vladimir

Ortakov, nënkryetar i parë i atëhershëm në KPT-së.

Ç. Dukshmëria dhe transparenca në punë

Mekanizmi Parandalues Nacional, në ueb faqen e Avokatit të Popullit, i prezantoi të gjitha aktivitetet e zhvilluara gjatë vitit 2011, si dhe kohë pas kohë u paraqit me njoftime edhe nëpër media. Avokati i Popullit, si Mekanizëm Parandalues Nacional publikoi informata të shkurtra për të gjitha aktivitetet e veta, vizitat e realizuara dhe iniciativat e dhëna, në linkun e mëposhtëm:

http://www.ombudsman.mk/ombudsman/MK/nacionalen_preventiven_mehanizam

MPN-ja konsideron se transparenca në punë e ngrit vetëdijen tek qytetarët e Republikës së Maqedonisë dhe shërbimet e organeve dhe institucioneve për privim nga liria për gjendjen në vendet e privimit nga liria dhe për trajtimin dhe realizimin e të drejtave të kësaj kategorie të personave.

D. Aktivitete ndërkombëtare

Në kuadër të aktiviteteve ndërkombëtare, me mbështetjen e Misionit të OSBE-së dhe Agjencisë Suedeze për Zhvillim Ndërkombëtar (SIDA), në Ohër u mbajt konferenca rajonale për "Rolin e ombudsmanëve në luftën kundër diskriminimit dhe parandalimit të torturës".

Mekanizmi Parandalues Nacional mori pjesë në takimet në: Talin, Estoni, të organizuara dhe mbështetura nga Këshilli i Evropës me temë: "Grumbullimi dhe kontrollimi i informatave gjatë kohës së vizitave nga MPN", si dhe në Baku, Azerbajxhan, me temë: "Mbrojtja e kategorive të vulnerabile në vendet e privimit nga liria". Të dy takimet e punës, si dhe Takimi i tretë vjetor i Rrjetit Evropian të Mekanizmave Parandalues Nacional ishin pjesë të Projektit të Këshillit të Evropës për formimin e rrjetit aktiv të trupave parandaluese nacionale.

Në takimin e tretë vjetor të Rrjetit Evropian të Mekanizmave Parandalues Nacional, Mekanizmi Parandalues Nacional i Maqedonisë u prezantua me temën: "Si të arrihet realizimi i rekomandimeve – Dialogu dhe bashkëpunimi midis organeve nacionale dhe organeve ndërkombëtare për parandalimin e torturës".

Në aktivitetet ndërkombëtare, nën patronazhin e Këshillit të Evropës, MPN-ja e Maqedonisë bashkë me kolegët e MPN-së shqiptare realizuan vizitë pune të MPN-së në Republikën e Sllovenisë ku realizuan vizitë të përbashkët në një institucion ndëshkues-korrektues.

Përfaqësues i MPN-së mori pjesë edhe në Forumin Botëror për shënimin e pesë vjetorit të hyrjes në fuqi të Protokollit Fakultativ të Konventës kundër

Torturës, në organizim të Asociacionit për Parandalimin e Torturës (APT). Forumi i mbledhi në një vend të gjithë aktorët relevantë në nivel ndërkombëtar dhe nacional në fushën e parandalimit nga tortura.

Delegacioni i Ombudsmanit dhe përfaqësuesit e shoqërisë civile nga Republika e Kosovës realizuan takim me z. Ixhet Memetin, Avokat i Popullit i Republikës së Maqedonisë dhe shef i Mekanizmit Parandalues Nacional (MPN), si dhe me anëtarët e Mekanizmit Parandalues Nacional. Qëllimi i vizitës ishte njohja me procesin e themelimit të Mekanizmit Parandalues Nacional në Republikën e Maqedonisë, procesin e ratifikimit të Protokollit Fakultativ të Konventës kundër Torturës dhe sidomos hapjen e seksionit të veçantë parandalues në përbërje të Avokatit të Popullit.

3 VIZITA PARANDALUESE NË VITIN 2011

Në vitin 2011, MPN-ja realizoi gjithsej 18 vizita parandaluese, prej të cilave numri më i madh ose 12 ishin nëpër stacione policore me kompetencë të përgjithshme, tri në institucione ndëshkuese-korrektuese, një vizitë në entin edukues-korrektues, një në Institucionin Publik për Përkujdesje, Edukim dhe Arsim të Fëmijëve dhe të Rinjve dhe një në Qendrën për Vendosjen e Personave Azilkërkues (Aneksi 1). Të gjitha vizitat u zbatuan në përputhje me planin vjetor paraprakisht të përcaktuar dhe të aprovuar nga Seksioni për parandalimin e torturës dhe trajtimeve tjera brutale, jonjerëzore, nënçmuese ose ndëshkuese.

Nga gjithsej 18 vizita vetëm një u realizua me paralajmërim (Burgu Shkup), ndërsa 17 të tjerat u zbatuan pa paralajmërim, me qëllim të përcaktimit objektiv të gjendjeve në vendet e privimit nga liria dhe vendet ku liria e lëvizjes është ose mund të jetë e kufizuar. Gjatë realizimit të këtyre vizitave, MPN-ja hasi në bashkëpunim konstruktiv nga ana personave zyrtarë dhe realizoi këqyrje papengesë në të gjitha ambientet, si dhe të gjitha bisedat i zhvilloi duke e bërë vet përzgjedhjen e personave, më saktësisht në asnjë rast nuk iu kufizua hapësira e lëvizjes e as liria e përzgjedhjes së personave për bisedë.

Në vitin 2011, MPN-ja nuk arriti t'i vizitojë për së dyti këto institucione – duke e pasur parasysh se MPN-ja filloi me punë në muajin prill të vitit 2011 kështu, që me qëllim që të bëhet vlerësimi i nivelit të implementimit të rekomandimeve, vizitat do të ripërsëriten dhe zbatohen në gjysmën e dytë të vitit 2012.

Të gjitha vizitat u realizuan nga ekipi i Mekanizmit Parandalues Nacional, i përbërë nga tre këshilltarë për parandalimin e torturës dhe trajtimeve tjera brutale, jonjerëzore, nënçmuese ose ndëshkuese.

Metodologjia e realizimit të vizitës parandaluese (Aneksi 2)

Nga praktika e deritanishme e MPN-së, vizitat mund të zgjasin prej një deri tre ditë, në një vend të privimit nga liria. Vizita zbatohet në disa hapa.

Hapi 1: Biseda me personin udhëheqës

Gjatë fillimit të vizitës së rregullt të paparalajmëruar, në një vend të privimit nga liria, biseda zhvillohet me drejtorin (komisarin) ose me person tjetër udhëheqës i cili në atë moment mban pozicionin më të lartë në hierarkinë e institucionit. Biseda zhvillohet në përputhje me formularët: A.1. (në

rast të vizitës së institucionit ndëshkues-korrektues, edukues-korrektues ose vend tjetër të privimit nga liria) dhe B.1. (në raste të vizitës së stacionit policor) – Aneksi 2.

Gjatë kohës së këtyre takimeve, ekipi i MPN-së e informon personin udhëheqës me qëllimet e vizitës, mandatin dhe kompetencën e mekanizmit parandalues, hapat të cilët do të ndërmerren, lirinë e përzgjedhjes së personave të privuar nga liria me të cilët do të bisedojë, të punësuarit me të cilët do të bisedojë, ambientet dhe instalimet të cilët do të vizitohen dhe regjistrat e evidencat të cilat do të kontrollohen.

Hapi 2: Vizita në vendet e ndalimit

Vizita zbatohet me qëllim që të perceptohen kushtet materiale të vendosjes në vendet e privimit nga liria, kushtet në ambientet e përbashkëta, ambientet e punës, ambientet për rekreacion, ambientet e ambulancave, toaletet, ambientet për kontroll dhe ekzaminim, ambientet për zhvillimin e bisedës me mbrojtësin, familjen dhe personat zyrtarë, ambientet për shëtitje në natyrë etj.

Ekipi i këshilltarëve, gjatë vizitës së ambienteve për ndalim, kapaciteteve të vendosjes dhe ambienteve tjera, veçanërisht do të analizojë nëse për çdo person i cili është privuar nga liria është siguruar krevat me dyshek dhe shtroje, mënyrën e vendosjes nëpër dhoma dhe kapacitetin e tyre, numrin maksimal të personave të vendosur në një ambient/dhomë për bujtje, do të bëjë vlerësimin e nivelit të higjienës, nëse ambienti i përmbush standardet minimale për vendosje (sipërfaqe, ndriçim natyror, ngrohje, ventilim etj.).

Hapi 3: Biseda me personat e privuar nga liria

Ky hap zbatohet paralelisht me Hapin 2. Ekipi i MPN-së e ka lirinë e përzgjedhjes së personave me të cilët do të bisedojë, si dhe mundësinë që bisedën ta zhvillojë në mënyrë konfidenciale, pa praninë e personave zyrtarë ose personave të tretë. Biseda me personat e privuar nga liria zbatohet në përputhje me formularët paraprakisht të përcaktuar për bisedë – Formulari pyetësor A.2. për persona të dënuar dhe persona të paraburgosur dhe Formulari pyetësor B.2. për persona të ndaluar në stacion policor.

Hapi 4: Biseda me të punësuarit e shërbimeve

Biseda me personat e punësuar nëpër shërbime, në vendet e privimit nga liria, zbatohet në përputhje me rendin e përcaktuar të pyetjeve për personin e punësuar në shërbimin përkatës, ndërsa konform formularëve: A.1. (në rast të vizitës së institucionit ndëshkues-korrektues, edukues-korrektues ose në vend tjetër të privimit nga liria) dhe B.1. (në rast të vizitës së stacionit policor).

Hapi 5: Këqyrja në evidencë dhe regjistra

Ekipi i MPN-së, gjatë vizitës në vendet e privimit nga liria, realizon këqyrje në regjistrat dhe evidencat përkatëse për personat e dënuar dhe të paraburgosur (konform Formularit A) dhe evidencat dhe regjistrat për personat e ndaluar (konform Formularit B) Aneksi 2.

Hapi 6: Biseda përfundimtare me personin udhëheqës

Biseda zbatohet me personin e njëjtë udhëheqës me të cilin në fillim të vizitës është zhvilluar biseda fillestare apo me person tjetër udhëheqës të pozicionuar në hierarkinë më të lartë të institucionit. Gjatë bisedës përfundimtare, ekipi i MPN-së i prezanton të dhënat dhe vërejtjet e veta fillestare të bëna në pah me personin udhëheqës dhe e informon se analiza e detajuar për vizitën do të pasojë me rekomandime përkatëse në formë të raportit të veçantë, i cili do t'i dërgohet institucionit dhe organit më të lartë të hierarkisë (ministriisë).

Raporti i veçantë

Mekanizmi Parandalues Nacional për çdo vizitë të realizuar harton raporte të veçanta. Raportet e veçanta të MPN-së janë me karakter konfidencial dhe përmbajnë analizën e gjendjeve, konstatimet dhe rekomandimet për tejkalimin e mangësive të konstatuara. Për të gjitha 18 vizitat e zbatuara gjatë vitit 2011 janë hartuar dhe adresuar raporte të veçanta. Çdo raport përmban gjendjet pozitive dhe negative, si dhe rekomandimet në dy nivele:

- pranë organit udhëheqës të institucionit ose entit që është vizituar, në lidhje me gjendjet të cilat janë në kompetencë të atij organi dhe në cilin aspekt mund të tejkalohen gjendjet e konstatuara negative përmes ndërmarrjes së veprimeve dhe masave të caktuara nga ana e vet institucionit ose organit, dhe
- pranë organit më të lartë të hierarkisë (ministra), të cilët kërkojnë përmbushjen e parakushteve të caktuara teknike-materiale, implikime buxhetore, ndryshime të akteve ligjore ose nënligjore, me qëllim të përmirësimit të mangësive të konstatuara.

A. STACIONET POLICORE

Në periudhën nga data 30 qershor deri më datë 31 dhjetor të vitit 2011, Mekanizmi Parandalues Nacional zbatoi gjithsej 12 vizita nëpër stacione policore me kompetencë të përgjithshme (SPKP) të cilat, në përputhje me aktvendimin e Ministrisë së Punëve të Brendshme, janë caktuar si vende për ndalimin e personave¹⁰. Në përputhje me këtë aktvendim, ndalimi zbatohet në të gjitha 38 stacionet policore me kompetencë të përgjithshme të cilët janë kompetentë të kryerjen e drejtpërdrejt të punëve policore për zonë të caktuar, siç është përcaktuar me Ligjin për policinë¹¹.

Vizitat nëpër stacionet policore u zbatuan në përputhje me Programin vjetor të MPN-së dhe Planin për zbatimin e vizitave parandaluese, të aprovuara nga Avokati i Popullit. Gjatë përzgjedhjes së stacioneve policore, MPN-ja udhëhiqej nga disa kritere, por para së gjithash nga përfaqësimi adekuat gjeografik i pjesëmarrjes së barabartë të SPKP-ve me ambiente të vjetra dhe të rinovuara për ndalimin e personave, ndërkaq në drejtim të krijimit të pasqyrës objektive për gjendjen dhe trajtimin e personave të ndaluar në stacionet policore të Republikës së Maqedonisë.

Pas zbatimit të vizitave të ndara, MPN-ja hartoi raporte të veçanta të cilët iu dërguan komisarëve të SPKP-ve përkatëse dhe Ministrisë së Punëve të Brendshme. Në përputhje me Ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Avokatin e Popullit, personat zyrtarë në organe, organizatat dhe institucionet në të cilat kufizohet liria e lëvizjes, janë të detyruar të veprojnë sipas sugjerimeve dhe rekomandimeve të Avokatit të Popullit dhe për veprimin ta njoftojnë më së voni në afat prej 30 ditësh, llogaritur nga dita e pranimit të raportit të veçantë. Konform obligimit të përcaktuar ligjor, Avokati i Popullit si MPN mori përgjigje nga të gjitha 12 stacionet policore të cilët u vizituan gjatë vitit 2011, si dhe nga Ministria e Punëve të Brendshme në lidhje me rekomandimet e dërguara. Megjithatë, është me rëndësi të theksohet se sa u përket të gjitha 12 raporteve të veçanta MPN-ja nuk pranoi njoftim kthyes brenda afatit të përcaktuar ligjor prej 30 ditësh, nga dita e pranimit të tyre, më saktësisht madje në 8 raste u dërguan urgjenca për shkak të mosrespektimit të afatit të përcaktuar me ligj. Kjo i referohet konstatimit se edhe përkrah zbatimit të edukimit dhe informatave të dërguara për kompetencat dhe mandatin e MPN-së, në Republikën e Maqedonisë në praktikë ekziston nevojë reale për zbatim të vazhdueshëm dhe thellim të aktiviteteve edukative, në veçanti në pjesën e obligimeve të cilat u referohen organeve dhe institucioneve si vende për pranim nga liria.

¹⁰ Aktvendimi për përcaktimin e stacioneve policore për ndalimin e personave Nr. 13.1-33683/1 nga data 17.05.2007 ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 83/2007)

¹¹ Neni 23, Ligji për Policinë ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 114/2006)

Kushtet materiale

Ambientet për ndalim

Gjatë vizitave të zbatuara, u realizua këqyrje në 7 SPKP me ambiente të vjetra për ndalim dhe në 5 SPKP në të cilat ambientet për ndalim janë të reja dhe të rinovuara, në përputhje me Projektin e Ministrisë së Punëve të Brendshme të realizuar me mbështetje teknike-financiare nga Bashkimi Evropian. Në stacionet policore, ku nuk janë rinovuar dhe as ndërtuar ambiente të reja për ndalim gjendja është shqetësuese. Pjesa më e madhe e këtyre stacioneve policore për ndalim ndodheshin në ambiente bodrumi-qilari, ndërsa në një rast madje dy kate në nivelin përdhes. MPN-ja konsideron se gjendja e këtyre bie ndesh me standardet ndërkombëtare për vendosjen e personave të ndaluar. Ambientet për ndalim nuk i përmbushin standardet minimale në aspekt të madhësisë së vendit për ndalimit. Në Stacionin Policor Makedonski Brod nuk ekziston ambient i veçantë për ndalimin e personave të privuar nga liria me përmbushje minimale të standardeve. Në këtë Stacion ambientet e rinovuara të podrumit nuk shfrytëzohen sepse, për shkak të lagështisë së madhe, ato janë të pashfrytëzueshme, prandaj personat udhëheqës kanë vendosur të shfrytëzojnë një zyrë të vjetër zyrtare si ambient për ndalim, ndërsa një zyrë tjetër zyrtare të parinovuara si ambient ndihmës për ndalim.

Në tri stacionet policore (Aerodrom, Kriva Pallankë dhe Çair) është konstatuar se ambientet për ndalim e vënë në pozitë poshtëruese personin e ndaluar për shkak të ekspozimit ndaj shikimeve të të gjithë të punësuarve dhe qytetarëve të cilët vijnë për të denoncuar ngjarje të caktuara. Në këto stacione policore ambientet për ndalim ose ambienti ndihmës për ndalim (SP Kriva Pallankë) janë locuar në katin përdhes, pranë zyrës së pranimit, i ndarë nga ambienti tjetër me grila metalikë, pa ndarje me mur.

MPN hasi edhe në dy situata tjera ku ambientet për ndalim, edhe pse të locuara në pjesën përdhese të stacionit policor, nuk i përmbushnin standardet elementare minimale për ndalimin e personave, sa i përket madhësisë dhe depërtimit të dritës natyrore (SPKP Draçevë), ndërsa si problem shtesë ishte ngrohja dhe ventilimi (SPKP Kumanovë). Në Stacionin Policor Koçan ambientet për ndalim, edhe pse me higjienë të përmirësuar, ndodhen në pjesën e qilart-bodrumit ku nuk ekziston sistemi për thirrje dhe nuk janë përmbushur standardet për ndriçim dhe ventilim. Gjendja është shumë më serioze në Stacionin Policor Kriva Pallankë ku vendet për ndalim janë dy nivele nën katin përdhes të ndërtesës dhe nuk kanë qasje në dritën natyrore, ka depërtim të vogël të ajrit të pastër, nivel të ulët të ventilimit dhe kundërmim të madh nga lagështia, nuk ka instalim adekuat të ndiçimit, ndërkaq veçanërisht shqetëson mosekzistimi i sistemit për ngrohje.

Në Stacionet policore, në të cilat janë ndërtuar ambiente të reja për ndalim, gjendja, sa u përket kushteve dhe mundësive materiale-teknike, është përmirësuar dukshëm krahasuar me periudhën para implementimit të Projektit të mbështetur financiarisht nga fondet e BE-së. Objektivi specifik i

këtij Projekti ka qenë mbështetja e zhvillimit të stacioneve policore, me vëmendje të veçantë në ambientet e arrestimit, ambientet e pranimit dhe ambientet e inspektorëve për parandalim, në përputhje me standardet e BE-së dhe Ligjit për Policinë, duke iu përgjigjur parimeve të shoqërisë demokratike, sundimit të së drejtës, mbrojtjes së qytetarëve dhe respektimit të të drejtave dhe lirive të tyre fundamentale.

MPN-ja konsideron se në masë të madhe është realizuar ky objektiv, duke e pasur parasysh shkallën e lartë të masave të sigurisë-mbrojtjes të cilat janë ndërmarrë me zgjedhje e materialeve dhe rinovimin e ambienteve të pranimit dhe zhvillimin e bisedave me personat e arrestuar dhe të ndaluar. MPN-ja konstatoi se këto ambiente janë ndërtuar në mënyrë dhe nga materiale të cilët mundësojnë shkallë të lartë të mbrojtjes nga lëndimet, ndërsa si masë mbrojtëse shtesë është video-mbikëqyrja në ambientet e reja dhe krevatet e fiksuar për dysheme me çka pamundësohet shfrytëzimi i tyre i padrejtë dhe keqpërdorimi. Në lidhje me madhësinë e ambienteve, në numrin më të madh të rasteve janë përmbushur standardet ndërkombëtare, më saktësisht standardet e dëshiruara të inkuorporuara nga Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës (KPT), sepse janë me sipërfaqe prej ose mbi 6m² (ambient individual për ndalim), ndërsa për çdo person të ndaluar të radhës përmbushet standardi i dëshiruar prej 4m² shtesë për person¹². Megjithatë, janë konstatuar edhe përjashtime ku madhësia e ambientit për ndalim individual është nën standardin e dëshiruar prej 6m².

Asnjë nga 12 ambientet e vizituar në stacionet policore nuk kishte ambient të veçantë për ndalimin e personave të mitur, dhe si rrjedhojë nuk janë implementuar dispozitat e Ligjit për të drejtat e të miturve¹³. Vetëm Stacioni Policor në Kriva Pallankë ka ambient të veçantë të pajisur dhe të dedikuar ekskluzivisht për bisedë me persona të mitur.

Sa i përket mobilimit të ambienteve për ndalim, u konstatua se ambientet e reja janë pajisur me krevate të standardizuar, të fiksuar për dysheme dhe pajise të unifikuar për pushim gjatë natës të përbërë prej: dyshekut, mbulesës së plastifikuar, batanijes, shtrojës dhe jastëkut. Mirëpo, pajisja e plotë për pushim nuk shfrytëzohet në të gjitha ambientet, sepse diku nuk ka batanije e diku nuk ka shtroje.

Në lidhje me ambientet e vjetër për ndalim gjendja është krejt ndryshe. MPN-ja hasi në stacione policore në të cilat ambientet kanë vetëm stol prej druri dhe nuk ka kurrfarë pajisje për pushim gjatë orëve të natës (Aerodrom), ndërsa këqyrja në regjistrat e këtij stacioni nxori në pah se në ambientet, në të cilët nuk ka kushte elementare minimale, personat e ndaluar qëndrojnë më shumë se 8 orë. U evidentua edhe një numër i caktuar i ndalimeve gjatë

orëve të natës. Gjendje e ngjashme u konstatua edhe në Stacionin Policor Makedonski Brod, ku personat ndalohen në zyrë të improvizuar zyrtare pa pajisje adekuate për pushim, ndërsa gjatë këqyrjes në evidencë u konstatuan 9 raste të ndalimit gjatë natës. Së këtejmi, seriozisht nevojitet pajisja e ambienteve për ndalim e cila do t'i përmbush standardet minimale të përcaktuara. Gjithashtu, edhe gjatë vizitës në Stacionin Policor Çair u konstatuan ndalime prej 19 deri 24 orë, ndërsa për të mitur edhe ndalim maksimal prej 12 orësh, në ambient i cili është joadekuat për qëndrim më të gjatë. Duke e pasur parasysh faktin se ambienti për ndalim nuk i përmbush standardet minimale, MPN-ja shpreh shqetësim të veçantë në lidhje me ndalimet e natës duke e ditur se ambienti nuk ka në dispozicion pajisje dhe mjete për pushim gjatë orëve të natës (krevat, dyshek, shtrojë dhe ngjashëm).

MPN-ja konstatoi se në 7 stacione policore me kompetencë të përgjithshme është instaluar sistemi për thirrje, përmes së cilit në raste urgjente ose nevojë tjetër, personi i ndaluar e alarmon nëpunësin policor në zyrën e kujdestarisë ose përgjegjësën e turnit. Në stacionet policore ku ka ambiente të vjetër të parinovuar për ndalim ekzistimi i një sistemi të këtillë është i rrallë. Megjithatë, ekipi i MPN konstatoi se në Stacionin Policor Kumanovë sistemi i këtillë funksionon në rregull, ndërsa në Stacionin Policor Kriva Pallankë aparati për sinjalizim (alarmi) në ambientet e ndalimit gjatë kohës së vizitës nuk funksiononte. Në të gjitha stacionet policore me ambiente të rinovuara për ndalim janë instaluar sisteme përkatës për thirrje, mirëpo gjatë kohës së vizitës së MPN-së u vërejt se në disa prej tyre ai nuk ishte vënë në përdorim, ndërsa në disa të tjerë nuk funksiononte (SP Kisela Voda dhe SP Tetovë).

MPN-ja shpreh shqetësim sa u përket stacioneve policore ku nuk ka ose nuk funksionon sistemi për thirrje. Në mungesë të video-mbikëqyrjes dhe sistemit për thirrje shtrohet pyetja: në ç'mënyrë personat e privuar nga liria mundin me urgjencë dhe me kohë t'i njoftojnë nëpunësit policorë me nevojat e tyre, si dhe si realizohet mbikëqyrja e vazhdueshme e gjendjes së personave të ndaluar?

Video-mbikëqyrje ka vetëm në stacionet policore me ambiente të rinovuara për ndalim. Mbikëqyrja zbatohet në ambientet për ndalim, ambientin për pranim, ambientin për bisedë dhe marrje në pyetje dhe në korridor, ndërsa këqyrja në kamerat bëhet përmes monitorit të vendosur në shërbimin e kujdestarisë. Video mbikëqyrja nuk bëhet në nyjat sanitare dhe tualete për shkak të respektimit të privatësisë së personit të privuar nga liria. Ruajtja e të dhënave është qendrore, përkatësisht ato nuk ruhen në stacionin policor por në Ministrinë e Punëve të Brendshme. MPN-ja konstatoi se video-mbikëqyrja funksiononte në të gjitha 5 SPKP ku ishin të instaluar, me probleme të caktuara në Stacionin Policor Prilep ku video-mbikëqyrja e natës ishte vështirësuar për shkak të ndriçimit të dobët dhe pamundësisë që kamerat ta regjistronjë gjendjen në ambient. Ekipi i MPN-së konsideron se duhet të gjendet zgjidhje e cila nuk do ta pengonte pushimin e natës për personin e ndaluar (ndriçimi artificial nuk guxon të jetë i fortë gjatë orëve të natës), por që do të mundësonte pandërprerë video-mbikëqyrje edhe gjatë orëve të natës.

Në stacionet policore ku janë ndërtuar ambiente të reja për ndalim

¹² Standarde të dëshiruara të Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës: Shkëputje nga Raporti i 2-të i Përgjithshëm (CPT/Inf (92) 3): 43. Kriteri i ardhshëm (i cili konsiderohet si nivel i dëshiruar dhe jo standard minimal) momentalisht shfrytëzohet gjatë vlerësimit të ambienteve policore për ndalim, të cilët shfrytëzohen për një person për qëndrim prej më shumë se disa orë: për madhësi prej 7 metra katrorë, 2 metra distancë midis mureve, 2,5 metra distancë midis dyshemesë dhe tavanit.

¹³ Neni 109 f. 10 nga Ligji për drejtësi të të miturve ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 87/2007 dhe nr. 145/2010)

nevojitet që ambientet e vjetër, aty ku akoma ekzistojnë të njëjtët, të ridedikohen dhe të shfrytëzohen për qëllime tjera (magazina, arkiv etj.). Në të kundërtën, ekziston rreziku që nëse ndihet mungesë për vende, këto ambiente të cilët nuk i përmbushin standardet minimale, përsëri të shfrytëzohen për ndalimin e personave. Kështu, ekzistojnë dyshime të bazuara se edhe pas hapjes së ambienteve të reja, në SP Gostivar të jetë shfrytëzuar edhe ambienti i vjetër për ndalim, i cili nuk i plotëson standardet minimale për personat e privuar nga liria dhe të njëjtit duhet të jenë jashtë përdorimit.

Në pjesën e qasjes në stacionet policore, MPN-ja konstatoi se në pjesën më të madhe të rasteve (gjithsej 6), nuk ekziston rampë e pjerrët për personat me nevojat të veçanta në hyrje të stacionit policor. Edhe pse ambientet e reja për ndalim kanë hyrje të pasme, ka raste kur deri tek e njëjta nuk mund të ketë qasje sepse bllokohet nga automjetet e shërbimit zjarrfikës (SP Bit Pazar), ose është pjesërisht e qasshme (SP Prilep). Në hyrjen e pasme në ambientet për ndalim të këtij stacioni policor, përmes së cilës hyjnë personat e privuar nga liria, ka rampë të pjerrët për persona me nevoja të veçanta, e cila në momentin e vizitës ishte e bllokuar nga sende (vendosja e përkohshme e sendeve të vjedhura) të cilat e pengonin qasjen.

Në SPKP nuk ekzistojnë ambiente të veçanta për persona të ndaluar, ndërsa vetëm në ambientet e rinovuar për ndalim ekzistojnë arka të veçanta për ruajtjen e sendeve të sekustruara përkohësisht. MPN-ja konsideron se MPB-ja vëmendje të veçantë duhet t'i kushtojë pajisjes së një ambienti të veçantë (gardërobë) me qëllim që kontrolli i personave të bëhet larg shikimeve të nëpunësve tjerë policorë ose publikut.

Nyjat sanitare

Gjendja me nyjat sanitare është e ndryshme dhe varet nga ndërtimi i stacionit policor, ndarja e ambienteve për ndalim dhe nga fakti se a janë rinovuar ato ose jo. Në pjesën më të madhe të SPKP-ve të vizituara, ku vendet për ndalim nuk janë të rinovuara, u konstatua se nuk ekziston ndarje e nyjave sanitare sepse të njëjtat i shfrytëzojnë edhe personat e ndaluar edhe nëpunësit e punësuar. MPN-ja konstatoi gjendje shqetësuese të keqe, sa u përket nyjave sanitare në disa nga stacionet policore (SP Draçevë, SP Makedonski Brod), të cilat shfrytëzohen edhe nga personat e ndaluar dhe paraqesin rrezik për vetëlëndim ose lëndim.

Në SPKP-të, ku ambientet për ndalim janë të reja, në pjesën e rinovuar të stacionit policor ekzistojnë edhe toaleta të veçantë të cilët shfrytëzohen kryekëput për personat e ndaluar. Vlerësim i përgjithshëm është se ato janë të reja, të ndërtuara në kuadër të Projektit për rinovimin e vendeve për ndalimin e personave dhe higjiena është në nivel të kënaqshëm. Megjithatë, me përjashtim të dy stacioneve policore (Tetovë dhe Kisella Vodë), MPN-ja konstatoi ekzistimin e materialeve lehtësisht të thyeshëm: qelq, mbajtës metalik

për letrën higjienike, ndërsa diku edhe zorrë për dush, të cilët nga personat e ndaluar mund të keqpërdoren lehtë me qëllim të vetëlëndimit ose shkakimit të plagëve. MPN-ja konkludoi se gjatë projektimit të ndërtimit të toaleteve në vendet e reja të ndalimit nuk janë parashikuar rreziqet e sigurisë. MPN-ja gjatë çdo vizite sugjeronte të drejtën e privatësisë dhe intimitetit, konform të cilëve personat e privuar nga liria në toalet duhet të hynë pa shoqërim.

Vetëm në dy raste, MPN-ja konstatoi mbrojtje të plotë të personave të privuar nga liria nga lëndimet e mundshme ose vetëlëndimet në toalet, gjë që është shembull pozitiv (SP Kisella Vodë dhe SP Tetovë).

Ambientet për biseda dhe marrje në pyetje

Sa u përket ambienteve në të cilët zhvillohen biseda me personat e arrestuar dhe të ndaluar, ekziston dallimi midis vendeve të reja për ndalim dhe ambienteve të vjetra të parinovuara për ndalim. Ekipi i MPN-së konstatoi se praktika në lidhje me vendin në të cilin personi informohet me të drejtat ose të njëjtat i bëhen me dije, si dhe praktika në lidhje me vendin në të cilin zhvillohet biseda dhe marrja në pyetje e personit të arrestuar ose të ndaluar, nuk është e unifikuar dhe varet nga kushtet materiale-teknike të vet stacionit policor, si dhe nga sjellja, koordinimi dhe bashkëpunimi i ndërsjellë i nëpunësve policorë të uniformuar me inspektorët e punësuar në të ashtuquajturën zyrë e jashtme, e cila është në kompetencë të drejtpërdrejt të komisarit të policisë përkatëse të SPB-së, të cilët zhvillojnë bisedë me personat për të cilët ekzistojnë baza se kanë kryer veprë penale.

Kur bëhet fjalë për stacione të vjetra policore, së pari personi udhëzohet për të drejtat në zyrën e pranimit, ku gjendet përgjegjësi i turnit, kompetent për mbikëqyrjen e gjendjes së personave të ndaluar, ndërsa pastaj nëse bëhet fjalë për veprim me elemente të veprës penale bisedën, në lidhje me veprën e kryer, zakonisht e kryen inspektori kompetent në zyrën oficiale. MPN-ja konsideron se një gjë e tillë është e palejueshme sepse personat e privuar nga liria duhet të lëvizin vetëm në ambiente të caktuara dhe për këtë qëllim janë caktuar ambiente në stacionet policore (zyrat për bisedë). MPN-ja, në përputhje me metodologjinë e përcaktuar të punës, me zgjedhje të rastit bëri kontrollin e zyrove oficiale të inspektorëve. Në njërin nga ambientet zyrtar (Kumanovë), për të cilin u bë me dije se shfrytëzohet edhe si zyrë për zhvillimin e bisedës me persona, u vërejt se ishin regjistruar kablo dhe shu-fra si sende të sekustruara për të cilat procedura akoma është në rrjedhë. MPN-ja sugjeroi se sendet e tilla duhet të shënohen në mënyrë të rregullt dhe të ruhen në lokale adekuate, me qëllim të reduktimit të rrezikut nga keqpërdorimi i mundshëm i tyre.

Automjete transportuese

Gjatë vizitave të SPKP-ve, MPN-ja realizon këqyrjen e automjeteve zyrtare të policisë, të cilët i has gjatë kohës së vizitës. Edhe pse disa nga stacionet janë pajisur me automjete të reja-furgonë për transportin e personave të arrestuar dhe të ndaluar (Folksfagen Transit), të cilët i përmbushin standardet sa i përket mbrojtjes, sigurisë dhe ventilimit, megjithatë disa SPKP nuk kanë në dispozicion automjetet përkatëse për transportin e kësaj kategorie të personave. MPN-ja sidomos është e brengosur në lidhje me transportimin e personave me automjete të vjetra dhe të amortizuara për shkak të kushteve joadekuate të tyre, si dhe për mënyrën e zbatimit të transportimit. MPN-ja konsideron se të gjitha SPKP-të, të cilat janë përcaktuar me aktvendim si vende për ndalim, në mënyrë përkatëse duhet të jenë të pajisur me automjete të reja për transport, ndërsa si shembull për përmbushjen e standardeve janë automjetet e tipit Folsfagen Transit, me të cilët tanimë është pajisur një pjesë e stacioneve.

Realizimi i të drejtave të personave të ndaluar***Informatat dhe udhëzimi për të drejtat***

Përgjegjësi i turnit (nëpunësi policor për praninë), në përputhje me Rregulloret për mënyrën e kryerjes së punëve policore dhe Procedurave standarde operative për ndalim dhe veprim me personat e ndaluar, është kompetent për pranimin e personave, udhëzimin dhe realizimin e të drejtave të tyre, si dhe për mbikëqyrjen e vazhdueshme, derisa qëndron i/e ndaluar, me qëllim të mbrojtjes dhe sigurisë së tij në stacionin e policisë.

Pas 12 vizitave të realizuara gjatë vitit dhe bisedave të zhvilluara me përgjegjësit e turnit ose kryerësit e detyrës - përgjegjës të turnit në SPKP të vizituara, MPN-ja konstatoi se bashkimi i rolit të përgjegjës të turnit me rolin e nëpunësit policor për praninë nuk është i përshtatshëm dhe nuk është në drejtim të mbrojtjes së sigurisë dhe realizimit të të drejtave të personit të ndaluar. MPN-ja do të ofrojë propozime shtesë dhe do të ndërmerr masa konkrete në drejtim të sigurimit të mirëfilltë të rolit të nëpunësit për praninë dhe mbikëqyrjen e personave të ndaluar.

Informatat për të drejtat janë shpërndarë dhe vendosur nëpër vende të theksuara në të gjitha SPKP-të. Ekzistojnë dy lloje të pllakateve për të drejtat e personave – njëri është në tri gjuhë ndërsa tjetri në shtatë gjuhë. Nuk ka ndonjë rregull se cili pllakat në cilin SPKP vendoset ndërsa kjo, para së gjithash, varet nga mënyra e zbatimit të shpërndarjes së pllakateve dhe cilat pllakate i ka në dispozicion vet stacioni. Mirëpo, vërehet mosekzistimi i standardeve për vendin se ku duhet të vendosen/theksohen të drejtat e personave të arrestuar dhe të ndaluar ndërsa kjo, pikë së pari, varet nga ka-

pacitetet hapësinore dhe mundësitë materiale të stacionit policor. Në pjesën më të madhe pllakatet për të drejtat e personave të ndaluar janë vendosur në mënyrë përkatëse në hyrje të stacionit, por në situata më të rralla ato janë vendosur edhe në zyrën e pranimit (dhoma e punës së përgjegjës të turnit) ose në zyrën për biseda me personat e ndaluar (në SPKP-të ku ambientet për ndalim janë të reja ose të rinovuara). MPN-ja konsideron se MPB-ja duhet të bëjë përpjekje në drejtim të theksimit të të drejtave në çdo zyrë praninë, zyrë për bisedë dhe në çdo ambient për ndalim, me çka do të sigurohej këqyrje e drejtpërdrejt, e vazhdueshme dhe papengesë e personave të ndaluar në listën e të drejtave të cilat i takojnë gjatë kohës së procedurës policore.

Kodeksi i etikës së policisë është vendosur në ambientet e përbashkëta dhe është i dukshëm për të gjithë nëpunësit policorë me uniformë.

E drejta për ushqim dhe ujë

Në përputhje me Procedurat standarde operative, personit të ndaluar i takon minimum një racion, nëse ndalimi zgjat më shumë se 6 orë. Sipas informatave të siguruar kjo e drejtë realizohet në mënyra të ndryshme. Në numrin më të madh të rasteve kjo e drejtë realizohet nga mjetet personale financiare të personit të ndaluar ose nga familja, ndërsa në numër më të vogël të rasteve, ushqimin e siguron SPKP-ja nga mjetet e veta të DSP (informata nga nëpunësit policorë).

MPN-ja konsideron se SPKP-ja duhet të ketë buxhet vetjak për ushqimin e personave të ndaluar dhe çdo SP duhet të mbajë shënim të veçantë zyrtarë për realizimin e të drejtës për ushqim, si dhe ta bashkëngjis faturën fiskale me të cilën do të vërtetohet realizimi i së drejtës për racion gjatë kohës së ndalimit. Si shembull pozitiv janë: SP Prilep dhe SP Makedonski Brod, ku dosjet individuale për ndalimin e personave kishin edhe shënime zyrtare për të drejtën e ushqimit me faturë fiskale për racionin e blerë.

MPN-ja vlerëson se ushqimi duhet të rregullohet me ligj, bashkë me të drejtat e tjera të cilat janë të garantuara për personat e privuar nga liria, si dhe të caktohet zgjidhje sistemore për mënyrën e realizimit të kësaj të drejte, e cila nuk do të varet nga gjendja financiare e personit të ndaluar.

E drejta për mbrojtës dhe njoftim të familjes

Personat e ndaluar në stacionet policore rrallëherë e realizojnë të drejtën e mbrojtësit. Ndonëse në numrin më të madh të rasteve personat e arrestuar dhe të ndaluar udhëzohen në mënyrë përkatëse, vetëm një numër shumë të vogël vendosin ta shfrytëzojnë këtë të drejtë. MPN-ja konstatoi se në shumicën e SPKP-ve ekzistojnë lista me mbrojtës (avokatë), mirëpo është

evidente se edhe në raste të rralla, kur personi kërkon prezencën e avokatit, përzgjedhjen e bën vet ai.

Personi i ndaluar udhëzohet për të drejtën e tij për ta njoftuar anëtarin e familjes. MPN-ja konstatoi se për dallim nga e drejta për mbrojtës, personat e ndaluar më shpesh e shfrytëzojnë këtë të drejtë dhe në mënyrë përkatëse e informojnë bashkëshortin e tyre ose prindin, ndërsa tek të miturit ekziston obligimi, konform Ligjit për të drejtat e të miturve, për informim të detyrueshëm të prindit ose kujdestarit të ligjshëm.

E drejta për mjek

Përgjegjësi i turnit e ka për detyrë që gjatë pranimit, në mënyrë adekuate ta konstatojë gjendjen shëndetësore të personit të ndaluar dhe të njëjtën ta evidentojnë në mënyrë përkatëse në procesverbalin për ndalim. Përgjegjësi i turnit i evidenton lëndimet e dukshme, shenjat e dukshme të sëmundjes, alkoolizmit dhe veprimet të substancave psikotrope dhe në mënyrë adekuate e përcakton nevojën për ndihmë mjekësore. Gjatë bisedave të zhvilluara me përgjegjësit e turnit, SPKP-ve iu sugjerua që ta zbatojnë praktikën e thirrjes së detyrueshme të mjekut, në të gjitha rastet kur tek personi evidentohen lëndime të dukshme dhe shenja të dukshme të sëmundjes, si dhe gjithmonë kur personi i ndaluar do të kërkojë një gjë të tillë.

Por, praktika dëshmon gjendje tjetër, kështu që gjatë vizitës së SP Makedonski Brod dhe këqyrjes në evidencë, MPN-ja konstatoi se një person i ndaluar është pranuar me lëndime të dukshme në fytyrë, ndërsa për këtë nuk është njoftuar mjeku, më saktësisht në procesverbalin për ndalimin e personit është evidentuar se nuk ka pasur nevojë për mjek.

Në bazë të dokumentacionit (shënimit zyrtar për arrestim) ekipi i MPN konstatoi se mbi atë person janë përdorur mjete të dhunës. Në këtë drejtim MPN shprehu shqetësim në lidhje me vlerësimin e personave zyrtarë të policisë për llojin e lëndimit dhe nevojën për ndihmë mjekësore dhe sugjeroi se detyrimisht duhet të thirret mjeku në rastet kur personi ka lëndime të dukshme të cilat ndoshta janë shkaktuar nga shfrytëzimi i mjeteve të dhunës.

Në SP Koçan u konstatua një numër i caktuar i personave tek të cilët janë përdorur mjete të dhunës (këqyrja në dy dosje individuale për persona të ndaluar), pas çka është dhënë ndihma mjekësore. Në këto raste MPN-ja bëri vërejtje që të evidentohet në vlerësimin për justifikim se a është shkaktuar lëndimi nga aplikimi i mjeteve të dhunshme ose është shkaktuar paraprakisht.

Këqyrja në një lëndë të një SPKP-je tjetër la të dyshohet për mënyrën me të cilën janë shkaktuar lëndimet sepse vetëm 15 minuta para se të arresojë, personi është denoncuar për prishje të rendit, qetësisë publike dhe dhunë (detyrim), ndërsa vetëm 10 minuta pas denoncimit, deri në arrestimin e tij në stacionin policor është dërguar në gjendje pa ndjenja (alivanosje). Me

qëllim të analizimit të detajuar dhe me qëllim që këto raste të hetohen me rregull, nevojitet që lëndës t'i bashkëngjitet edhe shënimi përkatës mjekësor (pa hyrë në të dhënat që janë me karakter personal dhe të dhënat për gjendjen shëndetësore të personit) të bashkëngjitur nga institucioni shëndetësor ku është kryer intervenimi.

Për një person të ndaluar, në procesverbalin për ndalim (SP Bit Pazar), cekej se është përdorues i drogave dehëse, përkatësisht heroinës, por nuk është thirrur mjek për ta përcaktuar gjendjen e tij shëndetësore ose për dhënien e terapisë së nevojshme adekuate. Ekipi i MPN-së konsideron se në rastet e varësve nga alkooli ose droga, detyrimisht duhet të bëhet kontrolli mjekësor me qëllim të parandalimit të rreziqeve të mundshme gjatë ndalimit të kësaj kategorie të personave. Në rastin konkret, personi është ndaluar më shumë se 10 orë pa kurrfarë kontrolli mjekësor. Gjendje e ngjashme është vërejtur edhe në SP Kisella Vodë.

Në SP Kriva Pallankë edhe pse në procesverbalin për ndalim ishte konstatuar se personi ka pasur lëndime të dukshme dhe prezencë të sasisë së madhe të alkoolit në organizëm (3,62%), gjatë pranimit nuk i është ofruar ndihma mjekësore. Sipas evidencës, personit të njëjtë i është ofruar ndihma mjekësore vetëm pasi ka kërkuar ai vetë.

Në SP Prilep dhe SP Bit Pazar (një lëndë), MPN-ja konstatoi plotësim të pakompletuar të procesverbaleve për ndalimin e personave, përkatësisht nuk ishin plotësuar të gjitha rubrikat për lëndimet e personit dhe nevojën për mjek gjatë pranimit të personit. Në një rast në SP Kisella Vodë në procesverbalin për ndalim është cekur se personi është përdorues i mjeteve narkotike, por me këtë rast nuk është njoftuar mjeku, përkatësisht në procesverbal është cekur se nuk ka pasur nevojë për mjek.

Në SP Gostivar gjatë këqyrjes së një dosjeje u konstatuan parregullsi të cilat nxitën dyshim në lidhje me kohën e shkaktimit të lëndimeve dhe realizimit të të drejtës për ndihmë mjekësore. Njëherësh, në shënimin zyrtar për arrestim qartë dhe pa mëdyshje ishte evidentuar lëndimi i dukshëm në kraharor, ndërsa me kërkesën e personit është thirrur ndihma e parë, gjë që ishte kontradiktore me procesverbalin për personin e ndaluar, ku cekej se nuk ekzistojnë lëndime të dukshme tek personi.

Edhe pse SP Kumanovë duhet të theksohet si një shembull pozitiv, sa i përket udhëheqjes së shënimeve të veçanta zyrtare për ndihmë mjekësore, megjithatë gjatë vizitës MPN-ja hasi në një lëndë për të cilën në Regjistrin për persona të ndaluar ishte evidentuar nevoja për mjek, ndërsa në vet dosjen mungonin dokumentet të cilat do ta vërtetonin nevojën e këtyllë, më saktësisht mungonte procesverbali për ndalim dhe procesverbali për udhëzim, për të drejtën e mbrojtësit dhe të drejtat tjera. Praktika e këtyllë lë të hapur çështjen nëse personit, i cili ka pasur nevojë, i është ofruar ndihma mjekësore.

Për një person të mitur, të ndaluar mbi 12 orë në një SPKP (Makedonski Brod), MPN-ja konstatoi se i është ofruar ndihma mjekësore për goditje me send të fortë në pjesën e bërryllit të majtë (shënim i bashkëngjitur mjekësor), por gjatë pranimit të tij në SP nuk është evidentuar lëndimi i dukshëm, e as

nevoja për mjek. Në vërtetimin mjekësor për ndihmën e dhënë, në fund të shënimit të përpiluar nga mjeku, është shtuar: "nga persona të panjohur" (pjesa e shtuar pason pas përfundimit të fjalisë së shkruar me stilolaps tjetër). Duke e pasur parasysh këtë që u tha, ekipi i MPN-së dyshon për mënyrën e shkaktimit të lëndimeve tek ky person.

Në një lëndë në SPKP Çair janë konstatuar lëndime të dukshme në ballë, supin e majtë dhe në bërrylin e majtë të personit të ndaluar i cili ka qenë në gjendje të alkoolizuar dhe në Procesverbalin për persona të ndaluar është konstatuar në mënyrë përkatëse nevoja për mjek. Mirëpo, në Procesverbal nuk është cekur në mënyrë përkatëse se a i është dhënë dhe nga kush i është ofruar ndihma mjekësore, ndërsa në Regjistrin për persona të ndaluar është cekur se është thirrur ndihma e shpejtë fill pas privimit nga liria. Mospërputhjet dhe paqartësitë e këtilla doemos duhet të korrigojohen me qëllim që të fitohet pasqyrë e pastër për realizimin e të drejtës për ndihmë mjekësore për çdo rast individual, kur një gjë e tillë konstatohet dhe/ose e kërkon personi i ndaluar.

Evidenca e regjistrave për personat e ndaluar

Gjatë këqyrjes në dosjet e veçanta për personat e ndaluar, MPN-ja konstatoi shkelje serioze të normave pozitive ekzistuese. Njëkohësisht, në dy raste u vërejt ndalimi i personit të mitur prej 22 orë (SP Makedonski Brod), ndërsa situatë e ngjashme u konstatua edhe në SP Gostivar, ku në një rast është vërejtur ndalimi i personit të mitur madje për 24 orë, gjë që është në kundërshtim me limitin e përcaktuar maksimal kohor prej 12 orësh, në përputhje me nenin 109 të Ligjit për të drejtat e të miturve.

SP Kumanovë dhe SP Makedonski Brod nuk mundën t'i sigurojnë të gjitha dosjet për personat e ndaluar të cilat u kërkuan për këqyrje nga ekipi i MPN-së, ndërsa në disa stacione, në pjesën më të madhe të dosjeve, dokumentacioni nuk ishte i plotë dhe nuk ishte plotësuar në mënyrë të rregullit. Kështu, në dosjet për persona të ndaluar në SP Kumanovë janë vërejtur lëshime të caktuara si: mospasje të procesverbalit për ndalim, mospasje të procesverbalit për udhëzim, për mbrojtës dhe të drejta tjera, procesverbal për persona të ndaluar të plotësuar në mënyrë jo të rregullit dhe jo të plotë, si dhe dosje individuale me dokumente nga persona tjerë të ndaluar. Në SP Gostivar shqetëson fakti se një pjesë e procesverbaleve për persona të ndaluar të mitur nuk janë të kompletuar, në regjistrat për ngjarjet e ditës dhe për personat të cilëve u është kufizuar liria e lëvizjes ekzistojnë lëshime gjatë plotësimit, ndërsa në Regjistrin për shfrytëzimin e mjeteve për dhunë nuk ka vlerësim arsyetimi.

Mangësi janë konstatuar edhe në SP Aerodrom, ku një dosje për person të ndaluar nuk ishte plotësuar tërësisht, ndërsa gjatë kontrollit të një dosjeje tjetër u konstatua mospasje të procesverbalit për udhëzimin për të drejtat dhe nuk ishte shënuar emri i personit të transferuar në stacion tjetër policor.

Faqja e dytë dhe e tretë e dosjes për persona të ndaluar nuk plotësohen çdoherë, përkatësisht nuk cekën dokumentet të cilët janë si shtojcë të dosjes, ndërkohë që ekziston tendencë për formimin e dosjeve kolektive për më tepër persona të ndaluar sipas lëndës së njëjtë. Përjashtim janë SPKP-të në të cilët janë evidentuar me rregull dokumentet të cilët i bashkëngjiten dosjes.

Gjatë vizitës së SPKP Çair në një nga dosjet kishte shënim zyrtar të përpiluar nga nëpunësi policor në të cilën cekej se nëse ka nevojë që personi të ndalohet më shumë se 24 orë duhet të transferohet në stacion tjetër policor. Edhe pse shënimi nuk ishte nënshkruar nga nëpunësi i autorizuar policor, ekipi i MPN i sugjeroi personit udhëheqës se është e palejueshme përpilimi i shënimit me përmbajtje të tillë sepse kjo shpie në veprime jopërkatëse dhe joadekuate të strukturave policore.

MPN-ja konstatoi se në pjesën më të madhe të SPKP-ve të vizituara shfrytëzohen dy formular të ndryshëm të procesverbaleve për udhëzimin dhe realizimin e të drejtave. Njëri procesverbal ekskluzivisht ka të bëjë me udhëzimin për të drejtën e mbrojtësit, por jo edhe për udhëzimin e realizimit të të drejtave tjera në stacionin policor. MPN-ja konsideron se MPB-ja duhet të jep sqarime dhe orientime shtesë në pjesën e shfrytëzimit të këtij procesverbal.

Në disa SPKP në Regjistrin për ngjarjet e ditës, si dhe në Regjistrin për persona të thirrur, arrestuar dhe të ndaluar, nuk është shënuar qartë se për cilën kategori të personave bëhet fjalë (personi a është thirrur, arrestuar ose ndaluar) prej çka më tej varet se cilat të drejta rezultojnë për personin në procedurën që pason.

Në numrin më të madh të SPKP-ve të vizituara është përdorur korrektori për ndryshimin e të dhënave, përkatësisht fshirjen e gabimeve nëpër dosjet e personave të ndaluar dhe në regjistrat e tjerë të policisë. MPN-ja konsideron se me praktikën e këtillë është e mundshme të bëhen keqpërdorime me të dhënat prandaj sugjeron që në asnjë rast të mos përdoret korrektori, por të dhënat e pasakta të nënvizohen me një vijë dhe të jenë të lexueshme. Në SP Prilep, kopja me indigo e procesverbalit për ndalim në disa lëndë dallohej nga origjinali. Në numrin më të madh të SPKP nuk mbahet rikapitullari mujor për numrin e personave të thirrur, arrestuar dhe ndaluar në regjistrin përkatës në mënyrën e përcaktuar me Procedurat standarde operative për ndalimin dhe veprimin me personat e ndaluar.

Sa i përket evidencës policore, si pozitive mund të theksohet praktika e SP Prilep ku janë përpiluar shënime të veçanta zyrtare për ndihmë e kërkuar mjekësore për realizimin e të drejtës për ushqim. Gjithashtu, edhe SP Tetovë përpilon shënim të veçantë zyrtar për ndihmën e kërkuar dhe të ofruar mjekësore për personin e ndaluar dhe shënim të veçantë zyrtar për realizimin e të drejtës për ushqim, ndërsa në SP Koçan në ambientet për ndalim, gjithashtu edhe në çdo dosje për person të ndaluar, ka listë për vizita nga nëpunësit policorë, gjë që vë në pah vizitën dhe mbikëqyrjen e shpeshtë të personave të ndaluar. SP Koçan dhe SP Kumanovë përpilojnë edhe shënim të veçantë zyrtar për ndihmën mjekësore që i jepet personit të ndaluar.

Regjistri për përdorimin e mjeteve të dhunshme mbahet në përputhje

me formularin e përcaktuar me aktin e Ministrisë së Punëve të Brendshme. Megjithatë, MPN-ja konstatoi evidentimin jo në kohë të të dhënave në këtë regjistër dhe përpilimin e pa azhurnuar të raportit për vlerësimin e bazës, arsytimit dhe rregullshmërisë së përdorimit të mjeteve të dhunshme nga ana e organit udhëheqës. MPN-ja me zgjedhje të rastit realizoi këqyrje dhe kontroll në më tepër lëndë individuale nga ky regjistër dhe konstatoi se në numrin më të madh të rasteve bëhet fjalë për përdorimin e mjeteve të përcaktuara të dhunës (forcë fizike me levë në dorë të majtë ose dorë të djathtë, pranga si mjet për lidhje, ndërsa në disa raste edhe shufër gome). MPN-ja konsideron se edhe në rastet, ku ekziston vlerësim për bazë dhe arsye për përdorimin e mjeteve të dhunës, ajo është e njëanshme dhe bazohet ekskluzivisht në raportet e dërguara nga personi i autorizuar zyrtar, i cili ka përdorur mjete të dhunës, pa u marrë parasysh qëndrimi ose mendimi i palës tjetër, përkatësisht personit ndaj të cilit janë përdorur këto mjete.

B. INSTITUCIONET NDËSHKUESE-KORREKTUESE DHE EDUKUESE-KORREKTUESE

Në vitin 2011 Mekanizmi Parandalues Nacional vizitoi 3 burgje dhe 1 ent edukues-korrektues. Vizitat u realizuan në: Burgun Shkup, Burgun Gjevgjeli, Burgun Ohër dhe Entin Edukues-Korrektues Tetovë (përkohësisht i vendosur në objektin e Burgut Veles).

Nga katër vizitat, njëra ishte e paralajmëruar dhe u realizua në periudhë prej tri ditësh, ndërsa vizitat e tjera ishin të paparalajmëruara. Gjatë këqyrjes në burgje u përfshinë edhe repartet e burgjeve si dhe ato të paraburgimit, ndërsa në Entin Edukues-Korrigjues u zbatua këqyrje në Repartin e Hapur dhe në Repartin për Mbikëqyrje të Përforcuar. Në INK dhe EEK Mekanizmi Parandalues Nacional hasi në bashkëpunim të plotë tek drejtoritë, me ç'rast realizoi këqyrje papengesë në të gjitha vendet sipas zgjedhjes së tyre dhe zhvilloi biseda konfidenciale me personat e burgosur, të paraburgosur dhe personat e përkujdesur.

Kushtet materiale

Reparti i pranimit

Burgu Shkup nuk ka në dispozicion repart të veçantë për personat e sapo pranuar. Në momentin e vizitës u vërejt se me vetiniciativë dhe me mjete vetjake ka filluar ndërtimin e objektit i cili duhet të jetë në funksion të repartit të pranimit. Për shkak të mospasjes së repartit të veçantë për pranim, per-

sonat vendosen në Repartin e Mbyllur dhe në njërin nga dhomat në pjesën përdhese (XA-5). Shërbimi i sigurimit sqaroi se në atë ambient vendosen personat të cilët gjenden në repartin e pranimit, por të punësuarit e Sektorit për risocializim vunë në pah se dhoma XA-5 nuk është vetëm repart klasik i pranimit, por se aty vendosen edhe "rastet problematike" për të cilët nevojitet izolimi nga të burgosurit e tjerë.

Mosekzistimi i repartit të veçantë për pranim dhe vendosja e personave të sapo pranuar në Repartin e Mbyllur shpie në çrregullimin e procesit të pranimit dhe adaptimit të personave, me ç'rast u ekspozohen shkallës së lartë të infektimit kriminologjik.

Kapacitetet e vendosjes në Burgun Gjevgjeli në Repartin e Pranimit i plotësojnë standardet e vendosjes së personave të privuar nga liria.

Dhomat dhe nyjat sanitare janë në rregull dhe të pastra, megjithatë në dhomën e parë ekziston mundësia për mbipopullim në qoftë se në të njëjtën kohë vendosen 6 persona (janë vendosur 6 krevate).

Burgu Ohër ka Repart të ndarë pranimi, i cili gjendet në pjesën e Repartit të Paraburgimit por, gjatë këqyrjes, ekipi i MPN-së nuk vërejtë ambiente të veçanta për pranimin e personave.

Reparti i Pranimit në Entin Edukues-Korrektues Tetovë nuk është i ndarë nga repartet e tjerë dhe është i vendosur në një dhomë gjumi me kapacitet prej tre krevatesh. Gjatë këqyrjes në Repartin e Pranimit, ekipi i MPN-së konstatoi se ambienti nuk është i ngrohur mjaftueshëm dhe se ka shkuar edhe pse trupat ngrohës janë vendosur në mënyrë adekuate (radiatorët dhe soba me dru). Por, për shkak të buxhetit të shkurtuar dhe sasisë së pamjaftueshme të mazutit, ngrohja bëhet vetëm me dru, ndërsa kujdesi për sobën është nën kontrollin e mbikëqyrësit.

Reparti i Hapur

Për kapacitetet e vendosjes në Repartin e Hapur të Burgut Shkup u konstatua se ai i përmbush standardet minimale për vendosjen e personave të privuar nga liria. Dhomat e rinovuara për vendosje kolektive duhet të jenë shembull pozitiv gjatë zbatimit të aktiviteteve për rinovimin dhe përmirësimin e kushteve në dy repartet tjerë për vendosjen e personave të dënuar në këtë burg.

Në Repartin e Hapur të Entit Edukues-Korrektues, ambientet e vendosjes i kënaqin pjesërisht kushtet minimale sa i përket vendosjes, sepse krevatat, dyshekët dhe mobilet janë të vjetra, ndërsa ngrohja dhe izolimi ngrohës nuk kënaqin. Nyjat sanitare janë në gjendje tejet të keqe, dushet janë krejtësisht të prishur, ndërsa nëpër toaleta nuk ka ujë të ngrohtë. Në kushte të këntilla të miturit me vështirësi e mirëmbajnë higjienën personale.

Reparti Gjysmë i Hapur

Në Burgun Shkup u konstatua mbipopullim në Repartin Gjysmë të Hapur, një pjesë e kapaciteteve të vendosjes janë rinovuar dhe mirëmbahen në nivel të kënaqshëm, mirëpo pjesa më e madhe e dhomave nuk i përbushin kushtet themelore minimale për vendosje. Nyjat sanitare janë në gjendje jashtëzakonisht të keqe.

Në Burgun Gjevgjeli u vu re mbipopullimi në Repartin Gjysmë të Hapur me çka nuk janë plotësuar kushtet minimale në lidhje me madhësinë e ambientit për vendosje, sepse në dhoma jo më të mëdha se 20m² janë vendosur madje 10 persona, me çka nuk janë përbushur parakushtet vendase prej 9m³ për person, e as standardet e Komitetit për Parandalimin e Torturës (KPT) për 4m² për person.

Sa i përket mirëmbajtjes së higjienës, u vërejt se ajo ishte në nivel të kënaqshëm. Për higjienën kujdesen personat e dënuar të Repartit Gjysmë të Hapur. Të gjitha krevatet kanë shtroje e cila mirëmbahet në gjendje të mirë dhe u përgjigjet kushteve klimatike. Nëpër ambiente ka të instaluar trupa ngrohës, ventilimi është natyror, ndërsa dritaret janë rinovuar me çka izolimi është përmirësuar dukshëm. Nyjat sanitare në Repartin Gjysmë të Hapur janë në nivel të kënaqshëm, në gjendje të përdorshme, ndërsa pllakat dhe toaletet para do kohe janë rinovuar. Dushet janë në rregull dhe në gjendje të mirë, por rekomandohet edhe sanimi dhe mirëmbajtja e tyre e rregullt me qëllim të përbushjes së nevojave higjienike të personave të dënuar.

Gjatë këqyrjes në Repartin Gjysmë të Hapur në Burgun Ohër, ekipi i MPN-së konstatoi se ambientet janë pajisur në mënyrë solide, të gjithë personat e vendosur kanë krevate dhe dyshek, mund të shfrytëzojnë shtroje të tyre dhe t'i zbukurojnë muret me fotografi dhe simbole fetare dhe për këtë kanë leje nga Drejtoria e Burgut. Në lidhje me mirëmbajtjen e higjienës u vërejt nivel i kënaqshëm, ndërsa për këtë kujdesen vet personat e dënuar të Repartit Gjysmë të Hapur.

Reparti i Mbyllur

Gjatë vizitës së MPN-së, në vitin 2011, u vërejt se kushtet materiale nëpër repartet e mbyllur janë më të këqija prandaj, me vendosjen në kushte të tilla, personat e dënuar ndëshkohen në mënyrë plotësuese.

Në Burgun Shkup u konstatua mbipopullim në Repartin e Mbyllur dhe mosrespektim i ligjit për vendosjen e maksimum 5 vetave në një dhomë, e as minimumit ligjor prej 9m³ për person¹⁴, ndërsa njëherësh gjendja e toaleteve është tejet e keqe.

Ekipi i MPN-së realizoi këqyrje në dhomën për trajtim të mbyllur

¹⁴ Standardet e Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës përcaktojnë 4m² për person.

(dhomën e izolimit) në Burgun Gjevgjeli e cila, krahasuar me pjesën tjetër të kapaciteteve të vendosjes, është në gjendje më të pavolitshme. Në këtë dhomë mund të vendosen 6 persona, por në momentin e vizitës ishin vendosur dy persona me të cilët ekipi i MPN zhvilloi bisedë. Depërtimi i ndriçimit natyror është i kufizuar, ekzistojnë trupa për ngrohje (radiatorë) të cilët shfrytëzohen për ngrohje gjatë periudhës së dimrit, ndërsa ventilimi është natyror, por në momentin e vizitës ndihej se nuk ishte ajrosur.

Në Burgun Ohër, Reparti i Mbyllur është më dobët i pajisur krahasuar me Repartin Gjysmë të Hapur dhe vërehet mirëmbajtje më e dobët e higjienës (personat e dënuar informuan se ata janë të ngarkuar me mirëmbajtjen e higjienës). Gjatë këqyrjes, ekipi i MPN-së konstatoi se të gjithë personat e dënuar kanë krevate, në çdo dhomë janë vendosur aparate shtesë – televizorë, DVD dhe kompjuter (në një ambient kompjuteri nuk ishte në funksion). Tavolinat e punës dhe karriget janë të vjetra dhe të amortizuara.

Në Repartin për Ndikim të Përforcuar Riedukues (RNPR) në Entin Edukues-Korrektues nuk janë plotësuar parakushtet dhe standardet minimale elementare. Reparti nuk ka madhësi adekuate e as ndriçim dhe ventilim përkatës, ndërsa ambienti nuk ka orendi adekuate.

Në ambientin e njëjtë, në momentin e vizitës ishin vendosur 11 persona, prej të cilëve njëri nuk kishte as krevat e as shtroje adekuate, prandaj u konstatua se ai natën e kishte kaluar në dysheme para derës së dhomës.¹⁵ Ambienti për vendosje nuk ishte më i madhe se 20m² dhe në të përveç krevateve kishte tavolinë me kompjuter dhe tavolinë me televizor, si dhe ambient ndihmës për ruajtjen e sendeve personale të personave të vendosur. Në këtë ambient vërehej mbipopullim, gjë që ndikon negativisht dhe në mënyrë kundërproduktive në realizimin e qëllimeve të cilat duhet të arrihen me këtë masë edukuese. Dyshekët e të gjitha krevateve ishin të vjetër dhe të dëmtuar apo tërësisht të amortizuar, nuk ka dollapë të veçantë për ruajtjen e sendeve personale prandaj të njëjtat janë shpërndarë nëpër dysheme dhe në një ambient ndihmës. Depërtimi i ndriçimit natyror është i kufizuar, edhe pse ambienti ka dritare, por pozita e lokalit dhe mbipopullimi nuk mundësojnë nivel të kënaqshëm të ndriçimit natyror.

Ky Repart parashikohet edhe me nenin 64 të Rendit të shtëpisë të Entit Edukues-Korrektues i cili e rregullon materien për hapjen e procedurës disiplinore, me ç'rast për personin për të cilin është shqiptuar masa "vendosje në dhomë izolimi" deri në momentin e sigurimit të mendimit nga mjeku, në rast të dyshimit të bazuar për arratisje ose largim nga enti, i mituri mund të vendoset në Repartin e lartpërmendur. Koha e kaluar në Repartin për Ndikim të Përforcuar Riedukues nuk llogaritet si kohë e vuajtjes së ndëshkimit disiplinor. MPN-ja sugjeroi se në këtë mënyrë personi "dënohet" dyfish sepse dy herë izolohet nga personat e tjerë të vendosur në ent (herën e parë derisa vendo-

¹⁵ Ambienti nuk i plotëson Standardet e Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës të cilat përcaktojnë minimum 4m² për person në dhomat për vendosje, e as standardet vendase me të cilat parashikohen 9m² sipas LES.

set në RNPR deri në momentin e sigurimit të mendimit nga mjeku ose nëse ekziston dyshim i bazuar se do të ikë, ndërsa herën e dytë derisa ekzekutohet masa disiplinore dërgim në dhomë izolimi). Edukatori theksoi se në ambientin e njëjtë vendosen edhe të miturit të cilët dërgohen në Ent me shoqërim policor (të cilët nuk kanë shkuar vullnetarisht për ta ekzekutuar masën e entit), si dhe personat e mitur të cilëve tanimë u është shqiptuar masa e izolimit dhe këtu e vuajnë të njëjtën (vendosen në këtë dhomë për shkak të kushteve të këqija në ambientet të cilat dedikohen për masën disiplinore në dhomë izolimi).

Dhomat e izolimit

Johumane dhe skajshëm poshtëruese u vlerësuan kushtet e vendosjes në dhomat e izolimit në INK dhe EEK të cilat u vizituan nga Mekanizmi Parandalues Nacional në vitin 2011.

Në Burgun Shkup dhomat e izolimit janë të parregulluara, higjiena është në nivel të ulët dhe të njëjtat shfrytëzohen jashtë standardeve, sepse personat, në mungesë të krevateve, detyrohen të flenë nëpër dyshekë. Dhomat e izolimit në Burgun Gjevgjeli nuk kanë ndriçim të mjaftueshëm natyror, me ç'rast në mënyrë shtesë shfrytëzohet ndriçimi artificial. Dhomat e izolimit janë të pa ajrosura dhe nuk kanë ventilim të mjaftueshëm. Vërehet se mirëmbajtja e ambienteve është e dobët dhe jo e rregullt, krahasuar me pjesën tjetër të vendosjes në këtë Burg.

Në Burgun Ohër, sa u përket dhomave të izolimit, u konstatua: 1) mosplotësim i standardeve minimale për madhësinë e ambientit për qëndrimin e personit, 2) mosekzistim i trupave për ngrohje në dhomë, 3) mospasje të nyjës së veçantë sanitare, 4) mospasje të ndriçimit të mjaftueshëm të dritës natyrore dhe artificiale, 5) mospasje të depërtimit të dritës së mjaftueshme të ajrit dhe ventilimit të ambienteve, si dhe 6) mospasje të sistemit për thirrje dhe alarm.

Për shkak të kushteve të këtilla të cilat ekzistojnë në këto ambiente, MPN-ja konstatoi se mund vijë deri te rrezikimi i shëndetit fizik dhe psikik i të miturve ose personave më të rinj të moshës madhore, prandaj rekomandoi që të njëjtit të mos shfrytëzohen. Në pikën 67 të Rregullave të Kombeve të Bashkuara për Mbrojtjen e të Miturve të Privuar nga Liria ceket: "...masat disiplinore të cilat përmbajnë trajtim brutal, jonjerëzor ose nënçmues duhet të ndalohen rreptësisht, ndërsa këtu përfshihet edhe vendosja në dhomë izolimi ose çdo formë tjetër e ndëshkimit me çka mund të vihet në pikëpyetje shëndeti fizik dhe mendor i personave të mitur". Njëherësh u konstatua se gjendja e dhomave të izolimit në burgun për të mitur nuk i plotëson as kushtet e përcaktuara me Ligjin për ekzekutimin e sanksioneve.

Përkatësisht, në nenin 181, paragrafin 2 ceket se "Ambienti në të cilin ekzekutohet dënimi disiplinor vendosje në dhomë izolimi doemos duhet të ketë madhësi prej më së paku 9m2, të ketë ndriçim natyror, të ketë nyje sani-

tare, ujë për pije, krevat me shtroje si dhe të jetë i ngrohur".

Gjatë këqyrjes u konstatua se dhomat e izolimit në EEK Tetovë nuk i plotësojnë standardet minimale ndërkombëtare dhe vendase, ndërsa vendosja në to mund të konsiderohet si trajtim johuman dhe poshtëruese me personat e mitur dhe të rinjtë e moshës madhore. Prandaj, MPN-ja rekomandoi të bëhen ndryshime përkatëse ligjore me qëllim të abrogimit të dënimit disiplinor vendosje në dhomë izolimi për person të mitur.

Repartet e paraburgimit

Në Burgun Shkup pjesa e paraburgimit përfshinë krahët e vjetër dhe të rinj. Krahët e vjetër të paraburgimit janë nën standardet minimale për vendosjen e personave të paraburgosur, ndërsa tek krahët e ri të paraburgimit vërehen dëmtime të inventarit dhe mureve. Zilet e instaluar për alarm nuk funksionojnë në të gjitha ambientet – diku janë dëmtuar dhe thyer nga personat e paraburgosur, ndërsa në ambiente tjera janë hequr me qëllim sepse, sipas informatave të shërbimeve, personat e paraburgosur shpeshherë i kanë shfrytëzuar si ambiente për fshehjen e sendeve të ndaluara (celularë, karrikuet etj.).

Gjatë vizitës së Burgut Gjevgjeli, ekipi i MPN-së realizoi këqyrje në njërin nga ambientet e Repartit të Paraburgimit në të cilin, në momentin e realizimit të vizitës, ishte vendosur një person i paraburgosur – shtetas i huaj. Ambienti i përmbush standardet ndërkombëtare sa i përket madhësisë, mirëpo ka depërtim të dobët të ndriçimit natyror, nuk ka ventilim, prandaj dhe është i pa ajrosur, ndërkaq gjendja me nyjat sanitare nuk është në nivel të kënaqshëm.

Në Burgun Ohër pjesa e paraburgimit është e rinovuar, në çdo dhomë ka dritare të reja dhe ndriçimi natyror depërton nga dritaret të cilat hapen nga ana e korridorit. Nëpër dhoma ka nyje të veçanta sanitare të cilat janë rinovuar, aty ka guacë toaleti dhe lavaman të cilët pjesërisht fizikisht janë të ndarë nga pjesa tjetër e ambientit. Në ambiente ka tavolinë, por nuk ka karige, prandaj të paraburgosurit ushqimin e konsumojnë të ulur në krevat.

Sikurse edhe në pjesën e të dënuarve, ashtu edhe në pjesën e paraburgimit të Burgut është vërejtur ngrohje e dobët e ambienteve. Në krevat ka dyshek, shtroje dhe batanije për secilin person të cilët duken në rregull dhe të pastër, mirëpo është evidente mirëmbajtja jo me rregull e ambienteve si dhe muret e pa bojatisur dhe të dëmtuar.

Ambientet tjera

Gjatë vizitës së burgjeve dhe të Entit Edukues-Korrektues, MPN-ja vëmendje të veçantë u kushtoi dhomave të ambulancave, kuzhinave dhe men-save, dhomave për takime, dhomave për kontroll, si dhe ambienteve tjera në të cilat qëndrojnë personat e privuar nga liria. Me këtë rast u konstatua se në këto burgje nuk ekzistojnë ambiente të dedikuara ekskluzivisht për kontrollin dhe ekzaminimin e personit të dënuar ose paraburgosur, prandaj shpeshherë kontrolli kryhet në ambiente të improvizuara ose nëpër korridorët para hyrjes në institucione.

Ambulanca

Në Burgun Shkup ka dy ambulanca të cilat janë në gjendje të mirë. Njëra është ndërtuar e re, ndërsa tjetra është rinovuar tërësisht. Inventari dhe pajisjet mjekësore janë të reja, ambientet janë të pastër dhe të mirëmbajtur, si dhe plotësisht u përgjigjen nevojave për të cilat janë dedikuar. Sipas mjekëve, në ambulanca mungon aparati EKG dhe furnizimi i mjaftueshëm me medikamente dhe alkool.

Gjatë vizitës së Burgut Ohër, ekipi i MPN-së realizoi këqyrje në ambulancën e burgut, me ç'rast konstatoi se ambienti është pjesërisht i amortizuar, i vjetër dhe me pajisje të pamjaftueshme. Në ambulancë ka një krevat, tavolinë të vjetër pune, dy karrige/kolltukë, si dhe dy dollapë për pajisjen mjekësore. Nga pajisja mjekësore në ambulancë ruhen: doreza, aparati për matjen e tensionit, aparati për sterilizim dhe pajisjet elementare mjekësore. Ambienti ka lagështi të madhe e cila vihet re nga muret.

Gjatë këqyrjes në EEK Tetovë, ekipi i MPN-së konstatoi se ambienti është i pastër, i thatë, i mirëmbajtur dhe u përgjigjet nevojave për të cilin është dedikuar. Në këtë ambient ka tre krevate, medikamente të cilat ruhen në dollap, ndërsa kartonët e shëndetësisë ruhen të mbyllur në tavolinën e punës. Sipas Ligjit për të drejtat e të miturit, në rastet kur aplikohet masa edukuese mund të shqiptohet edhe masa e sigurisë – mjekim i detyrueshëm i alkoolikëve dhe përdoruesve të mjeteve narkotike¹⁶. Mjekimi i domosdoshëm parashikohet në repartin e specializuar të institucionit, por në këtë institucion për momentin nuk ekzistojnë kushte për ndërtimin e këtij lloji të repartit të specializuar.

Në Burgun Gjevgjeli ambulanca e burgut është e pastër, e thatë dhe e mirëmbajtur, si dhe u përgjigjet nevojave për të cilën është dedikuar. Ambulanca është e pajisur me barnatore të posaçme, në të cilën ruhen dhe magazinohen medikamentet, mirëpo nuk ka dollap të veçantë për ruajtjen e dosjeve (kartonëve) shëndetësore. Në këtë mënyrë vihet në pikëpyetje konfidencialiteti i të dhënave që i përmbajnë kartonët, si dhe i personat të cilëve u mundësohet qasja në to.

Kuzhina dhe mensa

Nëpër burgje mund të vërehet nivel i kënaqshëm i higjienës nëpër kuzhina, ku në mënyrë adekuate është theksuar lista e ushqimeve, e aprovuar nga mjeku dhe drejtori i burgut.

Në EEK Tetovë, ekipi i MPN-së i kontrolloi kushtet në mensë dhe në kuzhinë ku gatuhet ushqimi për të gjithë personat e mitur. Higjiena është në nivel të kënaqshëm, ndërsa inventari, kazanët dhe pajisjet tjera, në të cilat gatuhet ushqimi, mirëmbahen me rregull dhe janë të përdorshëm. Gjatë këqyrjes në mensë u vu re ngrohja e pamjaftueshme, tavolinat dhe karriget e vjetra, të cilat nuk janë fiksuar për dyshemeje, me çka paraqesin rrezik të mundshëm për sigurinë e personave të mitur dhe të punësuarit.

Në veçanti shqetëson mënyra e konsumimit të racioneve nga ana e personave të vendosur në RNPR (Reparti për Ndikim të Përfortuar Riedukues). Ekipi i MPN-së vuri në pah se të miturit e vendosur në këtë repart racionet e tyre nuk i marrin në mesë, por në korridor (i cili është në afërsi të drejtpërdrejt me dhomën në të cilën janë të vendosur), ku është vendosur një tavolinë dhe disa karrige. Gjatë vizitës, MPN-ja i hasi duke ngrënë drekë të miturit, me ç'rast u konstatua se nuk ka numër të mjaftueshëm të karrigeve, e as qasje adekuate deri tek tavolina për ngrënie për të gjithë personat e vendosur në këtë Repart. Njëherësh konstatoi se mënyra e marrjes së racionit në korridor, si ambient i improvizuar, është johumane, me ç'rast duhet që personat e vendosur në RNPR ushqimin ta marrin në mensën e pajisur në mënyrë adekuate.

Punëtoritë

Në Burgun Shkup u vizituan dy punëtoritë: zdrukthëtaria dhe bravan-dreqësia. Në momentin e vizitës, personat e dënuar nuk ishin të angazhuar me punë për shkak të mungesës së instruktorit i cili shfrytëzonte pushimin vjetor. Punëtoritë janë të vendosura në ndërtesa të vjetra të parinovuara, pa ventilim adekuat (ventilimi bëhet përmes dyerve dhe dritareve të hapura), pa trupa të veçantë për ngrohje (shfrytëzohen dy soba me dru). Në të dy punëtoritë, në vende të dukshme është theksuar urdhri nga Drejtoria e Burgut për masat mbrojtëse gjatë punës, ndërkaq gjatë bisedës, të dënuarit e punësuar thanë se kur angazhohen me punë marrin pajisje përkatëse.

Në Burgun Ohër ekziston punëtori për përpunimin e letrës higjienike, e cila gjatë kohës së vizitës nuk ishte në funksion¹⁷. Në Burgun Gjevgjeli puna e personave të dënuar organizohet në rrethin e institucionit dhe njësinë ekonomike "Toplik 2011", ndërsa të angazhuar me punë janë edhe personat e Repartit Gjysmë të Hapur.

Ambientet tjera

Në Burgun Shkup ekzistojnë shëtitore për personat e dënuar dhe të paraburgosur. Në përbërje të pjesës së Paraburgimit ka gjithsej 8 shëtitore

¹⁶ Neni 8 i Ligjit për drejtësi të të miturve ("Gazeta Zyrtare e RM"-së, nr. 87/2007)

¹⁷ Konform informatës së marrë nga shërbimet e burgut

për personat e paraburgosur. Ekipi i MPN-së realizoi këqyrje në njërin nga shëtitoret (shëtitoren B) dhe konstatoi se madhësia e saj është e kënaqshme dhe se e njëjta disponon edhe me sipërfaqe të gjelbër, nuk ka mjete për pushim (stol, karrige dhe ngjashëm), ndërkohë që është e mbuluar vetëm një pjesë e vogël (në vazhdim të konstruksionit të ndërtesës), me çka pjesërisht mundësohet shëtitja kur kushtet klimatike janë të këqija. Në Burgun Gjevgjeli hapësira për shëtitje në ambient të hapur, për personat e vendosur në repartin Gjysmë të Hapur, siguron mundësi për shëtitje dhe aktivitete sportive (basketboll) në natyrë, mirëpo nuk ka pjesë të mbuluar e cila do të mundësonte shëtitje pa pengesë jashtë nga ndërtesa në rastet kur kushtet klimatike janë të këqija.

Në Burgun Ohër shëtitoret siguron mundësi për shëtitje në natyrë dhe aktivitete sportive për personat e vendosur në Repartin Gjysmë të Hapur, mirëpo nuk ka pjesë të mbuluar e cila do t'u mundësonte shëtitje papengesë gjatë kushteve të këqija klimatike.

Në shëtitoren për personat e dënuar ka vegla për ushtrim. Problemi më i madh, jo vetëm për këndin e lojërave por edhe për burgun në përgjithësi, është vendndodhja e tij. Burgu gjendet në mes të ndërtesave të banimit prandaj, me çdo dalje ose lëvizje e personave të dënuar në fushën e sportit (të miturit ose personat e rinj të moshës madhore), ata u ekspozohen shikimeve të drejtpërdrejta të personave tjerë, gjë që mund të ketë efekt përcmues për personat e vendosur në Burg dhe në këtë mënyrë të cenohen të drejtat e tyre të garantuara të privatësisë.

Hapësira për shëtitje në natyrë për personat e vendosur në Repartin për trajtim të përforcuar (RNPR), në Entin Edukues-Korrektues, ka madhësinë e nevojshme, siguron mundësi për shëtitje në natyrë dhe për aktivitete rekreative, por nuk ka pjesë të mbuluar e cila do të mundësonte shëtitje papengesë në natyrë në kushte klimatike të këqija. Rrezik potencial për të përkujdesurit është dalja e parrethuar kah shëtitoret, shkallët e së cilët nuk kanë gardh mbrojtës adekuat dhe lehtësisht mund të ndodhin lëndime fizike.

Të drejtat e personave të privuar nga liria

Mbrojtja shëndetësore

Në Burgun Shkup mbrojtjen shëndetësore e kryejnë 2 mjekë dhe 2 infermiere, prej të cilëve njëri ekip punon me personat e dënuar, të cilët vuajnë dënim me burgim, ndërsa ekipi tjetër punon me personat të cilëve u është përcaktuar masa e paraburgimit. Gjatë kontrolleve mjekësor gjithmonë është prezent personi zyrtar i cili, varësisht nga vlerësimi i mjekut, mund të jetë i pranishëm gjatë kontrollit. Prezenca e këtillë bëhet me qëllim të garantimit të sigurisë.

Në përputhje me Udhëzuesin e Organizatës Botërore të Shëndetësisë¹⁸ një nga standardet themelore të mbrojtjes shëndetësore përcakton: "personat, të cilët janë në burg i kanë të drejtat e njëjta të mbrojtjes shëndetësore sikurse edhe çdo person tjetër. Personeli mjekësor duhet të veprojë me personat e dënuar sikur me pacientë, e jo si me të burgosur", prandaj MPN-ja konsideron është e nevojshme që kontrollet mjekësore të kryhen pa prezencën e personave zyrtarë.

Gjatë vizitës në Burgun Shkup, MPN vërtetoi mangësi plotësuese për të cilat dha rekomandime adekuate deri te sektori për mbrojtje shëndetësore. MPN konsideron se evidenca e përgjithshme mjekësore, duke përfshirë këtu dokumentacionin e përgjithshëm mjekësor raportet dhe mendimet specialitike duhet të jenë gjithmonë në atë institucion në të cilën personi është duke vuajtur dënimin me burgim apo masën e paraburgimit. Në Burgun Shkup nuk zbatohen vizita ditore ndaj personave të cilët janë duke mbajtur masën disiplinore vendosje në dhomë izolimi, që është në kundërshtim me detyrimet të cilat dalin nga neni.181 paragrafi.4 nga Ligji i Sanksioneve Ekzekutive, dhe gjithashtu MPN vuri në dukje nevojën e ushqimit të veçantë për personat që vuajnë nga diabeti- nevojë për kontroll të zgjeruar ndaj kësaj mase sepse në kohën e vizitës mënyrë të veçantë të ushqimit pranonin vetëm ato persona me diabet të cilët pranonin insulin. Ekipi i MPN konsideron se mënyra e veçantë e ushqimit është e domosdoshme për të gjitha kategoritë e personave që vuajnë nga kjo sëmundje, pavarësisht nga trajtimi mjekësor që ata marrin.

Në Burgun Gjevgjeli nuk ka mjek të punësuar, por i njëjti angazhohet me kontratë në vepër nga praktika e përgjithshme e Qendrës Shëndetësore në Gjevgjeli, i cili në çdo 3-4 ditë (jo më shpesh se dy herë në javë) vjen në Burg dhe kryen kontrolle të rregullta të personave të dënuar. Sistemi i kontrolleve është vendosur dhe organizuar në atë mënyrë që personat lajmërohen tek zyrtarët e burgut, dhe konform listës së përpiluar, kontrollet realizohen në ditën kur vjen mjeku. Në Burg gjatë natës nuk ka kujdestari të shërbimit mjekësor, ndërsa sipas nevojës për intervenim urgjent thirret Ndihma e shpejtë. Gjatë bisedës me disa nga të punësuarit në Sektorin e Sigurisë, MPN-ja u informua se ata janë të trajnuar në mënyrë përkatëse për t'u ofruar të lënduarve ndihmë të parë derisa të arrijë ndihma përkatëse mjekësore.

¹⁸ Health in prison - A WHO guide to the essentials in prison health

Në Burgun Gjevgjeli qasje në dokumentacionin mjekësor ka edhe Sektori për Siguri. Qasje në dosjet mjekësore duhet të ketë vetëm mjeku ose person tjetër mjekësor, i cili është i angazhuar në Burg, për shkak se nevojitet vendosja e marrëdhënies midis mjekut dhe pacientit. Në Rekomandimin nr. 98, në pjesën e aspekteve etike dhe organizative të mbrojtjes shëndetësore në burg të Këshillit të Evropës¹⁹, parashikohet konfidencialiteti i të dhënave të pacientëve të cilët janë të vendosur në burg dhe vendosja e standardeve të pavarësisë profesionale, me çka do të sigurohet mbrojtje e njëjtë shëndetësore sikurse ajo që është në komunitet. Po ashtu edhe në Rregullat Evropiane të Burgjeve²⁰, në pikën 42.3, si detyrë e mjekëve theksohet konfidencialiteti i marrëdhënies dhe veprimi konform rregullave të etikës mjekësore gjatë kontrollit të personave të dënuar.

Në Burgun Gjevgjeli u konstatua se mjeku nuk e kryen çdoherë kontrollin e personit përpara ekzekutimit të masës "vendosje në izolim" e që është bazë ligjore. Të dënuarit, të cilët kanë qenë në izolim, potencuan se kontrolli i parë mbi bazë të të cilit jepet mendimi për vendosjen në izolim është formal, ndërsa ditëve tjera, përkatësisht derisa qëndrojnë në izolim mjeku nuk bën vizitë, siç parashikohet me Ligjin për ekzekutimin e sanksioneve. Në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe vendase²¹, para ekzekutimit të dënimit disiplinor "vendosje në izolim" duhet të sigurohet mendimi nga mjeku për gjendjen shëndetësore të personit të dënuar. Situata e kundërt është konstatuar nga këqyrja në kartonët mjekësorë dhe gjatë bisedave me personat të cilët në momentin e vizitës e vuanin dënimit disiplinor me izolim. Edhe gjatë këqyrjes së dosjeve profesionale të personave të cilët ishin vendosur në izolim u konstatua se aktvendimi, me të cilin shqiptohet kjo masë disiplinore, nuk mbështetet në mendimin e mjekut, e që përcaktohet me dispozitën ligjore në pjesën e ekzekutimit të sanksioneve. Personat në dhomat e izolimit vetëm informohen se nuk ekziston vizitë e përditshme e mjekut gjatë kohës derisa janë në izolim, siç parashikohet me Ligjin për ekzekutimin e sanksioneve.

Në Burgun Ohër nuk ka mjek të punësuar e as infermiere në marrëdhënie të rregullt pune, por në marrëveshje me qendrën lokale mjekësore, angazhohet mjeku i cili një herë në javë (çdo të hënë) e viziton Burgun dhe bën kontrollin e personave të dënuar dhe të paraburgosur. Gjithashtu, personi i angazhuar me profesion është psikiatër, kështu që në mënyrë plotësuese e mbulon edhe domenin e mbrojtjes së shëndetit mendor. Në ambulancë mjeku udhëheq librin për kontrollet dhe kartonët shëndetësor për personat e dënuar dhe të paraburgosur, ndërkaq terapinë mjekësore të caktuar nga mjeku e shpërndan Shërbimi për Sigurim. Shërbimi për Sigurim ka qasje në kartonët mjekësor me çka shkelet parimi i konfidencialitetit ndërmjet mjekut dhe pacientit.

¹⁹ Recommendation No R (98) 7 concerning the ethical and organizational aspects of health care in prison – Council of Europe – Committee of ministers adopted on 8 April 1998, at the 627 meeting of the Deputies.

²⁰ Të miratuara nga Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës, më datë 11.01.2006

²¹ Neni 179 f. 4 nga Ligji për ekzekutimin e sanksioneve ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 02/2006)

Në burgun për të mitur, gjatë kontrollit të disa kartonëve mjekësorë, u konstatua se gjatë pranimit të personit të dënuar kryhet kontrolli, se janë bërë analiza të gjakut me qëllim që të konstatohet nëse personi vuan nga Hepatiti B dhe janë evidentuar të gjitha kontrollet e specialistit të realizuara për personin e mitur.

Në EEK Tetovë ka të punësuar një mjek i cili është përfshirë edhe në mbikëqyrjen e ushqimit i cili u shpërndahet të përkujdesurve në Ent dhe udhëheq librin e kontrolleve, si dhe kartonët shëndetësorë për çdo person. Gjatë kontrollit të disa kartonëve mjekësorë u konstatua se gjatë pranimit të personit të mitur kryhet kontrolli, bëhet analiza e gjakut me qëllim të ekzaminimit nëse personi vuan nga Hepatiti B dhe evidentohen të gjitha kontrollet e specialistit, të realizuara për personin e mitur. Mjeku informoi se kontrolli bëhet pa prezencën e të punësuarve të Shërbimit të Sigurimit, ndërsa me qëllim të parandalimit të sëmundjeve ngjitëse kontrollet sistematike bëhen në çdo gjashtë muaj.

Meqë në EEK mjekët punon në turne prej 24 orë, të cilët ndërrohen në çdo 4 ditë, u parashtrua pyetja për vizitën e përditshme të personave të cilëve u është shqiptuar masa disiplinore vendosje në dhomë izolimi. Sipas mjekut, nëse në dhomë izolimi ka "të mitur problematik", ai i viziton çdo ditë, ndërsa mbikëqyrjen e përditshme mbi personat e tjerë, të cilët e vuajnë masën disiplinore në dhomë izolimi, e zbatojnë shërbimet. Ekipi i MPN-së sugjeroi se është i nevojshëm angazhim i vazhdueshëm i personit mjekësor ose mjekut i cili për çdo ditë do të kujdesej për shëndetin dhe gjendjen e personave të mitur.

E drejta për arsim

Në përgjithësi, sa u përket burgjeve, e drejta e arsimit nuk realizohet ashtu siç parashikohet me rregullat ligjore, duke e pasur parasysh arsimin e obliguar fillor dhe të mesëm. Në veçanti shqetëson fakti se procesi arsimor nuk zbatohet as në burgun për të mitur e as në Entin Edukues-Korrektes.

Nëse ndiqen Rregullat Evropiane të Burgjeve, secili burg duhet të bëjë përpjekje që personave të dënuar t'u mundësojë qasje në programet arsimore, ndërkaq prioritet kanë të dënuarit të cilët janë analfabet ose të cilët nuk kanë arsim fillor ose profesional (vokacion).

E drejta për punë

Në burgjet, të cilët u vizituan nga MPN-ja në vitin 2011, u konstatua angazhim i pjesshëm me punë i personave të privuar nga liria. Së këtejmi u vërejt se nuk ekziston angazhim me punë i personave të dënuar në repartet e mbyllur (Burgu Shkup dhe Burgu Gjevgjeli), si dhe në repartet e paraburgimit.

Për shkak të numrit të pamjaftueshëm të instruktorëve, në Burgun Shkup personat e angazhuar me punë në punëtorinë e zdrakthëtarisë dhe bravandregësisë nuk kanë mundësi që vazhdimisht dhe pa ndërprerje t'i kryejnë aktivitetet e punës (gjatë vizitës së ekipit të MPN-së instruktorët ishin në pushim, ndërsa të dënuarit nuk ishin angazhuar me punë).

Në Burgun Gjevgjeli personat e dënuar të vendosur në Repartin Gjysmë të Hapur, në përputhje me normat ligjore dhe të drejtën që u garantohet, në mënyrë adekuate janë shpërndarë nëpër vendet e punës në rrethin e institucionit ndëshkues-korrektues, ndërsa një pjesë (7 persona të dënuar, sipas përgjigjes së dhënë në pyetësor të cilin MPN-ja e dërgoi Burgut) janë shpërndarë nëpër vende pune jashtë rrethit të Burgut.

Në momentin e vizitës së Burgut Ohër nga 21 persona të dënuar, 9 ishin angazhuar jashtë institucionit, ndërsa 5 ishin angazhuar për nevojat brenda Burgut (gjithsej 14 të angazhuar me punë), që është mbi 50% e personave të angazhuar me punë në burgun e të miturve. Ekipi i MPN-së e përshëndeti këtë gjendje të angazhimit me punë të personave në burgun për të mitur dhe mbështet mbajtjen e mëtutjeshme të këtij trendi sepse angazhimi me punë paraqet faktor të rëndësishëm, si në aspekt të risocializimit ashtu edhe në aspekt të riintegritimit në shoqëri.

Gjatë vizitës së EEK një numër i caktuar i personave ishin angazhuar për kryerjen e punëve konkrete, më së shumti në kuzhinë dhe mirëmbajtjen e higjienës. Në Ent janë të punësuar 6 instruktorë, në të ekzistojnë veglat e nevojshme për zbatimin e angazhimit me punë, por nuk ka lokale adekuate (punëtori) ku do të mund të zbatohet aktiviteti i punës²². Instruktorët u ligjëronin të përkujdesurve pjesën teorike, mirëpo nuk kishin mundësi ta zbatonin pjesën praktike. Ekipi i MPN-së konsideron se gjendja e këtillë është shqetësuese dhe nuk ndikon pozitivisht në kontekst të arsimit dhe edukimit të personave të vendosur në këtë institucion.

E drejta për qëndrim dhe rekreacion në ambient të hapur

Personat e paraburgosur, të vendosur në Burgun Shkup, u ankuan se u kufizohet e drejta e shëtitjeve në ambient të hapur sipas terminit të përcaktuar prej dy orësh. Si kufizim real në praktikë paraqitet dispozita ligjore e cila parashikon që të mos vijnë në kontakt ose të vendosen bashkë personat të cilët janë të dyshuar ose të akuzuar se kanë marrë pjesë në kryerjen e veprës së njëjtë penale, gjë që në mënyrë shtesë e vështirëson realizimin e kësaj të drejte. Sidoqoftë, një pjesë e madhe e personave të intervistuar konsiderojnë se kjo e drejtë e tyre zbatohet në mënyrë joadekuate dhe një pjesë e tyre u ankuan se u kufizohet koha, vetëm në një orë ose në një orë e gjysmë, ndërsa disa të tjerë u ankuan për pjesën e ditës kur dalin në shëtitje (shumë herët në mëngjes).

²² Konform informatës së marrë nga të punësuarit e EEK

Edhe në Burgun Gjevgjeli ekipit të MPN-së iu ankuan personat e Repartit Gjysmë të Hapur në lidhje me madhësinë e fushës për rekreacion sportiv, si dhe mosekzistimit të palestrës së brendshme, ndërsa ankesat e personave të Repartit të Mbyllur ishin në kontekst të kohëzgjatjes së shëtitjeve ditore dhe qarkullimit të kufizuar në kuadër të dhomës së izolimit ku janë vendosur. Sa i përket kohës së shëtitjes dhe qëndrimit në ambient të hapur të personave të Repartit Gjysmë të Hapur, ekipi i MPN-së konstatoi se pjesën më të madhe të ditës e kalojnë jashtë, në ambient të hapur, varësisht nga kushtet klimatike, ndërsa për personat e Repartit të Mbyllur koha është e kufizuar sipas minimumit ligjor prej dy orësh²³. Gjithashtu, kjo e drejtë kufizohet në minimumin ligjor prej dy orësh edhe për personat e paraburgosur, të cilët të drejtën e shëtitjes e realizojnë në shëtitoren me dimensione të vogla, të rrethuar me mure të larta, pa stole për pushim dhe pa pjesë të mbuluar, e cila do të mundësonte shëtitje edhe në kushte të këqija klimatike.

Në Burgun Ohër personat e dënuar të Repartit të Mbyllur dhe Gjysmë të Mbyllur pohuan se u mundësohet qëndrimi në ambient të hapur, si dhe pushimi, në përputhje me rregullat ligjore dhe rendin e ditës së institucionit. Ekipi i MPN-së konstatoi se pjesa më e madhe e personave të dënuar lëvizin lirisht në shëtitore, ndërsa një pjesë e tyre janë të përfshirë edhe në aktivitete sportive.

Personat e paraburgosur pohuan se u mundësohet e drejta ligjore për shëtitje prej 2 orësh në ditë. Të drejtën e qëndrimit në ambient të hapur e shfrytëzojnë në shëtitoren e posaçme për persona të paraburgosur në të cilën njëra pjesë ishte rrethuar dhe e mbrojtur nga moti i keq.

Të përkujdesurit në Repartin e Pranimit dhe Repartin e Hapur të EEK Tetovë, pohuan se u mundësohet e drejta e qëndrimit në ambient të hapur, si dhe e drejta e pushimit në përputhje me rregullat ligjore dhe rendin e shtëpisë. Personat e mitur, të vendosur në Repartin për Ndikim të Përfortuar Riedukues, vunë në pah se rrallëherë dalin jashtë, por Shërbimi për Sigurim potencoi se personat e mitur kanë të drejtë, çdoherë kur kanë dëshirë, të dalin në shëtitje në shëtitore. Të drejtën e qëndrimit në ambient të hapur ata mund ta shfrytëzojnë në shëtitoren e posaçme të këtij Reparti, një pjesë e së cilës është e rrethuar. Gjatë kohës së pushimit, të përkujdesurve u lejohet të luajnë letra dhe të kenë radioaparate në më tepër dhoma.

E drejta për ushqim

Marrë në përgjithësi njëra nga kritikantët më të mëdha të cilat vijnë nga personat e privuar nga liria kishte të bënte me sasinë dhe cilësinë e ushqimit të cilin e konsumojnë.

Në Burgun Shkup pjesa më e madhe vuri në dukje se ushqimi është i

²³ Ligji për ekzekutimin e sanksioneve dhe Ligji për procedurë penale e përcaktojnë kohën prej minimum 2 orësh të cilën gjithsecili person i dënuar ose i paraburgosur çdo ditë duhet ta kalojë në ambient të hapur.

pamjaftueshëm dhe se për vaktin e mëngjesit marrin racione të vogla. Në Burgun Gjevgjeli pjesa më e madhe e ankesave kishte të bënte me ushqimin. Të dënuarit nuk ishin të kënaqur nga sasia e ushqimit që u jepej në Burg, prandaj shumica e tyre marrin dërgesa nga familjarët e tyre. Vërejtje të këtilla shprehën të dënuarit e: Repartin të Pranimit, Gjysmë të Hapur dhe Repartin të Mbyllur, me ç'rast u bë këqyrja e listës me ushqime, nga e cila mund të shihej se ekziston shumëllojshmëri e ushqimit e cila, për fat të keq, nga aspekti i sasisë është i pamjaftueshëm për shkak të buxhetit të kufizuar për këtë dedikim.

Në Burgun Ohër në kuzhinë është vendosur lista e ushqimeve, e cila është e nënshkruar me rregull nga drejtori, mjeku dhe kuzhinieri i Burgut. Sipas listës, shërbehet ushqim i shumëllojshëm, por të dënuarit u ankuan në aspekt të sasisë e cila ndahet në racionet e caktuara. Ankesë të njëjtë paraqitën edhe personat e paraburgosur të cilët u ankuan për ushqim të pamjaftueshëm, i cili nuk i plotëson nevojat e personave të rritur.

Në Entin Edukues-korrektues u vërej se në kuzhinë higjiena mirëmbahet në nivel të lartë dhe në të është potencuar lista e ushqimeve, e aprovuar nga mjeku dhe drejtori i Burgut. Në përputhje me Ligjin për ekzekutimin e sanksioneve, personit të mitur i sigurohet ushqim të cilin duhet ta konsumojë brenda një dite, përkatësisht që duhet të ketë më së paku 14.600 xhaul. Sipas informatës së edukatorit, të miturit marrin 4 racione bashkë me zëmëren, ndërsa në Ent janë të punësuar dy kuzhinierë. Sipas listës së ushqimit, në Ent ka ushqim të shumëllojshëm, një pesë e të miturve janë të kënaqur nga ushqimi, por një pjesë tjetër u ankua për sasinë e ushqimit, sidomos të bukës e cila ndahet gjatë racioneve të parashikuara. Ankesë të njëjtë shprehën edhe të miturit e vendosur në Repartin për Ndikim të Përfortuar Riedukues duke theksuar se ushqimi i cili ndahet është i pamjaftueshëm për t'i kënaqur nevojat e tyre.

Veprimi me personat e privuar nga liria

Nga Burgu Shkup, varësisht nga repartet, janë dhënë përgjigje të ndryshme nga personat e dënuar dhe të paraburgosur në lidhje me trajtimin e shërbimeve të burgut. Në Repartin e Hapur dhe Gjysmë të Hapur personat me të cilët u zhvillua bisedë nuk u ankuan sa i përket trajtimit dhe sjelljes së shërbimeve në këtë burg, por personat e Repartin të Mbyllur informuan për keqtrajtim fizik dhe trajtim jonjerëzor nga ana e Sektorit për Sigurim.

MPN-ja u informua nga personat e vendosur në reparte të ndryshëm (në Repartin e Mbyllur, Gjysmë të Hapur dhe Repartin e Paraburgimit) për ekzistimin e dhomës ku disa persona janë keqtrajtuar fizikisht nga ana e personave zyrtarë. Në këtë burg janë vërejtur edhe persona të cilët vetëlëndohen ose kanë bërë përpjekje për vetëvrasje dhe për këtë arsye MPN-ja sugjeroi nevojën për përfshirjen e programeve të veçanta për reduktimin e rreziqeve

nga vetëlëndimi i personave të privuar nga liria.

Personat e privuar nga liria u ankuan edhe për mbrojtjen shëndetësore dhe sjelljen e shërbimeve mjekësore, si dhe ndaj edukatorëve sepse nuk u kushtojnë vëmendje të mjaftueshme në procesin e risocializimit.

Personat e paraburgosur cekën se gjyqtarët nuk hyjnë në dhoma kur bëjnë vizitën e personave të paraburgosur dhe se personave të mitur nuk u lejohet t'i vizitojnë personat e paraburgosur.

Në Burgun Gjevgjeli personat e vendosur në Repartin e Pranimit u shprehën të kënaqur dhe nuk patën vërejtje për kushtet e vendosjes dhe për trajtimin e tyre nga ana e personave zyrtarë. Personat e vendosur në Repartin Gjysmë të Hapur përgjithësisht nuk kishin vërejtje, sa i përket torturës ose trajtimeve tjera brutale, jonjerëzore ose nënçmuese nga ana e shërbimeve të Burgut. Personat e vendosur në Repartin e Mbyllur nuk kishin ankesa në lidhje me veprimin dhe trajtimin, por më tepër për realizimin e të drejtës së tyre për shëtitje ditore për shkak të kufizimit të kohës nën minimumin ligjor. Dy persona, të cilët vuanin masën disiplinore "vendosje në dhomë izolimi", u ankuan për dhunë fizike nga Shërbimi i Sigurimit gjatë kthimit së tyre në Burg për shkak të arratisjes paraprake.

Në Burgun Ohër, sipas personave të vendosur në Repartin e Mbyllur, sjellja e Sektorit për Sigurim në përgjithësi është korrekte, por sipas një personi tjetër kjo sjellje mund të jetë akoma më e mirë sepse ndonjëherë, një pjesë e të punësuarve, sillen në mënyrë përcmuese, ndërsa në rast të dhunës midis personave të dënuar përdoren edhe mjete të dhunës. Sektori për Sigurim theksoi se kohëve të fundit nuk ka pasur ankesa për sjelljen e tyre ndaj personave të dënuar, por një pjesë e të dënuarve cekën se nuk mund të ankojnë tek drejtori për sjellje jonjerëzore dhe përcmuese të shërbimeve sepse e kanë për detyrë që bisedën ta paralajmërojnë në Shërbimin e Sigurimit. Pjesa më e madhe e personave të dënuar dhe të paraburgosur nuk patën vërejtje në lidhje me veprimin e të punësuarve në Burg dhe vetëm një pjesë e vogël reagoi për sjelljen e një pjese të të punësuarve në Sektorin për Sigurim. Numri më i madh i ankesave vjen nga ana e personave të paraburgosur. Personat e paraburgosur u ankuan në shërbimet e burgut sa i përket sigurimit të mjeteve higjienike, sasisë së vogël të ushqimit, si dhe ngrohjes së dobët të ambienteve të paraburgimit.

Në Entin Edukues-Korrektues të miturit e vendosur në Repartin e Pranimit nuk patën vërejtje për kushtet e vendosjes dhe trajtimin e tyre nga personat zyrtarë. Personat nga ky Repart nuk patën kurrfarë ankesash ndaj sjelljes së të punësuarve. Një pjesë e personave të vendosur në Repartin e Hapur konsideronin se sjellja e Sektorit për Sigurim është korrekte, në përgjithësi nuk kishte vërejtje sa i përket dhunës fizike ose formave tjera të trajtimit jonjerëzor ose përcmues nga shërbimet e Burgut, ndërsa një pjesë e të miturve vunë në dukje se disa të punësuar janë sjellë në mënyrë përcmuese ndaj tyre.

Personat e vendosur në Repartin për Ndikim të Përforcuar Riedukues në përgjithësi kishin më shumë vërejtje ndaj sjelljes së shërbimeve të EEK. Sjelljen e Sektorit për Sigurim ndaj tyre e vlerësuan si jo korrekte sa duhet, numri më i madh i personave të mitur kishin ankesa në lidhje me sjelljen e shërbimeve për sigurim, madje u ankuan edhe për dhunë fizike.

Ankesa pati edhe sa i përket vendosjes së personit të mitur individualisht në dhomë izolimi, gjë që është në kundërshtim me dispozitat ligjore, si dhe me ekzistimin e rasteve për tentativë për vetëlëndim. Personat e vendosur në këtë Repart u ankuan se shpeshherë lahen me ujë të ftohët, rrallëherë u lejohet të dalin jashtë dhe mbahen të mbyllur e të izoluar në një pjesë të vogël të institucionit, ndërsa në raste të caktuara nuk informohen, e as nuk thirren kur prindërit e tyre i kërkojnë në telefon.

Evidenca dhe regjistrat

Në Burgun Shkup u konstatua mbajtja me rregull e evidencave për personat e dënuar, si dhe dosjeve elektronike për gjithsecilin person të dënuar, me të gjitha informatat në lidhje me dënimin e shqiptuar, si dhe sjelljen e personit të dënuar.

Në Burgun Gjevgjeli u konstatua mbajtja me rregullt e evidencës amë për personat e dënuar në të cilën përmbahen të gjitha informatat që kanë të bëjnë me shqiptimin e masës dhe sjelljen e personit të dënuar, ndërsa konstatimi i njëjtë ka të bëjë edhe me Burgun Ohër.

Në Burgun Ohër dosjet profesionale të personave të dënuar udhëhiqen me rregull dhe në to është përfshirë programi për risocializim. Në bazë të informatave për përdorimin e mjeteve të dhunës u konstatua se në evidencë nuk ekzistojnë shënime përkatëse për përdorimin e mjeteve të dhunës e as raporte përkatëse me shkrim për përdorimin e forcës ndaj personave të dënuar.

Ekipi i MPN-së realizoi këqyrje në disa libra dhe evidenca, ndërsa konkluzion i përgjithshëm është se regjistrat në EEK Tetovë, në përgjithësi udhëhiqen me rregull dhe në përputhje me rregullat ligjore. MPN-ja realizoi këqyrje në programin për aktivitete të lira dhe në evidencën e veçantë për punën dhe trajtimin në grupe, me ç'rast konstatoi se një herë në javë mbahen takime grupore në të cilin diskutohen të gjitha çështjet më të rëndësishme me interes për fëmijët, si dhe për problemet rrjedhëse.

Konkluzion i përgjithshëm për institucionet ndëshkuese-korrektuese dhe edukuese korrektuese është se jo gjithmonë dhe as tërësisht nuk plotësohen librat për përdorimin e mjeteve të dhunës, si dhe librat për ankesa. Nevojitet që edhe ankesat gojore të evidentohen në librin për ankesa (në EEK libri ishte bosh për vitin 2011), ndërkaq çdo përdorim i dhunës, ku përfshihen edhe

mjetet për lidhje, të evidentohet në Librin për përdorimin e këtyre mjeteve (në Burgun Ohër libri ishte bosh për vitin 2010 dhe 2011, e njëjta situatë u vërejt edhe në Burgun Gjevgjeli). Vetëm në Burgun Shkup, në Librin për përdorimin e mjeteve të dhunshme, ishin shënuar me rregull të gjitha masat e ndërmarra në rastet kur këto mjete aplikohen për kohë të shkurtër ose më të gjatë. Në këtë Burg për çdo përdorim të mjeteve të dhunës ekziston dokumentacion i rregullt, si dhe vlerësim për justifikimin e përdorimit të mjeteve të dhunës.

C. VENDE TJERA TË VIZITUARA

Në vitin 2011 MPN-ja realizoi vizita të rregullta të paparalajmëruara në Institucionin Publik - Qendrën për Vendosjen e Personave Azilkërkues dhe Institucionin Publik Entin për Përkujdesje, Edukim dhe Arsim të Fëmijëve dhe të Rinjve "Ranka Milanoviq" – Shkup. Edhe pse Qendra dhe Enti janë institucione publike me karakter të hapur, përkatësisht të llojit gjysmë të hapur, nën kompetencë të Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, Avokati i Popullit, si Mekanizëm Parandalues Nacional, vendosi t'i vizitojë këto institucione në përputhje me kompetencat e përcaktuara nga neni 4 dhe neni 20 i Protokollit Fakultativ.

Qendra për Azilkërkues

Qendra është institucion publik, i themeluar me vendim të Qeverisë²⁴ së Republikës së Maqedonisë, me qëllim të vendosjes, të ushqyerit, shërbimeve të punëve sociale, aktiviteteve kulturore-zbavitëse dhe shërbimeve tjera, konform standardeve minimale për pranimin e azilkërkuesve, të përcaktuara me akte ndërkombëtare të ratifikuara në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë. Gjatë vizitës, MPN-ja konstatoi se numri i të punësuarve në Qendër (gjithsej 11) nuk është i mjaftueshëm, si dhe se nuk ka profile përkatëse të cilët mund t'u përgjigjen nevojave të azilkërkuesve.

Kapacitetet e Qendrës për pranim përbëhen nga tri ndërtesa me ndërtim të fortë, në cilat e para është ndërtesa administrative në përbërje të së cilës gjenden: zyrat ku pranohen personat, qendra kompjuterike, kuzhina e vogël, mensa, dhoma për ndihmë juridike dhe ambulanca e Kryqit të Kuq. Ndërtesa e dytë dhe e tretë përbëhen nga kapacitetet e vendosjes në Qendër. Kapaciteti i përgjithshëm është 150 persona, ndërsa gjatë kohës së vizitës ekipi i MPN-së konstatoi se ndërtesa e dytë ishte mbyllur sepse i ishte nënshtruar rinovimit të plotë dhe të thellë. Gjendja e këtyre, pashmangshëm ka kontribuar për rritjen

²⁴ Vendimi për themelimin e Institucionit Publik për Vendosjen e Personave Azilkërkues, Nr. 19-5620/1 ("Gazeta Zyrtare e RM"-së" nr. 122/2007)

e konsiderueshme të kapaciteteve ekzistuese përmes numrit më të madh të krevateve në ndërtesën e parë, që të mund t'u përgjigjet në mënyrë adekuate obligimeve ligjore për vendosjen e personave azilkërkues. Kështu, si problem i mundshëm paraqitet mbipopullimi sepse ekzistojnë dhoma edhe me nga 8 dhe 9 krevate, pa shtroje dhe jastëkë, e as mobile shtesë (tavolina dhe karrige) dhe dollapë shtesë për ruajtjen e sendeve personale.

Edhe pse objekti është me ndërtim të fortë dhe është lëshuar në përdorim 3 vjet përpara, ai është në gjendje relativisht të keqe, me instalime të amortizuara dhe pajisje jofunksionale. Pjesa përdhese e ndërtesës është dukshëm më e amortizuar sesa pjesa e sipërme, për çka, përkundër kualitetit të materialeve dhe mënyrës së ndërtimit, kontribuojnë edhe personat e vendosur. Në gjendje më të keqe janë nyjat sanitare, rubinetet e çezmave dhe dushet të cilat ose nuk punojnë ose janë të thyer²⁵ ndërkohë që edhe higjiena është në nivel tejet të pakënaqshëm. Familjet e pranuar u ankuan për mjetet e pamjaftueshme për mirëmbajtjen e higjienës personale, si dhe higjienës së toaleteve.

Gjatë vizitës së ndërtesës së dytë për vendosje, MPN-ja konstatoi se e njëjta rinovohet dhe sapo të lëshohet në përdorim do t'i përmbush të gjitha standardet për vendosjen e kësaj kategorie të personave.

MPN-ja konstatoi se personat e mitur të pashoqëruar jo çdoherë vendosen ndaras nga personat e rritur, si dhe nuk vendosen ndaras as meshkujt nga femrat dhe nënat e vetme (me përjashtim të vendosjes familjare).

Mbrojtja shëndetësore primare, në kuadër të Qendrës, realizohet me mjek të praktikës së përgjithshme të cilin e angazhon Kryqi i Kuq i Republikës së Maqedonisë, përmes kontratës me Ministrinë e Punës dhe Politikës Sociale. MPN-ja konsideron se mënyra e këtillë e angazhimit të mjekut nuk është zgjidhja më adekuate dhe se Qendra duhet të ketë mjek të punësuar të përhershëm. Mbrojtja shëndetësore primare u ofrohet azilkërkuesve në kohëzgjatje prej 9 orë në javë, më saktësisht nga tri orë gjatë tri ditëve të javës. MPN-ja konsideron se mbrojtja shëndetësore duhet të zbatohet jo vetëm sipas nevojës, por edhe në mënyrë parandaluese, ndërsa për këtë qëllim mjekut duhet t'i sigurohet lista e azilkërkuesve të sapo pranuar, me qëllim që të mund të organizojë kontroll përkatës mjekësor dhe të udhëheqë evidencë adekuate shëndetësore gjatë pranimit. Ekipi i MPN-së vuri re se, sa i përket evidencës shëndetësore, nuk udhëhiqen kartonët shëndetësorë për secilin person, por gjendja e tyre shëndetësore paraprahe, kontrolli i kryer, gjendja e konstatuar momentale dhe trajtimi i ofruar shënohen në librin unik të ambulancës për kontrolle dhe terapi. Me praktikën e këtillë deri diku lehtësohet dhe përshpejtohet puna e mjekut, mirëpo mund të ndikojë në ndjekjen e vazhdueshme dhe me kohë të gjendjes shëndetësore të personave dhe të ndikojë në kualitetin dhe trajtimin e tyre. Mjeku nuk është i përfshirë në përpilimin e listës javore dhe mujore të ushqimeve e cila do të mund t'i kënaqte nevojat energjike për

²⁵ Nga përfaqësuesi i Qendrës së Pranimit u informuam se nga buxheti i MPPS janë siguruar mjete për rubinete, çezma dhe masha për ngrohjen e ujit të bojlerëve dhe se pajisjet e dëmtuara do të zëvendësohen me të reja.

ushqim dhe karakteristikat kulturologjike të kësaj kategorie të personave.

Me qëllim të njoftimit të drejtë dhe në kohë të personave me të drejtat e tyre, MPN-ja konsideron se duhet të sigurohen informata më të hollësishme dhe në kohë për rendin e shtëpisë në gjuhën të cilën e kuptojnë personat, duke i përkthyer ato në disa gjuhë të cilat më së shpeshti i flasin azilkërkuesit. Për përmirësimin e gjendjeve duhet të parashikohet edhe formular i veçantë për ankesa dhe regjistër i veçantë për ankesat gojore.

Në mënyrë që të eliminohen rastet e dhunës fizike midis personave azilkërkues, si dhe rastet e lëndimit ose vetëlëndimit të mundshëm, duhet të përcaktohet protokollin për veprim në raste të dhunës dhe incidenteve midis personave të vendosur në Qendër. MPN-ja sugjeroi nevojën e vendosjes së koordinimit me MPB-në në pjesën e lëshimit me kohë të dokumentit të identifikimit për azilkërkuesit, konform obligimit nga neni 40 i Ligjit për azil dhe mbrojtje të përkohshme.

Konstatimet dhe rekomandimet konkrete e të detajuara janë përfshirë në raportin e veçantë për vizitën e realizuar, i cili i është i dërguar Qendrës dhe MPPS.

Enti për Përkujdesje, Edukim dhe Arsim të Fëmijëve dhe të Rinjve "Ranka Millanoviq"

Enti përbëhet nga tri ndërtesa të ndara – ndërtesa administrative, ndërtesa për mësim (ku gjendet edhe pjesa e vendosjes së vashave) dhe ndërtesa për vendosjen e personave meshkuj (ku në katin e sipërm janë vendosur personat e zhvendosur të brendshëm). Kapaciteti i institucionit është 75 të përkujdesur, ndërsa në momentin e vizitës ishin gjithsej 27 persona të mitur, që të gjithë të gjinisë mashkullore. Sa i përket strukturës etnike, MPN-ja u informua se pjesa më e madhe e tyre janë romë²⁶. Të gjithë të punësuarit, të cilët janë të përfshirë në procesin edukativ-arsimor, janë maqedonas dhe vetëm një edukator është shqiptar, ndërkohë që nuk kishte asnjë rom, me ç'rast mund të konstatohet se struktura etnike e të punësuarve nuk përkon me strukturën e shumicës së fëmijëve të cilët janë të vendosur në këtë institucion.

Gjatë vizitës u vërejt prezenca e më pak se 50% e të përkujdesurve, nga numri i përgjithshëm i personave të vendosur, përkatësisht vetëm 12 të përkujdesur, ndërsa sipas kontrollit të gjendjes së numrit të të miturve, në mëngjes mungonin pa leje madje 11 fëmijë, gjë që e vë në pikëpyetje efikasitetin dhe qëllimin e procesit të edukimit dhe zhvillimit të drejtë të të miturve të përkujdesur në këtë institucion.

Pjesa më e madhe e fëmijëve mësimin e ndjekin në paralele të kombi-

²⁶ Në momentin e vizitës 20 fëmijë ishin të bashkësisë rome (ose rreth 75% nga numri i përgjithshëm i fëmijëve të vendosur).

nuar (nga klasa e 1 - 5), gjë që në mënyrë plotësuese vë në dukje nivelin e ulët të arsimit të kësaj kategorie të fëmijëve dhe nevojën për punë plotësuese të përforcuar në procesin edukativ-arsimor. Klasat dhe dhomat për zbavitje janë të rinovuara, ndërsa mobilet janë standarde sikurse edhe në klasat e tjera për mësim të rregullt në arsimin fillor.

MPN-ja konsideron se dhomat në repartin e meshkujve nuk janë të pajisura sa duhet dhe i përmbushin vetëm parakushtet elementare minimale për vendosje (krevat dhe dollap për sende personale), ndërkaq mungojnë edhe parakushtet e tjera materiale-teknike dhe pajisjet tjera ndihmëse, gjë që mund të ndikojë negativisht në procesin e edukimit, riedukimit dhe zhvillimit të drejtë të fëmijëve. Higjiena në dhoma nuk mirëmbahet me rregull dhe nuk është në nivel të kënaqshëm. Edhe pse dhomat janë rinovuar para pak kohësh, megjithatë mund të vërehen dëmtime të caktuara të ambientit për vendosje, ndërsa urgjentisht duhet të bojatisen muret. MPN-ja konsideron se gjendja e toaleteve dhe dusheve në kapacitetet e vendosjes për meshkuj është shqetësuese (fëmijët pohuan se dushet nuk punojnë dhe se detyrohen të marrin ujë me kova ose të bëjnë dush në repartin e femrave).

Reparti i femrave përbëhet nga tri dhoma gjumi, të cilat në momentin e vizitës nuk ishin në funksion sepse të gjithë fëmijët e institucionit ishin meshkuj.

Nga bisedat e zhvilluara, MPN-ja konstatoi se fëmijët kryesisht janë të kënaqur me kushtet dhe trajtimin e të punësuarve ndaj tyre. Asnjë fëmijë nuk u ankua për trajtim të keq ose për dhunë fizike apo lloj tjetër të dhunës nga të punësuarit në institucion. Ekipi i MPN-së konstatoi se të gjithë fëmijët janë të veshur në mënyrë adekuate, konform kushteve klimatike dhe në kuadër të mundësive dhe buxhetit të cilin e ka në dispozicion institucioni. Fëmijët kërkuan që konstruksionet e hekurt të krevateve të zëvendësohen me materiale tjera, ndërsa sa i përket ngrohjes disa nga fëmijët u ankuan se ngrohja është e dobët dhe se nuk ka ngrohje të kënaqshme. Numri më i madh i ankesave ka të bëjë me kushtet materiale nëpër dhomat e vendosjes dhe në toaletet, gjë që u konstatua edhe nga ekipi i MPN-së gjatë inspektimit të drejtpërdrejtë në këto ambiente.

Mbrojtjen shëndetësore primare e realizon mjeku amë tek i cili janë të regjistruar fëmijët (mjeku amë për të përkujdesurit në këtë institucion është mjeku i ambulancës së Autokomandës), ndërsa ndihma dhe kujdesi i përditshëm shëndetësor zbatohet në kuadër të institucionit nga personi mjekësor me punë të përhershme në Ent. Duke e pasur parasysh se personi i punësuar nuk është mjek, në dhomën e ambulancës nuk ruhen kartonët e mjekësor të fëmijëve – ato i plotëson dhe ruan në mënyrë adekuate mjeku amë në ambulancën në Autokomandë.

Si problem më i madh paraqitet zgjidhja me të cilën secili fëmijë i siguron kartonët për sigurim shëndetësor të cilët i merr direkt nga qendra për punë sociale (QPS), në vendin prej ku vjen. Në praktikë kjo zgjidhje është vështirë e zbatueshme dhe e pengon qasjen e rregullt në shërbimet shëndetësore dhe trajtimin me kohë të fëmijëve për shkak se kartonët e kaltër që

vijnë nga qytetet e tjera, vonohen rregullisht madje edhe nga disa javë. Kjo kontribuon në humbjen e besimit të vendosur mes mjekut dhe fëmijëve²⁷.

Gjatë vizitës, MPN-ja shprehu shqetësim edhe në lidhje me organizimin e punës dhe zbatimin e aktiviteteve në institucion sepse fitoi përshtypje se mësimi zhvillohet me prezencë të një numri të nxënësve që nuk kënaq, ndërsa të miturit (me përjashtim të 3-4 fëmijëve) nuk ishin angazhuar në asnjë aktivitet, por bënin gjumë, qëndronin nëpër dhomat e tyre të gjumit ose shikonin televizor në dhomën e përbashkët për qëndrim ditor.

MPN-ja konsideron se ekziston nevoja për pajisje shtesë, përkatësisht ambiente me dedikim në të cilët do të zhvilloheshin aktivitete të lira për fëmijët, si dhe do të zhvillonin trajnime duke u nisur nga trajnimet më elementare për aftësimin në jetë, për motivimin e fëmijëve, për zhvillimin e shkathtësive teknike dhe angazhimin e personelit përkatës.

MPN-ja u informua se në këtë institucion nuk janë regjistruar raste të dhunës mbi fëmijët nga ana e personave të punësuar²⁸, mirëpo ka pasur raste të lëndimeve gjatë kontakteve fizike të ndërsjella të fëmijëve, e që sipas informatave, nuk ka qenë rezultat i dhunës fizike. MPN-ja konsideron se të gjitha rastet e dhunës fizike mes fëmijëve, dhunës drejt/nga të punësuarit ose personave të tretë dhe rastet e vetëlëndimeve duhet evidentohen në regjistër/libër të veçantë.

Konstatimet dhe rekomandimet konkrete e të detajuara janë prezantuar në raportin e veçantë për vizitën dhe i njëjti i është dërguar Entit dhe Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale.

²⁷ MPN-ja konsideron se zgjidhja e këtillë është në kundërshtim të drejtpërdrejt dhe e pengon realizimi e obligimeve të shtetit të cilat përcaktohen me nenin 24, paragrafin 1 dhe paragrafin 2 (a) të Konventës së KB-së për të Drejtat e Fëmijës, sipas së cilës shteti duhet të sigurojë se asnjërit fëmijë nuk do t'i merret/kufizohet qasja në shërbime shëndetësore, si dhe se shteti duhet të ndërmerr të gjitha masat e nevojshme me të cilat do të mundësojë ndihmën e domosdoshme mjekësore dhe mbrojtjen shëndetësore me theks të veçantë në zhvillimin e mbrojtjes shëndetësore primare.

²⁸ MPN-ja potencon se asnjëri nga disa fëmijët, me të cilët u zhvillua bisedë, nuk u ankua në aspekt të trajtimit ndaj tyre nga të edukatorët dhe kuadri mësimor i punësuar.

4 MBROJTJA E TË MITURVE NË VENDET E PRIVIMIT NGA LIRIA

Veprimi me të miturit, si dhe realizimi të drejtave të tyre gjatë periudhës së privimit nga liria, u shqyrtuan në mënyrë të veçantë gjatë vizitave të realizuara nga Mekanizmi Parandalues Nacional.

Gjatë vizitave parandaluese, të realizuara në vitin 2011, u mor parasysh Konventa për të Drejtat e Fëmijës, si dhe të ashtuquajturat Rregullat e Pekinit ose Rregullat Minimale Standarde të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e të Miturve, të cilat janë rregulla bazë për mbrojtjen e të miturve të cilët bien ndesh me ligjin.

Gjatë vizitave të stacioneve policore njëkohësisht u përfshinë edhe aktet juridike të shtetit, me të cilët rregullohet veprimi me personat e mitur. Këtu vëmendje e veçantë iu kushtua zbatimit të Ligjit për të drejtat e të miturve, si dhe aktet nënligjore gjatë veprimit policor me të cilët rregullohet materia që ka të bëjë me të drejtat e personave të mitur.

Rregullat Minimale Standarde të Kombeve të Bashkuara për të drejtat e të miturve e rregullojnë kontaktin e parë të privimit nga liria të të miturit.²⁹ Kjo çështje përfshihet edhe në Ligjin për të drejtat e të miturve³⁰. Ligji për të drejtat e të miturve, në vitin 2010, pati dy zvarritje dhe ndryshime të cilat pasuan pas vlerësimeve të opinionit të ekspertëve për efikasitetin e thirrjes së mbrojtësit në procedurën me të mitur. Në Ligj është rregulluar çështja e njoftimit, kur bëhet fjalë për fëmijë në rrezik i cili ka kryer veprë e cila me ligj përcaktohet si veprë penale për të cilën parashikohet dënim deri tre vjet, me ç'rast Ministria e Punëve të Brendshme përmes prokurorit publik dërgon njoftim pranë qendrës për punë sociale.

Neni 109, nga Ligji i njëjtë, e rregullon problematikën e ndalimit të personit të mitur dhe përcakton se biseda me të miturit mund të zgjasë më së shumti 4 orë, ndërsa ndalimi të jetë deri 12 orë. Gjatë vizitave në dy stacione policore (SP Gostivar dhe SP Makedonski Brod), MPN-ja konstatoi ndalim të të miturve më gjatë sesa afati i lejuar me ligj. Në dy raste u evidentua ndalim i personit të mitur madje 22 orë, e që është në kundërshtim me përcaktimin

²⁹ Rregullat Minimale Standarde të Kombeve të Bashkuara për zbatimin e procedurave gjyqësore ndal të miturve – 1985: pika 10 – Kontakti i parë: (1) Për privimin nga liria të të miturit, duhet të njoftohen menjëherë prindërit e tyre, përkatësisht kujdestari. Nëse nuk është e mundur të bëhet njoftimi menjëherë, atëherë kjo duhet bërë në afat sa më të shkurtër kohor. (2) Gjyqtari ose nëpunësi ose organi kompetent doemos duhet pa prolongim, ta shqyrtojë mundësinë e lëshimit në liri. (3) kontakti mes shërbimeve të cilët e zbatojnë ligjin dhe të miturit duhet të realizohet me zbatimin e statusit ligjor, kujdesin për interesat e tij dhe shmangien e shkaktit të vuajtjeve, me këtë rast duke mbajtur llogari për rrethanat specifike të rastit individual.

³⁰ Ligji për të drejtat e të miturve ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 87/2007 dhe nr. 145/2010)

kohor maksimal prej 12 orësh, në përputhje me nenin 109 të Ligjit për të drejtat e të miturve.

Nëpunësit e autorizuar zyrtarë mund të ndalojnë të mitur nëse ekziston bazë se ka kryer veprim i cili përcaktohet me ligj si veprë penale e cila ndiqet sipas detyrës zyrtare, nëse haset duke e kryer veprën ose kur kundër tij është lëshuar urdhër-arrest për veprë të tillë. Në rast të prishjes së rendit dhe qetësisë publike personi i mitur mund të ndalohej 8 orë.

Së këtejmi, nëpunësit policorë e kanë të detyrë ta njoftojnë gjyqtarin për të mitur, prindërit, përkatësisht kujdestarin, mbrojtësin e caktuar nga i mituri ose nga prindërit e tij dhe qendrën për punë sociale, ndërsa gjatë kohës së ndalimit nuk mund të zhvillohet bisedë pa prezencën e mbrojtësit. Me ndryshimet e Ligjit për të drejtat e të miturve nga viti 2010 edhe pse parashikohet prezencë e detyrueshme e mbrojtësit gjatë kohës së zhvillimit të bisedës me të miturin, kjo e drejtë në mënyrë të konsiderueshme u pamundësua me përcaktimin që shpenzimet për mbrojtësin të bien mbi barrën e të miturit ose prindit, ndërsa në rastet kur nuk kanë mundësi t'i mbulojnë vet, këto shpenzime bien mbi barrën e Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale (për çka duhet të paraqitet provë pranë qendrës për punë sociale në përputhje me Ligjin për mbrojtje sociale). Në rastet kur i mituri ose prindërit e tij nuk mund të sigurojnë mbrojtës, nëpunësit policorë të MPB-së duhet të kërkojnë nga qendra që menjëherë të caktojë mbrojtës nga lista e avokatëve e dërguar nga Dhoma e Avokatëve³¹.

Nga vizitat e realizuara në vitin 2011, u konstatua se në të shumtën e rasteve nëpunësit policorë i njoftojnë prindërit dhe qendrën për punë sociale, por nuk mund të sigurojnë prezencën e mbrojtësit. Bisedat zhvillohen në zyrat në të cilat, në numrin më të madh të rasteve, gjenden edhe inspektorë të tjerë (SP Koçan, dhe SP Kriva Pallankë), prandaj në situata të kështilla ndodh që inspektori për delikuencë të të miturve të kërkojë nga kolegët e tij ta braktisin ambientin derisa zhvillohet biseda me të miturin, mirëpo në praktikë ka situata kur biseda zhvillohet në prezencën e inspektorëve tjerë. Në Republikën e Maqedonisë ka stacione policore në të cilat ambientet e inspektorëve për delikuencë të të miturve fizikisht janë të ndarë nga inspektorët e tjerë (stacionet policore: Kumanovë, Aerodrom, Tetovë, Prilep) dhe vetëm në ato ambiente zhvillohen bisedat me personat e mitur, edhe pse nuk janë të rregulluara në mënyrë adekuate për këtë dedikim. Nga stacionet e vizituara policore, vetëm në Stacionin Policor Kisella Vodë kishte ambient të veçantë të rregulluar për biseda me personat e mitur.

Autorizimet policore ndaj personave të mitur i zbatojnë nëpunësit policore të cilët janë të aftësuar për luftimin e delikuencës tek të miturit³². Në raste të jashtëzakonshme, autorizime policore ndaj personave të mitur mund

³¹ Neni 109, paragrafi 7 nga Ligji për drejtësi të të miturve ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 87/2007 dhe nr. 145/2010)

³² Neni 37 nga Ligji për polici ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 114/2006 dhe nr. 06/2009)

të zbatojnë edhe nëpunës tjerë policorë, nëse për shkak të rrethanave të rastit nuk mund të veprojnë nëpunësit policorë të aftësuar dhe të caktuar për punë me të miturit.

Në Rregulloren për mënyrën e kryerjes së punëve policore³³ ceket se zbatimi bëhet nga nëpunësit policorë me rroba civile, si dhe me automjete pa bishkrime, ndërsa Procedurat Standarde Operative për ndalim dhe procedurat me personat e ndaluar imponojnë që në procedurën me të mitur të njoftohet inspektori kompetent, prindi ose kujdestari, avokati, qendra për punë sociale dhe prokurori kompetent publik. Përgjegjësi i turnit i stacioni policor kujdeset për trajtimin e personit të mitur, ndërsa për procedurën në përgjithësi është kompetent inspektori për delikucencë të të miturve.

Gjatë vizitave në vitin 2011, ishte evidente se në numrin më të madh të stacioneve policore ka të caktuar inspektorë për delikucencë të të miturve, të cilët mjaft mirë e njohin Ligjin për të drejtat e të miturve, si dhe Ligjin për polici. Nga 12 stacionet e vizituara, në dy stacione policore, u konstatua mospasje të inspektorit për drejtësinë e të miturve (Draçevë dhe Kriva Pallankë) dhe në këto raste thirret inspektor nga stacion tjetër policor ose me të miturin vepron inspektori për krime të përgjithshme, i cili paraprakisht është i trajnuar për të vepruar me persona të mitur.

Në disa stacione policore inspektorët për delikucencë të të miturve punojnë në turne dhe bëjnë kujdestari në orët e natës dhe vikendeve, por në disa stacione këta inspektorë angazhohen vetëm në turnin e parë, kështu që vihet në pikëpyetje veprimi me të miturit kur inspektorët nuk janë në punë.

Nga këqyrja në dokumentet e punës dhe gjatë bisedave me inspektorët për delikucencë të të miturve u konstatua bashkëpunim solid me qendrën për punë sociale. Në stacione të caktuara policore u potencua se personat zyrtarë të qendrës marrin pjesë kur prindërit nuk kanë mundësi të jenë prezent me personin e mitur, por në një stacion u tha se Ligji për të drejtat e të miturve vështirë zbatohet për shkak të pamundësisë që pas orës 16:00 (pas orarit të rregullt të punës) të sigurohet prezenca e personave zyrtarë të qendrës për punë sociale.

Ligji për të drejtat e të miturve, në nenin 109 përcakton se personat e autorizuar zyrtarë të Ministrisë së Punëve të Brendshme e ndalojnë personin e mitur në ambient për ndalimin e të miturve. Gjatë vizitave, MPN-ja konstatoi se stacionet policore nuk kanë ambient të veçantë për ndalimin e të miturve, përkatësisht diku ndalohen në ambientet ekzistuese për ndalim, ndërsa diku në ambientet zyrtare ose sallat e mbledhjeve me prezencën e nëpunësve policorë pa uniformë, e që në të vërtetë paraqet mosrespektim të obligimit të nenit 109 të Ligjit për të drejta të të miturve.

Problem më i madh në procedurën me të mitur në stacion policor, i konstatuar nga MPN-ja, është sigurimi i mbrojtësit. Edhe pse Ligji imponon prezencën e mbrojtësit, si dhe nënshkrimin e tij në procesverbalin për ndalim,

në këqyrjen në evidencë, gjatë veprimit me të miturit nuk u vërejtën raste të prezencës së mbrojtësit. Tendencë e përgjithshme është mosardhja e avokatëve në rastet me të miturit për shkak të mospajësimit ose sigurimit jo në kohë të kompensimit të shpenzimeve.

Përkatësisht, në pjesën e thirrjes së mbrojtësit praktika është e ndryshme – disa stacione policore drejtpërsëdrejti i njoftojnë avokatët, ndërsa ata refuzojnë të shkojnë, ndërkaq stacionet e tjera i njoftojnë qendrat për punë sociale të cilat, sipas tyre, janë të obliguara ta njoftojnë avokatin. Korniza ligjore parashikon zgjedhjen e avokatit nga ana e prindit, ndërsa nëse nuk realizohet kjo, nevojitet që qendra për punë sociale të caktojë avokat nga lista e avokatëve e dërguar nga Dhoma e Avokatëve. Nëse ndiqet Ligji dhe strukturimi organizativ i qendrave, ajo që u tha gjatë bisedës me inspektorët është mospasja e qasjes deri te qendrat në interes të të miturve, me të cilët policia duhet të punojë dhe të zhvillojë bisedë.

Në pjesën e veprimit policor me të mitur, duke i ndjekur dispozitat e Ligjit për të drejtat e të miturve, si dhe standardet ndërkombëtare, si dobësi mund të ceket: 1) mospasja e ambienteve të veçanta për ndalimin e të miturve, 2) mos ndarja hapësinore e zyrës së inspektorëve për delikucencë të të miturve dhe prezencës së mundshme të inspektorëve tjerë gjatë zhvillimit të bisedës me personin e mitur, e që mund të ndikoj në frikësim dhe stres tek të miturit dhe 3) sigurimi i mbrojtësit për personin e mitur i cili është në konflikt me ligjin. Struktura ekzistuese ligjore përcakton të drejtën për të pasur mbrojtës, i cili detyrimisht duhet të merr pjesë në bisedën me personin e mitur, kur i njëjti ndalohet, por edhe obligimin që shpenzimet të jenë mbi barrën e të miturit ose prindërve të tij. Si zgjidhje është paraparë që mbulimin e shpenzimeve për avokat ta bëjë Ministria e Punës dhe Politikës Sociale, atëherë kur prindi nuk mund t'i paguajë të njëjtat, por nuk është zgjidhur pjesa kur prindi nuk dëshiron t'i pranojë shpenzimet për mbrojtës të fëmijës së vet. Njëkohësisht, që të mund të sigurohet mbrojtësi mbi barrë të Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale duhet të paraqitet provë pranë qendrës për punë sociale konform Ligjit për mbrojtje sociale por, në këtë pjesë të procedurës për përcaktimin e ndihmës juridike për fëmijën, përkatësisht të riun ose të miturin më të madh në rrezik, nuk është përfshirë elementi i urgjencës, duke e pasur parasysh periudhën maksimale të ndalimit në stacion policor deri më 12 muaj.

Në vitin 2011, ekipi i MPN-së vizitoi tre burgje dhe një ent edukues-korrektues. Në njërin nga burgjet kishte një person të mitur të paraburgosur i cili ishte vendosur vet dhe ndaj të cilit, për shkaqe sigurie, zbatohet video-monitorim i pandërprerë. Për shkak të situatës me vendosjen e personit të mitur (i vetëm në dhomën e paraburgimit) ekziston shqetësim për ruajtjen e gjendjes psiko-fizike të personit, sepse kohën në paraburgim e kalon i vetëm, pa kontakte me persona tjerë (përveç shërbimeve të burgut, mbrojtësit dhe vizitës nga familjarët), pa kontakte me moshatarë, pa aktivitete të organizuara të cilat në mënyrë produktive do ta plotësonin kohën e kështu me radhë. Në këtë pjesë, edhe pse standardet ndërkombëtare kërkojnë ndarjen

³³ Rregullorja për mënyrën e kryerjes së punëve policore ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 149/2007,110/2011)

e personave të mitur nga personat e moshës madhore, nevojitet gjetje dhe aplikim i masave shtesë me qëllim të mbrojtjes së shëndetit dhe integritetit personal të personit të mitur.

Vitin e kaluar MPN-ja vizitoi Burgun Ohër, institucion ndëshkues-ko-rrektues në të cilin vendosen të rinjtë e moshës madhore dhe personat e mitur meshkuj, të dënuar me aktgjykim të plotfuqishëm me burgim për të mitur, si dhe persona meshkuj dhe femra ndaj të cilëve është përcaktuar paraburgim nga juridiksioni i gjykatave themelore: Dibër, Ohër dhe Strugë, përveç paraburgimit të përcaktuar për vepra penale për të cilat është përcaktuar dënim me burgim prej më së paku 10 vjet ose burgim i përjetshëm. Dënimi, burgim për të mitur, mund të shqiptohet për të mitur më të rritur me përgjegjësi penale, i cili ka kryer vepër penale për të cilën është shqiptuar dënim me burgim prej pesë vjetësh ose dënim më i rëndë, nëse vepra është kryer nën rrethana veçanërisht të rënduara dhe me shkallë të lartë të përgjegjësisë penale të kryerësit.

Përkufizimi ligjor dhe përcaktimi i dënimit me burgim për të mitur fillon nga momenti kur kryhet vepra penale, e jo nga momenti i zbatimit të dënimit, me ç'rast në institucion të posaçëm për të mitur, ku ekzekutohet dënimi me burgim për të miturin, vendosen edhe personat deri në moshën 23 vjeçare, të cilët janë persona të moshës së re madhore dhe nuk i përkasin kategorisë së personave mitur. Në këtë mënyrë vjen deri në përzierjen e personave të mitur dhe të moshës madhore, si dhe rreziku nga ndikimi negativ në procesin e risocializimit të personave të mitur deri në moshën 18 vjeçare. Zgjidhja më e mirë do të ishte të bëhej ndarja e plotë e personave të mitur nga personat e moshës madhore, përkatësisht vendosja nëpër institucione të veçanta, por duke u nisur nga fakti se personat e mitur, të dënuar me burgim për të mitur, janë në numër shumë të vogël, si solucion adekuat për mbrojtjen e personave të mitur është ndarja e tyre nga personat e rinj të moshës madhore në vet institucionin.

Gjatë vizitës së ekipit të MPN-së në burgun për të mitur, kishte vetëm një person të mitur i cili ishte vendosur në Repartin e Mbyllur bashkë me personat e rinj të moshës madhore. Në Rregullat Minimale Standarde të Kombeve të Bashkuara për zbatimin e procedurave gjyqësore ndaj të miturve³⁴ ceket se të miturit në burgje duhet të vendosen ndaras nga personat e rritur, në institucione të veçanta ose në pjesë të veçanta të institucionit në të cilin janë vendosur të burgosurit e rritur.³⁵ Rregullat e KB-së për mbrojtjen e të miturve të privuar nga liria përcaktojnë se "në të gjitha vendet e privimit nga liria, të miturit duhet të ndahen nga personat e rritur, përveç në rastet kur janë pjesë e familjes".³⁶

³⁴ Të ashtuquajtura Rregulla të Pekinit të miratuara nga Asambleja e Përgjithshme e KB-së në vitin 1985

³⁵ Kapitulli 26, pika 3 nga Rregullat Minimale Standarde të Kombeve të Bashkuara për zbatimin e procedurave gjyqësore ndaj të miturve

³⁶ Pika 29 nga Rregullat e BE-së për Mbrojtjen e të miturve të privuar nga liria

Edhe në Ligjin për ekzekutimin e sanksioneve, shfrytëzohet terminologjia të miturit e dënuar, të cilët detyrimisht dënimin për të mitur e vuajnë në institucion të veçantë për të mitur. Duke e pasur parasysh se burgimi për të mitur shqiptohet për të mitur më të madh me përgjegjësi penale (i cili në momentin e kryerjes së veprimit ka mbushur 16 vjet), për dënim me burgim prej pesë vjet ose dënim më të rëndë i cili nuk mund të zgjatë më shumë se dhjetë vjet, realisht ekzekutimi i dënimit të burgimit për të mitur, në masë më të madhe i përfshinë personat më të rinj të moshës madhore, të cilët mund të qëndrojnë në institucion të njëjtë deri në moshën 23 vjeçare. Prandaj, nevojitet harmonizimi i legjislacionit me rregullat dhe standardet ndërkombëtare, me ç'rast gjithnjë duhet të merret parasysh interesi më i mirë i të miturit në procesin e risocializimit të tij dhe të sigurohet ndarja e të miturve nga personat e moshës madhore të cilët janë privuar nga liria.

Në burgun për të mitur nuk zbatohet procesi arsimor, e as nuk mbahen punëtori profesionale dhe trajnime për profesione të ndryshme të cilët janë tejet të rëndësishëm për procesin e risocializimit të personave të mitur.

Gjatë vizitës në Entin Ndëshkues-Korrektues u vu re gjendje e njëjtë e cila nuk mundëson proces edukativ-arsimor. Qëllimi i ekzekutimit të masave edukuese është që përmes mbrojtjes, ndihmës dhe mbikëqyrjes, si dhe përmes arsimit dhe edukimit të të miturve - kryerës të veprave penale, t'u sigurohet zhvillim i drejtë i personit të tyre. Arsimi i detyrueshëm fillor dhe i mesëm nuk realizohet në kuadër të Entit Edukues-Korrektues Tetovë. Marrë në përgjithësi, ky është problemi më i madh i Entit kur kemi parasysh se arsimit fillor dhe i mesëm janë të detyrueshëm. Së këtejmi, nuk respektohen rregullat ligjore për organizimin e arsimit të detyrueshëm fillor dhe të mesëm si pjesë e sistemit të përgjithshëm të arsimit dhe edukimit. Sipas nenit 311 të Ligjit për ekzekutimin e sanksioneve, puna në Entin Edukues-Korrektues organizohet në atë mënyrë që personit të mitur t'i sigurohen kushte për edukim dhe arsimit fillor dhe të mesëm, për zhvillimin dhe fitimin e shprehive pozitive, vlerave dhe attributeve dhe për profesionalizimin e punës dhe aftësimin e profesioneve të caktuara³⁷. Me këtë rast, në nenin 318 parashikohet që edukimi dhe arsimimi fillor, si dhe arsimimi i mesëm në EEK zbatohet me organizimin e mësimin të llojit përkatës, punëtorive dhe ekonomive për trajnim praktik. Personit të mitur mund t'i lejohet vazhdimi i shkollimit jashtë institucionit, nëse me sjelljen dhe angazhimin e tij është shembull për të tjetër. Në momentin e vizitës, vetëm një person ishte si ndjekës i mundshëm i mësimin me korrespondencë në shkollën për arsim të mesëm jashtë institucionit. Nuk ekziston nivel i kënaqshëm sa i përket angazhimit me punë të personave të mitur. Një numër i caktuar i personave janë angazhuar në pjesën e mirëmbajtjes së higjienës. Edhe pse në EEK janë të punësuar 6 instruktorë, angazhimet ekonomike-instruktoresh mungonin për shkak të mungesës së lokaleve adekuate ku do të mund të zhvillohej aktiviteti.

Gjatë vizitës, ekipi i MPN-së zhvilloi bisedë me personat e mitur dhe

³⁷ Neni 311, paragrafi nga Ligji për ekzekutimin e sanksioneve ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 2/2006)

me personat e rinj të moshës madhore, të cilët në atë kohë ishin vendosur në Entin Ndëshkues-Korrektues³⁸, me ç'rast konstatoi se nuk ekziston ndarje e të miturve nga personat e rinj të moshës madhore. Gjendja e këtyre u konstatua edhe nga përgjigjet e Pyetësorit të dërguar nga Enti Edukues-Korrektues Tetovë, në muajit gusht të vitit 2011, në të cilin qartë është cekur se në Ent, në atë periudhë kanë qenë të vendosur 11 të mitur dhe 15 persona të rinj të moshës madhore.

Në vitin 2011, MPN-ja vizitoi edhe institucione për përkujdesjen e fëmijëve dhe të rinjve me sjellje problematike dhe probleme edukative-sociale. Me këtë rast u zbatua vizitë pa paralajmërim në Institucionin Publik për Fëmijë dhe të Rinj me Sjellje Problematike "Ranka Milanoviq", i cili konform kornizës ligjore kryen përkujdesje, edukimin dhe arsimimin fillor të personave të mitur me sjellje problematike të moshës nga 10 deri në 18 vjeçare, ndërsa arsimit mesëm sigurohet në institucione të veçanta arsimore. Të miturit kryesisht ishin të kënaqur nga veprimi i të punësuarve në institucion. Asnjëri nga fëmijët, me të cilët u zhvillua bisedë, nuk u ankua për trajtim të keq ose lloj tjetër të dhunës fizike nga ana e të punësuarve në institucion. Në këtë institucion ankesat shkonin në drejtim të sigurimit të mbrojtjes shëndetësore për shkak të vonësës së kartonëve të kaltër nga qendrat për punë sociale.

Edhe pse në këtë institucion, sikurse edhe në Institucionin për Fëmijë dhe të Rinj me Probleme Edukative-Sociale, zhvillohet procesi edukativ-social dhe procesi arsimor³⁹, megjithatë u vu re se ndërrimi dhe transferimi i shpeshtë nga institucioni në institucion i personave të mitur, e vë në pikëpyetje kualitetin e procesit të edukimit dhe riedukimit. MPN-ja konsideron se bartja e këtyre të miturve dhe kategorizimin tyre si: "të dhunshëm, të pashpresë dhe problematikë". Në këtë mënyrë nuk bëhet locimi thelbësor dhe sanimi i problemit për sjelljen e këtyre të miturve të kësaj kategorie të fëmijëve, të cilët gjithë jetën ose pjesën më të madhe të jetës e kalojnë nëpër institucione për mbrojtje sociale dhe jo rrallëherë përfundojnë në entin edukues-korrektues ose në burgjet për të mitur.

Ankesat kishin të bënin edhe me dhunën mes të përkujdesurve, me ç'rast shtrohet pyetja për masat parandaluese që i ndërmarrin shërbimet për reduktimin e sjelljes së këtyre, si dhe përgjegjësisë së drejtorisë së këtyre institucioneve për të siguruar mbrojtjen e të miturve të vendosur në këto institucioneve edukuese.

Në vitin 2011 MPN-ja e vizitoi edhe Qendrën e Pranimit për Vendosjen e Azilkërkuesve, ndërsa gjatë inspektimit vuri në pah se pjesa më e madhe e personave të mitur janë vendosur me familjet e tyre, përkatësisht prindërit,

³⁸ Në përputhje me nenin 40 të Ligjit për të drejtat e të miturve, në entin edukues-korrektues i mituri qëndron më së paku një vit, ndërsa më së shumti pesë vjet, përkatësisht deri sa të mbush moshën 23 vjet.

³⁹ Gjykata ose qendra për punë sociale, të miturin e vendos në institucion edukues që të kryhet mbikëqyrje e vazhdueshme nga ana e personave profesionist me qëllim të edukimit, riedukimit dhe zhvillimit të drejtë.

por gjithashtu u vërejt edhe një i mitur më i rritur i cili në Republikën e Maqedonisë kishte ardhur pa prindërit e tij.

Duke i pasur parasysh obligimet dhe standardet ndërkombëtare, të cilat rezultojnë për shtetit në kontekst të kësaj kategorie të personave (persona të mitur të pashoqëruar), MPN-ja konstatoi se personi nuk ishte vendosur veçmas nga personat e tjerë të rritur, e as nuk u njoftua se a i ishte caktuar kujdestar. Ligji për azil dhe mbrojtje të përkohshme parashikon dispozita të posaçme me të cilat e përforcon mbrojtjen e kësaj kategorie vulnerabile të personave, kështu që parashikon përcaktimin e kujdestarit, sa më shpejtë të jetë e mundur, në përputhje me Ligjin për familjen, si dhe interesat më të mira të fëmijës të merren parasysh gjatë vlerësimit të kërkesës për njohjen e së drejtës së azilit të personave të mitur pa shoqërim. Nga biseda e zhvilluar me personin e mitur u informuam se ai nuk e dinte se a i është caktuar kujdestar, ndërsa të punësuarit e Qendrës na informuan se veprojnë në përputhje me rregullat vendase, sa i përket sigurimit të kujdestarit për personat e mitur.

Përkatësisht, për këtë qëllim pas pranimit dërgohet kërkesë me shkrim pranë qendrës për punë sociale e cila e cakton kujdestarin, mirëpo në praktikë nuk ka ndodhur që ndonjëri nga personat e mitur, të vendosur në këtë qendër, të vizitohet dhe informohet nga kujdestari i caktuar për të drejtat e tij ose për rrjedhën e procedurës.

Përgjithësisht, në Republikën e Maqedonisë dispozitat ligjore të cilat e përkufizojnë këtë problematikë të veprimit dhe trajtimit të personave të mitur që janë privuar nga liria, si dhe personat e mitur të cilët janë vendosur në institucione tjera (të përkujdesur në institucione edukuese dhe të mitur të pashoqëruar azilkërkues), megjithatë nevojitet vëmendje më e madhe gjatë veprimit dhe zbatimit konsekuent të rregullave ligjore në praktikë, si dhe angazhimin të kuadrove profesional të trajnuar në mënyrë adekuate për veprimin me këtë kategori të personave.

Implementimi i tërësishëm i Ligjit për të drejtat e të miturve, si dhe standardevë ndërkombëtare për të drejtat e të miturve të cilët privohen nga liria, ose të cilëve u kufizohet liria e lëvizjes do të rezultonte me mbrojtje më të madhe të kësaj popullate vulnerabile, si dhe shkallë më të lartë të realizimit të të drejtave të cilat i kanë personat e mitur të privuar nga liria.

5 REKOMANDIME TË PËRGJITHSHME

Националниот превентивен механизам, согласно своите овластувања кои Меканизми Parandalues Nacional, në përputhje me autorizimet e veta të cilat përcaktohen nga OPKAT-it dhe Ligji për Avokatin e Popullit, pas çdo vizite të realizuar dërgon raport të veçantë i cili përmban analizë të detajuar të gjendjeve dhe masave konkrete për përmirësimin e mangësive dhe eliminimin e rreziqeve të identifikuar. Rekomandimet që i përmban ky raport paraqesin orientim të përgjithshëm, në përputhje me gjendjet dhe tendencat e konstatuara gjatë zbatimit të vizitave në 2011, ndërkaq me qëllim të veprimit preventiv të organeve të shteteve konkrete.

MPN-ja jep rekomandime të përgjithshme për gjendjen në vendet e privimit nga liria, si vijon:

Stacionet policore:

1. Ambientet e SPKP-ve për ndalimin e personave doemos duhet t'i përmbushin standardet minimale për vendosjen dhe mbrojtjen e personave të privuar nga liria. Ambientet detyrimisht duhet të jenë të pajisura në mënyrë adekuate, të kenë qasje të drejtpërdrejt në dritën natyrore, ventilim dhe ngrohje adekuate. Toaletet doemos duhet të ndërtohen në mënyrë dhe me materiale të cilët sigurojnë mbrojtje të plotë të personave të privuar nga liria sa u përket lëndimeve ose vetëlëndimeve.

2. Respektim i rigoroz i kohëzgjatjes së përcaktuar me Kushtetutë dhe ligje për privimin nga liria në procedurë policore. Në asnjë rast nuk guxon të tejkalohet afati kohor prej 24 orësh për personat e rritur, përkatësisht 12 orë për të miturit për të cilët ekzistojnë dyshime se kanë kryer vepër penale, llogaritur nga momenti i privimit nga liria.

3. Të përkushtohet vëmendje e përfurcuar gjatë veprimit dhe realizimit të të drejtave të popullatës së mitur duke e pasur parasysh vulnerabilitetin e posaçëm të kësaj kategorie të personave. Nevojitet pajisje shtesë materiale-teknike dhe ekipim kadrovik i stacioneve policore, si dhe trajnime në pjesën e zbatimit të Ligjit për të drejtat e të miturve për të gjithë të punësuarit në SPKP.

4. Për personat të cilët kanë shenja të dukshme të plagëve ose shenja të sëmundjeve, alkoolizmit ose substancave psikotrope, kontrolli mjekësor të ketë karakter të detyrueshëm parandalues në mënyrë që të pengohen rreziqet e mundshme për lëndim ose vetëlëndim, ndërkaq me qëllim të mbrojtjes me kohë të gjendjes së tyre shëndetësore.

5. E drejta për ushqim dhe ujë duhet të rregullohet me ligj, bashkë me të drejtat e tjera të cilat u garantojnë personave të privuar nga liria, si dhe të caktohet zgjidhje sistemore për mënyrën e realizimit të kësaj të drejte e cila do të varet nga gjendja financiare e personit të ndaluar.

6. Tërësisht, në detaje dhe me kohë të plotësohen evidencat për personat e ndaluar, me theks të veçantë të procesverbalit për ndalimin e personit dhe procesverbalin për udhëzimin dhe realizimin e së drejtës për mbrojtës dhe të drejtave tjera. Çdo parregullsi ose paqartësi në evidencë lë hapësirë për dyshim në lidhje me veprimin e nëpunësve policorë ndaj personave të ndaluar.

7. Nevojitet unifikimi i praktikave të mira në mënyrën e udhëheqjes së regjistrave dhe evidencave dhe veprimin me personat e privuar nga liria në nivel të territorit të Republikës së Maqedonisë.

Institucionet ndëshkuese-korrektuese dhe enti edukues-korrektues:

8. Mekanizmi Parandalues Nacional sugjeron nevojën për zbatimin e plotë të Rregullave Evropiane të Burgjeve, si dhe respektimin e standardeve ndërkombëtare për të drejtat e personave të privuar nga liria.

9. Me qëllim të pengimit të shfaqjes së dukurive të torturës ose formave tjera të trajtimit brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues, si dhe parandalimit të vetëlëndimit të popullatës së burgjeve, nevojitet ndërmarrja me kohë e masave për analizimin dhe përcaktimin e të gjitha rrethanave në raste individuale, si dhe masave për përcaktimin e përgjegjësisë së kryerësve të mundshëm. Vëmendje e veçantë duhet t'u kushtohet programeve të posaçme për reduktimin e rreziqeve për vetëlëndimin e personave të privuar nga liria.

10. Respektim i rekomandimeve të organeve ndërkombëtare për shfrytëzimin e masës disiplinore "vendosje në dhomë izolimi" dhe kushteve në të cilat zbatohet e njëjta. Njëherësh, duhet të harmonizohet legjislacioni vendas me Rregullat e Kombeve të Bashkuara për mbrojtjen e personave të mitur të privuar nga liria, të cilat e parashikojnë ndalimin e plotë të zbatimit të masave disiplinore ndaj personave të mitur të cilat përmbajnë trajtim brutal, jonjerëzor, nënçmues ose ndëshkues, me ç'rast përfshihet edhe vendosja në dhomë izolimi ose çdo formë tjetër e ndëshkimit që do të mund ta vinte në pikëpyetje shëndetin fizik dhe mendor të personave të mitur.

11. Harmonizimi i kornizës ligjore me rregullat dhe standardet ndërkombëtare të cilat kanë të bëjnë me personat e mitur ku potencohet ndarja e të miturve nga personat e moshës madhore të cilët janë privuar nga liria, me ç'rast çdoherë duhet të merret parasysh interesi më i mirë i personit të mitur.

12. Formimi i reparteve të pranimit në institucionet ndëshkuese-korrektuese të cilët do të të ishin fizikisht të ndarë nga repartet e tjerë me qëllim që të mundësohet proces kualitativ i pranimit dhe adaptimit, si dhe të reduktohet shkalla e infektimit kriminologjen.

13. Përmirësim i kushteve në repartet e burgjeve dhe paraburgimit ku

vendosen personat e privuar nga liria dhe reduktim i mbipopullimit, me qëllim të përmbushjes së parakushteve themelore për zbatimin e masës së paraburgimit ose masës edukuese e cila zbatohet në entet edukuese-korrektuese.

14. Në veçanti nevojitet mbrojtje shëndetësore e vazhdueshme dhe kualitative nëpër institucionet ndëshkuese-korrektuese dhe edukuese-korrektuese konform rregullave të KB-së, Rregullave Evropiane të Burgjeve, Rekomandimit të Këshillit të Evropës, si dhe Rekomandimeve të Organizatës Botërore Shëndetësore, sipas së cilave njëri nga standardet kryesore të mbrojtjes shëndetësore në burgje është "njerëzit të cilët janë në burg i kanë të njëjtat të drejta të mbrojtjes shëndetësore sikurse çdokush tjetër. Personeli mjekësor duhet të veprojë me personat e dënuar si me pacientë, e jo si të paraburgosur".

15. Përkushtim më i madh ndaj arsimimit në institucionet ndëshkuese-korrektuese dhe edukuese-korrektuese për shkak të rolit të tij në efikasitetin e procesit të risocializimit dhe riintegrimin përmes krijimit të programeve arsimore dhe kurseve profesionale, në veçanti tek popullata e mitur.

16. Rritje e angazhimit me punë të personave të privuar nga liria të cilët janë vendosur në INK dhe EEK me qëllim të risocializimit, veçanërisht në repartet e burgimit, si dhe respektim i parimit të angazhimit pandërprerë të personit të dënuar, me qëllim që të mos lihet hapësirë për ndikime të cilat do ta rrezikonin qëllimin e trajtimit.

17. Udhëheqje me rregull e evidencës së personave të privuar nga liria, si dhe plotësim me kohë dhe në mënyrë të plotë të regjistrave në të cilat evidentohej aplikimi i mjeteve të dhunës.

Vendet të tjera:

18. Përmirësim i organizimit të punës dhe zbatim i aktiviteteve në institucion për përkujdesje fëmijësh, me çka do të kontribuohet drejt rritjes së efikasitetit dhe qëllimit të procesit të edukimit, riedukimit dhe zhvillimit të drejtë të të përkujdesurve të mitur. Evidentim i të gjitha rasteve të dhunës fizike ndërmjet fëmijëve, dhunës ndaj ose nga të punësuarit ose personave të tretë dhe rasteve të vetëlëndimit, në regjistër të veçantë me qëllim të hulumtimit të tyre dhe marrje të masave konkrete.

19. Riparim dhe pajisje e kapaciteteve të vendosjes në institucionin për përkujdesje, edukim dhe arsimim i fëmijëve dhe të rinjve, me qëllim të përmbushjes së nevojave në drejtim të edukimit të suksesshëm, riedukimit ose përmirësimit të sjelljes së çrregulluar të fëmijëve të cilët vendosen në institucion, si dhe pajisje e ambienteve me dedikim shtesë për aktivitete të lira të fëmijëve.

20. Në institucionet për përkujdesje, edukim dhe arsimimin e fëmijëve dhe të rinjve të punësohet kuadër nga pjesëtarë etnisë përkatëse, të cilët do të veprojnë me strukturën etnike të fëmijëve shumicë të vendosur në institucion.

21. Rinovim i ndërtesës së parë të kapaciteteve për vendosje në Qendrën për Azilkërkues, me qëllim të tejkalimit të gjendjes ekzistuese me kushtet joadekuate për vendosjen e azilkërkuesve.

22. Ndarje e personave të mitur të pashoqëruar nga personat e moshës madhore në Qendrën për Azilkërkues, si dhe ndarje dhe vendosje veçmas të personave të gjinisë femërore dhe nënave të vetme (përveç tek vendosjet familjare).

23. Sigurim i informatave të detajuara dhe me kohë për rendin e shtëpisë në Qendrën për Azilkërkues në gjuhën të cilën e kuptojnë, përmes përkthimit të rendit të shtëpisë në disa gjuhë të cilat përdoren më së shpeshti nga azilkërkuesit.

24. Formim i një formulari të posaçëm për ankesa dhe regjistër të veçantë për ankesa me gojë dhe formim i protokollit për veprim gjatë dhunës fizike dhe incidenteve ndërmjet personave të vendosur Qendrën për Azilkërkues.

25. Vendosje e koordinimit me Ministrinë e Punëve të Brendshme, në aspekt të lëshimit me kohë të dokumentit për identifikim të azilkërkuesit, në përputhje me nenin 40 të Ligjit për azil dhe mbrojtje të përkohshme.

26. Përmirësim i mbrojtjes shëndetësore të azilkërkuesve përmes zgjidhjes së statusit të mjekut nga praktika e përgjithshme, punësimit të infermieres me orar të plotë pune dhe rritjes së mjeteve financiare për mjekim dhe kontrolle specialistike.

6 PIKËPAMJE PËRFUNDIMTARE

Parandalimi luan rol të rëndësishëm në luftën kundër torturës dhe formave tjera të trajtimit brutal, jonjerëzor dhe ndëshkues. Vetëm përmes mbrojtjes së të drejtave të qytetarëve, të cilët kanë qenë viktimë të torturës ose trajtimit jonjerëzor, pa i vënë në pah me kohë rreziqet e mundshme, mangësitë dhe zbrazëtirat në legjislacion, nuk do të realizohet objektivi të cilin e kemi vendosur. Parandalimi dhe mbrojtja janë dy procese komplementare dhe paralele, të cilat vazhdimisht duhet të plotësohen dhe koordinohen në drejtim të çrrënjësjes së tërësishme të torturës. Vetëm përmes aktiviteteve parandaluese, të mbështetura me masa të ndërmarra në drejtim të mbrojtjes së të drejtave të personave të ekspozuar në torturë, do të arrijmë ta mposhtim torturën si formë serioze të cenimit të të drejtave dhe lirive të njeriut dhe do të sigurojmë ndëshkimin e kryerësve të këtyre veprave dhe do të vendosim sistem i cili do ta reduktojë rrezikun për recidivizmin e tyre.

Mekanizmi Parandalues Nacional për një kohë të shkurtër arriti ta gjejë vendin e vet në Republikën e Maqedonisë, ndërsa kompetencat dhe mandati i tij janë të njohur për organet e pushtetit të shtetit. Rezultatet e para, tanimë janë të dukshme – në vitin 2011 janë realizuar 18 vizita parandaluese dhe janë hartuar raporte të veçanta me rekomandime përkatëse, të cilat u janë dërguar organeve dhe institucioneve kompetente. MPN-ja ka kompetencë të pamohueshme që përmes zbatimit të vizitave t'i pasqyrojë gjendjet reale në vendet e privimit nga liria, të bëjë analizë për mangësitë e konstatuara dhe të propozojë rekomandime konkrete dhe të realizueshme me qëllim të përmirësimit të gjendjeve në ato vende. MPN-ja përmes vendosjes së dialogut konstruktiv do ta ndjek gjendjen në lidhje me zbatimin e rekomandimeve nga ana e organeve dhe institucioneve të shtetit.

Shteti ynë e ka për detyrë t'i vë në dispozicion resurset e nevojshme njerëzore dhe materiale-teknike, të domosdoshme për funksionimin normal të Mekanizmit Parandalues Nacional, i cili punon në kuadër të Avokatit të Popullit. Në këtë kontekst dhe me qëllim të përfundimit të kapacitetit të Mekanizmit Parandalues Nacional, nevojitet sigurimi i kushteve përkatëse të cilat do t'i mundësojnë zhvillim adekuat, për të siguruar objektivitet dhe profesionalizëm në punën e tij, ndërsa ato janë:

- pavarësia e plotë operative dhe financiare e MPN-së, përmes sigurimit të parakushteve të domosdoshme materiale-teknike, resurseve njerëzore dhe mjeteve buxhetore;
- sigurimi i karakterit multidisiplinar të vizitave, këqyrjeve dhe bisedave me personat e privuar nga liria përmes përfshirjes së ekspertizës së

jashtme profesionale nga fusha e: mjekësisë, psikologjisë, punës sociale; dhe

- shfrytëzimi i kapaciteteve të sektorit civil në Maqedoni, në bashkëpunim dhe me autorizim të Avokatit të Popullit, të ndërmarrin disa nga kompetencat e Mekanizmit Parandalues Nacional.

Aneksi 1: Pasqyra e aktiviteteve të Mekanizmit Parandalues Nacional në vitin 2011

Data	Vendi	Aktivite	Pjesëmarrës	Organizator
01.04.2011	Shkup	Fillimi i aktiviteteve nga ana e MPN	tre këshilltarë të MPN	AP i RM
prill/maj 2011	Shkup	Aktivite parapërgatitore dhe përpilimi i instrumenteve për punë	tre këshilltarë të MPN	AP i RM
10.05-13.05 2011	Shkup	Trajnim për realizimin e vizitës parandaluese në stacion policor, në bashkëpunim me përfaqësuesit e MPN të Spanjës	tre këshilltarë të MPN	Projekti "Tuining" në bashkëpunim me AP të RM-së
23.05-27.05 2011	Madrid, Spanjë	Vizitë studimore e MPN-së së Spanjës, vizitë në stacion policor, qendrën për të mitur dhe delikuent dhe burg	Ixhet Memeti, Anica Tomshiq Stojkovska dhe Donçe Boshkovski	Projekti "Tuining" në bashkëpunim me Ombudsmanin e Mbretërisë së Spanjës
01.06 -03.06 2011	Shkup dhe Prilep	Trajnim për realizimin e vizitës parandaluese të burgut në bashkëpunim me Ales Butala, ish-anëtar i Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës (KPT)	tre këshilltarë të MPN	Misioni i OSBE-së në Shkup me AP të RM-së
10.06 – 11.06 2011	Ohër	Konferencë rajonale me temë: "Roli i Ombudsmanit në luftën kundër diskriminimit dhe parandalimit të torturës"	tre këshilltarë të MPN	AP i RM-së në bashkëpunim me Misionin e OSBE-së në Shkup
14.06-16.06 2011	Talin, Estoni	Punëtori tematike me temë: "Grumbullimi dhe kontrollimi i informatave gjatë kohës së vizitës së realizuar nga Mekanizmi Parandalues Nacional"	Donçe Boshkovski	Këshilli i Evropës në bashkëpunim me Ombudsmanin e Estonisë
22.06.2011	Shkup	Pres- konferencë promovimi i MPN-së	Ixhet Memeti, tre këshilltarë e MPN-së	AP i RM
30.06.2011	Shkup	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Draçevë	tre këshilltarë të MPN	MPN
06.07-07.07 13.09. 2011	Shkup	Vizitë e MPN – Burgu Shkup	tre këshilltarë të MPN	MPN
13.07-14.07 2011	Shkup	Trajnim për realizimin e vizitës parandaluese në institucion psikiatrik në bashkëpunim me Dr. Vlado Ortakov, nënkryetar i parë i Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës (KPT)	tre këshilltarë të MPN	Misioni i OSBE-së në Shkup në bashkëpunim me AP të RM-së
20.07.2011	Gostivar	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Gostivar	tre këshilltarë të MPN	MPN
22.07.2011	Shkup	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Çair	tre këshilltarë të MPN	MPN
26.07.2011	Koçan	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Koçan	tre këshilltarë të MPN	MPN
16.09.2011	Shkup	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Aerodrom	tre këshilltarë të MPN	MPN
20.09.2011	Gjevgjeli	Vizitë e MPN - burg	tre këshilltarë të MPN	MPN
28.09 – 30.09 2011	Manastir, Shtip dhe Tetovë	Tryeza të rrumbullakëta për të punësuarit në vendet e privimit nga liria, me temë: "Avokati i Popullit si Mekanizëm Parandalues Nacional"	tre këshilltarë të MPN	MPN-ja në bashkëpunim me OSBE në Shkup
03.10-05.10 2011	Lubjanë dhe Murska Sobotë, Sloveni	Takim trepalësh i MPN-së: Sloveni, Shqipëri dhe Maqedoni dhe vizitë e përbashkët të burgut	Donçe Boshkovski Merita Aliu Alili	Këshilli i Evropës në bashkëpunim me MPN të Slovenisë
06.10-07.10 2011	Shkup	Konferencë me temë: "Përvoja komparative në fushën e privimit nga liria dhe roli i Avokatit të Popullit"	tre këshilltarë të MPN	Projekti "Tuining" në bashkëpunim me AP të RM-së
12.10.2011	Makedonski Brod	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Makedonski Brod	tre këshilltarë të MPN	MPN

14.10 – 18.10 2011	Shkup	Vizitë pune e MPN-së së Spanjës të MPN-së të Maqedonisë	tre këshilltarë të MPN	Projekti "Tuining" në bashkëpunim me AP të RM-së
20.10 – 21.10 2011	Baku, Azerbajxhan	Takim tematik: "Mbrojtja e kategorive vulnerabile të personave në vendet e privimit nga liria"	Anica Tomshiq Stojkovska	Këshilli i Evropës në bashkëpunim me Ombudsmanin e Azerbajxhanit
26.10.2011	Kumanovë	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Kumanovë	tre këshilltarë të MPN	MPN
31.10.2011	Tetovë	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Tetovë	tre këshilltarë të MPN	MPN
03.11.2011	Shkup	Tryezë e rrumbullakët për të punësuarit në vendet e privimit nga liria, me temë: "Avokati i Popullit si Mekanizëm Parandalues Nacional"	tre këshilltarë të MPN	MPN-ja në bashkëpunim me OSBE në Shkup
08.11.2011	Kriva Pallankë	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Kriva Pallankë	tre këshilltarë të MPN	MPN
10.11-11.11 2011	Gjenevë, Zvicër	Forumi Botëror për Protokollin Fakultativ të Konventës Kundër Torturës: Parandalimi i torturës dhe mbështetja e dinjitetit – nga angazhimet deri në aksion	Donçe Boshkovski	Asociacioni për Parandalimin e Torturës (APT)
11.11.2011	Shkup	Prezantim për rolin e MPN-së para studentëve të Universitetit Evropian	Anica Tomshiq Stojkovska dhe Merita Aliu Alili	MPN në bashkëpunim me Universitetin Evropian
16.11.2011	Tetovë	Prezantimi i rolit të MPN-së para studentëve të Universitetit të Evropës Juglindore	Merita Aliu Alili	MPN në bashkëpunim me Universitetin e Evropës Juglindore
17.11.2011	Ohër	Vizitë e MPN-së – Burgu Ohër	tre këshilltarë të MPN	MPN
21.11-24.11 2011	Varshavë, Poloni	Vizitë studimore e Mekanizmit Parandalues Nacional në Poloni, vizitë në stacion policor dhe qendrën për delikuent të mitur	tre këshilltarë të MPN	Ombudsmani i Republikës së Polonisë në bashkëpunim me MPN dhe Misionin e OSBE-së në Shkup
29.11.2011	Prilep	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Prilep	tre këshilltarë të MPN	MPN
30.11.2011	Shkup	Prezantimi i rolit të MPN-së para studentëve të Fakultetit Juridik "Justiniani i Parë"	Donçe Boshkovski	MPN në bashkëpunim me Fakultetin Juridik "Justiniani i Parë"
02.12.2011	Shkup	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Kisella Vodë	tre këshilltarë të MPN	MPN
06.12-07.12 2011	Lubjanë, Sloveni	Takim me personat për kontakt të Rrjetit Evropian të Mekanizmave Parandalues	Ixhet Memeti dhe Anica Tomshiq Stojkovska	Këshilli i Evropës
07.12.2011	Shkup	Prezantimi i rolit të MPN-së para studentëve të Universitetit FON	Donçe Boshkovski, Merita Aliu Alili	MPN në bashkëpunim me Universitetin FON
09.12.2011	Shkup	Vizitë e MPN – Stacioni Policor Bit Pazar	tre këshilltarë të MPN	MPN
12.12.2011	Shkup	Prezantimi i rolit të MPN-së para studentëve të Fakultetit për Siguri	Anica Tomshiq Stojkovska dhe Donçe Boshkovski	MPN në bashkëpunim me Fakultetin për Siguri
14.12.2011	Shkup	Vizitë e MPN-së – Qendra për Vendosjen e Azilkerkuesve	tre këshilltarë të MPN	MPN
16.12.2011	Veles	Vizitë e MPN-së – Enti Edukues-Korrektues Tetovë	tre këshilltarë të MPN	MPN
19.12.2011	Shkup	Vizitë e MPN-së – IP Enti për Përkudjesje, Edukim dhe Arsimit të Femijëve dhe të Rinjve "Ranka Milanova"	tre këshilltarë të MPN	MPN
21.12-22.12 2011	Mavrovë	Tryezë e rrumbullakët për gjyqtarë dhe praktikues të së drejtës me temë: "E drejta dhe praktika me refugjatët"	Donçe Boshkovski	UNHCR Shkup dhe Akademia e Gjyqtarëve dhe Prokurorëve
26.12.2011	Shkup	Prezantimi i rolit dhe punës së MPN-së para përfaqësuesve të Ombudsmanit të Kosovës dhe sektorit joqeveritar	Ixhet Memeti dhe tre këshilltarë e MPN-së	MPN në bashkëpunim me Misionin e OSBE-së të Kosovës

- vizita parandaluese

ANEKSI 2:

Formulari A

LISTA E KONTROLLIT (CHEKLIST) PËR PËRMBUSHJEN E STANDARDEVE, TË DREJTAVE DHE KUSHTEVE NË INSTITUCIONET NDËSHKUESE-KORREKTUESE (INK)

INK: _____

Data: _____

Koha e vizitës: prej _____ deri _____

HAPI 1: Bisedë me drejtorin e INK-së, zëvendës drejtorin ose me person tjetër udhëheqës

Ekipi, gjatë realizimit të vizitës, gjithmonë do ta respektojë rolin dhe funksionet e autoriteteve kompetente. Vendosja e respektimit të ndërsjellë me drejtorin dhe personat e tjerë udhëheqës në kuadër të institucionit ndëshkues-korrektues është themel për ndërtimin e dialogut konstruktiv dhe bashkëpunimit efikas.

Sa i përket **vizitës së paralajmëruar** biseda zhvillohet me drejtorin ose zëvendës drejtorin e INK-së dhe në përputhje me Propozim listën e pyetjeve dhe udhëzimeve për realizimin e bisedës me personat zyrtarë.

Sa i përket **vizitës së paparalajmëruar** biseda zhvillohet me personin udhëheqës me titull më të lartë, i cili në atë moment është në pozicionin më të lartë të hierarkisë në INK dhe në përputhje me Propozim listën e pyetjeve dhe udhëzimeve për realizimin e bisedës me personat zyrtarë.

■ Shfrytëzoheni formularin e mëposhtëm A.1.

HAPI 2: Vizitë në vendet e privimit nga liria

Vizita realizohet me qëllim të perceptimit të kushteve materiale për vendosje në institucionet ndëshkuese-korrektuese, kushteve në ambientet e për-bashkëta, ambienteve të punës dhe trajtimit të personave të privuar nga liria nga ana e nëpunësve të burgut.

Ekipi, i cili e realizon vizitën, me rastin e vizitës së kapaciteteve të vendosjes dhe ambienteve tjera, në veçanti do t'i kontrollojë rrethanat si vijojnë ⁴⁰:

1) Sa është numri i kapaciteteve/dhomave të vendosjes? _____.

2) A është siguruar për çdo person të dënuar krevat, dyshek dhe sh-troje? _____.

3) Mënyra e vendosjes nëpër dhoma dhe kapaciteti i tyre? _____.

4) Cili është numri maksimal i personave të vendosur në një dhomë gjumi⁴¹? _____.

5) A është madhësia e hapësirës sipas standardeve të SRT-së dhe dispozitës së LES (për një person 9 m³)?

Matni dhe shënoni parametrat: gjatësia: _____.

gjerësia: _____.

lartësia: _____.

6) A janë të pastra dhe të thata dhomat e vendosjes? Vlerësim i nivelit të higjienës. _____

7) A ka ndriçim adekuat (ndriçim me të cilin mund të lexohet)?

Po

Jo

Nëse përgjigjja është "Jo", përse nuk ka? Sqarim _____

8) A ka ndriçim natyror ose artificial? (rretho)

9) A ka kapakë ose tabela nëpër dritaret e dhomave të cilat e pengojnë depërtimin e dritës?

Po

Jo

10) A ka ventilim adekuat? (Sqarim) _____

11) A ka ngrohje adekuate të ambienteve?

Po

Jo

12) Regjimi i ngrohjes/freskimit. Sqarim _____

⁴⁰ Zhvilluar në përputhje me rekomandimet dhe standardet e KPT-së të cilët kanë të bëjnë me kushtet dhe trajtimin e personave në paraburgim dhe burg dhe legjisllacionin vendas.

⁴¹ Neni 104, paragrafi 3 nga LES – numri maksimal i lejuar 5 persona

13) A janë të mobiluara dhomat me pajisje për pushim (krevate, dyshekë, shtroje, jastëkë dhe batanije)

Po

Jo

14) A janë të pastra dhe në rregull pajisjet për pushim (dysheku, batanija, jastëku etj)?

Po

Jo

Pjesërisht

Sqarim: _____

15) Me çfarë elemente tjera janë të pajisura dhomat (komodina, tavolina, karrige etj.)?

Sqarim: _____

16) A ka veshmbathje adekuate sipas kushteve klimatike?

Po

Jo

17) Veshmbathja e personit të dënuar, në çfarë do qoftë mënyre, a ndikon në mënyrë degraduese ose nënçmuese?

Po

Jo

Sqarim: _____

18) A ka kushte themelore sanitare për mirëmbajtjen e higjienës personale në kuadër të dhomës? A ekziston nyje sanitare dhe në çfarë gjendje është?

Sqarim: _____

19) Në çfarë mënyre është bërë ndarja e nyjës sanitare nga pjesa tjetër e dhomës?

Sqarim: _____

20) Personat e dënuar a kanë në dispozicion mjete për higjienë?

Po

Jo

Nëse "Po", të njëjtat a sigurohen nga ana e shërbimeve të burgut ose nga vet personi _____

21) A i përmbushin standardet themelore dhomat e izolimit⁴²?

Po

Jo

Sqarim: _____

Nga fusha e marrëdhënieve të punës:

22) A janë të pajisura në mënyrë bashkëkohore ambientet dhe punëtoritë në të cilat punojnë personat e dënuar?

Po

Jo

Sqarim: _____

23) Në punëtori, a respektohen kushtet minimale teknike për mbrojtje gjatë punës?

Po

Jo

Sqarim: _____

24) Ambientet për punë a i përmbushin kushtet minimale për qëndrimin e personave të dënuar (ndriçim, higjienë, ventilim etj.)?

Po

Jo

Pjesërisht

Sqarim: _____

⁴² Ambienti në të cilin zbatohet ndëshkimi disiplinor dërgim në dhomë izolimi doemos duhet të jetë me madhësi prej më së paku 9 m³, të ketë dritë natyrore, të ketë nyje sanitare, ujë për pije, krevat me shtroje, tavolinë dhe të ketë ngrohje

Nga fusha e mbrojtjes shëndetësore:

25) Numri i personelit të trajnuar dhe kualifikimi i tyre-të përcaktohet aty për aty.

26) Orari i rregullt i punës i personelit shëndetësor _____ dhe a ka në dispozicion mjek për raste urgjente?

Po

Jo

27) Mbrojtja shëndetësore psikiatrike dhe stomatologjike - si realizohet në kuadër të institucionit?

Sqarim: _____

28) A respektohet parimi i barazisë gjatë mbrojtjes shëndetësore-dhënia e shërbimeve dhe trajtimit të njëjtë sikur për personat që janë në liri?

Po

Jo

Sqarim: _____

29) Gjatë pranimit, a kontrollohet detyrimisht personi nga mjeku?

Po

Jo

Sqarim: _____

30) Sa shpesh i mundësohet personit të dënuar vizita tek mjeku? Sistemi i vizitave të rregullta.

Sqarim: _____

31) Konfidencialitet gjatë kontrollit nga ana e mjekut - në çfarë mënyre sigurohet konfidencialiteti dhe ku ruhen raportet për gjendjen shëndetësore - kush ka qasje në këto dokumente?

Sqarim: _____

32) A kryen dhe sa shpesh kryen mbikëqyrje shërbimi shëndetësor sa i përket higjienës dhe rregullshmërisë së ushqimit?

Po

Jo

Sqarim: _____

33) Furnizimi me vegla, instrumente dhe medikamente mjekësore? Qasje deri te ambientet e ambulancës dhe qasje deri tek medikamentet?

Sqarim: _____

34) Mënyra me të cilën kryhen kontrollet?

Sqarim: _____ A merr pjesë në kontrolle

edhe shërbimi për sigurim i burgut?

Po

Jo

35) Trajtimi me kategoritë vulnerabile të të burgosurve (gra shtatzëna, adoleshentë, persona me çrregullime psikike, sëmundje të rënda)

Sqarim: _____

36) A i viziton mjeku-gjinekologu dhe sa shpesh i kontrollon femrat e dënuara?

Po

Jo

Sqarim: _____

37) Ambulanca dhe ambientet e tjera në të cilat bëhet mbrojtja shëndetësore a i përmbushin kushtet e përcaktuara me normat e përgjithshme?

Po

Jo

Sqarim: _____

Në pjesën e ambienteve të përbashkëta, kuzhina dhe ushqimi:

38) Ambientet për qëndrim të përbashkët, a i përmbushin kushtet minimale për qëndrimin e personave të dënuar (ndriçim, higjienë, ventilim etj.)?

Po
Jo
Pjesërisht
Sqarim: _____

39) A ekziston në institucion hapësirë dhe pajisje për sport dhe rekreacion?

Po
Jo

40) A kanë mundësi të ushtrojnë për çdo ditë në hapësirë të hapur në kohë të caktuar të ditës?

Po
Jo

41) A është i mbrojtur nga ndikimet klimatike rrethi/traseja për shëtitje?

Po
Jo

42) Sa kohë gjatë ditës personat e dënuar e kalojnë jashtë ambienteve të mbyllura?

Sqarim: _____

43) Furnizimi i bibliotekës me libra, revista dhe gazeta ditore:

44) A është ushqimi i shumëllojshëm dhe a është në përputhje me shprehitë kulturore dhe fetare të personave të dënuar?

Po
Jo

45) Kush e përpilon menynë për racionet ditore, kush e aprovon dhe a respektohet e njëjta?

Sqarim: _____

46) A kryen mjeku kontroll të rregullt të kuzhinës, ushqimit dhe higjienës të të punësuarve? Sa shpesh e bënë këtë?

Po
Jo
Sqarim: _____

47) A caktohet dhe a zbatohet dietë e posaçme për personat e sëmurë dhe gratë shtatzëna?

Po
Jo

Sqarim: _____

48) Kontrollimi i higjienës dhe mënyra e mirëmbajtjes së takëmit për ngrënie.

Sqarim: _____

49) A i është marrë ndonjërit nga personat e dënuar takëmi për ngrënie dhe për çfarë shkaqesh?

Sqarim: _____

50) Kontrollimi i higjienës dhe mënyrës së gatimit të ushqimit në kuzhinë.

Sqarim: _____

51) Kontrollimi i ambienteve të përbashkëta sanitare-niveli i higjienës, mirëmbajtja e dusheve etj.

52) A kanë të dënuarit ujë të nxehtë për të bërë dush dhe sa shpesh u lejohet bërja dush?

Po
Jo

Sqarim: _____

53) Kontrollimi i dhomave për larje/tharjen e rrobave

54) A janë të rregulluara dhe a kënaq higjiena e ambienteve për takime dhe ambienteve të tjera për qëndrim ditor?

Po

Jo

Pjesërisht

Sqarim: _____

Në pjesën e ndëshkimeve disiplinore dhe dhomën e izolimit:

55) A janë rregulluar shkeljet disiplinore me Rregullore të pushtetit administrativ kompetent?

Po

Jo

Sqarim: _____

56) A janë përcaktuar me ligj ose rregullore të veçantë llojet dhe kohëzgjatja e sanksioneve të cilat mund të shqiptohen?

Po

Jo

Sqarim: _____

57) A është dëgjuar personi në procedurë disiplinore dhe a janë marrë parasysh të gjitha rrethanat gjatë shqiptimit të sanksionit disiplinor, të cilat përcaktohen me Ligjin për ekzekutimin e sanksioneve dhe konform legjislacionit ndërkombëtar⁴³?

Po

Jo

Sqarim: _____

58) Gjatë shqiptimit të sanksionit disiplinor, a është marrë parasysh sjellja e personit të dënuar, si dhe a është dënuar edhe paraprakisht⁴⁴?

Po

Jo

Sqarim: _____

⁴³ Personi i dënuar doemos duhet të njoftohet me kundërvajtjen për të cilën hapet procedurë, ka të drejtë mbrojtjeje, doemos duhet të dëgjohet në procedurë.

⁴⁴ Sipas standardeve të KB-së dhe Komitetit për të Drejtat e Njeriut, është e palejueshme mbyllja e shumëfish të dhomën e izolimit e të burgosurve të pabindur.

59) Para se të dërgohet në dhomën e izolimit për vuajtjen e sanksionit disiplinor, a është siguruar mendim nga mjeku për gjendjen shëndetësore të personit të dënuar?

Po

Jo

Sqarim: _____

60) A janë siguruar shërbimet e nevojshme shëndetësore dhe higjienike gjatë dërgimit në dhomë izolimi?

Po

Jo

Sqarim: _____

61) Gjatë vendosjes në dhomë izolimi, a i mundësohet personit leximi i librave ose gazetave?

Po

Jo

62) A është dhoma e izolimit në përputhje me normat e përcaktuara në Ligjin për ekzekutimin e sanksioneve (Ambienti në të cilin zbatohet ndëshkimi disiplinor në dhomë izolimi doemos duhet të ketë madhësi prej më së paku 9 m³, të ketë ndriçim natyror, të ketë nyje sanitare, ujë për pije, krevat me shtroje, tavolinë dhe karrige, si dhe të jetë i ngrohur)⁴⁵

Po

Jo

Sqarim: _____

63) Personit, që dërgohet në dhomë izolimi, a i lejohet qëndrimi në ambient të hapur një orë në ditë (në ajër të pastër)?

Po

Jo

Sqarim: _____

64) Personi, që vendoset në dhomë izolimi, a vizitohet çdo ditë nga mjeku, ndërsa një herë në javë nga drejtori i institucionit?

Po

Jo

Sqarim: _____

⁴⁵ Neni 181, paragrafi 2 nga Ligji për ekzekutime të sanksioneve (Gazeta zyrtare e RM nr. 2/2006)

65) Në ç'mënyrë kryhet revizioni i masave të shqiptuara disiplinore?
Sqarim: _____

Në pjesën e ankesave:

66) Në ç'mënyrë realizohet e drejta e ankesës me shkrim adresuar deri te drejtori i institucionit? Në çfarë mënyre personi i dënuar informohet me vendimin e drejtorit?

Sqarim: _____

67) Si realizohet e drejta e ankesës kundër aktvendimit të drejtorit?
Sqarim: _____

68) Si dhe në çfarë vëllimi realizohet e drejta e mbrojtjes gjyqësore kundër vendimeve të institucionit dhe drejtorisë?

Sqarim: _____

69) A janë funksionale sëndukët metalik për parashtrimin e parash-
tresave pranë Avokatit të Popullit?

Po

Jo

Sqarim: _____

70) A janë njoftuar të burgosurit se kanë të drejtë të paraqesin
kërkesa pranë Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin
Jonjerëzor dhe pranë Komisarit të Lartë për të Drejtat e Njeriut të Kombeve
të Bashkuara, në rastet kur konsiderojnë se janë shkelur të drejtat e tyre
elementare: Sasia dhe numri i këtyre kërkesave.

Po

Jo

Sqarim: _____

71) Të analizohet konfidencialiteti i sistemit të parashtrësive dhe
ankesave.

***Në pjesën e marrëdhënieve ndërmjet shërbimeve të burgut dhe
personave të dënuar dhe dhunës midis personave të dënuar:***

72) Të analizohet niveli i përdorimit të armës së zjarrit dhe mjeteve
tjera të dhunës.

73) Përdorimi i mjeteve të dhunës ose armës së zjarrit, a është
proporcional me qëllimin që është synuar të arrihet?

Sqarim: _____

74) Përdorimi i mjeteve të dhunës a është përcaktuar në mënyrë
përkatesë?

Po

Jo

Sqarim: _____

75) A përdoren mjetet e dhunës edhe në rastet e grupeve vulnerable
(persona të moshuar, të sëmurë ose gra shtatzëna)?

Po

Jo

Sqarim: _____

76) A ka raste të përdorimit joadekuat të forcës fizike dhe/ose shko-
pit të gomës në pjesët e trupit ku gjenden organet vitale ose në kokë dhe
fytirë?

Po

Jo

77) A ekzistojnë programe për trajnim që kanë të bëjnë me për-
dorimin e mjeteve të dhunës, me qëllim të reduktimit të dëmeve dhe lëndi-
meve, ndërkaq me respekt ndaj dinjitetit njerëzor dhe jetës?

Po

Jo

Sqarim: _____

78) Gjatë klasifikimit të personave të dënuar, sa i përket vendosjes së tyre dhe punës nëpër grupe, a merren parasysh specifikat e veprës së kryer penale, karakteristika të caktuara personale të personit që kanë të bëjnë me aspektin e parandalimit të dhunës në mesin e të burgosurve?

Sqarim: _____

79) Në çfarë mënyre dhe nën cilat rrethana zbatohet kontrolli personal i personave të dënuar?

Sqarim: _____

80) Këqyrje në planin e sigurimit (sipas nevojës)⁴⁶

Në pjesën e kontaktit me botën jashtë burgut:

81) A kanë të drejtë personat e dënuar të shkëmbejnë letra me botën jashtë burgut⁴⁷?

Po

Jo

Sqarim: _____

82) A ka raste kur drejtori i institucionit e ka kufizuar letërkëmbimin me qëllim të mbrojtjes së personalitetit të personit të dënuar ose për shkak të sigurisë së institucionit?

Po

Jo

Nëse "Po" sqaroni: _____

83) Kush e bën kontrollin e korrespondencës?

Sqarim: _____

84) Personat e dënuar, a i shfrytëzojnë format e tjera të kontakteve me botën jashtë burgut (telefonata, vizita të familjarëve, vizita të mbrojtësve)?

Po

Jo

Sqarim: _____

85) Vizitat me avokatin a zhvillohen pa mbikëqyrjen e personit zyrtar?

Po

Jo

86) Sa kohë zgjatë vizita e personit të dënuar?

Sqarim: _____

87) Ku realizohen vizitat?

Sqarim: _____

88) A kanë të drejtë personat e dënuar ta informojnë familjen për burgimin e tyre ose transferimin në institucion tjetër?

Po

Jo

Nëse përgjigjja është "Jo", jepni sqarim: _____

89) A kanë të drejtë personat e dënuar të kenë mjete për korrespondencë?

Po

Jo

90) A kanë mundësi personat e dënuar që pa censurë dhe mbikëqyrje të realizojnë kontakte me organet shtetërore dhe organizatat ndërkombëtare?

Po

Jo

91) A u lejohet personave të dënuar të huaj kontakte me botën jashtë burgut?

Po

Jo

⁴⁶ Neni 4 nga Rregullorja për armatim dhe mënyrën e kryerjes së punëve në Sektorin e sigurimit (në tekstin e mëtejshëm: Sektori) në institucionet ndëshkuese-korrektuese dhe edukuese-korrektuese.

⁴⁷ Personi i dënuar ka të drejtë pa kufizime të shkëmbejnë letra me avokatin e vet, organet e pushtetit shtetërorë dhe me organizatat ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

Cështje/standarde tjera:

92) A është theksuar informata për të drejtat dhe favoret e personave të privuar nga liria? A është theksuar rendi i shtëpisë së institucionit?

Po

Jo

Sqarim: _____

93) A i përmbushin dhe në ç'mënyrë i përmbushin besimet dhe nevojat e tyre fetare?

Po

Jo

94) Të kontrollohet se a ekziston program për trajtimin e kategorive vulnerabile (personave të sëmurë me sëmundje ngjitëse, përdoruesve të drogës etj.)

Po

Jo

Sqarim: _____

95) A ekzistojnë programe për trajtimin e kategorive të veçanta të personave të dënuar (me dënim të përjetshëm, të dhunshëm, delikte gjaku, etj.)?

Po

Jo

Sqarim: _____

Gjatë zbatimit të hapit të dytë, ekipi do t'i shfrytëzojë edhe mjetet teknike të cilat i ka në dispozicion (aparate digjital, metër etj.) me qëllim të konstatimit të gjendjeve dhe dokumentimit të të njëjtave, nëse ka nevojë për një gjë të tillë, konform vlerësimit të ekipit.

HAPI 3: Bisedë me personat e dënuar dhe me personat tjerë zyrtarë (zbatohet paralelisht me Hapin 2)

Ekipi i zgjedh vet personat e privuar nga liria me të cilët dëshiron të zhvillojë bisedë. Ekipi duhet të sigurohet se nuk do të bisedojë ekskluzivisht me ata persona të cilët kërkojnë të bisedojnë me ekipin, por do të përfshijë edhe persona të tjerë sipas zgjedhjes së rastit ose sipas vlerësimit të tyre.

Biseda me personat e dënuar zhvillohet në formë të intervistës (në përputhje me **Pyetësin A.2:** – Pyetësor-në formë të intervistës për bisedë

me persona të privuar nga liria në institucion ndëshkues-korrektues), në konfidencialitet të plotë, pa prezencën e personave zyrtarë dhe me ndihmën e përkthyesit, nëse është e nevojshme. Ekipi, gjithashtu, do të bëjë zgjedhjen e ambientit në të cilin do të zhvillohet biseda me personat e privuar nga liria.

Ekipi zhvillon bisedë me personat zyrtarë në sektorë të ndryshëm të institucionit (Sektorin për Siguri, Sektorin për Risocializim, Sektorin Ekonomik dhe Sektorin për Kujdes Shëndetësor). Seleksionimin e personave me të cilët do të zhvillohet biseda e bën vet ekipi, në përputhje me vlerësimin e bërë aty për aty, si dhe kohën që e kanë në dispozicion personat zyrtarë, më saktësisht biseda me personin zyrtar nuk duhet ta pengojë zhvillimin normal të punëve dhe detyrave e aktiviteteve në kuadër të institucionit. Biseda me këta persona zhvillohet konform **Formularit A.1** - Propozim listës së pyetjeve dhe udhëzimeve për zhvillimin e bisedës me persona zyrtarë. Rekomandohet që biseda të zhvillohet me disa persona zyrtarë nga njësi të ndryshme sektoriale, me qëllim që të fitohet pasqyrë e plotë për mënyrën e funksionimit të punëve në kuadër të institucionit. Gjithnjë, biseda duhet të zhvillohet përmes dialogut pozitiv dhe konstruktiv duke e respektuar integritetin e personit zyrtar.

Ekipi, gjatë zhvillimit të bisedave me personat e privuar nga liria dhe me personat zyrtarë, vëmendje të veçantë u kushton temave që kanë të bëjnë me realizimin e të drejtave të personave të dënuar, më saktësisht a është shkelur ndonjë e drejtë ligjore e personave të dënuar. Të drejtat konkrete, sjellja ndaj personave të privuar nga liria dhe trajtimi i tyre, si dhe perceptimi për kushtet e qëndrimit të tyre në institucion, janë përpunuar në detaje në **Formularin A.2.** (Pyetësori – në formë të intervistës për bisedë me personat e privuar nga liria në institucion ndëshkues-korrektues).

HAPI 4: Këqyrje në regjistra dhe libra

Përmes këqyrjes në evidencë, libra dhe në procesverbalet e veçantë, do të përcaktohet niveli i respektimit të të drejtave të garantuara të personave të privuar nga liria, si dhe ligjshmëria e veprimit nga ana e shërbimeve të burgut.

Këqyrja bëhet në regjistrat si vijojnë:

1. Këqyrje në libri i kontrollit për cilësinë e ushqimit (sipas nevojës)
2. Këqyrje në fletët personale dhe dosjet e personave të dënuar në seksionin amë dhe atë të pranimit (numër reprezentativ i ekzemplarëve sipas zgjedhjes së rastit).
3. Këqyrje në librin e parashtrësive dhe ankesave
4. Këqyrje në librin e ndëshkimeve disiplinore
5. Këqyrje në raportet me shkrim për përdorimin e armëve dhe mjeteve tjera të dhunës (numër reprezentativ i ekzemplarëve sipas zgjedhjes së rastit).

6. Këqyrje në procesverbalet për kontrollin e kryer të personit dhe ambientit (sipas nevojës)

7. Këqyrje në dosjet mjekësore dhe në librin e ambulancës (numër reprezentativ i ekzemplarëve sipas zgjedhjes së rastit) nga ana e personit profesional.

8. Këqyrje në librin amzë për të paraburgosurit (Në Repartin e paraburgimit)

9. Këqyrje në librin për sende të sekuestruara (Në Repartin e paraburgimit).

HAPI 5: Bisedë me personin udhëheqës

Vizita e ekipit përfundon me takimin e sërishëm me drejtorin ose me person tjetër udhëheqës të institucionit. Qëllimi i kësaj bisede është që shkurtimisht t'i prezantohet gjendja dhe problemet konkrete të identifikuar gjatë kohës së vizitës.

Gjithashtu, gjatë kohës së bisedës doemos duhet të vihen në pah hapat e ardhshëm që do të pasojnë pas përfundimit të vizitës, përfshirë edhe hartimin e raportit me shkrim, i cili do t'i dorëzohet drejtorit të institucionit, si dhe të gjitha strukturave përkatëse vartëse në hierarkinë e Drejtorisë për Ekzekutimin e Sanksioneve dhe Ministrisë e Drejtësisë.

Përfundimi i vizitës

Formulari B

LISTA PËR KONTROLLIN (CHECKLIST) E PËRMBUSHJES SË STANDARDEVE, TË DREJTAVE DHE KUSHTEVE NË STACIONE POLICORE⁴⁸

Stacioni policor: _____

Data: _____

Koha e vizitës: prej _____ deri _____

HAPI 1: Bisedë me komisararin e stacionit policor, përgjegjës in e turnit ose person tjetër udhëheqës

Ekipi gjatë realizimit të vizitës çdoherë do ta respektojë rolin dhe funksionet e autoriteteve kompetente. Vendosija e respektit të ndërsjellë me personat udhëheqës në kuadër të stacionit policor është bazë themelore për ndërtimin e dialogut konstruktiv dhe bashkëpunimin efikas.

Gjatë fillimit të vizitës së paralajmëruar në stacion policor zhvillohet bisedë me komisararin ose përgjegjës in e turnit, përkatësisht në përputhje me Formularin B. 1.

Gjatë fillimit të vizitës së paparalajmëruar në stacionin policor zhvillohet bisedë me komisararin, përgjegjës in e turnit ose me person tjetër përgjegjës, i cili për momentin është në pozitën më të lartë hierarkike në stacioni policor, përkatësisht në përputhje me Formularin B. 1.

■ Shfrytëzoje Formularin B.1.

HAPI 2: Vizitë në vendet e ndalimit

Vizita zbatohet me qëllim që të perceptohen kushtet materiale për vendosjen në vendet e mbajtjes dhe veprimin e nëpunësve policorë me personat e privuar nga liria.

Ekipi zbatues sidomos do t'i analizojë rrethanat si vijojnë⁴⁹:

1) Sa është numri i ambienteve për ndalim? _____

2) Sa është numri i zyrave administrative? _____; ambienteve ndihmëse? _____

⁴⁸ Hartuar në përputhje me udhëzimet në "Preventing Torture: An Operational Guide for National Human Rights Institutions" (OHCHR, APT and APF, May 2010), f.87-90

⁴⁹ Zhvilluar në përputhje me rekomandimet dhe standardet e KPT të cilat kanë të bëjnë me kushtet në vendet e privimit nga liria nga ana e policisë, si dhe në përputhje me Procedurat Standarde Operative për ndalim dhe trajtim me personat e ndaluar.

3) A janë ambientet për ndalim individual ose për ndalim kolektiv?

Sqarim: _____

4) A ka ndriçim adekuat (ndriçim me të cilin mund të lexohet):

Po

Jo

Nëse përgjigjja është "Jo", pse nuk ka? _____

5) A ka ditë natyrale ose artificiale? (rretho)

6) A ka ventilim adekuat? (Sqarim) _____

7) A janë të pastra pajisjet për pushim (dyshekët, batanijet, jastëkët, etj.)?

Po

Pjesërisht

Jo

Sqarim: _____

8) A janë të pajisura ambientet për ndalim me mjete për pushim (për ndalime të shkurtra – karrige ose stol për pushim, për ndalime gjatë natës – dyshek dhe batanije)?

Po

Jo

Sqarim: _____

9) A ka kushte elementare sanitare për mirëmbajtjen e higjienës? A ekziston nje sanitare, në çfarë gjendje është dhe si i kryen nevojat fiziologjike personi i ndaluar? Personi i ndaluar a ka qasje deri te uji i pastër për pije?

Sqarim: _____

10) Personat e ndaluar a kanë në dispozicion mjete për higjienë?

Po

Jo

Nëse "Po", a janë siguruar nga ana e shërbimeve policore ose nga vet personi? _____

11) Personit të ndaluar a i takon minimum një racion nëse ndalimi zgjatë më shumë se 6 orë?

Po

Jo,

Nëse është "JO", sqaro: _____

12) A është madhësia e ambientit sipas standardeve të përcaktuara të KPT (hapësirë individuale për një person - minimum 6-7 m², ambient kolektiv – hapësirë minimale për një person prej 4m²; minimum 2 metra distancë midis mureve, 2.5 metra distancë midis dyshemesë dhe tavanit)?

Matni dhe cekni parametrat: gjatësia _____;

gjatësia _____;

lartësia _____;

13) A ka video-audio regjistrim në ambientin për ndalim, në korridore dhe ambiente tjera ndihmëse? – Realizo inspektim!

Sqarim: _____

14) Në ambientet për ndalim ose në vend tjetër të stacionit policor a gjenden mjete me të cilat mund të kryhet frikësimi ose sende tjera të dyshimta (shami për lidhjen e syve, shkopinj druri, shufra bezbollli, zinxhirë, pjesë të kabllave elektrike, thika etj.)

Po

Jo

Nëse "PO", sqarim: _____

15) Sa janë larg vendet e ndalimit nga zyrat e nëpunësve policorë? A ekziston sistemi për thirrje (zile, alarm, etj.)?

Sqarim: _____

16) A është ambienti për ndalim mjaftueshëm i ngrohur/ftohur (a disponon me trupa për ngrohje ose ftohje)?

Po

Jo

17) Ambienti për ndalim a ka lagështi?

Po

Jo

Nëse "PO", sqarim: _____

18) A është i rregulluar dhe i pastër ambienti për ndalim ose a vërehen shenja të cilat referojnë për lëndime të mundshme të cilat kanë ndodhur si rezultat i torturës ose trajtimit tjetër brutal gjatë kohës së ndalimit të personit?

Sqarim: _____

19) Gjatë hyrjes në ambientet për ndalim, a janë plotësuar standardet për personat me nevoja të veçanta (rampë për persona me nevoja të veçanta, ashensor ose qasje tjera për personat me nevoja të veçanta)?

Po

Jo

Sqarim: _____

Pyetje tjera/standarde:

20) Të kontrollohet se a është theksuar informata për të drejtat e personave të ndaluar ose të paraburgosur në stacion policor

21) Të kontrollohet se a ekziston programi për veprim me personat e kategorive vulnerable (të sëmurë nga sëmundje ngjitëse, përdorues të drogave etj.)

Ekipi, gjatë zbatimit të Hapit të dytë do t'i shfrytëzojë edhe mjetet teknike të cilat i ka në dispozicion (aparaturë digjital, metër etj.) me qëllim të përcaktimit të gjendjeve dhe dokumentimit të tyre, nëse për një gjë të tillë ka nevojë, sipas vlerësimit të ekipit.

HAPI 3: Këqyrja në evidencë dhe regjistra⁵⁰ dhe procesverbalet e posaçëm për personat e ndaluar⁵¹

Përmes këqyrjes në evidencë dhe procesverbalet e posaçëm do të përcaktohet shkalla e respektimit të të drejtave të garantuara të personave të privuar nga liria, si dhe ligjshmëria e veprimit të policisë.

Këqyrja zbatohet në regjistrat si vijojnë:

1. Regjistri i ngjarjeve të ditës në lidhje me zbatimin e punëve policore

2. Regjistri i personave të cilëve mbi çfarë do qoftë baze u është kufizuar liria e lëvizjes (të thirrur, arrestuar, ndaluar, etj.)

3. Regjistri i përdorimit të mjeteve të dhunës

- Këqyrje në 2-3 lëndë individuale sipas zgjedhjes së rastit

4. Regjistri i parashtrësive të parashtruara nga qytetarët kundër nëpunësve policorë dhe masave të ndërmarra

- Këqyrje në 2-3 lëndë individuale sipas zgjedhjes së rastit, nëse ka nevojë për këtë.

5. Këqyrje në 10 dosje për personat e ndaluar sipas zgjedhjes së rastit

Ekipi zbaton këqyrje në numër të caktuar të dosjeve, sipas zgjedhjes së rastit, duke përfshirë këto dokumente:

- shënim zyrtar – a është arrestuar me ose pa urdhër gjyqësor
- procesverbal për udhëzim dhe realizim të të drejtave
- procesverbal për ndalimin e personit, i cili duhet t'i përfshijë elementet në vijim: ditën dhe orën e privimit të personit nga liria; shkaqet e privimit nga liria; shkaqet e ndalimit; kohën kur i është dhënë udhëzimi për të drejtat e tij; shenjat e lëndimeve të dukshme, sëmundje, çrregullim mendor dhe ngjashëm; kur është kontaktuar familja, mbrojtësi, mjeku, përfaqësia diplomatike-konsullore dhe ngjashëm; kur është biseduar me të; a është transferuar në stacion tjetër policor; lirimi ose nxjerrja para gjykatës dhe të dhëna tjera të rëndësishme.
- procesverbal për kontrollin e kryer të personit (sipas nevojës)
- dokumentacion tjetër si shtojcë e dosjes.

⁵⁰ Në përputhje me listën e regjistrit të përcaktuar me Rregulloren për përmbajtjen dhe mënyrën e udhëheqjes së evidencave të policisë dhe formë dhe përmbajtjen e formularit të evidencave të policisë ("Gazeta Zyrtare e RM"-së nr. 78/2007)

⁵¹ Neni 1, pika 4 nga Procedurat Standarde Operative për ndalim dhe veprimi me personat e ndaluar

Vërejtje nga këqyrja në dosjet e personave të ndaluar:**DOSJA1 (plotësohet veçmas për çdo dosje të kontrolluar)**

Numri rendor: regjistri për personat e ndaluar _____, regjistri për ngjarjet e ditës _____.

Emri dhe mbiemri i personit të ndaluar: _____

Gjinia dhe moshë:

a. M	a. Person i moshës madhore
b. F	b. Person i mitur

Data dhe kohëzgjatja e ndalimit: _____, prej _____ deri _____

Dokumentet në përbërje të dosjes:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

A udhëhiqet me rregull dosja dhe a vërehen dokumentet në përbërje të dosjes?

Po
Jo
Pjesërisht (sqarim) _____

Personat të cilët janë njoftuar (rretho):

Mbrojtësi
Bashkëshorti/ja
Familja – prindi/kujdestari (tek personat e mitur)
Qendra për punë sociale (tek personat e mitur)
Përfaqësia diplomatike-konsullore (tek shtetasit e huaj)
Të tjerë: _____

Ka pasur/nuk ka pasur nevojë për mjek:

Vërejtje tjera nga këqyrja e dosjes:

HAPI 4: Vizita e vendeve tjera sipas vlerësimit (ambientet e punës të nëpunësve policorë, kontrolli i automjeteve për transportin e personave, ambiente tjera ndihmëse)

• Të bëhet këqyrje edhe në ambientet e punës të nëpunësve policorë sipas zgjedhjes së rastit dhe sipas vlerësimit
vërejtje: _____

• Këqyrje në ambientet për bisedë dhe marrje në pyetje – A kanë ambientet për bisedë/marrje në pyetje shenja të caktuara me qëllim të

frikësimit ose torturës? (shfrytëzimi i llambave me të cilat mund të verbërohet personi, ekzistimi i shufrave dhe mjeteve tjera për frikësim dhe/ose shkaktim të vuajtjeve fizike ose psikike)

vërejtje: _____

• Të bëhet kontrolli i automjeteve me të cilët kryhet transporti i personave të cilëve u është kufizuar liria

vërejtje: _____

• Kontroll i ambienteve tjera ndihmëse (bodrome, magazina, garazhe etj.)

vërejtje: _____

HAPI 5: Bisedë me personat e ndaluar në momentin e vizitës dhe me persona tjerë zyrtarë

Ekipi i zgjedh vet personat e privuar nga liria me të cilët dëshiron të zhvillojë bisedë. Ekipi duhet të sigurohet se nuk do të bisedojë ekskluzivisht me ata persona të cilët kërkojnë të bisedojnë me ekipin, por do të përfshijë edhe persona tjerë me zgjedhje të rastit ose sipas vlerësimit.

Biseda me personat e ndaluar ose të arrestuar zhvillohet në formë të intervistës (konform Formularit B.2.), në konfidencialitet të plotë, pa prezencën dhe mbikëqyrjen e personave zyrtarë dhe me ndihmën e përkthyesit, nëse është e nevojshme. Ekipi, gjithashtu e bën edhe përzgjedhjen e ambientit në të cilin do të zhvillohet biseda me personat e privuar nga liria.

Më tej, ekipi bisedon me personat zyrtarë të punësuar në stacionin policor. Seleksionimin e personave, me të cilët do të zhvillohet bisedë, e bën vet ekipi, ndërsa konform vlerësimit të bërë në vendin konkret, si dhe me kohën të cilën e kanë në dispozicion personat zyrtarë, më saktësisht biseda me personin zyrtar nuk duhet ta pengojë zhvillimin normal të detyrave dhe aktiviteteve të punës në kuadër të stacionit policor. Biseda me këta persona zhvillohet në përputhje me Formularin B.1. Rekomandohet që biseda të zhvillohet me disa persona zyrtarë në pozicione të ndryshme të hierarkisë në kuadër të sistemit policor. Biseda gjithmonë duhet të zhvillohet përmes dialogut pozitiv dhe konstruktiv, duke respektuar integritetin e personit zyrtar.

Ekipi vëmendje të veçantë gjatë bisedave me personat e privuar nga liria dhe me personat zyrtarë u përkushton temave që kanë të bëjnë me realizimin e të drejtave të personave të privuar nga liria, të cilat u garantohen në procedurë policore, më saktë a u janë cenuar këto të drejta ligjore nëse personave të thirrur, ndaluar ose arrestuar:

- njoftimi për shkaqet e privimit nga liria, në gjuhën të cilën e kupton
- udhëzimi për të drejtën e mbrojtësit
- dhënia e ndihmës mjekësore
- njoftimi i anëtarit të familjes
- njoftimi i përfaqësisë diplomatike-konsullore, nëse bëhet fjalë për shtetas të huaj
- njoftimi i qendrës për punë sociale nëse bëhet fjalë për persona të mitur dhe veprimi i inspektorit për të mitur
- ushqimi, uji etj.

Shfrytëzoni formularët B.2. (bisedë me personin e ndaluar) dhe B.1. (bisedë me personin zyrtar)

HAPI 6: Bisedë me personin udhëheqës

Ekipi e përfundon vizitën me takimin e sërishëm me komisararin ose me person tjetër udhëheqës në stacionin policor. Qëllimi i kësaj bisede është që shkurtimisht të prezantohet gjendja e konstatuar dhe problemet konkrete të identifikuara gjatë kohës së vizitës.

Gjithashtu, gjatë kohës derisa zhvillohet kjo bisedë duhet të vihen në pah hapat në vijim, të cilët do të pasojnë pas përfundimit të vizitës dhe përgatitjes së raportit me shkrim i cili do t'i dërgohet presonit udhëheqës të stacionit policor dhe strukturave policore në pozicionet e hierarkive përkatëse.

- Shfrytëzoni Formularin B.1.

VËREJTJE TJERA:

Nënshkrimi i personit i cili e ka plotësuar Pyetësorin:

OMBUDSMAN
NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM

ANNUAL REPORT

May 2012, Skopje

CONTENTS

Abbreviations

1. MANDATE AND COMPETENCE OD THE NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM	199
A. The Concept of Torture, Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment	199
B. Optional Protocol to the UN Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT)	200
C. Authorities of the National Preventive Mechanism (NPM) in Acordance with OPCAT and its Role in the Society	202
2. THE NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	204
A. Establishment of the NPM in the Republic of Macedonia	204
B. Promotional and Educational Activities	205
C. Strengthening the Capacities of the Department for Prevention of Torture (NPM)	206
D. Visibility and Transparency in the Operation	207
E. International Activities	207
3. PREVENTIVE VISITS IN 2011	209
A. Police stations	212
B. Penitentiary-Correctional and Educational-Correctional Institutions	223
C. Other Visited Places	240

Abbreviations

ECI	Educational-Correctional Institution
ECHR	European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms
EU	European Union
PI	Public Institutions
CAT	UN Committee against Torture
PCI	Penitentiary-Correctional Institutions
CPT	European Committee for the Prevention of Torture
MoI	Ministry of Interior
MoJ	Ministry of Justice
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
MLSP	Ministry of Labor and Social Policy
ORM	Ombudsman of the Republic of Macedonia
NPM	National Preventive Mechanism
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe
UN	United Nations
OPCAT	Optional Protocol to the UN Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
UERI	Unit for Enhanced Re-Educational Influence
SPT	Subcommittee on Prevention of Torture
PS	Police Station
PSGJ	Police Station of General Jurisdiction
RM	Republic of Macedonia
SIA	Sector of Internal Affairs
UDHR	Universal Declaration of Human Rights
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
CSW	Center for Social Work

4. PROTECTION OF JUVENILES IN PLACES OF DEPRIVATION OF LIBERTY 245

5. GENERAL RECOMMENDATIONS 253

6. CONCLUDING REMARKS 257

Annex 1: Overview of the Activities of the National Preventive Mechanism in 2011 259

Annex 2:

Form A - Checklist of Compliance with Standards, Rights and Conditions in Penitentiary-Correctional Institutions (PCI) 261

Form B - Checklist of Compliance with Standards, Rights and Conditions in Police Stations 277

Respected citizens,

You are looking at the first Annual Report on the work and the visits carried out in 2011 by the Ombudsman as a National Preventive Mechanism.

The National Preventive Mechanism became operative in April 2011 as a separate Department for prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, within the Ombudsman of the Republic of Macedonia. The significance of this mechanism lies in its preventive authority as a national body and its obligation to regularly visit all places of deprivation of liberty in order to assess the conditions and the treatment of persons deprived of liberty. This revolutionary step enables us to continually monitor the situation in these places, to take timely actions upon indications of torture, to appropriately recognize risks and demand their elimination.

The National Preventive Mechanism managed to find its place in our society relatively quickly, to make its role visible and its competences and authorizations acknowledged by the state government bodies. Moreover, it has conducted 18 preventive visits which have given the first specific results, summed up in special reports with recommendations submitted to the competent bodies and institutions.

But we are not going to stop here. We have laid the foundations, and our future actions will be directed towards fulfillment of all preconditions necessary for proper development of this mechanism, provision of comprehensive expertise in its field of operation and realization of the obligation for a multidisciplinary character of the visits, the inspections and the interviews with persons deprived of liberty.

I invite You to seriously review and consider all remarks and recommendations of the National Preventive Mechanism. Only thus and through our joint efforts for effective implementation of the recommendations of the mechanism we will achieve the goal of the Optional Protocol to the UN Convention against Torture, in the direction of prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

Yours sincerely,

Ombudsman
Ixhet Memeti

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Ixhet Memeti', written in a cursive style.

1 MANDATE AND COMPETENCE OF THE NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM

A. The Concept of Torture, Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

The adoption of the UN Convention against Torture by the General Assembly of UN in December 1984 meant final materialization of the decades-long efforts for absolute and universal prohibition of torture. Although the prevention of torture was previously expressly stipulated in several universal acts, including the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) and the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), the UN Convention against Torture is introducing the first clear definition of torture in its Article 1.

This definition explicitly identified the three elements which make the act of torture inadmissible and punishable:

- existence of **intention** to cause **physical or psychological** pain or suffering;
- accomplishing a **purpose** in the direction of **obtaining information, confession, intimidation or coercion**; and
- commission of the act by a **public official** or other person acting in an official capacity or authorized by such public official.

Although the UN Convention does not give a clear definition of cruel, inhuman or degrading treatment, the UN Committee against Torture (CAT), reviewing the reports of the member-states and acting upon individual complaints and communications, believes that in practice it is impossible to give a clear definition of the above acts which would distinguish them from torture.¹

The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR), adopted by the Council of Europe in 1950, expressly prohibits torture or inhuman or degrading treatment or punishment.² Despite being one of the shortest articles in the Convention, Article 3 is of substantial importance to the development of a democratic society, implementing the principle of absolute prohibition of torture and containing, besides the substantial, procedural aspects as well, more specifically the obligation of the state to investigate allegations of torture or other forms of inhuman treatment in a timely and efficient manner.

¹ Paragraph 3, General comment of the UN Committee against Torture no. 2 (CAT/C/GC/2), 24 January 2008

² Article 3, European Convention on Human Rights, Council of Europe, 04 November 1950

This article must always be construed in correlation with Article 15 of the Convention, paragraph 2 of which prohibits any derogation from the principle of absolute prohibition of torture in cases of war or emergency situations. The absolute prohibition of torture has been confirmed by the European Court of Human Rights which, in the case *Ireland vs. UK*, unequivocally states that ECHR establishes torture and inhuman or degrading treatment or punishment as an absolute category, regardless of the behavior or the acts of the victim.³ Article 3 should be construed in correlation with Article 1 of ECHR, which underlines the positive obligations of the state to ensure realization of the right guaranteed with Article 3, including an obligation which implies that member-states are responsible for any violation of the rights and freedoms guaranteed with ECHR against any person under their jurisdiction.

In order to fully understand the concept of torture, it is important to mention the role of the European Committee on the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Although CPT is not an investigative or judicial body, it performs an extrajudicial preventive function in the direction of protection of persons deprived of liberty against torture and other forms of abuse, whereby it supplements the operation of and represents a complementary mechanism to the European Court of Human Rights. CPT acts preventively through the system of regular and ad hoc visits, while every acceding country to the European Convention for the Prevention of Torture is obligated to provide the Committee with unrestricted access to and movement in its territory, access to information about the places of deprivation of liberty and access to the places of deprivation of liberty as chosen by CPT.

B. Optional Protocol to the UN Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT)

Although the obligation for prevention of torture and other cruel and inhuman treatment is expressly stipulated in a number of international documents and conventions, the situation in the world has yet to reach the level of total eradication of torture. Taking into account the decades-long combat against torture and the need for raising the awareness and the responsibility of the state authorities in the direction of total and absolute prohibition of this evil, the UN member-states decided that additional measures were necessary in order to achieve the objectives of the Convention against Torture. They believed that the protection of persons deprived of liberty against torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment may be strengthened by extrajudicial means of protective nature, based on regular visits to

the places of deprivation of liberty. It led to the idea of adopting an Optional Protocol to the UN Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

In March 2002, the text of the OPCAT was presented before the UN Commission on Human Rights with a draft-resolution prepared by Costa Rica. Following several debates and discussion, the text was formally adopted on 18 December 2002 by the UN General Assembly. The OPCAT entered into force in 2006, after it had been ratified by 20 UN member-states.

The OPCAT implements a double-tier system of prevention of torture – the Subcommittee on Prevention of Torture (SPT) has been established on the international level, while on the national level it obliges every state to establish, within one year of ratifying the OPCAT, a national preventive mechanism (NPM) which is to assume competences in accordance with the Optional Protocol. The role of the SPT is strikingly different from the roles of the other bodies established with the human rights instruments: the SPT is to carry out visits to the places of deprivation of liberty, issue recommendations, as well as to advise and assist the NPM in relation to the preventive role it has in the society.

The Subcommittee on Prevention of Torture (SPT) is composed of 25 members selected from the rank of persons with high moral character, professional experience in the area of implementation of justice, especially in the area of the criminal law, prison management, police work or different areas relevant to the treatment of persons deprived of liberty.⁴

The acceding countries to OPCAT are obligated to accept the Subcommittee on Prevention of Torture in their territory and allow it access to places of deprivation of liberty, provide all relevant information which SCT may require, as well as review the recommendations of the Subcommittee on Prevention of Torture and establish a dialog with it on potential implementation measures.⁵ Although established as a new mechanism, the mandate and competences of SCT are somewhat intermingled with other UN mechanisms, such as: the Committee on Human Rights, the Committee against Torture and the Special Rapporteur on Torture, making their mutual communication and coordination of activities of vital importance.

Pursuant to Article 16 of OPCAT, SCT undertakes to communicate its recommendations and findings to the acceding country in confidential manner, while its report, accompanied with the comments of the subject acceding country, will be published upon request of that acceding country.

⁴ Article 5 of the Optional Protocol against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT), General Assembly of UN (A/RES/57/199) from 18.12. 2002.

⁵ Article 12 of the Optional Protocol against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT), General Assembly of UN (A/RES/57/199) from 18.12. 2002.

³ *Ireland vs. UK*, 18 January 1978, series A no.25

C. Authorities of the National Preventive Mechanism (NPM) in Accordance with OPCAT and its Role in the Society

The real novelty introduced with the OPCAT is the establishment of national preventive mechanisms. The significance of this mechanism lies in the fact that preventive authority is for the first time assigned to a national body composed of experts, including an obligation to carry out regular visits to places of deprivation of liberty with the aim to assess the conditions and the treatment of persons deprived of liberty. This revolutionary step enables continuous monitoring of the conditions in those places, undertaking timely action in response to indications of torture, proper identification of risks and demanding their elimination. Taking into account its composition, the NPM has an opportunity to view the influence of all factors in the national context through a multi-disciplinary prism, to assess the situation and prepare appropriate recommendations which would be realistic, measurable and achievable. In the process, the actions of the mechanism should always be primarily guided by and in accordance with the international standards, the customary law and the case law of the international courts of human rights in the area of protection against torture and the treatment of persons deprived of liberty.

The National Preventive Mechanism, in accordance with OPCAT, has the following competences⁶:

(a) to regularly inspect the treatment of persons deprived of liberty at the places of deprivation of liberty, as defined in Article 4, for the purpose of strengthening, if necessary, their protection against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;

(b) to issue recommendations to the relevant bodies for the purpose of improving the treatment and the conditions of persons deprived of liberty and prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, taking into account the relevant norms of the United Nations;

(c) to submit proposals and findings regarding the current or draft-legislation.

For the National Preventive Mechanism to be able to exercise its competences in practice, in its Article 20, the OPCAT gives the NPM the following authorizations:⁷

(a) access to all information related to the number of persons deprived of liberty, as defined in Article 4, including the number of places and their locations;

(b) access to all information related to the treatment of those persons, including the circumstances of their deprivation of freedom;

(c) access to all places of deprivation of liberty and their facilities and buildings;

(d) an opportunity to carry out interviews with the persons deprived of liberty, without witnesses, in private or in the presence of an interpreter if considered necessary, including any other person whom the national preventive mechanisms considers to be a source of relevant information;

(e) freedom to choose the places to be visited and the persons to be interviewed;

(f) freedom to contact the SPT, provide it with information and conduct joint meetings.

The National Preventive Mechanism is obligated to keep any information disclosed to it by the state government bodies and the persons deprived of liberty confidential and must refrain from revealing any personal data without explicit consent of the person.

⁶ Article 19 of the Optional Protocol against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT), General Assembly of UN (A/RES/57/199) from 18.12. 2002.

⁷ Article 20 of the Optional Protocol against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT), General Assembly of UN (A/RES/57/199) from 18.12. 2002.

2 THE NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

A. Establishment of the NPM in the Republic of Macedonia

The Republic of Macedonia signed the Optional Protocol to the Convention against Torture on 01.09.2006. In the period that followed, one round table and several meetings were held, attended by representatives from: government institutions, the civil sector and the Ombudsman, with the aim to address all open issues and review the positive practices and experiences from other countries regarding the establishment of this mechanism on the national level. Taking into account the proposals given in the direction of implementation of Article 17 of OPCAT by the Republic of Macedonia, the relevant counterparts in the country expressed their support to the idea of establishing the NPM as a constituent part of the Ombudsman while still adhering to the basic principles of functional and operative independence of this mechanism.

On 30.12.2008, the Parliament of the Republic of Macedonia ratified the Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment and designated the Ombudsman to act as a National Preventive Mechanism (NPM) in the Republic of Macedonia. In cooperation with and upon previous consent of the Ombudsman, the registered non-governmental organizations and organizations with the status of humanitarian organizations in the country may assume some of the National Preventive Mechanism's competences.⁸ Assigning the Ombudsman with the role of the National Preventive Mechanism was entirely logical and expected step, taking into account, before all, its constitutional role in protecting the citizens' rights and freedoms and, even more importantly, the role it was given in 2003 to monitor the protection of the rights of persons in the bodies, organizations and institutions where freedom of movement is restricted.⁹ In the period 2005-2010, the Ombudsman exercised this legal competence through inspections and unannounced visits, including unsupervised interviews with apprehended, detained or imprisoned persons.

Following the designation of the Ombudsman as a national preventive mechanism in the Republic of Macedonia, the institution began to work on raising the awareness about the significance of this new competence of the

⁸ Article 4, Law on Ratification of the Optional Protocol against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment ("Official Gazette of RM" no.165/2008)

⁹ Article 31, Law on the Ombudsman ("Official Gazette of RM" no.60/2003)

Ombudsman for the stakeholders. Thus, in 2009, with the support coming from the OSCE Mission to Skopje, two conferences and three round tables were organized dedicated to the implementation of the Optional Protocol, while in 2010, the Ombudsman, in cooperation with the NGO sector, conducted and took active participation in four trainings for the police officials and employees of the penitentiary-correctional institutions.

Following the adoption of the Law on Ratification of the Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment by the Republic of Macedonia, whereby the Ombudsman was designated as a national body for prevention of torture, specific steps were undertaken for its establishment.

The amendments to the Law on the Ombudsman from September 2009 strengthened the role of the Ombudsman in monitoring the respect for and protection of the constitutional and legal rights of persons in the bodies, organizations and institutions where freedom of movement is restricted. These legal amendments led to the establishment of a special department within the Ombudsman, having protection against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment as its primary obligation.

The National Preventive Mechanism in the Republic of Macedonia draws its mandate and competences from the Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment and the Law on the Ombudsman. It has also prepared a Rules of Procedure on the manner of prevention and the methodology of carrying out preventive visits. The National Preventive Mechanism conducts its activities in accordance with the annual work program approved by the Ombudsman.

The National Preventive Mechanism in the Republic of Macedonia began its operation on 1 April 2011. It is composed of three counselors for prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

B. Promotional and Educational Activities

Immediately after its establishment, the National Preventive Mechanism began implementing promotional and education activities for the purpose of informing the public about the role of the NPM in the society. These activities were supported by the OSCE Mission to Skopje and the Twinning Project with the participation of the Spanish Ombudsman Offices and the French Mediator.

For the purpose of public promotion, the Ombudsman held a press conference to promote the new mechanism for prevention of torture.

At the same time, the NPM informed the competent bodies and institutions in writing on its authorizations, held meetings with the heads of the relevant institutions, prepared a leaflet in eight languages and a compilation

of the relevant legal regulations in three languages, and gave presentations on its mandate and competences before the students of the four law faculties in the Republic, including the Faculty of Security.

As regards the promotion of the National Preventive Mechanism, four round tables were organized on the local level with the support of the OSCE Mission to Skopje and SIDA, including a two-day round table on the central level with the support of the Twinning Project, the purpose of which was to inform the employees of the organs and institutions of deprivation of liberty about the role and the mandate of the NPM.

A representative of the National Preventive Mechanism took part in the round table on the topic "Refugee Law and Practice" organized by UNHCR Skopje and the Academy for Judges and Public Prosecutors, where he spoke on the subject: "Competences of the Ombudsman as a National Preventive Mechanism", with special emphasis on the manner of carrying out visits to the Reception Center for Asylum Seekers.

C. Strengthening the Capacities of the Department for Prevention of Torture (NPM)

In 2011, with the support of the OSCE Mission to Skopje, including the Twinning Project supported by the European Union with the participation of the Spanish and French Ombudsman Offices, and for the purpose of strengthening the capacities of the newly established departments, especially the Department for Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (the National Preventive Mechanism) two study trips were realized to Spain and Poland, which included visits to several places of deprivation of liberty.

Two working meetings were held with the Spanish NPM in Skopje, which were used to discuss the manner of carrying out regular visits to the places of deprivation of liberty, the preventive approach of the visits, the methodology of preparing the special and annual reports of the National Preventive Mechanism, including other issues of interest to these preventive bodies established in accordance with OPCAT. As part of the joint activities with the Spanish NPM, a visit to the Police Station Gazi Baba was carried out.

For the purpose of strengthening the capacities of NPM, two trainings were conducted with the support of the OSCE Mission to Skopje and the Swedish International Development Agency (SIDA). The initial training on carrying out preventive visits to PCI was conducted in the Prison Prilep and was led by Mr. Alesh Butala - a former member of CPT within the Council of Europe. The second training was aimed at conducting a preventive visit to a psychiatric institution, namely the Psychiatric Hospital Skopje, under the lead of Mr. Vladimir Ortakov, the then first Vice-President of CPT.

D. Visibility and Transparency in the Operation

The National Preventive Mechanism provided timely information about all its activities during 2011 through the website of the Ombudsman, including issuing periodical statements and information for the media. The Ombudsman as a national preventive mechanism published brief updates on all its activities, carried out visits and given initiatives on the following link:

http://www.ombudsman.mk/ombudsman/MK/nacionalen_preventiven_mehanizam

NPM believes that the transparency in the operation raises the awareness of the citizens of the Republic of Macedonia and the offices within the organs and institutions of deprivation of liberty of the situation in the places of deprivation of liberty and the treatment and realization of the rights of this category of people.

E. International Activities

As part of the international activities undertaken with the support of the OSCE Mission to Skopje and the Swedish International Development Agency (SIDA), a regional conference on the topic "The Role of the Ombudsman in the Fight against Discrimination and Prevention of Torture" was held in Ohrid.

The National Preventive Mechanism took part in working meetings in: Tallinn, Estonia, organized and supported by the Council of Europe on the topic "Collection and Inspection of Data during a Visit Carried Out by NPM", and in Baku, Azerbaijan, on the topic: "Protection of Vulnerable Categories of People in the Places of Deprivation of Liberty". The two working meetings, including the Third Annual Meeting of the European Network of National Preventive Mechanisms, were part of the peer-to-peer Project of the Council of Europe on implementation of an active network of national preventive mechanisms.

At the Third Annual Meeting of the European Network of National Preventive Mechanisms, the Macedonian mechanism gave a presentation on the topic: "How to Realize Recommendations- Dialogue and Cooperation between the National and International Bodies on Prevention of Torture".

Within the international activities, under the auspices of the Council of Europe, the Macedonian NPM, together with their Albanian counterparts, conducted a working visit to the NPM of the Republic of Slovenia, which included a joint visit to a penitentiary- correctional institution.

A representative of the NPM participated in the OPCAT World Forum on Marking the Fifth Anniversary of the Adoption of the Optional Protocol to the Convention against Torture, organized by the Association for the Prevention of Torture (APT). The Forum gathered all key actors on the international and

local level in the area of prevention of torture under one roof.

An Ombudsman delegation and representatives from the civil sector of the Republic of Kosovo held a meeting with Mr. Ixhet Memeti, Ombudsman of the Republic of Macedonia and Head of the National Preventive Mechanism (NPM), as well as with the members of the National Preventive Mechanism. The main aim of the meeting was to discuss in greater detail the process of establishing the National Preventive Mechanism in the Republic of Macedonia, the process of ratification of the Optional Protocol to the Convention against Torture and the establishment of a special preventive department within the Ombudsman.

3 PREVENTIVE VISITS IN 2011

In 2011, the NPM carried out a total of 18 preventive visits, most of which, more precisely 12, were carried out in police stations of general jurisdiction, three in penitentiary-correctional institutions, one visit to an educational-correctional institution, one visit to a public institution for care and education of children and youth and one visit to the Reception Center for Asylum Seekers (Annex 1). All visits were carried out in accordance with the predetermined and approved annual work plan of the Unit for Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment.

Of the total number of 18 visits, only one was announced (to the Skopje Prison), while the remaining 17 were carried out unannounced for the purpose of objective assessment of the conditions in the places of deprivation of liberty and the places where the freedom of movement is or may be restricted. During all visits, the NPM team met with constructive cooperation by the officials and conducted uninterrupted inspections of all premises and interviews with all persons of their choice, i.e. it was given a complete freedom of movement and freedom to choose the persons to be interviewed.

In 2011, the NPM did not carry out any follow-up visits - taking into account that the NPM began its operation in April 2011 the first follow-up visits to evaluate the implementation of issued recommendations are to be carried out in the second half of 2012.

All preventive visits were carried out by the National Preventive Mechanism team composed of three counselors for prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

The Methodology of Carrying Out Preventive Visits (Annex 2)

Following the current practice of the NPM, the preventive visits may last from one to three days at a single place of deprivation of liberty. The visits comprise several steps:

Step 1: Initial talks with the officials in charge

The regular unannounced visit to a place of deprivation of liberty begins with a meeting with the director (head) or other official in charge which currently holds the highest position in the hierarchy of the institution. The interview is conducted following a prepared list of questions for the official

in charge and in compliance with the forms: A.1. (in case of a visit to a penitentiary-correctional, educational-correctional institution or other place of deprivation of liberty) and B.1. (in case of a visit to a police station) - Annex 2.

During this meeting, the NPM team informs the official in charge on the purpose of the visit, the mandate and competences of the preventive mechanism, the steps to be undertaken, the freedom to choose which persons deprived of liberty are going to be interviewed, the employees to be interviewed, the premises and facilities to be visited and the records and files to be inspected.

Step 2: Visit to detention rooms

The visit is carried out in order to gain insight into the material accommodation conditions at the places of deprivation of liberty, the conditions in the common, working and recreation premises; the infirmary; the toilets; the premises for checks and searches; the premises for meeting the defense lawyer, family and official persons; the grounds for outdoor walks, etc.

Upon their visit to the detention rooms, the accommodation capacities and other premises, the team of counselors will particularly focus on whether there is a bed with a mattress and bedding available for every person deprived of liberty, the manner of accommodation in rooms and the capacity of the same, the maximum number of persons accommodated in one room/bedroom, evaluation of the level of hygiene, including whether the room meets the minimum accommodation standards (size, daylight, heating, ventilation, etc.)

Step 3: Interview with the persons deprived of liberty

This step is implemented simultaneously with step 2. The NPM team is free to choose the persons to be interviewed, as well as to conduct the interview in a confidential manner without presence of officials or third persons. The interview is conducted in accordance with predetermined forms for interviewing persons deprived of liberty- questionnaire A2 for convicted and apprehended persons and questionnaire B2 for persons detained in a police station.

Step 4: Interview with the official personnel

The interview with the office personnel of the place of deprivation of liberty is conducted following a prepared list of questions for the persons employed in a specific office and in compliance with the forms: A.1. (in case of a visit to a penitentiary-correctional, educational-correctional institution or other place of deprivation of liberty) and B.1. (in case of a visit to a police station).

Step 5: Insight into the records and files

Upon visiting places of deprivation of liberty, the NPM team inspects

the appropriate files and records on convicted and apprehended persons (as per Form A) and the files and records on detained persons (as per Form B)- Annex 2.

Step 6: Final interview with the official in charge

The interview is conducted with the same official in charge with whom the initial interview at the beginning of the visit was conducted or with another official in charge who is highest in the hierarchy of the institution. Upon this final interview, the NPM team shares their initial findings and remarks with the official in charge and inform him/her that a detailed analysis with appropriate recommendations will follow, in form of a special report on the visit, which will be submitted to the institution and the body next up in the hierarchy (the ministry).

Separate Report on the visit

The National Preventive Mechanism prepares separate reports on each visit carried out. The NPM separate reports are confidential and contain detail analysis of the situation, conclusions and recommendations for overcoming detected shortcomings. Separate reports were prepared and submitted for all 18 visits carried out in 2011. Each report includes positive and negative aspects, as well as recommendations on two levels:

- to the governing body of the visited institution on the conditions within the competence of that body and the ways and measures to be undertaken by the institution itself for the purpose of overcoming the weaknesses detected, and
- to the next body up in the hierarchy (the ministry), which demand meeting certain technical and material preconditions, budget implications, amendments to laws and regulations, for the purpose of improving the weaknesses detected.

A. POLICE STATIONS

In the period from 30 June to 31 December 2011, the National Preventive Mechanism carried out a total of 12 visits to police stations of general jurisdiction (PSGJ) which, according to the Decision of the Ministry of Interior, are designated as places of detention of persons.¹⁰ In accordance with this decision, detention is performed in all 38 police stations of general jurisdiction authorized for direct law enforcement in a certain region, as stipulated in the Law on Police.¹¹

The visits to the police stations were carried out in accordance with the NPM Annual Work Plan and the plan on carrying out preventive visits, approved by the Ombudsman. When selecting the police station to be visited, the NPM followed several criteria, most important of which were the geographical representation and equitable participation of the PSGJ with old and renovated premises for detention of persons, for the purpose of gaining an objective insight into the conditions and the treatment of persons detained in police stations in the Republic of Macedonia.

Following the visits, the NPM prepared special reports which were submitted to the Commander of the respective PSGJ and the Ministry of Interior. Pursuant to the Law on Amending the Law on the Ombudsman, the officials in the bodies, organizations and institutions where the freedom of movement is restricted are obligated to act upon the recommendations of the Ombudsman and inform the latter thereof within 30 days from the day of receipt of the separate report. In accordance with the prescribed legal obligation, the Ombudsman, in its capacity as NPM, received responses from all 12 police stations visited during 2011, including from the Ministry of Interior, regarding the recommendations issued. However, it is important to note that in all 12 cases of separate reports submitted, the NPM did not receive a single response within the stipulated time period of 30 days following receipt, i.e. there were even 8 cases when reminders needed to be sent due to non-compliance with the legally prescribed deadline. This leads to the conclusion that despite the education and the information provided on the competences and the mandate of the NPM in the Republic of Macedonia, in practice there is a genuine need for continuous and intensified educational activities, especially regarding the obligations which affect the bodies and institutions as places of deprivation of liberty.

¹⁰ Decision for Designation of Police Stations as Places of Detention of Persons, no.13.1-33683/1 from 17.05.2007 ("Official Gazette of RM" no.83/2007)

¹¹ Article 23, Law on Police ("Official Gazette of RM" no. 114/2006)

Material Conditions

Detention Rooms

During the visits, inspections were conducted in 7 PSGJ with old detention rooms and 5 PSGJ with new detention rooms, renovated under the project of the Ministry of Interior and realized with the technical and financial support of the European Union. The situation in the police stations with old and unrenovated detention rooms was worrying. In most cases, the detention rooms in these police stations were situated in the basement, with one instance of detention rooms situated even two levels beneath the ground floor. The NPM considers this situation as non-compliance with the international standards for accommodation of detained persons. The detention rooms failed to meet the minimum standards regarding the size of detention rooms. The police station in Makedonski Brod does not have a separate room for detention of persons deprived of liberty which meets the minimum standards. There, the renovated basement premises are not used due to the high level of dampness, so the governing structures have decided to use an old office as a detention room and another unrenovated office as an auxiliary detention room.

In three police stations (Aerodrom, Kriva Palanka and Chair), it was determined that the detention rooms put detained persons in a very humiliating position, as they are open and visible to all members of staff and citizens who come in to file reports. In the above police stations, the detention rooms or the auxiliary detention rooms (Kriva Palanka) are situated on the ground floor, right next to the admission office, separated from the rest of the area with metal bars and without proper wall partition.

The NPM encountered two situations when the detention rooms, although situated on the ground floor of the police station, did not meet the basic minimum standards for detaining persons in terms of the size of the rooms and the inflow of daylight (PSGJ Dracevo), with heating and ventilation posing additional problems (PSGJ Kumanovo). The detention rooms in the Police Station Kocani are also situated in the basement and, although improved in terms of the level of hygiene, do not have a call/alarm system and do not meet the standards for light and ventilation. The situation in the Police Station Kriva Palanka was most alarming. Namely, the detention rooms in this police station are situated two levels beneath the ground floor, with no direct access to daylight, very weak circulation of fresh air, low level of ventilation and strong smell of dampness, no proper lighting installations and, as most alarming, no heating system.

In the police stations with newly built detention rooms, the situation regarding the conditions and the material and technical possibilities are significantly improved in comparison to the period before the implementation of the project financially supported with EU funds. The specific purpose of this project was to support the development of police stations, with special focus on the detention rooms, admission rooms and the offices of prevention

inspectors, in accordance with the EU standards and the adopted Law on Police and in line with the principles of the democratic society, the rule of law, the protection of citizens and the respect for their fundamental rights and freedoms.

The NPM believes that this purpose has mainly been achieved, taking into account the high level of safety and protection measures undertaken in the selection of materials and the design of the detention rooms and the rooms for admission and interview of detained and apprehended persons. The NPM concluded that these premises have been designed in a manner and with use of materials to ensure a high level of protection from injuries, with appropriate video surveillance as an additional security measure and beds fixed to the floor as prevention against their inappropriate use. As regards the size of the premises, international standards have been met in most cases, more specifically the target standards prescribed by the European Committee on Prevention of Torture (CPT). Namely, the size of the detention rooms met the prescribed minimum of 6m² (single detention room) and additional 4m² for every other detained person.¹² However, exceptional cases were noted where the size of the single detention room was below the target standard of 6m².

Not one of the 12 police stations visited had a separate room for detention of juveniles, which is in contrast with the Law on Juvenile Justice.¹³ Only the police station Kisela Voda has a separate furnished room used only for interviewing juveniles.

As regards the furnishing of the detention rooms, it was determined that the new rooms were equipped with standardized beds fixed to the floor and standard sleeping gear comprising: a mattress, a plastic mattress cover, a blanket, bedding and a pillow. However, not all new detention rooms contained full sleeping gear, i.e. there were instances of detention rooms with no pillows, blankets or bedding, respectively.

As regards the old detention rooms, the situation is different. The NPM found police stations with detention rooms containing no more than a wooden bench and no sleeping gear (Aerodrom), while the files showed that those rooms which did not meet the basic minimum standards had been used for accommodation of detained persons for longer than 8 hours. There were records of a number of overnight detentions. The situation is similar in the Police Station Makedonski Brod, where persons are detained in an improvised office without appropriate sleeping gear, with the records showing 9 cases of overnight detention. Therefore, there is a serious need for a fully equipped detention room which would meet the minimum prescribed standards. The visit to the Police Station Chair also revealed cases of detention between 7

p.m. and 12 a.m., and even a maximum detention of 12 hours of a juvenile in a room which is not appropriate for a prolonged stay. Taking into account the fact that the detention room did not meet the minimum standards, the NPM expressed their serious concern regarding overnight detentions, in light of the fact that the room was not furnished with the required equipment and facilities for sleeping (bed, mattress, bedding, etc.)

The NPM found that 7 police stations of general jurisdiction had a call/ alarm system installed, which is used for the detained person to be able to alarm the police officer on duty or the head of shift in case of an emergency or a similar situation. The police stations with old, unrenovated detention rooms rarely have such a system. Also, the NPM team found that the call/ alarm system was fully operational in the Police Station Kumanovo, while the same was out of order in the Police Station Kriva Palanka. All police stations with new and renovated detention rooms had an appropriate call/ alarm system installed, although the systems in some police stations were not in use or functional at the time of the NPM team's visit (PS Kisela Voda and PS Tetovo).

The NPM is concerned about the police stations where a call/ alarm system is not installed or, if installed, is not functional. The absence of video surveillance and a call system imposes the question: how can detained persons inform police officers of their needs in cases of emergency and how is continuous supervision of detained persons conducted?

Video surveillance was present only in the police stations with renovated detention rooms. The video surveillance covers the detention room, the admission room, the interview room and the hallway, while camera images are inspected on a monitor in the duty office. Sanitary knots and toilets do not have video surveillance cameras in order to respect the privacy and dignity of the persons deprived of liberty. There is a central database located outside the police station, i.e. in the Ministry of Interior. NPM found that the video surveillance was functional in all 5 PSGJ which had it installed, with registered problems in the Police Station Prilep, where the video surveillance at night was made difficult due to the dim lighting and the inability of the cameras to register the situation in the room. The NPM pointed to the need for a solution which would not disturb the sleep of the detained person (artificial lighting must not be too strong during the night), but would enable uninterrupted video surveillance during night hours.

The police stations with new detention rooms need to visibly convert the old detention rooms, where they still exist, for other purposes (storage, archive, etc.). Otherwise, there is a risk that, when faced with lack of space, they resort to using these rooms, which do not meet the minimum standards, as detention rooms again. Thus, there was a sound suspicion that the Police Station Gostivar had continued to use the old detention room, which did not meet the minimum standards, even after the opening of the new premises for that purpose.

¹² Target standards of the European Committee on Prevention of Torture: Excerpts from the 2nd General Report (CPT/Inf (92) 3): 43. The next criterion (which is considered a target level, not a minimum standard) is currently used upon evaluation of police detention rooms used for detention of one person for longer than few hours: area of 7 square meters, 2 meters distance between walls, 2.5 meters distance from ceiling to floor.

¹³ Article.109 paragraph.10 of the Law on Juvenile Justice ("Official Gazette of RM" no.87/2007 and no.145/2010)

Regarding the access to police stations, the NPM found that in the majority of cases (6 in total) there was no ramp for people with special needs at the police station entrance. Although the new detention rooms have a back entrance, there are cases when it is obstructed by fire brigade vehicles (PS Bit Pazar) or is partially accessible (PS Prilep). The back entrance to the detention room in this police station, used for bringing in detained persons, has an access ramp for people with special needs, which, at the time of the visit, was blocked by objects (temporary storage of objects recovered from thefts) which obstructed the entrance.

The PSGJ do not have special rooms for performing searches of detained persons, and only renovated detention rooms have safes for depositing temporarily confiscated items. The NPM believes that the MoI should pay special attention to equipping special rooms where detained persons could be searched far from the glances of other police staff or the public.

Toilets

The condition with the sanitary knots (toilets) varies and depends on the construction of the police station, the location of the detention rooms and whether they are renovated or not. It was found that the toilets in the majority of the visited PSGJ with unrenovated detention rooms were not separated and were used both by the detained persons and the members of police staff. The NPM found a worryingly bad situation with the sanitary knots in some of the stations (PS Dracevo, PC Makedonski Brod), which were used by the detained persons and pose a potential risk of self-harm or injury.

In the PSGJ with new detention rooms, the renovated parts of the police stations have separate toilets used exclusively by detained persons. The general conclusion is that they are new, built within the Project for Renovation of Detention Rooms, with a satisfactory level of hygiene. However, with the exception of two police stations (Tetovo and Kisela Voda), the NPM discovered presence of fragile materials, glass, metal toilet paper holders, somewhere even a shower hose, which could easily be used for self-harm or injury of the detained person. The NPM concluded that the design and the construction of the toilets in the new detention rooms had failed to take into account the possible safety risks. Also, upon each visit, the NPM referred to the right to privacy and intimacy, according to which detained persons should use toilets unattended.

Only in two cases, the NPM determined full protection of the persons deprived of liberty against self-harm or injury in toilets, which is a positive example (PS Kisela Voda and PS Tetovo).

Interview and Interrogation Rooms

As regards the rooms used for conducting interviews with detained or apprehended persons, there is a notable difference between the new and the old unrenovated police detention places. The NPM team concluded that the practice regarding the place where the persons were informed about their rights, including the practice regarding the place where detained or apprehended persons were interrogated or interviewed, was not harmonized and depended on the material and technical conditions of the police station, as well as on the attitude, coordination and mutual cooperation between the uniformed police officers and the inspectors employed in the so-called external office under direct jurisdiction of the Chief of the corresponding Sector of Internal Affairs, who conduct the interviews with the persons suspected of having committed a criminal act.

As regards the old police stations, detained persons are first informed about their rights in the admission room, under the watch of the head of shift responsible for monitoring the detained persons. At a later stage, if presence of elements of a criminal act is determined, the interview on the committed act is usually conducted by the authorized inspector in his/her office. The NPM finds this unacceptable, as the movement of the persons deprived of liberty should be restricted only to those premises in the police station designated for the specific purpose (interview rooms). The NPM conducted, following a prescribed work methodology, inspection of the inspectors' offices by random selection. In one of the offices (Kumanovo), which was reported as being used as an interview room as well, the NPM team noticed a cable and a rod, registered as confiscated objects in a pending procedure. The NPM emphasized the need for appropriate marking and storage of such items in order to reduce the risk of any potential misuse.

Transport Vehicles

Upon the visits of the PSGJ, the NPM also inspects the police vehicles encountered on the spot. Although some of the stations have been equipped with new vehicles-vans for transport of detained and apprehended persons (Volkswagen Transit), which meet the standards of security, safety and ventilation, a fair number of PSGJ do not have motor vehicles appropriate for transport of this category of persons. The NPM is particularly concerned about the transport of persons in old and dilapidated vehicles, due to the lack of appropriate conditions, including the manner of conducting the transfer. The NPM believes that all PSGJ designated as places of detention should be equipped with new transport vehicles, taking the vehicles Volkswagen Transit, already provided to some police stations, as an appropriate example for compliance with the standards.

Realization of the Rights of Detained Persons

Information and advice

In accordance with the Rulebook on the Manner of Performance of Police Duties and the Standard Operating Procedures for Detention and Treatment of Detained Persons, the head of shift (police officer for admission) is responsible for admission of persons, giving advice on realization of his/her rights, including continuous monitoring during the detention for the purpose of ensuring the detained persons' safety in the police station.

Following the 12 visits in the course of the year and the interviews with the heads of shifts or the officers performing the head of shift duty in the PSGJ visited, the NPM found that the fusion of the role of the head of shift with the role of the police officer for admission (custody officer) is unreasonable and contrary to the principle of safety and realization of the rights of the detained person. The NPM will issue additional proposals and undertake specific measures in order to specify the real role of the police officer for admission and supervision of detained persons.

The information on rights are distributed and visibly displayed in all visited PSGJ. There are two types of posters on rights - one in three languages, the other in seven. There is no rule as to which poster will be put up in which PSGJ, so it depends on the manner of distribution of the posters and the posters available in the police station. However, the absence of standards as regards the place where the rights of detained and apprehended persons should be displayed is conspicuous, so it primarily depends on the room and material capacities of the police station. In most part, the rights of detained persons are appropriately displayed at the entrance of the station, and sometimes, although less frequently, in the admission room (the head of shift office) or the interview room (in the PSGJ with new and renovated detention rooms). The NPM believes that the MoI should undertake measures to ensure that the rights of detained persons are displayed in every admission room, interview room and detention room, which would enable a continuous and uninterrupted insight of detained persons into the list of rights they are entitled to during the police procedure.

The Code of Police Ethics is displayed in the common premises and is visible to all uniformed police officers.

Right to Food and Water

In accordance with the Standard Operating Procedures, the detained person is entitled to a minimum of one meal if detained for longer than 6 hours. Based on the information received, this right is realized in several ways. In most cases, the detained person or his/her family pays for the meal, while in fewer cases the food is provided by the PSGJ i.e. is paid for by a uniformed

police officer (information provided by police officer).

The NPM believes that each PSGJ should have a budget for meals of detained persons, as well as that each PS should keep official notes on the realization of the right to food and present a receipt in confirmation of the realization of the right to food during the detention period.

The NPM points to the need for regulation of the right to food by law, together with the other rights guaranteed to persons deprived of liberty, including adoption of a systemic solution for the manner of realization of this right, which will not be dependent on the financial situation of the detained person.

Right to an Attorney and Notification of the Family

Detained persons in police stations very rarely realize their right to an attorney. Although, in most cases, detained and apprehended persons were instructed on their right to legal assistance, very few of them decide to use this right. The NPM determined that most PSGJ have lists of attorneys available, but it was apparent that even on the rare occasions when the person asked for an attorney, it was an attorney of his/her own choice.

The detained person is advised on his/her right to notify a member of the family. The NPM determined that this right, as opposed to the right to an attorney, is more frequently used by detained persons. Accordingly, in most cases, they choose to inform the spouse or the parent. As regards juveniles, there is a legal obligation pursuant to the Law on Juvenile Justice for compulsory notification of the parent or the legal guardian.

Right to Medical assistance

The Head of Shift (police officer for admission) is obligated to assess the health status of detained persons upon admission and record the same in the detention report. The Head of Shift records any visible injuries, visible signs of illness, influence of alcohol or psychotropic substances, thereby assessing whether medical attention is required. The interviews with the Heads of Shift in all visited police stations rendered the information on the practice of summoning a doctor in all cases of detained persons with visible injuries or visible signs of illness, including upon request of the detained person.

However, the practice paints a different picture. Upon the visit of the PS Makedonski Brod and the inspection of the records, the NPM found a case of a detained person admitted with visible face injuries, but no record of a doctor being called i.e. the detention report stated that no medical attention was necessary. Based on additional documentation (official detention note), the NPM team determined that the same person was subject to means of coercion.

In that sense, the NPM expressed their concern about the assessment of the type of injury and the need for medical assistance by the police officers, and pointed out that medical attention should be compulsory in all cases of persons with visible injuries which might be a result of means of coercion.

The visit to the PS Kocani showed a number of persons who had been subjected to use of means of coercion (inspection of two individual folders on detained persons), after which they had been given medical attention. In such cases, the NPM remarked that the justifiability assessment report should include information whether the injury was a result of means of coercion or had been previously inflicted.

The inspection of a case in another PSGJ aroused suspicion of the manner in which injuries had been afflicted. Namely, only 15 minutes before detention, the person was reported for disturbance of public peace and order and violence (coercion), while only 10 minutes after having been reported, the person was brought to the police station unconscious. In order to conduct detailed and proper inspection and investigation of such cases, the case file should always contain appropriate medical notes (without indicating personal data or personal health information) submitted by the medical institution which performed the intervention.

The review of the detention reports of the PS Bit Pazar indicated that the detained person was a user of narcotics i.e. heroin, but stated that no doctor had been called to assess his health status or the need for appropriate therapy. The NPM team believes that the cases of alcohol or drug addicts call for compulsory medical examination due to prevention of any possible risks during the detention of this category of people. In this specific case, the persons had been detained for longer than 10 hours without any medical attention. A similar situation was noted in the PS Kisela Voda.

In the PS Kriva Palanka, although the detention report stated that the person had visible face injuries and a high level of alcohol in the blood (3.62%), he was not subject to medical examination upon admission. According to the records, the person received medical attention only when he required it himself.

In the PS Prilep and PS Bit Pazar (one case), the NPM found incomplete detention reports, i.e. detention reports which lacked information in the fields for visible bodily injuries and the need for medical attention upon admission. In one case in the PS Kisela Voda, the detention report stated that the person was a drug user, but no doctor had been summoned i.e. that there was no need for medical attention.

The inspection of the files in the PS Gostivar revealed inconsistencies, which aroused suspicion as to the time of infliction of the injuries and the realization of the right to medical attention. Also, the official arrest note clearly and unambiguously states that the detained person had a visible injury to the chest, as a result of which ambulance was called upon his request, which is contradictory to the detention report which does not state any visible injuries in the person.

Although PS Kumanovo should be singled out as a positive example regarding the inclusion of a separate official note on medical assistance, the visit of the NPM team discovered a case for which the Register of Detained Persons recorded the need for medical attention, while the file of the detained person itself lacked documents which would confirm the need i.e. the detention report and the report on informing the person on the right to an attorney and other rights were missing, i.e. were not enclosed in the personal file. This practice leaves the question whether the person received the needed medical attention open.

In the case of a juvenile detained for over 12 hours in a PSGJ (Makedonski Brod), the NPM found that the person received medical attention for a trauma caused by a hard object in the area of the left elbow (medical note included), although no visible injury or obvious need for medical attention was noted upon his admission to the PS. The medical certificate on the medical assistance provided contains a sentence at the end of the doctor's note which says "by unidentified persons" (at the end of the sentence in different ink). Taking this into account, the NPM team suspects the manner in which the above injuries in question had been inflicted.

In one case in the PS Chair, the Detention Report correctly stated the need for medical attention for a detained person with visible injuries to the forehead, the left shoulder and the left elbow and obvious influence of alcohol. However, the Report does not clearly state whether medical assistance was given and by whom, while the Register of Detained Persons states that an ambulance was called shortly after the detention. Such inconsistencies need to be corrected in order to get a clear picture of the realization of the right to medical assistance in each individual case when it was required and/or requested by the detained person.

Records and Registers of Detained Persons

Upon the inspection of the folders on detained persons, the NPM found serious violations of the existing positive norms. Namely, two cases were observed when juveniles were detained for over 22 hours (PS Makedonski Brod). A similar situation was detected in the PS Gostivar, where there was a recorded detention of a juvenile for almost 24 hours, which is contrary to the maximum time limit of 12 hours pursuant to Article 109 of the Law on Juvenile Justice.

PS Kumanovo and PS Makedonski Brod could not provide all personal files on detained persons requested by the NPM team for inspection, and in many cases the files contained partial and inappropriately completed documentation. Thus, the personal files on detained persons in the PS Kumanovo showed many inconsistencies: no detention reports, no minutes on informing the person on the right to an attorney and other rights in the police procedure, inappropriately or partially completed detention reports, as well as personal

folders with documents on other detained persons. A worrying fact is that some of the reports on detained juveniles from the PS Gostivar were partially completed, the daily events register and the register of persons whose freedom of movement was restricted had been completed with numerous irregularities, while the Register on Use of Means of Coercion contained no justifiability assessment.

Irregularities were also found in PS Aerodrom, where it was discovered that the detention report in one personal file on detained persons was partially completed, while the inspection of another file showed that the minutes on informing the person on the rights was missing and there was no record of the transfer of the person to another police station.

The second and the third page of the personal files on detained persons were often left blank, i.e. did not list the documents enclosed in the folder. There is also a tendency for creating collective folders for several detained persons involved in the same case. However, there were PSGJ which did follow the procedure of listing the documents enclosed in the personal file.

During the visit to the PSGJ Chair, a folder was found which contained an official note prepared by a police officer stating that in case the detention of a person needs to be prolonged beyond the legally prescribed period of 24 hours, the detained person needs to be transferred to another police station. Although the note was not signed by the authorized police officer, the NPM team pointed out to the Official in Charge that a note with such content is unacceptable, as it suggests potential improper and illegal actions of the police structures.

The NPM found that most of the visited PSGJ use two different forms for the minutes (report) on informing the person on the rights. One of the reports referred solely to the advice on the right to an attorney, excluding the advice on realization of other rights in the police procedure. The NPM believes that the MoI should provide additional guidelines and clarifications as regards the use of the minutes (report).

The Daily Events Registers and the Registers of Summoned, Detained and Apprehended Persons in several PSGJ did not specify the category of persons in question (whether summoned, apprehended (arrested) or detained), which is crucial for determining the rights of the persons in the upcoming procedure.

The NPM noticed usage of correction fluid in a significant number of the visited PSGJ for correction of information i.e. deletion of mistakes in the personal files of detained persons and other police registers. The NPM believes that such practice allows for misuse of data and advices that correctional fluid should never be used; instead, incorrect information should be crossed out so that it remains readable. In the PS Prilep, the indigo copy of a detention report was different from the original in several cases. In most of the PSGJ, no monthly record is kept on the number of summoned, detained or apprehended persons in the respective register in the manner prescribed with the Standard Operating Procedures for Detaining and Treatment of Detained Persons.

As regards police records, the practice of the PS Prilep may be singled out as a positive example. Namely, the above PS has a practice of preparing separate official notes on requested medical assistance, official notes on safeguarding a person (direct checks on the person while in detention), including separate official notes on the realization of the right to food. Moreover, the preparation of separate official notes on requested medical assistance to a detained person and separate official notes on the realization of the right to food was also a recorded practice in the PS Tetovo, while in the PS Kocani in the detention rooms and in every personal file on detained person the NPM found list on checks (visits) on a detained person conducted by the police officers, which was an indication of frequent visits to and supervisory checks of detained persons. PS Kocani and PS Kumanovo prepare separate official notes on medical assistance provided to detained persons.

The Register for Use of Means of Coercion is kept in the form prescribed with the Act of the Ministry of Interior. However, the NPM found untimely entry of information in this Register and belated preparation of reports on the assessment of the groundness, justification and validity of the use of means of coercion by the authorized body. The NPM carried out an inspection and control of a number of randomly selected individual cases from this register and found that in most cases the use of the means of coercion used was legally prescribed (physical force by bending the left or right arm backwards, handcuffs for restraining and, in several cases, a rubber baton). The NPM found that in the isolated cases where there was assessment of the groundness and justification on the use of means of coercion, it was unilateral and based solely on the reports filed by the authorized police officials who used the means of coercion, without taking into account the opinion of the other side i.e. the person against whom the means of coercion were used.

B. PENITENTIARY-CORRECTIONAL AND EDUCATIONAL-CORRECTIONAL INSTITUTIONS

In 2011, the National Preventive mechanism visited 3 prisons and 1 educational-correctional institution. The following were visited: Skopje Prison, Gevgelija Prison, Ohrid Prison and the Educational-Correctional Institution Tetovo (temporarily located in the Veles).

Of the four visits, one was announced and carried out over a three-day period, while the other three were unannounced. The inspection of the prisons also entailed inspection of the prison and detention units, while the visit to the Educational-Correctional Institution included inspection of the Open and the Intensified Supervision Unit. The administration of PCI and ECI offered their full cooperation to the NPM team, enabling them to perform uninterrupted inspection of all places of their choice and conduct confidential interviews with prisoners, detained persons and protégés.

Material Capacities

Admission Unit

The Skopje Prison does not have a separate admission unit for newly admitted persons. At the time of the visit, it was discovered that the Prison had begun, on its own initiative and with own assets, a construction of a building which would serve as an admission unit. Due to the absence of an admission unit, persons are accommodated in the Closed Unit and in one of the ground floor rooms (HA-5). The Security Office explained that the room was used for accommodation of persons in admission, but the staff of the Sector for Resocialization pointed out that the room HA-5 was not a typical admission unit, considering that it was also used to accommodate "problematic cases" which require isolation for the purpose of protection of other prisoners.

The absence of a separate admission unit and the accommodation of newly admitted prisoners in the Closed Unit disturb the process of admission and adaptation of the person and expose him/her to a high level of criminal infection.

The accommodation capacities of the Admission Unit in the Gevgelija Prison meet the standards for accommodation of persons deprived of liberty. The rooms and the sanitary knots (toilets) are tidy and clean, although the first room poses a risk of overcrowding should it be used to its full capacity of accommodating 6 persons (six beds placed).

The Ohrid Prison has a separate Admission Unit located within the Detention Unit, but the inspection of the NPM team did not discover any separate admission rooms.

The Admission Unit in the Educational-Correctional Institution Tetovo is not separated from the other units and is located in a bedroom with a three-bed capacity. Upon inspection of the admission unit, the NPM team discovered that the room was not warm enough and was exposed to draft, in spite of heating elements (radiators and wood stoves) being properly placed. However, due to the budget cuts and the insufficient stocks of heating oil, the heating is predominantly based on wood, with the heating stove being handled under the control of the warden.

Open Unit

The NPM team found that the accommodation capacities in the Skopje Prison open unit met the minimum standards for accommodation of persons deprived of liberty. The renovated rooms for collective accommodation should serve as a positive example in the process of renovating and improving the conditions of the other two units for accommodation of persons deprived of liberty.

The accommodation rooms in the Open Unit of the Educational-Correctional Institution partially meet the minimum standards for accommodation. This is due to the old beds, mattresses and furniture, and the unsatisfactory heating and isolation. The sanitary knots (toilets) are in extremely bad condition, the showers are completely destroyed, and there is no warm water. Such conditions make it very difficult for juveniles to maintain their personal hygiene.

Semi-Open Unit

The Semi-Open Unit of the Skopje Prison was assessed as overcrowded. Although part of the accommodation capacities have been renovated and are kept in a satisfactory condition, the majority of the rooms do not meet the minimum standards and preconditions for accommodation. The sanitary knots (toilets) are in an exceptionally bad condition.

The Semi-Open Unit of the Gevgelija Prison was also assessed as overcrowded, due to the fact that the minimum standards for accommodation space size have not been met and rooms of not more than 20m² are used to accommodate up to 10 persons, which is contrary to the national legal preconditions which prescribe 9m³ per person and the standards of the European Committee on Prevention of Torture (CPT) which prescribe 4m² per person.

As regards the hygiene, it was at a satisfactory level. The maintenance of hygiene is a responsibility of the prisoners from the Semi-Open Unit. All beds have bedding, which is kept in good condition and is adequate to the weather conditions. The rooms have heating elements installed and natural ventilation, with new windows for improved isolation. The toilets in the Semi-Open Unit are at a satisfactory level, functional, with renovated and retiled toilets. The showers are tidy and functional, although it is recommended that they are regularly serviced and maintained in order to meet the hygienic needs of the prisoners.

Upon the inspection of the Semi-Open Unit in the Ohrid Prison, the NPM team found decently furnished rooms, with a bed and a mattress for every inmate. Moreover, it was found that inmates could use their own bedding and adorn the walls with pictures or religious memorabilia, upon permission given by the Prison Administration. As regards the hygiene, its maintenance was a responsibility of the inmates from the Semi-Open Unit and was at a satisfactory level.

Closed Unit

The NPM's visits in 2011 showed that the material conditions were the worst in the Closed Units, so accommodation in such conditions could be regarded as additional punishment for inmates.

The visit of the Skopje Prison showed that the Closed Unit was overcrowded, as the legal maximum of 5 persons per room or 9m³ per person¹⁴ was not complied with. Moreover, the toilets were found to be in an alarmingly bad condition.

The NPM also inspected the closed treatment (isolation) room in the Gevgelija Prison, which was in worse condition in comparison to the rest of the accommodation facilities. The room can accommodate 6 persons, but at the time of the visit of the NPM team it accommodated only two persons, with whom the team conducted interviews. The inflow of daylight was limited; heating elements (radiators) were installed for heating in the winter period; there was natural ventilation, although staleness of the air could be felt at the time of visit.

In the Ohrid Prison, the Closed Unit was more poorly equipped in comparison to the Semi-Open Unit, with a noticeably lower level of hygiene (the inmates informed us that maintaining the hygiene was their responsibility). Upon the inspection, the NPM team found that all inmates had their own beds, and that all rooms were equipped with a TV, a DVD and a computer (the computer in one of the rooms was out of order). The desks and chairs in the rooms were old and shabby.

The Unit for Enhanced Re-Educational Influence (UERI) in the Educational-Correctional Institution does not meet the basic minimum preconditions and standards for accommodation. The unit does not have sufficient space, appropriate exposure to daylight and ventilation, nor appropriate furniture.

At the time of the visit, a single room accommodated 11 persons, for one of whom there was no bed or bedding, so it was confirmed that he had spent the night on the floor by the door.¹⁵ The accommodation room was not bigger than 20m² and, besides with beds, it was furnished with a desk and a computer, a small table with a TV and an auxiliary room for storage of inmates' personal belongings. The room was overcrowded, which has a negative and counterproductive effect on the objectives this educational measure seeks to achieve. The mattresses on all of the beds were old and damaged, or completely ruined; there were no cabinets for storage of personal belongings, as a result of which they were kept spread out on the floor in the auxiliary room. Although the room has windows with protective bars, the inflow of daylight was limited due to the position of the room and the overcrowdedness, which prevent satisfactory inflow of daylight.

¹⁴ The standards of the European Committee on Prevention of Torture prescribe 4m² per person.

¹⁵ The room does not meet the standards of the European Committee on prevention of Torture, which prescribe 4m² per person in the accommodation rooms, or the national standards of 9m³ pursuant to the Law on Execution of Sanctions.

This unit is also prescribed with Article 64 of the Rulebook of the Educational-Correctional Institution which regulates matters related to initiation of a disciplinary procedure, according to which a juvenile who is issued with the measure - solitary confinement may be accommodated in the above unit until the required medical opinion is obtained, in case there is a reasonable risk of escape from the institution. The time spent in the Unit for Enhanced Re-Educational Influence is not counted as time spent in solitary confinement. The NPM points out that this can be construed as a double "punishment" of the person, as he/she has been isolated from the other persons accommodated in the institution twice (the first time while in the UERI, until medical opinion is obtained or in case of a reasonable risk of escape, and the second time during the execution of the disciplinary measure- solitary confinement). The education worker indicated that the same room is used for accommodation of juveniles brought to the institution by the police (who have failed to come voluntarily for the execution of this institutional measure), as well as juveniles who have already been issued with a disciplinary measure- solitary confinement and serve the same there (they are accommodated in that room due to the bad condition of the rooms designated for the disciplinary measure- solitary confinement).

Solitary Confinement Rooms

The conditions and the accommodation in the solitary confinement rooms in the PCI and ECI visited by the National Preventive Mechanism in 2011 have been assessed as inhuman and utterly degrading.

The solitary confinement rooms in the Skopje Prison were untidy, with poor level of hygiene and a single mattress without a bed, which is in contrast with the standards for accommodation. The solitary rooms in the Gevgelija Prison had insufficient inflow of daylight, as a result of which additional artificial lighting was used. The air in the solitary confinement rooms was stale and there was no proper ventilation. It was evident that the maintenance of these rooms was poorer and less frequent in comparison to the other accommodation facilities of the Prison.

The inspection of the solitary confinement rooms in the Ohrid Prison rendered the following conclusions: 1) non-compliance with the minimum standards for the size of the accommodation room; 2) absence of heating elements; 3) absence of a separate sanitary knot (toilet); 4) insufficient daylight and artificial lighting; 5) insufficient inflow of air and ventilation in the rooms; as well as 6) no call or alarm system.

Due to the above conditions, the NPM concluded that they posed a danger to the physical and mental health of juveniles or young adults and recommended that they should not be used. Point 67 of the United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty states that: "...All disciplinary measures constituting cruel, inhuman or degrading treat-

ment shall be strictly prohibited, including corporal punishment, placement in a dark cell, closed or solitary confinement or any other punishment that may compromise the physical or mental health of the juvenile concerned." Moreover, it was found that the conditions in the solitary confinement rooms of the juvenile prison did not meet the conditions prescribed with the Law on Execution of Sanctions.

Namely, Article 181 paragraph 2 states that "The room used for serving a disciplinary measure-solitary confinement must be at least 9m³, exposed to daylight, with a sanitary knot, drinking water, a bed with bedding, a table and a chair, as well as heating".

The inspection of the solitary confinement rooms in the ECI Tetovo showed that they were not in compliance with the international and national standards and that the accommodation in those rooms may be considered as inhuman and degrading treatment of juveniles and young adults. Therefore, the NPM recommended appropriate law amendments for the purpose of abolition of solitary confinement for juveniles.

Prison Detention Units (Remand prison unit)

The pre-trial detention unit (remand prison unit) in the Skopje Prison comprises new and old wings. The old detention wings are below the minimum standards for accommodation of remand prisoners, while the new detention wings reveal damaged walls and inventory. The installed alarm bells are not functional in all of the rooms - they are either damaged or broken, in some rooms even torn out as, according to the information received by the staff, detained persons very often use them for hiding illicit items (mobile phones, chargers).

Upon the visit of the Gevgelija Prison, the NPM team inspected one of the Remand Unit rooms which, at the time of the visit, was inhabited by one remand prisoner - a foreign citizen. The room complies with the international standards regarding its size; however, there was poor inflow of daylight, no ventilation, noticeable staleness of the air and the condition of the sanitary knot was on an unsatisfactory level.

The Remand Unit of the Ohrid Prison has been renovated, with new windows which look at the corridor and allow inflow of artificial light. The rooms have separate renovated sanitary knots, with toilets and wash basins partially separated from the rest of the room. The rooms are not furnished with tables and chairs, so detained persons are forced to consume their meals sitting on the bed.

Similar to the other units, the Remand Unit of this Prison has poor heating in the rooms. The beds have a clean mattress, bedding and a blanket for every person, although it was evident that the rooms were not regularly cleaned and the walls were damaged and needed repainting.

Other rooms

Upon the visits of the prisons and the educational-correctional institution, the NPM paid special attention to the infirmaries, kitchens and dining rooms, the visiting rooms, the premises for performing searches, as well as the other premises used by persons deprived of liberty. The visits showed that these prisons do not have special premises for searches and checks of inmates or detained persons, so searches are very often performed in improvised premises or in the hallways at the entrance of the institution.

Infirmary

The Skopje Prison has two infirmaries in good condition. One is newly built, while the other is completely renovated. The inventory and medical apparatus are new, the rooms are clean and in good condition and fully adapted to the purpose. According to the doctors' reports, the infirmaries lack an ECG machine and sufficient stocks of medications and alcohol.

Upon the visit to the Ohrid Prison, the NPM team inspected the prison infirmary and found the same to be partially ruined, old and under-equipped. The furniture in the room comprised a single bed, an old desk, two chairs-armchairs, as well as two cabinets for medical supplies. The medical supplies in the infirmary comprised: medical gloves, a heart pressure device, a sterilizing machine and basic medical supplies. The room itself was very damp, which was noticeable on the walls.

Upon the visit to the infirmary of the ECI Tetovo, the NPM team found the room to be clean, dry, in good condition and adapted to the purpose. The room is furnished with three beds, the medications are kept in a locked cabinet and medical files are kept locked in a desk. In accordance with the Law on Juvenile Justice, educational measures may involve issuing a safety measure-compulsory treatment of alcohol and drug addicts.¹⁶ The compulsory treatment is to be carried out in a specialized institution unit, but this institution currently lacks capacities for construction and equipment of a specialized unit of this type.

The prison infirmary in the Gevgelija Prison is clean, dry and in good condition, fully adapted to the purpose. The infirmary is equipped with a pharmacy, where medications are properly stocked and kept. However, there is no cabinet for keeping medical records that may compromise the confidentiality of the information contained in the records, including the persons who have access to them.

Kitchen and Dining Room

The prison kitchens have a noticeable satisfactory level of hygiene, with properly displayed menus approved by the doctor and the prison director.

¹⁶ Article 58 of the Law on Juvenile Justice ("Official Gazette of RM" no.87/2007)

Upon the visit to the ECI Tetovo, the NPM team inspected the conditions in the kitchen and the dining room, where the food for all juveniles was prepared. The hygiene was on a satisfactory level, with all the inventory, pots and food preparation items in good and functional order. The inspection of the dining room showed insufficient heating, old tables and chairs not fixed to the floor, which may be a potential risk to the safety of the juveniles and the staff.

Especially worrying was the manner in which persons accommodated in the UERI consumed their meals. The NPM team noticed that the juveniles accommodated in this unit were not served their meals in the dining room, but on a table with several chairs placed in the hallway (right next to their accommodation room). Upon the visit, the NPM encountered the juveniles having lunch, and found that there were not enough chairs or proper access for all persons from this unit to the dining table. Also, the manner in which they were served their meals in the hallway is inhuman; the persons accommodated in the UERI should be able to have their meals in an appropriately equipped dining room.

Workshops

Two workshops were visited in the Skopje Prison: the carpentry and the locksmith workshop. At the time of the visit, inmates were not engaged in the workshop activities due to the absence of the instructor who was on annual leave. The workshops are located in old unrenovated buildings, without ventilation (apart from the natural ventilation through open doors and windows) and without heating elements (wood furnaces are used). Both workshops had a visibly displayed order of the Prison Administration on protective measures during work. Also, our interviews with some of the employed inmates revealed that they receive appropriate equipment when at work.

The Ohrid Prison has a workshop for toilet paper manufacturing, which was not operative at the time of our visit.¹⁷ In the Gevgelija Prison, inmates, all from the Semi-Open Unit, are engaged to work in the institution and commercial unit "Toplik 2011

Other facilities

The Skopje Prison features exercise areas for outdoor walks of inmates and detained persons. The Detention Unit contains a total of 8 exercise areas for detained persons. The NPM team inspected one of the exercise areas (exercise area B) and found that it was of a satisfactory size with sufficient grass area, although there were no objects for resting (bench, chair, etc.) and only a small area roofed (as an extension of the building construction), which may disrupt normal walks in bad weather conditions. The exercise area for outdoor walks for the persons from the Semi-Open Unit in the Gevgelija Prison provides an opportunity for outdoor walks and sport activities (basketball), but it does not have a covered area which would enable uninterrupted walks

outside the building in bad weather conditions.

The exercise area of the Ohrid Prison provides an opportunity for outdoor walks and sports activities for the persons accommodated in the Closed and Semi-Open Unit, but it does not have a roofed area which would enable uninterrupted walks outside the building in bad weather conditions.

The exercise area is equipped with gym equipment. The biggest problem concerning both the exercise area and the prison itself is the location of the prison. The prison is surrounded by higher residential buildings, which means that whenever inmates (juveniles or young adults) go out, they are directly exposed to the view of other people, which might be degrading for inmates and may represent a violation of their guaranteed right to privacy.

The exercise area for outdoor walks for the persons accommodated in the Unit for Enhanced Re - Educational Influence (UERI) in the Educational-Correctional Institution is of a decent size and provides an opportunity for outdoor walks and recreational activities. However, it lacks a roofed area which would enable uninterrupted walks outside the building in bad weather conditions. A potential risk to inmates is the unrailed exit to the exercise area, the stairs of which lack appropriate safety railing and can easily cause physical injuries.

¹⁷ According to the information received from the prison staff.

Rights of Persons Deprived of Liberty

Health Care

The health care in the Skopje Prison is provided by two teams comprising one doctor and one nurse each. One of the teams works with convicted prisoners, while the other works with remand persons. Medical examinations are always supervised by a security officer who, upon the doctor's assessment, may be present in the room during the examination. The purpose is to guarantee full security.

According to the WHO Guide,¹⁸ one of the essential health care standards in prison states: "People who are in prison have the same right to health care as everyone else. Health care staff must deal with prisoners primarily as patients and not prisoners." Therefore, the NPM believes that medical examinations should be performed without the attendance of official persons.

Upon the visit to the Skopje Prison, the NPM team found certain inadequacies of which it duly notified the Health Care Sector. The NPM believes that the complete medical records, including medical documentation and specialist reports and findings, should always be kept in the institution where the person is serving his/her prison or remand sentence. It was discovered that no regular daily visits to the persons serving the disciplinary measure-solitary confinement were carried out in the Skopje Prison, which was in disparity with the obligations prescribed in Article 181 paragraph 4 of the Law on Execution of Sanctions. Moreover, the NPM pointed to the need for special diet for people suffering from diabetes – enhanced control over this measure is needed as, at the time of the visit, special diet was available only to the diabetics receiving insulin treatment. The NPM team believes that a special diet is necessary for all categories of people suffering from this illness, regardless of the medical treatment they receive.

The Gevgelija Prison does not employ a doctor, but has a temporary employment contract with a general practitioner from the Health Center in Gevgelija, who visits the Prison once in every 3-4 days (not more frequently than twice a week) to perform regular medical examination of inmates. The examination system has been established and organized in such a way that prison officers make a list of inmates who have requested medical attention, on the basis of which the day of the doctor's visit is scheduled. The Prison does not have an urgency medical service during night hours, so they resort to calling the ambulance in such emergency cases. During the interviews with the Security staff, the NPM team was informed that they had been trained on how to administer first aid until the arrival of more qualified help.

In the Gevgelija Prison, the Security Department has also access to the medical documentation. The access to the medical files should be limited to the doctor or other health care staff engaged in the Prison for the purposes

of establishing a doctor-patient relationship. Recommendation No.98 of the Council of Europe concerning the ethical and organizational aspects of the health care in prison¹⁹ prescribes confidentiality of the medical information of prison patients and establishment of standards for professional independence for the purpose of provision of health care equivalent to that provided to the community in general. Moreover, point 42.3 of the European Prison Rules²⁰ lists the medical confidentiality and the adherence to the principles of medical ethics when examining prisoners among the doctors' duties.

In the Gevgelija Prison, it was found that the doctor not always examined prisoners before they were sent to solitary confinement, which is a legal obligation. Prisoners who have spent time in solitary confinement pointed to the sheer formality of the first examination on the basis of which an opinion on referral to solitary confinement was issued, also stating that no doctor visits were made during the prisoners' stay in solitary confinement, as is prescribed with the Law on Execution of Sanctions. Both the international standards and the national legislation²¹ prescribe that a medical opinion on the health of a prisoner is necessary prior to his/her referral to solitary confinement. Furthermore, the inspection of the files of the persons accommodated in solitary confinement showed that the decisions for issuing this disciplinary measure were not substantiated by a doctor's opinion, which is a legal provision concerning execution of sanctions. The prisoners in solitary confinement informed us that they had not received daily visits by the doctor during their stay in solitary confinement, as prescribed with the Law on Execution of Sanctions.

The Ohrid Prison does not have a permanently employed doctor or a nurse. Rather, in cooperation with the medical center, they engage a doctor who conducts weekly visits (every Monday) to the Prison in order to examine the inmates and detained persons. Moreover, the engaged doctor is a psychiatrist by vocation, which is useful for covering the area of mental health care as well. In the infirmary, the doctor keeps a book of performed examinations and medical records of inmates and detained persons, while the therapy prescribed by the doctor is dispensed by the Security Officers. The Security Officers have access to the medical records, which is a violation of the principle of doctor-patient confidentiality.

The inspection of several medical records in the juvenile prison showed a practice of regular medical examinations upon admission of a prisoner, blood tests for Hepatitis B and records of all specialist test performed on juveniles.

The ECI Tetovo has a permanently employed doctor, who is also involved in supervision of the food given to the protégés of the Institution. The doctor is responsible for keeping books on performed examinations, including

¹⁸ Health in prison - A WHO guide to the essentials in prison health

¹⁹ Recommendation No R (98) 7 concerning the ethical and organizational aspects of health care in prison – Council of Europe – Committee of ministers adopted on 8 April 1998, at the 627 meeting of the Deputies.

²⁰ Adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 11.01.2006

²¹ Article 179 paragraph 4 of the Law on Execution of Sanctions ("Official Gazette of RM" no.02/2006)

a medical record of each juvenile. The inspection of several medical records showed a practice of regular medical examinations upon admission of a juvenile, blood tests for Hepatitis B and records of all specialist test performed on juveniles. The doctor informed us that the examinations are performed without supervision of Security Offices. Also, in order to prevent infectious diseases, general medical examinations are performed twice a year.

As the doctor employed in the ECI works in 24-hour shifts which alternate on 4-day basis, we asked about the daily visits to the persons issued with the disciplinary measure- solitary confinement. The doctor explained that he makes daily visits in cases of "problematic juveniles" in solitary confinement. In all other cases, the daily visits were made by the ECI staff. The NPM emphasized the need for permanent employment of a medical person or a doctor to look after the health of juveniles on daily basis.

Right to Education

In general, the right to education in prisons is not realized in the manner prescribed by the legislation, taking into account the compulsory nature of the primary and secondary education. What is particularly worrying is that neither juvenile prisons nor the Educational- Correctional Institution implement the education process.

If the European Prison Rules are to be complied with, each prison should strive to provide all inmates with access to educational programs, with a priority given to inmates who are illiterate or do not have elementary or vocational education.

Right to Work

In the prisons visited by the NPM in 2011, only a certain number of persons deprived of liberty were engaged in work. It was also noted that prisoners from Closed Units (Skopje Prison and Gevgelija Prison), including Remand Detention Units, were not engaged in work.

Due to the insufficient number of instructors, the prisoners engaged in the carpentry and locksmith workshop in the Skopje Prison were not able to perform their work activities in a continuous and uninterrupted manner (at the time of the NPM team's visit, the instructors were on annual leave and the prisoners were not engaged in work).

The inmates from the Semi-Open Unit of the Gevgelija Prison have been allocated, in accordance with the legal norms and their guaranteed right, to jobs within the penitentiary-correctional institution, while a number of them (7 inmates, according to the answers from the questionnaire delivered by the NPM to the Prison) have been allocated to jobs outside the Prison.

At the time of the visit to the Ohrid Prison, of the 21 inmates, 9 were

engaged in work outside the institution, while 5 were engaged inside the Prison (a total of 14 engaged in work), which is more than 50% of the persons engaged in work in the juvenile prison. The NPM team expressed their satisfaction with this high number of persons engaged in work in the juvenile prison and their hope that this trend would continue, as work engagement represents an important factor in the processes of both resocialization and reintegration in the society.

At the time of the visit to the ECI, a number of persons were engaged in specific work tasks, mainly kitchen or cleaning duties. The Institution employs 6 instructors, has the tools necessary for performing work tasks, but lacks appropriate premises (workshops).²² The instructors teach protégés the theory, but have no conditions for practical work. The NPM team believes that this situation is particularly worrying and has no positive effect concerning the education of the persons accommodated in this institution.

Right to Outdoor Stay and Recreation

The detained persons in the Skopje Prison complained about restrictions to their right to outdoor walks for two hours every day, as prescribed by law. However, the realization of this right is made difficult in practice by a legal provision which prescribes that persons suspected or convicted of participation in the commission of the same criminal act must not come into contact or be accommodated together. Still, the majority of the interviewed persons stated that this right they are entitled to is inappropriately realized. Some complained that their walks were limited to no more than an hour or hour and a half, while others objected to the timing of the outdoor walks (too early in the morning).

In the Gevgelija Prison, the NPM team received complaints from the inmates accommodated in the Semi-Open Unit about the size of the sports ground and the absence of an indoor gym. On the other hand, the complaints received from the inmates accommodated in the Closed Unit were related to the duration of the daily walks and the limited movement in the isolation room they accommodate. As regards the time for outdoor stay and walks for the inmates from the Semi-Open Unit, the NPM team established that they spent most of their time outdoors, depending on the weather conditions, while the duration of the walks for the inmates from the Closed Unit was limited to the legal minimum of two hours.²³ This right is also limited to the legal minimum of two hours for the detained persons, who realize their right to outdoor walks in small exercise areas, surrounded by high walls, without a bench for resting and a roofed area for walks in bad weather conditions.

²² According to the information received from the ECI's staff

²³ The Law on Execution of Sanctions and the Law on Criminal Procedure prescribe a time period of 2 hours which every convicted or detained person should spend outdoors.

The inmates from the Closed and the Semi-Open Unit of the Ohrid Prison confirmed that their right to outdoor stay and leisure, as prescribed by the law and the rulebook of the institution, was respected. The NPM team found that most of the inmates have unrestricted movement within the exercise area, with some of them participating in sports activities.

The detained persons confirmed that they were allowed to realize their legal right to a 2-hour walk on daily basis. They realize their right to outdoor stay in a special exercise area for detained persons, which was partially roofed and protected from bad weather.

The inmates from the Admission and the Open Unit of the ECI Tetovo confirmed that they were allowed to realize their right to outdoor stay, including the right to leisure, as prescribed by the law and the rulebook of the Institution. The juveniles accommodated in the Unit for Enhanced Re-Educational Influence pointed out that they seldom went outside, but the Security Officers stated that juveniles were allowed to go outside whenever they wanted. They realize their right to outdoor stay in a special exercise area, fenced on one side. During the leisure period, protégés are allowed to play cards and listen to the radio, which is provided in most of the rooms.

Right to food

In general, some of the more pronounced complaints of the persons deprived of liberty regarded the amount and the quality of food they received.

The majority of the inmates from the Skopje Prison stated that they did not receive enough food and that the breakfast was served in very small portions. The majority of the complaints by the inmates from the Gevgelija Prison were also about the food. The inmates were not satisfied with the amount of food they received in the prison, so most of them received food packaged from their families. Such complaints were made by the inmates from: the Admission, Semi-Open and Closed Unit, which brought about an insight into the daily menus. The insight revealed a good variety of different foods which were, unfortunately, served in small portions due to the limited budget for this purpose.

The kitchen in the Ohrid Prison has the menu visibly displayed and duly signed by the director, the doctor and the prison cook. The menu shows a variety of different foods, but the inmates complained about the size of the meals. The same complaint was made by the detained persons, who stated that the amount of food they received was not enough to satisfy the needs of an adult person.

The kitchen in the Educational-Correctional Institution was notably clean, with a displayed menu approved by the doctor and the director of the Institution. In accordance with the Law on Execution of Sanctions, a juvenile must receive enough food to satisfy the minimum daily energy intake of

14.600 joules. As the NPM was informed by one of the tutors, the juveniles received 4 meals a day, including the snack, and the institution employed two cooks. The insight into the menu showed a variety of different foods. Some of the juveniles were satisfied with the food, while others complained about the small portions and, in particular, about the small amounts of bread served with the meals. The juveniles accommodated in the Unit for Enhanced Re-Educational Influence made the same complaints, stating that the food they received is insufficient to satisfy their needs.

Treatment of the Persons Deprived of Liberty

In the Skopje Prison, the answers to the question regarding the treatment of inmates varied from unit to unit. The interviewed persons from the Open and Semi-Open Unit did not make any complaints about the treatment by the prison staff, while the interviewed from the Closed Unit reported physical abuse and inhuman treatment by the employees of the Security Department.

The NPM were informed by the persons accommodated in different units (Closed, Semi-Open and Detention Unit) about a room where some inmates had been physically abused by the prison staff. The NPM also discovered that this prison accommodated persons who have self-inflicted injuries or tried to commit suicide, and therefore pointed to the need for establishing special programs for reducing the risks of self-harm of the persons deprived of liberty.

The persons deprived of liberty also complained about the health care, the attitude of the medical staff and the lack of medications. Other complaints were made about the tutors and their lack of involvement in the process of resocialization of the inmates. The remand prisoners stated that judges did not enter the rooms during their visits to the remand section of the prison, including also that juveniles were not allowed to visit detained persons.

In the Gevgelija Prison, the persons accommodated in the Admission Unit expressed their satisfaction and had no remarks regarding the accommodation and their treatment by prison staff. The persons accommodated in the Semi-Open Unit had generally no complaints regarding torture or other inhuman or degrading treatment by prison staff. The persons accommodated in the Closed Unit had no complaints regarding the treatment, but rather about the realization of their right to daily walks for the minimum duration prescribed by law. Two persons serving the disciplinary measure-solitary confinement complained about physical violence by certain prison guard upon their return and admission to the Prison due to previous escape attempts on their part.

According to the statements of the persons accommodated in the Closed Unit of the Ohrid Prison, the treatment by the Security Department was mainly appropriate, only one person stated that it could be improved, as sometimes some of the staff members used insults and, in cases of violence between

inmates, means of coercion. The Security Department stated that there had been no recent complaints about their treatment of inmates, although some of the latter stated that they could not report cases of inhuman or degrading treatment to the director as they had to announce their visit to the Security Office first. The majority of the imprisoned and detained persons had no remarks about their treatment by the prison staff, and only some reacted to the treatment by the Security Department staff. The majority of the complaints were made by the detained persons. They complained about the provision of personal hygiene products, the small amounts of food and the poor heating in the detention rooms.

In the Educational-Correctional Institution, the juveniles accommodated in the Admission Unit had no complaints about the accommodation or their treatment by the staff. Some of the persons accommodated in the Open Unit stated that the treatment by the Security Officers was proper, without remarks regarding physical violence or other forms of inhuman or degrading treatment by the prison staff. Some of the juveniles pointed out that they had been insulted by the some of the staff members.

The persons accommodated in the Unit for Enhanced Re-Educational Influence had generally more remarks regarding the treatment of the UERI staff and qualified the treatment of the Security Officers as inappropriate. The majority of the juveniles in UERI had complaints about inappropriate treatment by the guards and even complained about physical violence.

Complaints were also made about the individual accommodation of juveniles in solitary confinement, which is against the law, as well as about instances of deliberate self-harm. The persons accommodated in this unit complained that they often showered with cold water, were rarely allowed to go out, were kept locked and isolated in a small space within the institution, and were sometimes not informed or summoned when called by their parents over the phone.

Records and Registers

In the Skopje Prison, the NPM team found orderly record keeping of inmates, including an electronic file for each inmate with complete information on their sentence and behavior.

In the Gevgelija Prison, the NMP team found orderly record keeping of inmates with complete information on their sentence and behavior. The same applies to the Ohrid Prison.

In the Ohrid Prison, the NPM found orderly keeping of expert files of inmates, which also included the resocialization program. Based on the information on use of means of coercion, it was found that there were no appropriate entries in the records on use of means of coercion or appropriate written

reports on use of force on inmates.

Upon inspection of several books and records, the NPM team concluded that the registers in the ECI Tetovo are generally kept orderly and in accordance with the legislation. The NPM team inspected the program of extracurricular activities and the special records on work engagement and treatment by groups, whereupon it was determined that group meetings were held on weekly basis to discuss more pressing issues of interest to the children, including current issues.

The general conclusion on the penitentiary-correctional institutions is that the records on the use of the means of coercion are not regularly and appropriately updated, including the books of complaints. Oral complaints also need to be registered in the book of complaints (in ECI in was empty for 2011), and every instance of use of means of coercion, including means of restraining, should be noted in the register of the use of those means (in the Ohrid Prison the register was empty for 2010 and 2011, same as in the Gevgelija Prison). Only in the Skopje Prison, the register on use of means of coercion contained entries of all measures undertaken, which included short or long-term use of those means. This prison presented orderly documentation on each use of means of coercion, including an assessment on the justification of such use.

C. OTHER VISITED PLACES

In 2011, the NPM team carried out regular unannounced visits to the Public Institution –The Reception Center for Asylum Seekers and the Public Institution- Institute for Care, Upbringing and Education of Children and Youth “Ranka Milanovik”–Skopje. Although both the Center and the Institute are public institutions of open i.e. semi-open type under the jurisdiction of the Ministry of Labor and Social Policy, the Ombudsman as a National Preventive Mechanism decided to visit these institutions under the competences which arise from Article 4 and Article 20 of the Optional Protocol.

The Reception Center for Asylum Seekers

The Center is a public institution, established with a decision of the Government of the Republic of Macedonia²⁴ to provide accommodation, food, social services, culture and entertainment and recreational activities and other services, in accordance with the minimum standards for reception of asylum seekers prescribed with international acts, ratified in accordance with the Constitution of the Republic of Macedonia. Upon the visit, the NPM team found that the Center was understaffed (11 members of staff in total) and lacked adequate profiles of professionals capable to respond to the needs of asylum seekers.

The capacities of the Reception Center comprise three buildings of hard structure, the first one of which is the administration building, which houses: reception offices, a computer center, a small kitchen, a dining room, a legal advice office and a Red Cross infirmary. The second and the third buildings house the accommodation capacities of the Center. The Center has the capacity to accommodate 150 persons. At the time of the NPM team’s visit, the second building was closed for complete renovation. As a result, there had been an imminent increase in the existing capacities by the increased number of beds in the first building, which made the compliance with the legal obligation for accommodation of asylum seekers difficult. Thus, there was a risk of overcrowding, as some of the rooms contained 8 or 9 beds without appropriate bedding and pillows, including no furniture (table and chairs) or cabinets for storage of personal belongings.

Although the building was of hard structure and had been in use for only 3 years, it was in quite bad condition, with ruined installations and dysfunctional equipment. The ground area of the building was significantly worse compared to the other floors, which was due to the poor quality of the materials used and the poor construction, but also to the number of accommodated

persons. The toilets and showers were in appalling condition and out of order. The level of dampness was very high, the wash basin and shower facets were out of order or broken²⁵ and the hygiene in general was on a disturbingly low level. Accommodated families complained about the lack of personal hygiene products, including the hygiene in the toilets.

Upon the visit to the second accommodation building, the NPM team found that the same was under renovation and, once open for use, would meet all standards for accommodation of this category of people.

The NPM determined that unaccompanied minors were not always accommodated separately from the adults, nor that attention was paid to separation of men from women and single mothers (with the exception of family accommodation).

The primary health care was realized within the Center with a general practitioner engaged by the Red Cross of the Republic of Macedonia upon an agreement with the Ministry of Labor and Social Policy. The NPM found this arrangement inappropriate, pointing to the need for a permanently employed doctor in the Center. Asylum seekers receive a total of 9 hours primary health care during a week, i.e. three hours a day for three days of the week. The NPM believes that asylum seekers should also have access to preventive health care services, which means that the doctor should receive a list of newly admitted asylum seekers in order to be able to organize adequate medical examination and keep proper medical records upon their admission. As regards medical records, the NPM team noticed absence of individual medical files for each person; rather, all information on the persons’ medical history, the examinations, the current health and the prescribed therapy were noted in a single infirmary examination and treatment register. This practice makes the doctor’s work easier and less time-consuming, but may interfere with the continuous and timely monitoring of patients and the quality of treatment. The doctor does not participate in the preparation of the weekly or monthly menus, which should include foods to satisfy the required energy intake and the culture traits of this category of people.

In order to inform the asylum seekers on their rights in a timely and efficient manner, the NPM believes that the Center should provide detailed information on the house rules translated in several languages spoken by the majority of the asylum seekers. Moreover, an additional step towards improving the conditions in the Center would be the introduction of a form for written complaints, including a register for oral complaints.

For avoidance of cases of physical violence among asylum seekers, including cases of potential injuries or self-harm, there is a need for implementation of a protocol for dealing with violence and incidents among the persons accommodated in the Center. The NPM stressed the need for estab-

²⁴ A decision on establishment of a public institution for accommodation of asylum seekers, no.19-5620/1 (“Official Gazette of RM” no.122/2007)

²⁵ A representative from the Reception Center informed us that they had been allocated funds from the budget of the MLSP for new faucets, taps and water heaters (boilers) and that the damaged ones were soon to be replaced with new ones.

lishing coordination with the MoI concerning timely issuance of identification documents to asylum seekers in accordance with the obligation which arises from Article 40 of the Law on Asylum and Temporary Protection.

The specific and detailed findings and recommendations are contained in the special report on the visit submitted to the Center and the MLSP.

Institute for Care, Upbringing and Education of Children and Youth "Ranka Milanovik"

The Institute comprises three separate buildings, the administration building, the school building (which houses the unit for accommodation of girls) and the building for accommodation of boys (with the top floor used for accommodation of internally displaced persons). The institution has the capacity to accommodate 75 protégés. At the time of our visit, the institution accommodated a total of 27 juveniles, all male. As regards the ethnical structure, the NPM was informed that the majority of the protégés were of Roma nationality.²⁶ All members of staff included in the educational process are Macedonia, with the exception of one Albanian tutor. Such ethnical structure, which does not include any member of staff of Roma nationality, does not correspond to the majority structure of the juveniles accommodated in the institution.

During our visit, we noticed that less than 50% of the protégés i.e. only 12 in number were present in the institution. Additionally, the morning count of protégés had shown that 11 juveniles were absent without approval, which brings into question the efficiency and the aptness of the process of re-education and proper development of the juveniles accommodated in this institution.

The majority of the children attended lectures in a mixed class (1st-5th grade), which is an additional indication of the problem with the low level of education of this category of children and the need for additional and intensified efforts in the educational process. The classrooms and playrooms have been renovated, furnished with the standard furniture which could be seen in regular primary schools.

The NPM believes that the rooms in the boys unit are under-equipped and meet only the minimum basic standards for accommodation (a bed and a cabinet for personal belongings). However, there is an evident absence of additional material and technical preconditions and aids, which could have a negative effect on the process of education, re-education and proper development of the children. The hygiene in the rooms is not regularly maintained and

²⁶ At the time of the visit, 20 children were of Roma nationality (or around 75% of the total number of protégés).

is on a below-standard level. Although recently renovated, the rooms show certain signs of damage and the walls need urgent painting. The NPM team expressed their concern about the condition of the toilets and the showers in the boys accommodation unit (the children confirmed that the showers were out of order and they had been forced to use buckets of water for washing or use the showers in the girls unit).

The girls unit comprises three bedrooms, which were not used at the time of our visit as all protégés in the institution were male.

The interviews of the NPM team with the children showed that the latter were generally satisfied with the conditions and the treatment by the members of staff. No one complained about ill-treatment, physical or other violence by the employees of the institution. The NPM team found that all children wore clothes appropriate to the weather conditions and within the possibilities and the budget available to the institution. The children asked for the iron frames of the beds to be replaced with frames made of other material, and complained about the poor heating of the rooms. The complaints predominantly referred to the material conditions in the accommodation rooms and the toilets, which were confirmed by the NPM team during their inspection of those premises.

The primary health care is provided by a general practitioner with whom the children have been registered (the GP of the protégés of the institution is a doctor from the Infirmary in Avtokomanda), while the daily health care is provided within the institution by a permanently employed medical person. Taking into account that the employed person is not a doctor, the infirmary does not store the individual medical records of the children- they are completed and kept by the general practitioner in the Infirmary in Avtokomanda municipality.

The biggest problem appeared to be the decision on the basis of which each child is issued with medical insurance coupons from the Center for Social Works (CSW) in the place of origin. In practice, this decision is difficult to implement and disrupts the regular access to health services and timely treatment of children, as the medical insurance coupons for the children who come from other towns frequently arrive several weeks late. Additionally, this contributes to weakening the established trust between the medical person/ the doctor and the children.²⁷

During our visit, the NPM also expressed concern regarding the work organization and the implementation of the activities in the institution, which ensued from the general impression that only a small number of children attended classes, while the juveniles (with the exception of 3-4 children) were not engaged in any type of activities but, rather, spent their time sleeping in their rooms or watching television in the common lounge.

²⁷ The NPM believes that this decision is in direct contrast with and disturbs the realization of the State obligations which arise from Article 24 paragraphs 1 and 2(a) of the UN Convention on the Rights of the Child, according to which the State must ensure that no child is deprived of his/her right to access to health care services, as well as that the State must ensure the provision of necessary medical assistance and health care to all children with emphasis on the development of primary health care.

The NPM pointed to the need for furnishing additional premises for extracurricular activities of the children, including development of training programs, ranging from basic trainings on life skills, motivation to development of technical skills, including recruitment of appropriate staff.

The NPM was informed that there were no registered cases of violence against children by the members of staff of this institution,²⁸ with the exception of several cases of injuries from physical contacts among the children which, as the NPM was informed, did not entail physical violence but, in most cases, sports activities. The NPM team pointed that all cases of physical violence among the children, the violence against/by the members of staff or other third parties, including the cases of self-harm, should be recorded in a special register/book for that purpose.

The specific and detailed findings and recommendations are contained in the special report on the visit submitted to the Center and the MLSP.

4 PROTECTION OF JUVENILES IN PLACES OF DEPRIVATION OF LIBERTY

The treatment of juveniles, including the realization of their rights during the period of deprivation of liberty, were paid special attention to during the visits carried out by the National Preventive Mechanism.

Upon our preventive visits in 2011, consideration was given to the Convention on the Rights of the Child, which prescribes that in all actions undertaken, the best interest of the child should be a primary consideration, including the so called Beijing Rules or the UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice, which are the basic rules for protection of juveniles who are in conflict with the law.

During the visits to the police stations, the NPM took into consideration the domestic legal acts regulating the procedures with juveniles. Special attention was devoted to the implementation of the Law on juvenile justice, as well as the police by-laws regulating the matter related to the realization of the rights of the juveniles.

The UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice regulate the initial contact of the minor when deprived of liberty.²⁹ This issue is also covered in the Law on Juvenile Justice.³⁰ The implementation of the Law on Juvenile Justice was twice postponed and amended in 2010, following the assessment of the expert public on the efficiency of notifying the attorney in a juvenile procedure. The Law regulates the issue of notification in cases of a child at risk who has perpetrated an act which constitutes a criminal offence according to the law, punishable by a prison sentence of up to three years, whereupon the Ministry of Interior delivers a notification, through the public prosecutor, to the Center for Social Work.

Article 109 of the same law regulates the police detention of juveniles and prescribes that the interview with the minor must not be longer than 4 hours, with the detention no longer than 12 hours. Upon the visits to two police stations (PS Gostivar and PS Makedonski Brod), the NPM found that juveniles had been detained for longer than the legally prescribed time period. There were two registered cases when a minor had been detained for 22 hours, which is in contrast with the maximum legal limitation of 12 hours, pursuant to Article 109 of the Law on Juvenile Justice.

²⁹ The UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice -1985: point 10- Initial Contact: (1) Upon the apprehension of a juvenile, her or his parents or guardian shall be immediately notified. where such immediate notification is not possible, the parents or guardian shall be notified within the shortest possible time thereafter. (2) A judge or other competent official or body shall, without delay, consider the issue of release. (3) Contacts between the law enforcement agencies and a juvenile offender shall be managed in such a way as to respect the legal status of the juvenile, promote the well-being of the juvenile and avoid harm to her or him, with due regard to the circumstances of the case.

³⁰ The Law on Juvenile Justice ("Official Gazette of RM" no.87/2007 and no.145/2010)

²⁸ The NPM pointed out that none of the children interviewed complained about the treatment by the employed tutors and teachers.

Authorized officials may detain a minor when there is a grounded suspicion that he/she has perpetrated an act which constitutes a criminal offence according to the law and which is prosecuted *ex officio*, if he/she has been caught in the act or upon a warrant issued for such an act. In cases of disturbances of the public order and peace, a juvenile may be detained for up to 8 hours.

In such a case, police officers are obligated to immediately notify the juvenile judge, the parent or legal guardian, the attorney appointed by the juvenile or his/her parents and the Center for Social Work. During detention, all interviews must be conducted in the presence of an attorney. Although mandatory presence of an attorney during the interview with a juvenile is prescribed with the Law on Juvenile Justice, the amendments to the law on 2011 make the realization of this right difficult due to the fact the defense costs must be borne by the juvenile or his/her parents or, in cases when they are not able to cover those costs, by the Ministry of Labor and Social Policy (a proof of which must be submitted to the Center for Social Work in accordance with the Law on Social Protection). In cases when the juvenile or his/her parent cannot provide an attorney, the MoI officials must request appointment of an attorney by the Center for Social Work from the list of attorneys provided by the Bar Association.³¹

The visits in 2011 lead to the conclusion that police officials are the ones who in most cases notify the parents and the Center for Social Work, but they cannot ensure the presence of an attorney. The interviews are conducted in offices which, in most cases, are also used by other inspectors (PS Kocani, PS Kriva Palanka and others), in which case the juvenile delinquency inspector may ask the other colleagues to leave the room during the interview with the juvenile, although there have been instances registered in practice of interviews conducted in the presence of other inspectors. In some police stations in the Republic of Macedonia, the offices of the juvenile delinquency inspectors are physically separated from the offices of other inspectors (police stations: Kumanovo, Aerodrom, Tetovo, Prilep) and the interviews with juveniles are conducted exclusively in those offices, although they are not properly equipped for that purpose. From the visited police station, only the PS Kisela Voda has an appropriately equipped room for interviewing juveniles.

Police officials involved in the administration of juvenile justice must be subject to specialized training on combating juvenile delinquency.³² In exceptional cases, other police officers may be involved in the administration of juvenile justice if the circumstances prevent involvement of the trained and designated police officials.

The Rulebook on the Manner of Performance of Police Duties³³ pre-

³¹ Article 109 paragraph 7 of the Law on Juvenile Justice ("Official Gazette of RM" no. 87/2007 and no.145/2010)

³² Article 37 of the Law on Police ("Official Gazette of RM" no.114/2006 and no.06/2009)

³³ Rulebook on the Manner of Performance of Police Duties ("Official Gazette of RM" no.149/2007,110/2011)

scribes that apprehension is made by a police officer in civilian clothes and in an unmarked vehicle. The Standard Operating Procedures for Detention and Treatment of Detained Persons provide that, in cases of juvenile procedures, the competent inspector, the parent or guardian, the attorney, the Center for Social Work and the competent public prosecutor be immediately notified. The Head of Shift of the police station takes care of the treatment of the detained minor, while the juvenile delinquency inspector is competent for the overall case procedure.

The NPM visits in 2011 showed that in the majority of the police stations there were juvenile delinquency inspectors, who were familiar with the Law on Juvenile Justice and the Law on Police. In the course of the 12 visits we carried out, we found that only two police stations did not have juvenile delinquency inspectors designated (Dracevo and Kriva Palanka). In cases of need, these police stations called an inspector from another police station or assigned the case to a general crime inspector who had received training on treatment of juvenile offenders.

In some police stations, the juvenile delinquency inspectors work in shifts and are on-call during night hours and on weekends, while in some police stations these inspectors work in the first shift only, which brings under question the treatment of juveniles when the inspectors are off-duty.

The insight into the work documents and the interviews with the juvenile delinquency inspectors initially confirmed the good level of cooperation with the Center for Social Work. Some police stations revealed that official persons from the Center attended the interviews with juveniles in cases when parents were prevented to. However, one police station stated the complaint that the Law on Juvenile Justice could hardly be implemented due to fact that the presence of official persons from the Center for Social Work was not always possible as the latter could not be reached after 4 p.m. i.e. after working hours.

The Law on Juvenile Justice, in its Article 109, provides that authorized officials from the Ministry of Interior should detain the juvenile in a room for detaining juveniles. Upon the visits, the NPM found that police stations did not have a separate juvenile detention room, i.e. that they are most often detained in the existing detention rooms, somewhere even in offices or conference rooms, in the presence of ununiformed police officers, which is violation of the obligation arising from article 109 of the Law on Juvenile Justice.

The NPM found that the biggest problem with juvenile procedures in police stations was the appointment of an attorney. Although the Law prescribes presence of an attorney, including his/her signature on the detention report, the inspection of the records compiled upon detention of juveniles did not reveal any cases of presence of an attorney. There is a general trend of attorneys refusing to respond in juvenile cases due to the belated compensation, if any, of the costs.

Namely, as concerns the appointment of attorneys, the practice varies - some police stations establish direct contacts with the attorneys who refuse to come, while others notify the Centers for Social Work which, as they state, have the obligation to notify the attorney. The legal framework prescribes appointment of an attorney by the parents or, alternatively, by the Center for Social Work from the list of attorneys provided by the Bar Association. If the Law and the actual role of the centers are to be followed, what the inspectors pointed out in the interviews was the inaccessibility of the centers in the interest of the juveniles, with whom the police had to work and conduct interviews.

As regards the police treatment of juveniles, and having in mind the Law on Juvenile Justice and the international standards, the following weaknesses were detected: 1) no separate rooms for detention of juveniles; 2) the juvenile delinquency inspector's office is not always spatially separated from other offices and the possible presence of other inspectors during the interview with the juvenile, which might in itself be intimidating and stressful; and 3) appointment and presence of an attorney to the juvenile offender. The current legislation begins with the right to an attorney, whose presence during the interview with the detained juvenile is mandatory, including the obligation for the costs to be borne by the juvenile or his/her parents. Settlement of the costs by the Ministry of Labor and Social Policy, in cases when the parents are in no position to pay, has been offered as a solution. However, a solution is yet to be found for the cases when the parents refuse to pay for an attorney for their child. Also, for an attorney to be appointed at the expense of the Ministry of Labor and Social Policy, a proof needs to be submitted to the Center for Social Work in accordance with the Law on Social Protection. However, in line with the above, the element of urgency i.e. the maximum period of detention in a police station of 12 hours has been disregarded by the procedure for provision of legal aid to the child i.e. younger or older juvenile.

In 2011, the NPM team visited three prisons and one educational-correctional institution. One of the prisons accommodated a remand juvenile who was placed alone in the cell and was under constant video surveillance for safety reasons. The manner of accommodation of the minor (alone in a remand prison cell) gave rise to concerns as regards his psycho-physical health due to the amount of time spent alone without any contacts with other people (besides prison staff, the attorney and the family visits), any contacts with peers, productive activities to occupy him, etc. Concerning this issue, although international standards require separation of the juveniles from adults, additional measures are needed to protect the health and the personal integrity of this minor.

In the course of the last year, the NPM visited the Ohrid Prison, a penitentiary-correctional institution which accommodates convicted young adults and male juveniles sentenced to juvenile prison, including male and female persons serving detention time imposed by the basic courts: Debar, Ohrid and Struga, besides the detention for criminal offences punishable by a minimum of 10 years to life in prison. A juvenile imprisonment may be imposed as a

sanction to a criminally responsible older juvenile who has committed a criminal offence punishable by 5 years in prison or a more severe punishment if the offence has been committed in seriously aggravating circumstances and under a high level of criminal responsibility of the perpetrator.

Our legal definition and establishment of the juvenile prison sentence starts from the moment of perpetration of the criminal offence, rather than from the moment of imposing the sentence, which explains the fact that the special juvenile institution for execution of the juvenile imprisonment sanction houses persons up to 23 years of age, who fall within the category of young adults rather than juveniles. This creates a situation of mixing juveniles and adults and carries a risk of negative influence in the resocialization process of juveniles until they reach the age of 18. The best solution would be to completely separate juveniles from adults i.e. to accommodate them in separate institutions. However, taking into account the fact that the number of juveniles sentenced to juvenile prison is very low, an alternative solution for ensuring protection of juveniles would be to separate them from the adults within the institution itself.

Upon the visit to the juvenile prison, the NPM encountered only one minor accommodated in the Closed Unit together with younger adults. The United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice³⁴ state that "juveniles in institutions shall be kept separate from adults and shall be detained in a separate institution or in a separate part of an institution also holding adults."³⁵ The UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty state that "In all detention facilities juveniles should be separated from adults, unless they are members of the same family".³⁶

The Law on Execution of Sanctions also uses the terminology sentenced juveniles serving a mandatory sentence of juvenile imprisonment in a separate juvenile institution. Taking into account that the juvenile imprisonment is imposed on a criminally responsible older juvenile (who is at least 16 years of age at the time of conducting the crime) for an act for which the prescribed by law duration of a prison sentence is 5 years or a more severe sanction which cannot be longer than 10 years, the juvenile prison sentence is in reality more often imposed on young adults who can be accommodated in the same institution until 23 years of age. It is therefore necessary for the legislation to be harmonized with the international rules and standards, always having in mind the best interests of the juvenile in the process of his/her resocialization, as well as to separate juveniles from adults deprived of liberty.

The juvenile prison does not implement the education process, nor does it organize workshops and trainings which are of special importance in the process of resocialization of juveniles.

³⁴ The so called Beijing Rules, adopted by the UN General Assembly in 1985.

³⁵ Chapter 26, point 3 of the United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice

³⁶ Point 29 of the UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty

Upon the visit to the Educational-Correctional Institution, the NPM discovered the same situation of deprivation of an educational process. The purpose of the educational measures is to ensure, through protection, assistance and supervision, including education of juvenile offenders, a proper development of their personality. The mandatory primary and secondary education are not implemented within the Educational-Correctional Institution Tetovo. In general, this poses as one of the biggest problems of this institution, taking into the account the mandatory nature of the primary and secondary education. It is also in collision with the regulations for organization of primary and secondary education as part of the general educational system. Pursuant to Article 311 of the Law on Execution of Sanctions, the work in the educational-correctional institution is organized in such a manner which would provide the juvenile with conditions for primary and secondary education, development and acquisition of positive habits, values and vocational skills for certain professions.³⁷ Also, Article 318 provides that primary and secondary education in the ECI is implemented through appropriate tuition, workshops and practical trainings. The juvenile may be allowed to continue his/her education outside the institution if his/her dedication and behavior serve as an example to others. At the time of the visit, only one person was attending part - time secondary education outside the institution. There is no satisfactory level of work engagement of juveniles, with a small number engaged in the regular hygiene maintenance. Although ECI employs 6 instructors, there are no appropriate premises where work activities could be performed.

Upon the visit, the NPM team conducted interviews with the juveniles and young adults at that time accommodated in the Educational-Correctional Institution,³⁸ and found that the juveniles were not separated from the young adults. This was confirmed in the answers provided in the Questionnaire submitted by the Educational-Correctional Institution Tetovo, dated August 2011, which clearly stated that 11 juveniles and 15 young adults were accommodated in the institution at that time.

In 2011, the NPM also visited institutions for accommodation of children and youth with disruptive behavior and educational-social problems. Namely, an unannounced visit was carried out to the Public Institution for Care, Upbringing and Education of Children and Youth "Ranka Milanovik" which, in accordance with the legislation, provides accommodation, upbringing and primary education to juveniles with disruptive behavior between the ages of 10 and 18, where the secondary education is provided in adequate regular educational institutions. The juveniles were mainly satisfied with the treatment by the employees of the Institution. None of the interviewed juveniles complained about ill-treatment, physical or other violence from the employees of the Institution. The complaints mainly concerned the realization of the right to health care due to the delayed receipt of the medical insurance coupons

³⁷ Article 311, paragraph 1 of the Law on Execution of Sanctions ("Official Gazette of RM" no.2/2006)

³⁸ Pursuant to Article 40 of the Law on Juvenile Justice, a juvenile will stay in the Educational-Correctional Institution for a period of one to 5 years maximum, i.e. until he/she becomes 23.

from the centers for social work.

Although this institution, similar to the Institution for Children and Youth with Educational-Social Problems, implemented the educational process,³⁹ the NPM noticed a practice of constant relocation of juveniles from one institution to other, which brings under question the quality of the upbringing and educational process. The NPM believes that this practice of shifting the responsibility for the situation and the work with these juveniles represents a systematic problem and points to the existence of stigmatization of this category of juveniles and their categorization as "violent, hopeless and problematic". This situation does not contribute to appropriate pinpointing and elimination of the problem which underlies the behavior of this category of children, who spend most or the majority of their lives in social institutions and often end up in an educational-correctional institution or a juvenile prison.

We also received complaints about the violence among the protégés themselves, which imposed the question about the preventive measures undertaken by the members of staff to reduce such behavior, including the responsibility of these institutions' administration to ensure protection of juveniles accommodated in these educational institutions.

In 2011, the NPM visited the Reception Center for Asylum Seekers, the inspection of which revealed that the majority of the juveniles were accommodated with their families i.e. parents, with the exception of one older juvenile who had arrived in the Republic of Macedonia unaccompanied by his parents.

Taking into account the international standards and obligations arising for the state as regards this category of people (unaccompanied minors), the NPM found that the person was not accommodated separately from other adults, nor did he know whether a legal guardian had been appointed to him. The Law on Asylum and Temporary Protection contains special provisions for enhanced protection of this vulnerable category of persons, which includes appointment of a legal guardian as soon as possible, in accordance with the Law on Family, as well as taking the child's best interests into account upon the review of the application for granting the right to asylum to unaccompanied minors. In the interview with the juvenile, we were informed that he had no knowledge whether a guardian had been appointed to him, while the employees of the Center informed us that they act in accordance with the national legislation as regards appointment of a guardian to juveniles.

Namely, following the reception of the juvenile, a written request is sent to the Center for Social Work for appointment of a guardian. However, in practice, there is not a single case of a juvenile accommodated in the center being visited or informed by the appointed guardian on his/her rights or the course of the asylum procedure.

In general, there are legal provisions in the Republic of Macedonia which define the issue of treatment of juveniles deprived of liberty, including juve-

³⁹ The court of the Center for Social work refers the juvenile to an educational institution for his/her continuous supervision by expert persons for the purposes of education, re-education and proper development

niles accommodated in other institutions (protégés in the educational institutions and unaccompanied minor asylum seekers). However, there is a need for a more vigilant action and consistent implementation of the legal regulations in practice, including recruitment of expert staff adequately trained for the treatment of this category of people.

The full implementation of the Law on Juvenile Justice, including the international standards on the rights of juveniles who are deprived of liberty or have a restricted freedom of movement, will result in enhanced protection of this vulnerable population and a higher level of realization of the rights of juveniles deprived of liberty.

5 GENERAL RECOMMENDATIONS

The National Preventive Mechanism, in accordance with its competences arising from the OPCAT and the Law on the Ombudsman, submits a separate report on each visit carried out, which contains a detailed analysis of the situation and specific measures for improvement of weaknesses and removal of identified risks. The recommendations contained in this annual report are common and serve as general guidelines, based on the trends established upon the visits carried out in 2011, aimed at preventive action by the competent state bodies.

The NPM issues the following general recommendations concerning the situation in the places of deprivation of liberty:

Police Stations:

1. The detention rooms in PSGJ must comply with the minimum standards for accommodation and protection of persons deprived of liberty. The rooms must be properly equipped, with direct access to daylight, appropriate ventilation and heating. The toilets must be constructed in a manner and with the use of materials which would provide full protection of the persons deprived of liberty against any possible injuries or self-harm.

2. There must be full compliance with the constitutionally and legally prescribed duration of deprivation of liberty in the police procedure. Under no circumstances may the time period of 24 hours for an adult, i.e. 12 hours for a juvenile for whom there are grounds for suspicion that he/she has conducted a criminal offence, be exceeded, counting from the moment of initial deprivation of liberty.

3. Particular attention must be paid to the treatment and realization of the rights of the juvenile population, taking into account the particular vulnerability of this category of persons. There is a need for additional material-technical equipping and increasing the staff in the police stations, including trainings on the implementation of the Law on Juvenile Justice for all employees of the PSGJ.

4. Persons with visible injuries or signs of an illness, under influence of alcohol or psychotropic substances, must be subjected to mandatory preventive medical examination for the purpose of preventing possible risks of injury or self-infliction of harm and protection of their health in a timely manner.

5. The right to food and water must be regulated by law together with the other rights guaranteed to persons deprived of liberty, including the es-

establishment of a systematic solution for the manner of realization of this right, which will not be dependent on the financial situation of the detained person.

6. Complete, detailed and timely records on detained and apprehended persons, with a special emphasis on the detention report and the report (minutes) on informing the person on the right to an attorney and other rights in the police procedure. Each irregularity and incompleteness of the detention records opens room for suspicion regarding the treatment of detained person by the police officers.

7. There is a need for unification of good practices in the manner of keeping registers and records, including the treatment of persons deprived of liberty on the territory of the Republic of Macedonia.

Penitentiary-Correctional and Educational-Correctional Institutions:

8. The National Preventive Mechanism points to the need for full application of the European Prison Rules, including compliance with the international standards for the rights of persons deprived of liberty.

9. In order to prevent any possible events of torture or other cruel, inhuman or degrading treatment, including prevention against self-harm of the prison population, measures are needed for timely investigation and establishment of all circumstances surrounding each individual case, including measures on establishing responsibility of potential perpetrators. Special attention needs to be paid to the implementation of special programs on reducing the risks of self-harm of persons deprived of liberty.

10. Application of the recommendations from international bodies on the use of the disciplinary measure –“solitary confinement” and the conditions in which the same is carried out. Moreover, there is a need for harmonization of the national legislation with the UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty which strictly prohibits all disciplinary measures against juveniles constituting cruel, inhuman or degrading treatment, including solitary confinement or any other form of punishment that may compromise the physical and mental health of the juvenile concerned.

11. Harmonization of the legislation with the international rules and standards concerning separation of juveniles from adults deprived of liberty, always having in mind the best interests of the juvenile concerned.

12. Establishment of admission units in the penitentiary-correctional institutions physically and spatially separated from the other units, in order to enable an efficient process of admission and adaptation, as well as to reduce the risk of criminal infection.

13. Improvement of the conditions in the prison and remand prison units which accommodate persons deprived of liberty, in order to reduce the overcrowding and provide the basic preconditions for the implementation of the pre-trial detention measure, the execution of the prison sentence or the

educational measure which implemented in the educational-correctional institutions.

14. There is a particular need for continuous and quality health care in the penitentiary-correctional and educational-correctional institutions, in accordance with the UN Rules, the European Prison Rules, the recommendations of the Council of Europe, as well as the recommendations of the World Health Organization, which prescribe that one of the basic standards for health care in prisons is: “People who are in prison have the same right to health care as everyone else. Health care staff must deal with prisoners primarily as patients and not prisoners.”

15. Paying greater attention to the education process in the penitentiary - correctional and educational-correctional institutions because of its role in the efficiency of the process of resocialization and reintegration through the establishment of educational programs and professional courses, especially among the juvenile population.

16. Increased level of work engagement of persons deprived of liberty that are held in PEI and CEI, for the purpose of better resocialization, particularly in the Closed Prison Units, including compliance with the principle of continuous work engagement of prisoners in order to minimize other influences which could compromise the objectives of the treatment.

17. Orderly record keeping on persons deprived of liberty, including timely entry of complete data in the registers used for recording any use of means of coercion.

Other Places:

18. Improved organization of the work and the implementation of the activities in the Institution for Care, Upbringing and Education of Children and Youth “Ranka Milanovik”, which would contribute to increased efficiency and aptness of the process of education, upbringing and proper development of juveniles. Keeping records of all cases of physical violence among juveniles, violence against or by employees or third persons and instances of self-harm in a special register, for the purpose of conducting investigation and undertaking necessary measures.

19. Renovation and equipping the accommodation capacities in the institution for care and education of children and youth, for the purpose of meeting the needs in the direction of successful education, upbringing and improvement of the behavior of the children accommodated in this institution, including equipping additional rooms for leisure activities for children.

20. The institution for care and education of children and youth needs to employ staff of appropriate ethnicity to correspond to the ethnical structure of the majority of children accommodated in the institution.

21. Renovation of the first building of the accommodation capacities in the Reception Center for Asylum Seekers, for the purpose of overcoming

the current situation of inadequate conditions for accommodation of asylum seekers.

22. Separation of unaccompanied minors from the adults in the Reception Center for Asylum Seekers, including separation and separate accommodation of females and single mothers (with the exception of family accommodation).

23. Provision of detailed and timely information on the house rules of the Reception Center for Asylum Seekers in a language understandable by the asylum seekers, by providing translated versions of the house rules in the languages most frequently spoken by the majority of the asylum seekers.

24. Introduction of a special form for complaints, including a register for oral complaints, and implementation of a written protocol for action in cases of physical violence or incidents among the persons accommodated in the Reception Center for Asylum Seekers.

25. Establishment of coordination with the Ministry of Interior concerning timely issuance of identification documents to asylum seekers, pursuant to Article 40 of the Law on Asylum and Temporary Protection.

26. Improvement of the asylum seekers' health by solving the status of the General Practitioner, employment of a full-time nurse and increasing the budget for medical treatment and specialist examinations.

6 CONCLUDING REMARKS

Prevention plays a significant role in the combat against torture and other cruel and inhuman treatment and punishment. The protection alone of the rights of the citizens who have been victims of torture or inhuman treatment, without timely disclosure of potential risks, weaknesses and gaps in legislation, is not sufficient to achieve the goal we have set. Prevention and protection are two complementary and parallel processes which require constant improvement and coordination in the direction of complete elimination of torture. Only through a combination of preventive activities, supported by measures undertaken in the direction of protection of the rights of persons subject to torture, we will manage to combat torture as a serious form of violation of human rights and freedoms, ensure culpability of the perpetrators of these acts and establish a system which would reduce the risks of recurrence.

It did not take long for the National Preventive Mechanism to find its place in the Republic of Macedonia and to have its competences and mandate recognized by the state bodies. The first results are already visible - in 2011, the NPM carried out 18 preventive visits and submitted separate reports with appropriate recommendations on each visit to the competent bodies and institutions. The NPM has an undisputed competence to reveal, based on the visits it carries out, the real conditions in the places of deprivation of liberty, to make analysis of detected weaknesses and propose specific and pragmatic recommendations for improvement of the conditions in those places and treatment of persons deprived of their liberty. The NPM will, by establishing a constructive dialog, monitor the implementation of the recommendations issued to the state bodies and institutions.

Our country has the obligation to provide all material, financial and human resources necessary for normal functioning of the National Preventive Mechanism, which operates within the Ombudsman. In that sense, and also for the purpose of strengthening the capacities of the National Preventive Mechanism, provision of certain conditions is needed to enable its proper development, objectivity and work expertise, including:

- complete operational and financial independence of the NPM though the provision of the necessary material and technical preconditions, human resources and budget;
- ensuring a multidisciplinary nature of the visits, the inspection and the interviews with persons deprived of liberty through inclusion of external expertise from the areas of: medicine, psychology, social work, and
- Utilization of the capacities of the Macedonian civil society sector to

assume, in cooperation with and with authorization of the Ombudsman, some of the competences of the National Preventive Mechanism.

Annex 1: Overview of the Activities of the National Preventive Mechanism in 2011

Date	Place	Activity	Participants	Organizer
01.04.2011	Skopje	Starting the activities of the NPM	Three counselors of the NPM	ORM
April/May 2011	Skopje	Preparatory activities and preparation of work tools	Three counselors of the NPM	ORM
10.05-13.05 2011	Skopje	Training on conducting a preventive visit to a police station, in cooperation with the representatives from the Spanish NPM	Three counselors of the NPM	The Twinning Project in cooperation with the ORM
23.05-27.05 2011	Madrid, Spain	A study visit to the Spanish NPM, including visits to a police stations, the center for juvenile offenders and a prison	Ixhet Memeti, Anica Tomsik-Stojkowska and Donche Boshkovski	The Twinning Project in cooperation with the Ombudsman of the Kingdom of Spain
01.06 -03.06 2011	Skopje and Prilep	Training on conducting a preventive visit to a prison, in cooperation with Ales Butala, a former member of the European Committee on Prevention of Torture (ECT)	Three counselors of the NPM	The OSCE Mission to Skopje in cooperation with the ORM
10.06 -11.06 2011	Ohrid	Regional conference on the topic: "The Role of the Ombudsman in the Fight against Discrimination and Prevention of Torture"	Three counselors of the NPM	ORM in cooperation with the OSCE Mission to Skopje
14.06-16.06 2011	Tallinn, Estonia	Thematic workshop on the topic: "Collection and Inspection of Data during a Visit Carried Out by the NPM"	Donche Boshkovski	The Council of Europe in cooperation with the Estonian Ombudsman
22.06.2011	Skopje	Press conference- Promotion of the NPM	Ixhet Memeti, Three counselors of the NPM	ORM
30.06.2011	Skopje	NPM visit –Police Station Dracevo	Three counselors of the NPM	NPM
06.07-07.07 and 13.09. 2011	Skopje	NPM visit- Skopje Prison	Three counselors of the NPM	NPM
13.07-14.07 2011	Skopje	Training on conducting a preventive visit of a psychiatric institutions, in cooperation with D-r Vlado Ortakov, the first vice-president of the European Committee on Prevention of Torture (CPT)	Three counselors of the NPM	The OSCE Mission to Skopje in cooperation with the ORM
20.07.2011	Gostivar	NPM visit –Police Station Gostivar	Three counselors of the NPM	NPM
22.07.2011	Skopje	NPM visit –Police Station Chair	Three counselors of the NPM	NPM
26.07.2011	Kocani	NPM visit –Police Station Kocani	Three counselors of the NPM	NPM
16.09.2011	Skopje	NPM visit –Police Station Aerodrom	Three counselors of the NPM	NPM
20.09.2011	Gevgelija	NPM visit –Gevgelija Prison	Three counselors of the NPM	NPM
28.09 – 30.09 2011	Bitola, Stip and Tetovo	Round tables for the staff of the places of deprivation of liberty on the topic: "The Ombudsman as a National Preventive Mechanism"	Three counselors of the NPM	NPM in cooperation with the OSCE Mission to Skopje
03.10-05.10 2011	Ljubljana and Murska Sobota, Slovenia	Trilateral meeting of the NPM Slovenia, Albania and Macedonia and a joint visit to a prison	Donche Boshkovski Merita Aliu-Aliji	The Council of Europe in cooperation with the NPM Slovenia
06.10-07.10 2011	Skopje	Conference on the topic: "Comparative Experiences in the Area of Deprivation of Liberty and the Role of the Ombudsman"	Three counselors of the NPM	The Twinning Project in cooperation with the ORM
12.10.2011	Makedonski Brod	NPM visit- Police Station Makedonski Brod	Three counselors of the NPM	NPM
14.10 – 18.10 2011	Skopje	Work visit of the Spanish NPM to the Macedonian NPM	Three counselors of the NPM	The Twinning Project in cooperation with the ORM

20.10 – 21.10.2011	Baku, Azerbaijan	Thematic meeting: "The Prevention of Vulnerable Categories of People in Places of Deprivation of Liberty"	Anica Tomsik-Stojkovska	The Council of Europe in cooperation with the Ombudsman of Azerbaijan
26.10.2011	Kumanovo	NPM visit- Police Station Kumanovo	Three counselors of the NPM	NPM
31.10.2011	Tetovo	NPM visit- Police Station Tetovo	Three counselors of the NPM	NPM
03.11.2011	Skopje	Round table for the staff of the places of deprivation of liberty on the topic: "The Ombudsman as a National Preventive Mechanism"	Three counselors of the NPM	NPM in cooperation with the OSCE Mission to Skopje
08.11.2011	Kriva Palanka	NPM visit- Police Station Kriva Palanka	Three counselors of the NPM	NPM
10.11-11.11.2011	Geneva, Switzerland	The World Forum on the Optional Protocol to the Convention against Torture: Preventing Torture, Upholding Dignity- from Pledges to Actions	Donche Boshkovski	Association for the Prevention of Torture (APT)
11.11.2011	Skopje	Presentation on the role of the NPM before the students of the European University	Anica Tomsik-Stojkovska and Merita Aliu-Alii	NPM in cooperation with the European University
16.11.2011	Tetovo	Presentation on the role of the NPM before the students of the South East European University	Merita Aliu-Alii	NPM in cooperation with the South East European University
17.11.2011	Ohrid	NPM visit- Ohrid Prison	Three counselors of the NPM	NPM
21.11-24.11.2011	Warsaw, Poland	Study visit of the National Preventive Mechanism of Poland, including a visit to a police station and the center for juvenile offenders	Three counselors of the NPM	The Ombudsman of the Republic of Poland in cooperation with the NPM and the OSCE Mission to Skopje
29.11.2011	Prilep	NPM visit- Police Station Prilep	Three counselors of the NPM	NPM
30.11.2011	Skopje	Presentation on the role of the NPM before the students of the Faculty of Law "Justinian I"	Donche Boshkovski	NPM in cooperation with the Faculty of Law "Justinian I"
02.12.2011	Skopje	NPM visit- Police Station Kisela Voda	Three counselors of the NPM	NPM
06.12-07.12.2011	Ljubljana, Slovenia	Meeting of the contact persons of the European Network of National Preventive Mechanisms	Ixhet Memeti and Anica Tomsik-Stojkovska	Council of Europe
07.12.2011	Skopje	Presentation on the role of the NPM before the students of FON	Donche Boshkovski, Merita Aliu-Alii	NPM in cooperation with FON
09.12.2011	Skopje	NPM visit- Police Station Bit Pazar	Three counselors of the NPM	NPM
12.12.2011	Skopje	Presentation on the role of the NPM before the students of the Faculty of Security	Anica Tomsik-Stojkovska and Donche Boshkovski	NPM in cooperation with the Faculty of Security
14.12.2011	Skopje	NPM visit – The Reception Center for Asylum Seekers	Three counselors of the NPM	NPM
16.12.2011	Veles	NPM visit – Educational -Correctional Institution Tetovo	Three counselors of the NPM	NPM
19.12.2011	Skopje	NPM visit – PI Institute for Care, Upbringing and Education of Children and Youth "Ranka Milanovik"	Three counselors of the NPM	NPM
21.12-22.12.2011	Mavrovo	Round table for judges and law practitioners on the topic: "Refugee Law and Practice"	Donche Boshkovski	UNHCR Skopje and the Academy for Judges and Prosecutors
26.12.2011	Skopje	Presentation of the role and the work of the NPM before the representatives from the Ombudsman and the civil sector of Kosovo	Ixhet Memeti and three counselors of the NPM	NPM in cooperation with the OSCE Mission to Kosovo

- preventive visits

ANNEX 2:

Form A

CHECKLIST OF COMPLIANCE WITH STANDARDS, RIGHTS AND CONDITIONS IN PENITENTIARY-CORRECTIONAL INSTITUTIONS (PCI)

PCI: _____

Date: _____

Time of visit: from _____ to _____

STEP 1: Interview with the director, deputy director of other official in charge of the PCI

The visit team always respects the role and the functions of competent authorities. The establishment of mutual respect with the director and other officials in charge within the penitentiary-correctional institution is the basis for building a constructive dialog and efficient cooperation.

The **announced visit** starts with an interview with the director or the deputy director of the PCI, in accordance with the Draft List of Questions and Guidelines for Conducting Interviews with Officials

The **unannounced visit** starts with an interview with the person in charge who currently holds the highest position in the hierarchy of the PCI, in accordance with the Draft List of Questions and Guidelines for Conducting Interviews with Officials.

■ Use form A.1.

STEP 2: Visit to places of deprivation of liberty

The visit is carried out in order to gain an insight into the material conditions for accommodation in the penitentiary-correctional institutions, the conditions in the common areas, work premises, including the treatment of the persons deprived of liberty by the prison staff.

Upon the visit to the accommodation capacities and other premises, the visit team will pay special attention to the following circumstances⁴⁰:

- 1) What is the number of accommodation capacities/rooms? _____.
- 2) Is there a bed with a mattress and bedding for each convicted person? _____.

⁴⁰ Developed in accordance with the recommendations and standards of the CPT concerning the conditions and treatment of detained persons and prisoners and the national legislation

3) Manner of accommodation in rooms and their capacity? _____
 _____.

4) What is the maximum number of persons accommodated in one bedroom?⁴¹ _____.

5) Does the size of the room comply with the CPT standards and the provisions of the Law on Execution of Sanctions (a minimum of 4m² or 9m³ per person)?

Measure and list the following parameters: length: _____.
 width: _____.
 height: _____.

6) Are the accommodation rooms clean and dry? Assessment of the level of hygiene. _____

7) Is there adequate lighting (appropriate for reading)?
 Yes
 No
 If no, why? Elaborate _____

8) Is the room exposed to daylight or artificial lighting? (circle)

9) Are there shutters or panels on the room windows which prevent inflow of light?
 Yes
 No

10) Is there appropriate ventilation? (elaborate)

11) Are the rooms appropriately heated?
 Yes
 No

12) Heating/Cooling regime. Elaborate _____

13) Are the rooms equipped with items for resting (bed, mattress, bedding, pillow and blanket)
 Yes
 No

14) Are the items for resting clean and tidy (mattress, blanket, pillow, etc.)?
 Yes
 No
 Somewhat
 Elaborate: _____

15) Are there other pieces of furniture in the room (drawer cabinet, table, chair, etc.)?
 Elaborate: _____

16) Are the clothes available adequate to the weather conditions?
 Yes
 No

17) Are the clothes of the prisoners in any way degrading or humiliating?
 Yes
 No
 Elaborate: _____

18) Are there basic sanitary conditions for maintenance of personal hygiene within the room? Is there a sanitary knot and what condition is it in?
 Elaborate: _____

19) How is the sanitary knot (toilet) separated from the rest of the room?
 Elaborate: _____

20) Are there products for personal hygiene available to the prisoners?
 Yes
 No
 If yes, are the same provided by prison staff or by the persons themselves _____

⁴¹ Article.104 paragraph 3 of the Law on Execution of Sanctions – allowed maximum number of 5 persons.

21) Do the solitary confinement rooms meet the basic standards⁴²?

Yes

No

Elaborate: _____

Concerning work engagement:

22) Do the rooms and workshops where prisoners work have modern equipment?

Yes

No

Elaborate: _____

23) Are the minimum technical standards for work protection complied with in the workshops?

Yes

No

Elaborate: _____

24) Do the work premises comply with the minimum standards for accommodated of prisoners (lighting, hygiene, ventilation, etc.)?

Yes

No

Делумно

Elaborate: _____

Concerning health care:

25) The number of trained medical staff and their qualifications- to be determined on the spot.

⁴² The room used for serving the disciplinary measure-solitary confinement must be at least 9m³, with an inflow of daylight, a sanitary knot, drinking water, a bed with bedding, a table and a chair, and heating.

26) Regular working hours of medical staff _____

and is there an emergency doctor available?

Yes

No

27) Dental and psychological health care- how is it realized within the institution?

Elaborate: _____

28) Is there compliance with the principle of equality in health care - provision of services and treatment equivalent to those provided in the community in general?

Yes

No

Elaborate: _____

29) Is the person subject to a mandatory medical examination by a doctor upon his/her admission?

Yes

No

Elaborate: _____

30) How often is the prisoner visited by a doctor? A system of regular visits.

Elaborate: _____

31) Confidentiality of the medical examination- how is confidentiality ensured and where are medical records kept- who has access to them?

Elaborate: _____

32) Does the medical staff supervise the hygiene and the quality of the food and how often?

Yes

No

Elaborate: _____

33) Supply of medical aids, instruments and medications? Access to the infirmary and the medications?

Elaborate: _____

34) How are examinations conducted?

Elaborate: _____ Are they supervised by prison security officers?

Yes

No

35) Treatment of vulnerable categories of prisoners (pregnant women, adolescents, persons with personality disorders, seriously ill)

Elaborate: _____

36) Are female prisoners examined by a doctor-gynecologist and how often?

Yes

No

Elaborate: _____

37) Does the infirmary or the other premises used for health care meet the standards prescribed with the general norms?

Yes

No

Elaborate: _____

Concerning common areas, kitchen and food:

38) Do the common areas meet the minimum standards for accommodation of prisoners (lighting, hygiene, ventilation, etc.)?

Yes

No

Somewhat

Elaborate: _____

39) Is there room and equipment in the institution for sports and recreation?

Yes

No

40) Do prisoners have an opportunity for outdoor exercise on daily basis?

Yes

No

41) Is the ground/walk path protected from bad weather conditions?

Yes

No

42) What is the average amount of time the prisoners spent outdoors on daily basis?

Elaborate: _____

43) Is the library well stocked with books, magazines and daily newspapers?

44) Is there a variety of different foods which meet the cultural and religious habits of prisoners?

Yes

No

45) Who compiles the daily meal menu, who approves is and is it adhered to?

Elaborate: _____

46) Does the doctor regularly inspect the kitchen, the food and the employees' hygiene? How often?

Yes

No

Elaborate: _____

47) Do sick persons or pregnant women receive a special diet?

Yes

No

Elaborate: _____

48) Control of the hygiene and the manner of cleaning the cutlery.

Elaborate: _____

49) Have any of the prisoners had their cutlery seized and why?

Elaborate: _____

50) Control of the hygiene and the manner of food preparation in the kitchen.

Elaborate: _____

51) Inspection of the common sanitary premises- level of hygiene, maintenance of showers, etc. _____

52) Is hot water available and how often can prisoners have showers?

Yes

No

Elaborate: _____

53) Inspection of the laundry room

54) Are visiting rooms and the other premises for everyday activities kept in good order and clean?

Yes

No

Somewhat

Elaborate: _____

Concerning disciplinary sanctions and solitary confinement:

55) Are the disciplinary violations regulated with a rulebook by the competent administrative authority?

Yes

No

Elaborate: _____

56) Is the type and duration of the sanctions which may be issued regulated in a special law or rulebook?

Yes

No

Elaborate: _____

57) Does the disciplinary procedure entail the practice of hearing the person and taking all circumstances into account before issuing the disciplinary measure prescribed with the Law on Execution of Sanctions and in accordance with the international regulation?⁴³

Yes

No

Elaborate: _____

58) Are the behavior of the prisoner and his/her prior convictions taken into account upon issuance of the disciplinary measure?⁴⁴

Yes

No

Elaborate: _____

59) Is a doctor's opinion on the health of the prisoner supplied prior to the issuance of the disciplinary sanction- solitary confinement?

Yes

No

Elaborate: _____

60) Are the necessary hygiene and health services provided upon referral to solitary confinement?

Yes

No

Elaborate: _____

61) Is the person allowed to read books or newspapers in solitary confinement?

Yes

No

⁴³ The prisoner must be informed about the violation subject to the procedure, is entitled to defence and must be heard in a procedure.

⁴⁴ According to the UN standards and the Human Rights Committee, multiple solitary confinements of a prisoner are inadmissible.

62) Is solitary confinement in accordance with the norms prescribed in the Law on Execution of Sanctions (The room used for serving the disciplinary measure-solitary confinement must be at least 9m³, with an inflow of daylight, a sanitary knot, drinking water, a bed with bedding, a table and a chair, and heating)⁴⁵

Yes

No

Elaborate: _____

63) Is the person referred to solitary confinement allowed to spend at least one hour outside?

Yes

No

Elaborate: _____

64) Is the person referred to solitary confinement visited by a doctor on daily basis, and by the director once a week?

Yes

No

Elaborate: _____

65) How are the issued disciplinary measures reviewed?

Elaborate: _____

Concerning complaints:

66) How is the right to a written complaint to the director of the institution realized? How is the prisoner informed about the director's decision?

Elaborate: _____

67) How is the right to appeal against the director's decision realized?

Elaborate: _____

⁴⁵ Article 181 paragraph 2, Law on Execution of Sanctions (LES)

68) How and to what extend is the right to court protection against the decisions of the institution and the administration realized?

Elaborate: _____

69) Are the metal boxes put up for filing complaints to the Ombudsman functional?

Yes

No

Elaborate: _____

70) Are prisoners informed about their right to send a request to the European Committee on Prevention of Torture and Inhuman Treatment and to the High Commissioner on Human Rights when they believe that their fundamental human rights have been violated? Number of such complaints.

Yes

No

Elaborate: _____

71) To assess the confidentiality of the complaint system.

Concerning the relations between prison staff and prisoners and the violence among the latter:

72) To assess the degree of use of fire arms and other means of coercion.

73) Is the use of means of coercion proportional to the desired goal?

Elaborate: _____

74) Is the use of means of coercion appropriately prescribed?

Yes

No

Elaborate: _____

75) Are means of coercion also used in cases of vulnerable groups (elderly, sick persons or pregnant women)?

Yes

No

Elaborate: _____

76) Have there been cases of inappropriate use of physical force and/ or rubber baton on parts of the body where vital organs are located or on the head?

Yes

No

77) Are there training programs on the use of means of coercion for the purpose of reducing damage and injuries and respecting human dignity and life?

Yes

No

Elaborate: _____

78) Is the classification of prisoners in terms of their accommodation or allocation in work groups based on the peculiarities of the criminal offence committed or on certain personal traits, for the purpose of prevention of violence among inmates?

Elaborate: _____

79) How and under what circumstances is strip search of prisoners conducted?

Elaborate: _____

80) Inspection of the security plan (if needed)⁴⁶

Concerning the outside world:

81) Are prisoners allowed to receive and sent letters to people outside the prison?⁴⁷

Yes

No

Elaborate: _____

⁴⁶ Article 4 of the Rulebook on Carrying Weapons and the Manner of Performance of the Duties of the Security Department in Penitentiary-Correctional and Educational- Correctional Institutions.

⁴⁷ The prisoner is entitled to establish written communication with his/her attorney, state bodies and international organization for protection of human rights without any restrictions.

82) Have there been cases when the director has restricted this type of communication for personal protection of the prisoner or the security of the institution?

Yes

No

If yes, elaborate: _____

83) Who controls the correspondence?

Elaborate: _____

84) Do prisoners use other forms of contact with the outside world (telephone calls, family visits, attorney visits)?

Yes

No

Elaborate: _____

85) Are attorney visits carried out without supervision of police staff?

Yes

No

86) How long do those visits last?

Elaborate: _____

87) Where is the visit carried out?

Elaborate: _____

88) Are prisoners allowed to inform their families about their incarceration or transfer to another institution?

Yes

No

If no, elaborate: _____

89) Are prisoners allowed to possess letter writing stationery?

Yes

No

90) Are prisoners able to establish censure and supervision free contacts with state bodies and international organizations?

- Yes
- No

91) Are prisoners who are foreign nationals allowed contacts with the outside world?

- Yes
- No

Other questions/standards:

92) Is information on the rights and commodities of the persons deprived of liberty visibly displayed? Are the house rules of the institution visibly displayed?

- Yes
- No

Elaborate: _____

93) Do prisoners satisfy their religious feelings and needs, and how?

- Yes
- No

94) Is there a program for treatment of vulnerable categories of people (persons with infectious diseases, drug users, etc.)?

- Yes
- No

Elaborate: _____

95) Are there programs for treatment of special categories of prisoners (convicted to life, violent persons, violent crimes, etc.)?

- Yes
- No

Elaborate: _____

As regards the second step, the team will resort to any technical means available (digital camera, measuring tape, etc.), if necessary, in order to assess and document the situation.

STEP 3: Interview with prisoners and prison staff (concurrently with Step 2)

The team is free to choose the persons deprived of liberty to be interviewed. The team must ensure that the interviews will not be limited only to the persons who request to be interviewed, but will also include other persons chosen randomly or upon assessment.

The interview with the prisoners is conducted following a prescribed form (in accordance with **Form A.2.-** Questionnaire- a form for conducting interviews with persons deprived of liberty in penitentiary-correctional institutions), in full confidentiality, without attendance and supervision of prison staff, and with the assistance of an interpreter if needed. The team will also choose the room where to conduct the interview with the prisoner.

The team conducts interviews with prison staff employed in different sectors of the institution (the security department, the sector for resocialization, the economic sector and the health care sector). The selection of people to be interviewed is made by the team themselves, on the basis of an on the spot assessment and the time available to the team, i.e. the interviews with the prison staff must not in any way disrupt the normal operation of the institution. These interviews are conducted in accordance with **Form A.1.-** A draft list of questions and guidelines for conducting interviews with officials. It is recommended that the interview be conducted with several officials from different sectors in order to gain a complete insight into the operation of the institution. The interviews should always be conducted through a positive and constructive dialog, with respect for the integrity of the official person.

During the interviews with the persons deprived of liberty and the prison staff, special attention is paid to issues related to the realization of the rights of prisoners, i.e. whether there are any violations of the legal rights of prisoners. The rights alone, the treatment of persons deprived of liberty and their perception of the conditions of their accommodation in the institution are elaborated in more detail in **Form A.2.** Questionnaire- a form for conducting interviews with persons deprived of liberty in penitentiary-correctional institutions).

STEP 4: Inspection of registers and books

The inspection of the records, books and special reports will help determine the level of compliance with the guaranteed rights of persons deprived of liberty, including the legality of prison staff actions.

The following registers are subject to inspection:

1. Inspection of the control book of food quality (if required)
2. Inspection of the personal sheets and files of inmates in the registration and admission unit (a representative number of samples by random choice)

3. Inspection of the complaints book
4. Inspection of the book of disciplinary measures
5. Inspection of the written reports on use of weapons and other means of coercion (if required)
6. Inspection of the reports on searches of persons and rooms (if required)
7. Inspection of the medical records and infirmary books (a representative number of samples by random choice) by an expert
8. Inspection of the registration book of detained persons (in the Detention Unit)
9. Inspection of the book of confiscated items (in the Detention Unit)

STEP 5: Interview with the official in charge

As the final step of the visit, the team meets the director or any other official in charge of the institution again. The aim of this meeting is to give a short presentation of the findings from the visit, including the specific problems identified.

Also, the official in charge should be informed on the follow up steps to be undertaken, namely the preparation of a special report on the visit, which will be submitted to the director of the institution and the relevant structures higher in the hierarchy, the Directorate for Execution of Sanctions and the Ministry of Justice.

- End of the visit

Form B

CHECKLIST OF COMPLIANCE WITH STANDARDS, RIGHTS AND CONDITIONS IN POLICE STATIONS⁴⁸

Police Station: _____

Date: _____

Time of visit: from _____ to _____

STEP 1: Interview with the commander of the police station, the head of shift or other official in charge

The visit team always respects the role and the functions of competent authorities. The establishment of mutual respect with the persons in charge and police officials within the police station is the basis for building a constructive dialog and efficient cooperation.

The **announced visit** starts with an interview with the commander or the head of shift in accordance with the Form B.1.

The **announced visit** starts with an interview with the commander, the head of shift or other official in charge who currently holds the highest position in the hierarchy of the police station, in accordance with the Form B.1.

- Use form B.1.

STEP 2: Visit to places of detention

The visit is carried out in order to gain an insight into the material conditions for accommodation in the places of detention, including the treatment of the persons deprived of liberty by the police staff.

Upon the visit, the team will pay special attention to the following circumstances⁴⁹:

- 1) The number of detention rooms? _____
- 2) The number of administrative offices? _____; auxiliary rooms? _____

⁴⁸ Prepared in accordance with the guidelines in „Preventing Torture: An Operational Guide for National Human Rights Institutions“ (OHCHR, APT and APF, May 2010), pages 87-90

⁴⁹ Developed according to the recommendations and standards of CPT concerning the conditions that need to be provided in the places of deprivation of liberty by the police, including in accordance with the Standard Operating Procedures for Detention and Treatment of Detained Persons

3) Are the rooms designated for individual or collective detention?
Elaborate: _____

4) Is there adequate lighting (appropriate for reading):
Yes
No
If no, why? _____

5) Is the room exposed to daylight or artificial lighting? (circle)

6) Is there appropriate ventilation? (elaborate) _____

7) Are the items for resting clean and tidy (mattress, blanket, pillow, etc.)?
Yes
Somewhat
No
Elaborate: _____

8) Are detention rooms equipped with appropriate items for resting (for short-term detentions – a chair or a bench, for overnight detentions – a mattress and a blanket)?
Yes
No
Elaborate: _____

9) Are there basic sanitary conditions for maintenance of personal hygiene within the room? Is there a sanitary knot, what condition is it in and how does the detained person meet his/her physiological needs? Is there access to drinking water?
Elaborate: _____

10) Are there products for personal hygiene available to the detained persons?
Yes
No
If yes, are the same provided by police staff or by the persons themselves? _____

11) Is the detained person entitled to a minimum of one meal if detained for longer than 6 hours?
Yes
No,
If no, elaborate: _____

12) Does the size of the room comply with the CPT standards (a minimum of 6-7m² for an individual room for one person and a minimum of 4m³ per person, with a minimum of 2m distance between walls and 2.5 m distance from floor to ceiling, for collective rooms)?
Measure and list the following parameters: length _____;
width _____;
height _____;

13) Is there audio-video surveillance in the detention rooms, the hallways and the other auxiliary rooms? –Check!
Elaborate: _____

14) Are there any means of intimidation (scarves for blindfolding, wooden sticks, baseball bats, chains, metal rods, electric cable parts, knives, etc.) present in the detention rooms or elsewhere in the police station)
Yes
No
If yes, elaborate: _____

15) What is the distance between the places for detention and the police staff offices? Is there a call system (a ring, alarm, etc.)?
Elaborate: _____

16) Is the detention room sufficiently heated/cooled (is it equipped with heating or cooling units)?
Yes
No

17) Is there damp in the detention room?
Yes
No
If yes, elaborate: _____

18) Is the detention room clean and tidy; are there indications of possible injuries which might have occurred as a result of torture or other cruel treatment during the detention of the person?

Elaborate: _____

19) Is the entrance to the detention room in compliance with the standards for persons with special needs (ramps for persons with special needs, a lift or other access points)?

Yes
 No

Elaborate: _____

Other questions/standards:

20) To check whether information on the rights of detained or apprehended persons is visibly displayed?

21) To check whether there is a program for treatment of vulnerable categories of people (persons with infectious diseases, drug users, etc.)?

As regards the second step, the team will resort to any technical means available (digital camera, measuring tape, etc.), if necessary, in order to assess and document the situation.

STEP 3: Inspection of records in registers⁵⁰ and special reports on detained persons⁵¹

The inspection of the records and the special reports will help determine the level of compliance with the guaranteed rights of persons deprived of liberty, including the legality of police staff actions.

The following registers are subject to inspection:

1. The register of daily events regarding performance of police duties (daily log)
2. The register of persons whose freedom of movement has been restricted (summoned, apprehended, detained, etc.) on any grounds.
3. The register of the use of means of coercion
 - Inspection of 2-3 randomly chosen individual cases
4. The register of complaints filed by citizens against police officers and measure undertaken
 - Inspection of 2-3 randomly chosen individual cases, if required.
5. Inspection of 10 randomly chosen folders on detained persons

Inspection is conducted on a certain number of randomly chosen folders, which include the following documents:

- Official note – is the person detained with or without a court order
- Minutes on informing the person on the rights in police procedure
- Report (minutes) on detention, which should include the following elements: day and hour when the person was deprived of his/her liberty; reasons for deprivation of liberty; reasons for detention; time when the person was advised on his/her rights; signs of visible injuries, illness, mental disturbance, etc.; time of contact with the family, attorney, doctor, diplomatic and consular office, etc.; time of interview with the detained person; has the person been transferred to another police station; has the person been released or brought before court, and other material information.
 - Report on conducted search of a person (if required).
 - Other document enclosed in the personal detention file.

⁵⁰ According to the list of registers prescribed with the Rulebook on the Contents and the Manner of Keeping Police Records and the Format and Contents of the Form for Keeping Police Records ("Official Gazette of RM" no.78/2007)

⁵¹ Article.1 point 4 of the Standard Operating Procedures for Detention and Treatment of Detained Persons

Notes from the inspection of the folders on detained persons:

PERSONAL FILE 1 (to be completed separately for each inspected folder)

Number: register of detained persons _____, register of daily events _____.

Name and surname of detained person: _____

Gender and age:

- a. M a. adult
- b. F b. juvenile

Date and duration of detention: _____, from _____ to _____

Documents enclosed in the folder:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Is the folder complete and is there a record of all documents contained in the folder?

- Yes
- No
- Somewhat (elaborate) _____

Notified persons (circle):

- Attorney
- Spouse
- Family – parent/guardian (for juveniles)
- Center for Social Work (for juveniles)
- Diplomatic and Consular Office (for foreign citizens)
- Other: _____

There was/wasn't a need for medical attention:

Other remarks:

STEP 4: Visit to other places, upon the team's assessment (work premises of police officers, inspection of vehicles of transport of people, other auxiliary premises)

- To inspect the work premises of police officer, by random choice or upon assessment

notes: _____

- Inspection of interview and interrogation rooms- Is there anything in the interview/interrogation rooms which might cause intimidation or torture? (use of lamps to blind persons, batons or other means of intimidation

and/or infliction of physical or psychological suffering)

notes: _____

- Inspection of the vehicles used for transport of persons deprived of liberty

notes: _____

- Inspection of other auxiliary premises (basement, storage, garage, etc.)

notes: _____

STEP 5: Interview with persons detained at the time of the visit and other official persons

The team is free to choose the persons deprived of liberty to be interviewed. The team must ensure that the interviews will not be limited only to the persons who request to be interviewed, but will also include other persons chosen randomly or upon assessment.

The interview with detained or apprehended persons is conducted following a prescribed form (in accordance with **Form B.2.**), in full confidentiality, without attendance and supervision of police officers, and with the assistance of an interpreter if needed. The team will also choose the room where to conduct the interview with the person deprived of liberty.

The team conducts interviews with officials employed in the police station. The selection of people to be interviewed is done by the team themselves, on the basis of an on the spot assessment and the time available to the team, i.e. the interviews with the police staff must not in any way disrupt the normal operation of the police station. These interviews are conducted in accordance with **Form B.1**. It is recommended that the interview be conducted with several officials with different positions in the hierarchy within the police system. The interviews should always be conducted through a positive and constructive dialog, with respect for the integrity of the official person.

During the interviews with the persons deprived of liberty and the police staff, the team pays special attention to issues related to the realization of the rights of the persons deprived of liberty which are guaranteed to them in the police procedure, i.e. whether there have been any violations of the following legal rights of the summoned, detained or apprehended persons:

- informing the person on the reasons for his/her deprivation of liberty in a language which he/she understands
- advising the person on the right to an attorney
- providing medical assistance
- notifying a family member
- notifying the diplomatic and consular office if the person is a foreign citizen
- notifying the Center for Social Work in cases of juveniles under supervision of a juvenile inspector
- food, water, etc.

Use Forms B.2. (interview with a detained person) и B.1. (interview with an official)

STEP 6: Interview with the official in charge

As the final step of the visit, the team meets the commander or any other official in charge in the police station again. The aim of this meeting is to give a short presentation of the findings from the visit, including the specific problems identified.

Also, the official in charge should be informed on the follow up steps to be undertaken, namely the preparation of a special report on the visit, which will be submitted to the official in charge and the relevant police structures higher in the hierarchy.

■ Use Form B.1.

OTHER REMARKS:

Signature of the person who completed the questionnaire:
